

A KEGYES TANÍTÓRENDIEK

VEZETÉSE ALATT ÁLLÓ

SZEGEDI VÁROSI FŐGYMNASIUM

ÉRTESÍTŐJE

A Z 1893–94. TANÉVRŐL.

KÖZZÉTESZI:

MAGYAR GÁBOR

IGAZGATÓ.

SZEGEDEN, 1894.

NYOMATOTT BÁBA SÁNDOR KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

Három hét görög földön.

I.

— Indulás Trieszlből. Az isztriai és dalmát partok mellett. Élet a hajón. Brundisium. Corfu. Santa Maura. Ithaka. Patras. —

Az „Espero“ kapitánya fölment a parancsnoki hidra s kiadta a parancsot az indulásra.

Mint egy zsongó méhkas körül, oly sürgés-forgás támadt a marezona, napbarnított legénység körében. Megoldották az óriás köteleket, melyekkel a hajó a gránit-kőparthoz volt erősítve, nekifeszülve hajtották az egymásba vágó fogaskerekeket, melyek idegingerlő csattogással tekerték fel a dobra a horgonyt felszakító lánczot s macskaügyességgel küsztlak a háromemeletes árbocz póznáin, hogy a szél iránya szerint a vitorlákat készenlétbe helyezték.

Midőn a parton álló személyzet visszarúntotta a vaskorlátos deszkahídat, egy kis gőzös, akkora csak, mint egy dunai csavargőzös, vontatta el a kőpart peremétől a hatalmas hajót. Szinte megsajnálta az ember erőlködését. Vagy negyedóra alatt csak néhány ölnyire volt képes elvon-szolni hatalmas terhét, s folyton oly erőtetve prűszkölt, mintha meg-repedni készülne.

Végre az »Espero« tért nyert az öbölben, még egy csengetés, s megszólal a kapitánynak hangja a gépkamrába vezető csőben: Avanti. A gőzös csavarkerekének deszkái hatalmasan belepaeskolnak a nehéz sós vízbe, a 91 méter hosszú és 12 m. széles hajó teste mintha megnyúlna s éles orrával nekivágva a víz tükrének, méltósággal megindul hosszú útjára.

Lehangoltan, mogorván néztem a földéletről, mint bontakozik ki hatalmas hajónk *Trieszt* gyönyörű kikötőjéből. A mérhetlen tenger titokzatos képe, a jövő bizonytalansága sötét felhőként nehezedett kedélyemre s az indulás óráját szürkére festette. S a természet kedélyállapotomhoz illő háttérül szolgált. Az ég beborult, a szélvihar hideg lehelletével gombán tombolt körülöttünk, a szakadó zápor még *Trieszt* utcáin ért utól, s mi teljesen átázva, lucskosan jártunk-keltünk az imént renovált szép hajón.

De mint a nyári zivatar e déli vidéken, oly gyorsan múlt el lehangoltságom is. A nap sugarai barátságosan bontakoztak ki a foszladozó felhők közül s a hajó földéleetének csillogó réz-alkatrészein megtörve pajzánul játszadoztak körülöttünk az *Adria* fehér habfodrokat tajtékzó hullámaival. S a mily arányban derült ki az égbolt, s törpültek el a kék hullámokon tova iramló hajó mögött *Trieszt* olasz ízlésű házai, s a kikötőben veszteglő gőzösök és vitortás hajók, oly arányban engedett fel kedélyem. A délvidék átlátszó, verőfényes légköre, s a tenger idegedzős s szellője új, üde életre keltették testi érzéseimet, s kibontakozni engedték lelki életem édes, régóta várt örömeit.

Hellas, a legszentebb *classicus* föld felé tartok.

E gondolat foglalkoztatta ez órában egész valómat, ez színezte ki aranszegélylvel a messze látóhatárt, ez tette előttem oly kedvessé, áldottá a titokzatosságában oly félelmetes tengert, s ez tette barátommá azt a törekeny alkotmányt, mely a mélységek felett oly nyugodt büszkeséggel vitt egy új világ felé.

Ami ifjúkori álmaimnak oly gyakran tárgya volt, az most Isten kegyelméből a megvalósulás küszöbén állott. Bejárhatni azt a földet, melyen az európai civilizáció született, szívhatni azt a levegőt, mely a világ leggeniálisabb népét táplálta, láthatni azokat a helyeket, melyeken az irodalom és művészet óriásai teremtették örök időkre szóló alkotásaikat, eszméket, ideálokat lesni el azon rögöktől, melyeket *Homéros*, *Tyrtaios*, *Alcaeos*, *Sappho*, *Pindaros*, *Aeschylus*, *Sophocles*, *Euripides*, *Aristophanes*, *Herodotus*, *Thukydides*, *Xenophon*, *Demosthenes*, *Perikles*, *Pheidias*, *Skopias*, *Praxiteles*, *Zeuxis* és *Alkemenes* tapodtak: valóságos üde, éltető nyári eső egy könyvből tanult culturának tikkadt, poros impressióira.

Mit bántam én a kellemetlenségeket, melyekkel ily déli utazás a forró nyári hónapokban jár?

Biztam az én jó Istenemben, hogy érdemellen szolgájától nem fogja meglagadni az erőt és kitartást.

Hajónk nyugodt méltósággal siklott tova az *isztriai* partok mellett. A nyugodt, kék tenger csendjét nem zavarta meg más, mint a csavar-

kerék egyhangu zakatolása, mely hosszú, fehér fodorsávokat rajzolt a sík tükörrre. Balra egymásután tüntek el a mészköves, fehér helységek s jobbra a láthatáron egy-egy vitorlás hajó képe színezte ki a tenger végtelenségének egyhanguságát. Van valami elragadó, s álmadozásokba ringató az ily tengeri utban, midőn az ember a fődélzeten egy kényelmes székből elnyújtózkodva tekintetét ott pihenteti a kék hullámokon. Gondolatai, mint a hajó körül fáradhatlanul keringő sirályok bekalandozzák a végtelen földületet, s csak a mértföldmérő időnkint való zizzenése jelzi, hogy hajónk is követi gondolataink irányát.

A késő délutáni órákban egy-egy fehér hadihajó feltünése jelezte, hogy közel járunk az osztrák-magyar monarchia fő hadi-kikötőjéhez, *Polához*, s hogy nemsokára elhagyjuk Isztria partjait.

Tengeri utazásunk határozottan kellemes volt. Kényelmes hajónk, jó ellátásunk, derék, barátságos kapitányunk, jó kedvű társaságunk rendkívül megrövidíték a három napi utazás hosszúságát. S a szabályos ritmusokban himbáló hajó meghozta utazásunk komikumát is. A tenger csendes volt ugyan, de ha szelídebb alakban is, megkövetelte áldozatait. Az igazán kitünő ebédnél gonosz mosolylyal kísértük az ebédlőből sietve távozó társakat, kik aggódva keresték azon pontokat, hol a hajó himbálása a legkisebb. Szabad levegőre volt szükségök, s érdekes látvány volt, midőn az ebédlő ablakain keresztül adogattunk ki szegényeknek egy-egy kis falatot. Igaz, hogy másnap délben már én is rászorultam a felebaráti szeretet e segítségére. Hanem azért az apró bajok nem bírták megrontani jó kedvünket; az a természetes comicum, mely ily helyzetekből fakad, ellenállhatatlanul hatott ránk.

Csak az éjjelektől féltem. S volt is rá okom. Előtte való éjjel a vasuton nem aludhattam s így egész élvezettel gondoltam a tengeren töltendő pihenésre. Tíz óra körül meg is szöktem a fődélzetről, hogy kabinomba menjek. — Az én ágyam éppen elnökünk ágya fölött volt. Fojtott forró levegő volt a kabinban, mert a kis kerek ablak — tudja Isten, hogy mióta — nem volt nyitva. Így hát a kellemes alvásba vetett reményem tünedezni kezdett. Mindazonáltal elszántsággal küsztem fel fekvőhelyemre. Ekkor veszem észre, hogy ruganyos derékaljam messze kiduzzad fekvőhelyem oldaldeszkáján, s ha én e különben is szűk ágyacskában e fojtott levegőben nyugtalanul fordulni találnék, egy ölnyi magasságból okvetlen lebuknám. Annyi elszántságom mégsem volt, hogy az ágyban való pihenés kényelmeért valamely tagom épségét veszélyeztessenem, — gyorsan lemasztam tehát trónos nyoszolámról, s felöltözködve, mintha mi sem történt volna, a fődélzeten termettem. Felöltömbe jól beburkolódzva két vászonszékéből hevenyészett ágyban terültem el. Szerencsés természetem

csakhamar Morpheus karjai közt ringott, midőn egyszerre csak éktelen »tarara bum —« nóták riasztanak föl. Három görög jó hangulatban a földéletzen adott dalos kifejezést meleg érzelmeinek. Legalább görög nemzeti dalokat énekeltek volna! Mit volt mit tennem, mint türelmesen néztem a szép csillagos eget s hallgatnom a hamis éneket. Éjfél után végre ők is nyugovóra tértek. S én újra elszállhattam az álmok birodalmába. Csakhamar nehéz álmaim voltak. A tenger hullámai felcsaptak a hajó földézetére, s engem elsöpréssel fenyegettek. Felriadok, s ime körülöttem mezillábos matrózok vedrekből öntik és mossák a földézetet. Három óra volt hajnalban. Meg volt írva, hogy nem alhatom.

Még mindig a *dalmát* szigetek mellett haladtunk. A délelőtt folytán tünt elő jobbról *Lissa* szigete, mint a tengerből kiemelkedő nagy púp. A hajó derék kapitánya magyarázta néhányunknak Tegetthof diadalát az olasz hajóraj fölött. Nemsokára hajónk elhagyta a dalmát partokat, s erős nyugoti fordulással Brindisinek tartott. Bár az idő csendes volt, a szeszélyes *Adria* játékos hullámai ugyancsak tánczoltatták a nagy hajót, úgy hogy a földéletzen járni alig lehetett. A föld lassankint eltűnt a látóhatárról, s egész utunkban itt éreztük néhány óráig a tengeri utazás fönséges voltát, azt a sajátyszerű érzést, mely elfogja az embert, midőn egy törékeny alkotmányra van bízva élete, s maga körül nem lát csak tengert és levegőget. Keveréke ez érzés az erő és a semmiség, a büszkeség és alázatosság, a dacz és félnkség érzésének.

Éjfél felé érkeztünk *Brindisibe*. Gyönyörű, holdvilágos éj volt, s mi valamennyien a hajó földéletzen víg beszélgetések között vártuk, hogy Itália legélénkebb kikötőjében horgonyt vessünk. Vagy ötven ölnyire a parttól hajónk horgonyt vetett, s egész festőiességében terült el előttünk félkör alakban a hold méla sugaraitól beüzüstözött kőházaival *Brundisium*. Nehányan szerettünk volna csónakon a partra szállani, s közelről megtekinteni azt a híres várost, a hová már a régi Rómának leghatalmasabb útja, a *Via Appia* torkolt, s mely a kelet felé irányuló közlekedésnek majdnem kizárólagos kiindulópontja volt, de minthogy hajónk csak egy óráig állt, a kapitány a kiszállást nem engedte meg.

Kárpótlásul a hajón éltünk át egy darab olasz életet. Ha mi nem mehettünk az olasz városba, eljöttek az olaszok hozzánk. — Alig hogy hajónk horgonyt vetett, minden oldalról apró csónakok és bárkák közeledtek hajónkhoz. Nesztelen közeledésük olyan volt ez éjjeli órában, mint a minőnek festik az indiánok éjjeli támadásait. — A hajóhoz érve piszkos gyerekek, mint valami törpék, macskaügyességgel kúsztak hajónkra. Egyszerre egész csoport rekedtre kiabált gyerek kínálta ujságait, gyufáit, korall- és teknyősbéka-tárgyait. Egyben szomorú és komikus alakok voltak

e toprongyos fiúk, kik valóságos szeretetreméltó szemtelenséggel akarták ránk tukmálni tárgyaikat. Hatás kedvéért közben-közben egy-egy vörös vagy zöld fényű gyufát gyujtottak meg s e kivilágítás okozta hatás reményében újra megújult a kínálás ostroma. Jaj volt annak, ki az egyikből valamit megvett; a többi mind rátámadt. Mosolyogva álltuk ez újra és újra megújuló ostromokat, míg a kapitány el nem kergette őket, s a horgonyt felszedetve el nem indultunk.

Reggel már az *albán* partok mellett haladtunk. Körülöttünk az *otrantói* szoros nyugtalan, olvasztott ólomhoz hasonló hullámai, balra az *Akrokeraunia* rideg, phantastikus szirtjei. Mintha a „*νεφεληγερέτα Ζεύς*“ laknék csúcsain. — Megértettük, hogy a tengeri hajózás kezdetleges állapotában miért lett annyira hirhedt ez út.

Midőn az *otrantói* szorosból kijutva az *ión* tenger szelíd hullámaival szelle hajónk éles orra, kedélyem is megszabadult a komor nyomástól, s világába behatolt e vidék üde, verőfényes légkörének, regéktől visszhangzó édes lehe.

Görög ég alatt voltunk.

Hajónk déltájban vetett horgonyt *Corfu* öblében.

Ki ne hallott volna Odysseusnak, a trójaiak ellen vonult görög hősök egyik legkiválóbbikának szomorú bolyongásairól? Ki ne olvasta volna meghatottsággal azt a páratlan szép előadást, melylyel Homéros, a költők királya, a család és haza cultusát dicsőítő eposában e hányt-vetett hős szenvedéseit tolmácsolja?

Odysseus Kalypsó nymphától megszabadulva, kis hajóján már tizenhét napja vitorlázik a tengeren s a tizennyolczadikon föltűntek már előtte a phaiak föld árnyas hegyei. Ekkor azonban haragosa, a hatalmas földrendető Poseidon, meglátja őt s kezébe kapván három-fogú szigonyát összevonja a felhőket s felkavarja a tengert. Összecsap egymással az Euros, meg a Notos, meg a viharos Zephyros s a derűthozó Boreas s hullámot hullámra hömpölygetnek. Odysseus kibukik tutajából, árbozca közepén ketté törik s vitorlája rudastól a tengerbe hull. — Leukothea tengeristennő, a széplábú Jno, könyörül meg rajta. Átadja neki bűvös fátyolát, melylyel kiúszhatik a phaiakok földjére. Két éjen és két napon át hányt-vetette még a hullám, midőn egészen kimerülve egy szép folyású folyam torkolatánál megmenekül, s a folyó melletti sűrűben el is alszik.

Hajnaltól ezalatt a városban Alkinos király szép leánya Nausikaa e szavakkal lép atyja elé: »Édes apuskám, nem fogatnál be számomra egy magas, jó kerekű kocsiba, hogy mosni vigyem pompás ruháimat, melyek most szennyesen hevernek? Noked magadnak is úgy illik, hogy tiszta ruha legyen a testeden, mikor a főurakkal tanácskozol, s őt fiad is

van itt a palotában, kettejük ugyan már házas, de három még virágzó legény, kik mindig frissen mosott ruhában akarnak tánczba menni; s minderről nekem kell gondoskodnom.» (Hom. Odys. VI. ford. Dr. Gyomlay.)

Az engedélyt megnyerve befoglák az öszvéreket a szekérbe, az anya mindenféle eleséget rakott bele, bort is öntött a kecsketömlőbe, s a királyleány szolgálóival vígan ment a folyónak szép habjaihoz, a mosógödörkhöz. — Mikor a ruhákat kimosták, sorban kitergették a tengerparton, megfürödtek, lakomáztak s végül labdát játszottak. Egyszerre a lapda nagy loccsanással a folyó örvényébe esett s a fölébredt Odysseus bámulva tanakodik azon, hogy hol van. A szolgálók sikoltva szétszaladnak, csak a királyleány várja be a közeledőt, ki e gyönyörű szavakban fordul Nausikaa-hoz: »Esedezem . . . ki is vagy fejedelmi nő! Isten-e vagy halandó? Ha az istenek közül való vagy, a kik a széles égboltozatot birják, akkor Artemishez, a nagy Zeus leányához talállak külsőre és deli természetre tökéletesen hasonlónak. Ha pedig a földön lakozó halandók közül való vagy, ezerszeresen boldog akkor az atyád meg tisztos anyád, s ezerszeresen boldogok a testvéreid: folytonos vidámságban élhetnek s örülhet a szívők, valahányszor ilyen virágszálat látnak a tánczolókarába vegyülni. Az meg épenséggel a világ legeslegboldogabb emberének érezheti magát, a ki sok nászajándékkal megnyer, s haza visz egyszer téged. Mert soha szemem ily halandó személyt még nem látott, sem férfiút, sem nőt: álmélokodom, ha rád nézek. Delosban, Apollon oltára mellett láttam egyszer egy ilyen magasba szökő fiatal pálmásudarat . . . . Könyörülj rajtam, fejedelmi úrnő, hisz' te vagy az első, a kihez annyi bajlódás után értem.» (Hom. Odys. VI. ford. Dr. Gyomlay Gyula.)

A fehér karú királyleány a szegény hajótörött hízolgó szavaira megkönyörült, ételt, italt és ruházatot adott neki, s meghívta atyja királyi palotájába.

S Odysseus csodálkozva látta kikötőiket, aranyos hajóikat, piaczaikat, hosszú, magas kőfalaikat. Bámulva állott meg a phaiakok királyának, Alkinoosnak magas tetejű palotája előtt, melyen érczfalak húzódtak erre is, arra is, s rajtok zománczos párkány. Arany ajtószárnyak zárták el belsejét, az érczküszöbön ezüst ajtófélfák s ezüst szemöldökfa. — Az udvaron túl nagy gyümölcsöskert van, benne körte, alma, füge és olajfák. Nem pusztul, nem fogy el ezeken a gyümölcs, se télen, se nyáron, egész esztendőn át, hanem az enyhe szellő az egyiket létrehozza, a másikat meg érleli folyton-folyvást.

S e paradicsom, melynek tündére a gyönyörű Nausikaa, Homéros „Scheria“ szigete — Corfu.

Festői szépségében terült el előttünk a legnagyobb ión sziget

Hajónk a sziget hasonnevű fővárosának tág kikötőjében vetett horgonyt, szemben a város magas, ósdi házaival, keletre a tengerbe rugó régi várnak, a Fortezza vecchiának pusztulásnak indult falaival. Igazán megkapó látvány, amint a messze csendesen hullámzó kék habok között hosszan emelkedik ki vadregényes szirtjeivel e sziget.

Azalatt már száz és száz bárka rajzolta körül hajónkat s a bárkások mindegyike egymást túlharsogva kínálta bárkáját a kiszálláshoz. Erőködő kiabalásaikban ereik kidagadtak nyakukon. Ennél piszkosabb, arczátlanabb népet már aligha találni. Az olasz is tolakodó, de tolakodásában, alkalmatlankodásában van humor, sőt néha kedvesség; de a corfui görög egyszerűen arczátlan. A görög seholsem rokonszenves; bizalmatlanság, ravaszság s önmagának idétlen tulbecsülése alapjellemvonásai, de szemtelennek csak Corfuban tapasztaltam. Eszembe jutott Homérosnak e sziget lakóiról mondott ítélete, melyet Athenével mondat Odysseusnak: »Majd megmutatom én az utat, s te csendben kövess, s ne nézz senkire, se ne kérdezősködjél: mert az idevaló emberek nem igen szeretik az idegeneket, s nem látják szívesen a ki máshonnan jó.« Természetesen ma ép az a baj, hogy nagyon is szívesen látják az idegeneket.

Két órai időnk lévén, kocsira ültünk, hogy a várost futólág megtekintsük. — Kelet városai a nyugoti városokhoz mérve általában piszkosak, de a várvárosok, milyen Corfu is, különösen hirhedtek szűk, piszkos, büzhödő utczáikról, magas, de ronda kőházaikról. Hanem fejedelmi a *Strada Marina*, a tengerparton húzódó Corsó. Ezen végig a *Villa Monrepos-ig*, a főséges fekvésű királyi kertig mentünk, honnan elragadó kilátás nyílik a városra és erődítményre. Itt már a dél buja tenyészete veszi körül az embert. Narancs-, citrom-, olaj- és fügefák, cyprusok, pálmák, aloék, eucalyptusok és paulowniák.

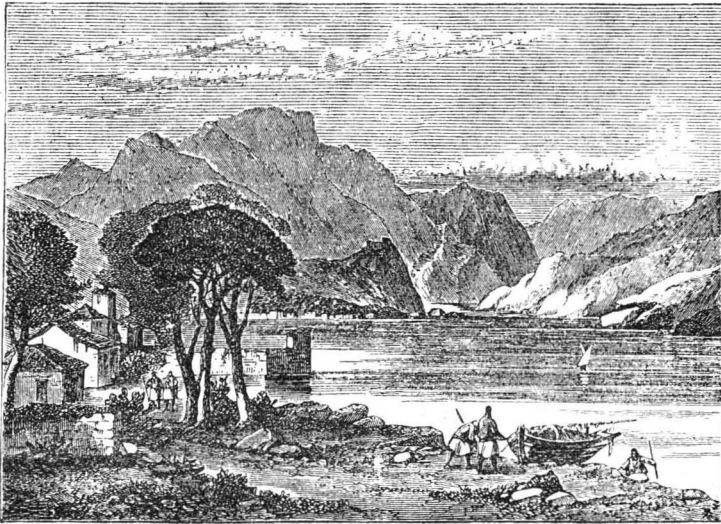
Három órakor már hajónk Corfu mentében tovább haladt délnek.

A várostól nem messze, a tengerparton emelkedő domboldalban, buja déli növényzet közepette, mint egy megkövesült imádság nézett le reánk főséges királyasszonyunk márványkastélya: az *Achilleion*. Soká néztük haladó hajónkról a szép fehérmárvány palotát, mely örökzöld környezetéből, mint valami megszentelt fájdalom, mélabús némasággal tekint le a mélyben játszó hullámokra.

Corfu szigetét elhagyva, ismét kijutott hajónk a nyílt tengerre s hat óra körül már *Santa Maura*, a régi *Leucas* fehér mészköves partjai tüntek elénk. Amint a tengerparton egy-egy magányos szirt föltűnt, képzeletünk rögtön *Sapphó* nemes alakját rajzolta oda. A legnagyobb görög költőnő hullámos görög ruhájában, lebontott hajával, bánatos arczával

állott a szirten, s szerelmes ajkán kégyetlen ifjának nevével veti le magát a lábainál zúgó hullámsírba . . .

Szürkület szállott már a nagy tengerre, midőn a távolban a szirtes *Ithakának*, Odysseus hazájának, körvonalai rajzolódtak a félhomályban. Az esti óra csendje új életre keltette a hőskor regéit; láttam a szigeten Odysseus pompás palotáját, melyben egyik terem a másikat éri, párkányos fallal kerített remek udvarával, jól záródó, kettősszárnyú kapuival; hallottam a lantnak, a lakoma istenadta társának hangját, s a dőzsölő kérők mulatásait. Emeleti szobájában pedig ott ül szövőszéke előtt bánatosan az

Ithaka kikötője.

aranyos Aphroditehez hasonló hűséges Penelope s fáklyafénynél bomogalja fel azt, mit nappal szövött.

S a néma, sötéllő sziget, mintha mesélő dajkám volt volna, regéivel álomba ringatott. Csak éjfél után ébredtem föl. Erősen dideregtem. Nedves, hideg szél fújtvégig a földelzeten, s én lemenekültem az ebédlőbe, hol a pamlag egy szögletében meghúzódva, csakhamar ismét Morpheus karjai közt pihentem.

Hajnalban négy órakor tengeri utunk véget ért. Hajónk *Patras*, Hellas második kikötőjében horgonyzott.

Minthogy csak délután négy órakor voltunk tovább indulandók Olympia felé, maradt elég időnk a Peloponnesos legnagyobb s Hellas legforgalmasabb városának megtekintésére.

Patras, az ókori *Patrae*, hol Cicero beteg Tiroját visszahagyta, a part mentében húzódik el hosszan, s habár a görög szabadságharcz után újra épült, egészen kisvárosias színezetű. Olyan, mint nálunk pl. Vácz városa. Hanem ami rendkívül érdekes és a déli éghajlatban gyakorlati, hogy némely utczában minden háznak egyforma tornácza van, úgy, hogy a gyalogjáró egy fődött folyosót alkot. A házak mind kőházak s az utcákat kitünően öntözik.

Hanem ami egy ily levantei városnak sajátságos jellegét megadja, az utczaie élete.

Már a harmadik utczából lehet hallani a rekedt zajt, melyet egy kereskedői utczában csapnak. Siketlő, érthetetlen hangkeverék támadja meg hallóérzékünket s húszféle bűz vegyülete szagló-érzékünket, ha ily utczába lépünk. S milyen kép tárul elénk! A boltok mind oly nyitlak, hogy az utczához tartoznak. A híres görög varga ott kalapálja két négyszög-méternyi helyén a talpat, közvetlen mellette laczikonyha tűzhelyéről árad a megégetett tengeri hal bűze, mellette a pék kínálja furesa alakú süteményeit, s mellette a mérsáros nyúzott kecskéi lógnak. A földön gyékényen hevernek a kiállítási halak, s köztük örként nyugodtan dorombol egy macska. A kecske most ragad el egy hagymakoszorút s egy ló észrevétlenül majszolja a gyümölcskófa salátáját. — S mindenütt képzelhetlen piszok, s a legyek ezrei. Az árusok pedig, akár megy előttük vevő, akár nem, már puszta szokásból is rekedtekké kiabálják magokat, nyakereik egészen duzzadtak s arcuk is olyan, mint az öreg trombitásoké.

Igazán, egész mulatság az idegenre nézve.

Különben nincs mit nézni Patrasban. A római császárok korából való színház romjai s a Szt.-György-téren levő szép kút négy szárnyas oroslánnyal s fölül a fuvolázó Pánnal minden, mi engem érdekelt. S nem is bántuk, midőn délután fölültünk a vonatra, mely négy óra alatt Olympia közelébe, Pyrgosba vitt.

II.

— Pyrgostól Olympiáig. Az első benyomás az olympiai síkon. Olympia 2000 évvel ezelőtt. Olympia pusztulása. Az olympiai ásatások. Az olympiai museum.* —

Meleg júniusi reggel volt. A nap sugarai, Phoibos Apollón mythosi nyilai, a tiszta átlátszó levegőn át már hat órakor kíméletlenül támadtak bennünket, élénken éreztetve, hogy mi a Peloponnesosnak erősen déli

* E fejezetet szerző a szegedi Dugonics-Társaságnak f. évi ápril havi nyilvános felolvasó ülésén mutatta be.

éghajlatában időzünk. Három napi tengeri hajózás után Görögország földjén először Elis szentelt területén, *Pyrgosban*, egy a tengerhez közel fekvő kis városkában hajtottuk fejünket nyugalomra. Egyszerű, szegény, piszkos kis város, mint a görögországi városok — Athenaeet kivéve, mindannyian. A *Hotel d'Olympie*, a városka szállója, rozoga folyosóival, kezdetleges berendezésével, s csak keleti értelemben vett tisztaságával már tanulmányutunk elején, mint Dante pokolkapuja, érthetően hirdette: Hagyjatok föl a kényelem minden reményével.

De hát mit törődött volna a fiatal tanárokból álló társaság a kényelmetlenségekkel most, midőn alig volt néhány mértföldnyire a régi Görögország fényes kulturájának egyik büszke központjától, Olympia síkjától, tanulmányutunk első célpontjától. Igazán még azon teli tőgyű kecskékre sem tudtam boszankodni, melyek már három óraker hajnalban mintha riadót kolompoltak volna ablakaink alatt, s ezen nem épen klasszikus kolompzenéjükkel elűzték sáradt pilláinkról az álom finom idegzetű nemtőjét. Felkeltünk s hol a szálló kapuja előtt, hol a szomszéd utcákban járva-keelve türelmetlenül vártuk a hét órát, mikor az olympiai vasút indul. A város ébredező lakosai méla bámulattal néztek bennünket, s e szegény utódok, kik oly messze estek nagy őseiktől, mintha azon gondolkodtak volna, hogyan jöhetnek emberek messze földről ide csak azért, hogy szomorú romokat lássanak.

Hét óraker megindult velünk a vonat. A pyrgos-olympiai vonal csak legutóbb készült el, mint Görögország legnagyobb vasuti vonalának, az athenae-patras-pyrgos-olympiai vonalnak utolsó szakasza. Nehány kényelmes kocsiból álló vonatunk dübörögve robogott tova Elis síkjának legszebb vidékén, egy két oldalról örökzöld dombok által határolt elragadó völgyben, buján termő szőlők és szántóföldek között. A kémény nehéz fojtó füstje egy pillanat alatt oszlott szét e tiszta, verőfényes, könnyű légkörben, mintha csak irtózott volna megfertőztetni e vidéket, hol minden patak, minden halom istenekről, hősökrol, egy rég letűnt világ ideális életéről regél. Emlékezetünk versenyre szállt a száguldó gőzössel, s lelkünk e mythikus légkör enyhe szellőjének sutlogásában mintha hallotta volna az évezredek regéket.

Még a régi boldog idők jártak, az *aranykor* ideje. Nem kellett még törvényt ércztáblára vésní, bíróra még nem szorultak az emberek. A kapzsiság sárga bűne még nem fészkelte meg magát az emberi szívben s a fegyverek gyilkos csörgése még nem rettenté a gyöngéd anyákat. Örökös tavasz uralkodott s a föld magától termette gyümölcseit. *Kronos* volt az isten. S ez aranykorban a boldog emberek már hálás oltárt emeltek Olympiában Kronosnak s az oltár mögött emelkedő dombot elnevezték

Kronos dombjának. S midőn megbukott Kronos, s *Zeus* uralma következék, istenek vettek részt a játékokban. *Zeus*, ki már gyermekkorában megfordult Olympiában nevelőjével, a hatalmas idai Heraklessel, a titánok legyőzése után maga rendezett versenyeket, s *Apolló*, a hatalmas napisten legyőzte versenyfutásban *Hermest*, az istenek szárnyas sarujú hirtvivőjét, s ökölvívásban *Arest*, a mord harczistént.

A vízőzön után fél századdal idai Herakles utóda, *Klymenos* állítja vissza az abbanhagyott játékokat s ősének, *Heracles*nek oltárt is emel. Majd jött *Endymion*, *Aéthlios*nak, a versenynek fia, az a gyönyörű ifjú, kire *Selene*, a hold ábrándos istennője örök álmot bocsátott, hogy kiolthatlan szerelmében folyton csókolhassa. Ez megdönté *Klymenos* uralmát, s Olympiát három fia közül a versenyben győztes *Epeus*nak adja.

Majd megcsendül *Hippodameianak*, *Oinomaos* király csodaszép és büszke leányának, a nagy lovasnőnek ősi regéje. Az apának, *Pisa* hatalmas királyának — így szólt a jóslat — meg kell halnia, ha leánya férjhez megy. »Leányom keze csak azé lesz — mondá az apa — ki engem kocsiversenyben legyőz.« Sorban jelentkeztek a délczeg görög királyi ifjak a veszedelmes versenyre. Mindenik kérő magával a királylánnyal indult meg a versenykocsin. *Oinomaos* előbb áldozott az isteneknek, s aztán kocsisával *Myrtilossal* utánuk vágatott mint szélvész, oly gyors lovakon. Csakhamar utólérte a szerencsétlen kérőt s hegyes dárdájával irgalmatlanul furta keresztül a szerelmes ifjút. Már tizenhárom nemes ifjú piros vére festette be a kegyetlen király lándzsája hegyét, midőn *Pelops*, *Tantalus*nak, az istenek barátjának fia jelentkezett. A büszke királyleány szeme megakadt a királyi alakon, szíve megszólalt ez ifjú érdekében — s a király kocsisa, *Myrtilos* meg volt vesztegetve, a királyi apa kocsijának tengelyében viasz-kövek voltak. A király kocsija nem érte utol a szerelmespár kocsiját, *Pelops* megkapta *Hippodameiát* és *Pisa* tartományát, s a *Pisa* mellett fekvő olympiai síkon később felállítá neje emlékére a *Hippodameiont*, melyben nők mutatták be áldozatukat.

A kóbor *Herculesről* is sokat regél a vidék költészete. *Hercules* kitisztítja *Augeas*nak, *Elis* marhákban gazdag királyának istállóját úgy, hogy az istállón keresztül vezeti a *Peneus* és *Alpheios* folyókat, de kikötött bérét, a marhák tizedét nem kapván meg, elfoglalja *Elist*, s Olympiában nagyszerű versenyjátékokat rendez.

Azután megjelen lelki szemünk előtt *Klió*, a történelem muzsája, s rámutat e vidék ősi történetére. Azon a határon, a meddig történeti tudásunk a görög faj múltjába bevilágítani tud, s hol már a mesék és mondák káprázatos birodalma kezdődik, az olympiai *Zeus* oltárán az áldozati tűz már lobog, s a szomszéd néptörzsek azt már körülveszik. Három

ezer évvel ezelőtt, midőn éjszaki Görögország erőteljes dór törzsei a Pelopponesusba nyomulnak, s ott a régi achiv uralom romjain megalapítják Argost, Laconiát és Messeniát, a dórok által kizavart törzsek a Pelopponesus nyugoti oldalán, a Peneus és Alpheios völgyeiben új telepeteket alapítanak, s közös szentélynek már ott találják az olympiai oltárt.

S a Pelopponesus hatalmas fejlődése is ott indul meg, midőn a nyugoti aetoliai törzsek a keleti dór törzsekkel az Alpheios partján a pelasgi Zeus ősi oltáránál szövetséget kötnek. *Iphitos*, Elis királya, s *Lycurgus* Spárta királya újra szervezik az olympiai játékokat, s innen kezdődik e templomváros hatalmas története.

Elmélkedéseimből egyszerre a vonat füttyülése, majd a vonatvezetőnek száraz, közönyös hangú kiáltása: *Olympia* ébresztettek föl. Nem egészen egy óra alatt értük el Olympia új, antik stílusú kis indóházát.

Édes izgalommal ugrottunk ki kocsiainkból s szemünk rögtön Kronos dombját kereste, melynek lábánál terül el Zeus szent ligete, az Altis. Vagy negyedóránnyira voltunk még Kronos ősi dombjától, s nyugtalan vágygyal vezetőnkkel rögtön útnak indultunk. De a modern kor realisabb Géniusa mintha megsokalta volna nagy idealismusunkat, szinte ábrándos pietásunkat. Szükségesnek tartotta bennünket a való élet prózai nyomorára figyelmeztetni. Éktelenül poros úton kellett haladnunk, melynek kellemetlenségét csak növelte a föld porával együtt kavargó szénpor. Szenet hordó elcsigázott öszvérek hosszú sora haladt el mellettünk, még elcsigázottabb, nyomorúságos vezetőikkel. Mintha csak egy szentárna közelében jártunk volna. Csak midőn letértünk a gazzal és kóróval szegélyezett útról s a mezőn át a *Kladeos* patakon saját vezetőnk által kövekből rögtönzött hidon átkeltünk, s néhány perc múlva előttünk voltak Olympia tiszteletre méltó romjai, csak akkor éreztük újra, hogy nemcsak kenyérrel él az ember.

Honnan vegyek előadásomhoz szint, hogy híven lefesthessem, mit éreztem az olympiai romok megpillantásánál? — Amint a Kronos-domb mellett befordultam, s egyszerre előttem volt a sík hatalmas és szomorú romjaival, úgy éreztem magam, mintha egy genialis nép legkiválóbb emlékeinek temetőjét látnám. Óriási oszlopdobok, melyek hosszú századokkal való lassú küzdelemben legyőzve szanaszét hevernek a földön; templomok lépcsőzeteinek erősen megrongált maradványai, melyeken egykor ezer és ezer ahítatos szemtől kísérve méltósággal haladt az istenek papja; hatalmas alapépítmények, melyek ridegen törnek elő a földből, mintha bosszankodnának, hogy merész kezek csendes sírjokból kiásták, némán meredező töredezett boltozatok, s festésök nyomát még megőrzött oszlopféjezet-töredékek; szanaszét heverő kétezer éves márványdarabok:

mindmegannyi fejfa ebben a kőtemetőben, mely szomorúan hirdeti, hogy itt másfél ezer éven át egy kiváló nép életének legszebb mozzanatai folytak le. A tér közepén a híres Zeus-templomnak egyik földön heverő harmadfél évezredes oszlopdobjára ültem, s átengedtem magam a benyomások és emlékek özönének, melyek lelkemet eláraszták. Hiszen az emberiség culturájának egyik híres mértföldkövével voltam, s ifjúkori nevelésem legmélyebb impressiói elevenültek fel e classicus romok közepette.

Az emberi dicsőség e szomorú temetője körül csak a természet maradt a régi szép, csak Olympia vidéke, melynek kies voltáról már a régiek is annyit tudtak regélni, maradt elragadó. Az arkádiai hegységekből tör elő Elis síkjára a Peloponnesos legnagyobb folyója, az *Alpheios*. A bűvő patakok közé tartozik, mely többször eltűnik a föld alá. A poeticus görög phantasia már azt regélte e folyóról, hogy szerelmes volt Arehusa forrásnymphába, ki azonban szerelmét nem viszonzván elbűjt előle Ortygia szigetére. De Alpheios a tenger alatt oda is követte, s mint folyó egyesült szerelme tárgyával, a forrással. Ott hol az Alpheios az arkádiai hegységek szorosait elhagyja és a síkra siet, ott ömlik bele a Kladeos kis hegyi patakocska. — E beszögellésben van Zeus szent berke, az Altis. Itt volt az a fallal körülvett, körülbelül 200 méter hosszú és 180 méter széles, tehát nem egészen 8 holdnyi terület, mely az isteneknek szentelt városa, s a görög nép kegyeletének kiváló pontja volt. Messze a háttérben Arkadia hatalmas hegységei látszanak, míg Olympia felé dombossá válik a vidék. Az olympiai síkon pedig egyedül csak Kronos 123 m. magas örökzöld dombja emelkedik, hogy erdőkoszorúzza fejével mint az istenek őre álljon a sík fölött.

Vezetőtanárunk *Pausaniasnak* görög útleírását vette elő, s azt kezdte olvasni és magyarázni. E tizenhét századdal előttünk élt útleíró még akkor járt e helyen, midőn e templom-város még virágzott, s szárazon bár, de leírta, a mit látott. Csodálatos volt e síkon, ez évezredes romok között ez egyszerű, régi görög szöveg hatása; phantasiámat neki szabadította reconstruálni az emberi történelem egyik fényes lapját, a romok előttem épületekké, fényes, magasztos épületekké nőttek, az oltárokon a rég elhamvadt áldozati tűz újra fellobogott, a szent liget megelevenült s a lelkes görög nép viharosan tapsolt a stadiumban elsőnek beérkező futónak.

A classicus korszak egy jelenetéről lebbent föl előttem a függöny.

***

Négy év múlt el az utolsó olympiai játékok óta. Eljött a nyári napforduló s vele a szent hónap, melynek holdtölte a törvények szerint Olympia magasztos ünnepének ideje. Elis szétküldte hírnökeit, hogy egész Görögországot hívják meg az ünnepélyekre, s hogy hirdessék ki az *εξεχειρία*-t, az istenbékét. Minden városban, faluban felhangzott a hírnökök komoly

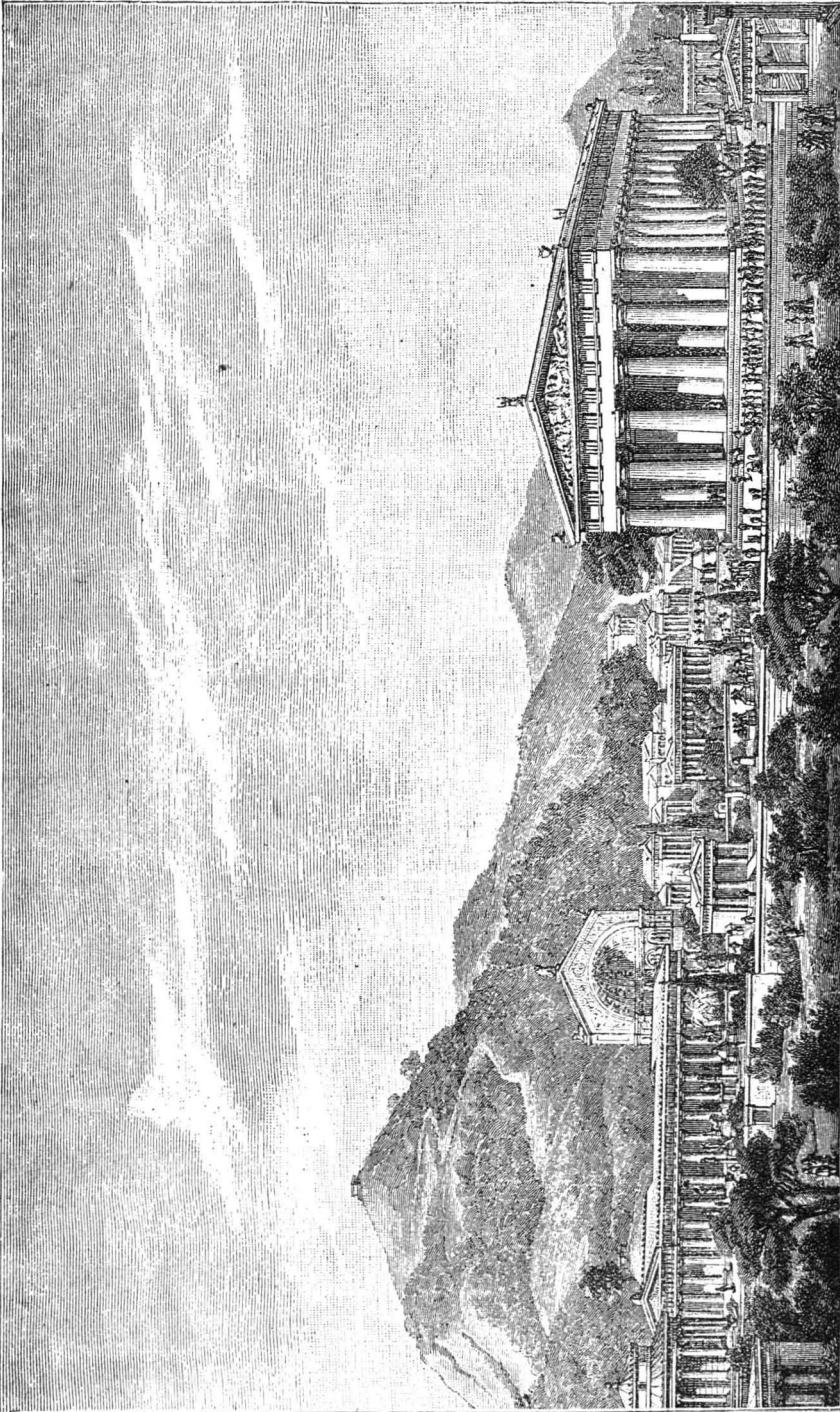
hangja : »Zeus ünnepe ismét közeledik ; minden vizály szüneteljen, minden harci zaj némuljon el ! Bátran jöhetnek vizen és szárazon a zarándokok Zeus szerető küszöbéhez.« Az Olympiához vezető utakat egyengették, s biztosságuk fölött a kölcsönös kötelezettséget vállalt szövetségesek örködnek. Ki a nyugalmat megzavarja, az elisiek templomi törvényszéke elé kerül s elítéltetése esetén rabja lesz a megsértett istenségnek, s csak bizonyos pénzösszezen válthatja ki magát.

Egész Görögország lázas mozgalomba jön. Ki csak teheti megindul, hogy áldozhasson az olympiai Zeus ősi oltáránál, s hogy lássa az összes görög törzsek legkiválóbb bajnokainak mérközését. A távol nyugatról, Syracusaeból, Agrigentumból, Rhegiumból s a még messzebb eső Keletről, Kis-Ázsiából, Aegyptomból egyaránt tódultak a görögök Olympia síkjára. A tengeri út veszedelmei nem riasztják el őket s a perzsa hadak betörése nem zavarja meg játékaikat. Leonidas maroknyi hadával a halálra készül a thermopylai szorosban, midőn a stádiumban az összegyűlt görögök lelkesült ujjongása jutalmazta a győztes bajnokot. Vándorbottal kezében fáradtan bár, de az öröm édes kifejezésével az arcán halad a szegény görög a poros országúton, s ez egyszer nem érezi magát boldogtalanabbnak, mint a fényes szekereken mellette elrobogó küldöttségek.

Olympiának máskor oly csendes gyönyörű völgyecskeje egyszerre hangossá válik. Máskor e szent területen, az istenek e békés lakhelyén, mely sohasem volt város vagy község, csak az oltárt gondozó papok és szolgáik léptei verik fel a csendet. Most meg ezer és ezer vendég érkezik naponkint s telepedik le Zeus szent területe közelében, az Alpheiosnak görög nagyságról suttagó hajjai mellett. Az előkelők, a fejedelmek, a városok s templomok gazdag ajándékokat hozó küldöttségei az itt található házakban s fényes sátrakban szállásoltatnak el, a nép ezrei a derfílt görög ég alatt a szabadban szívják magukba a görög egységnek balzsamos légkörét. Büszke megelégedés, boldog öröm tölti el a görög lelkét, midőn élete legfőbb vágyakép maga előtt látja az *Altist*, hatalmas áldozati oltárával, ősi templomaival, értékes kincseivel, s tömérdek remek szobrával.

Jogos büszkeséggel nézi az itt összehalmozott művészi alkotásokat, mert ha Olympia nem is ér föl az emberi művészi alkotás örök dicsőségével, a romjaiban is hámulatos *athénaei Akropolissal*, a görög művészet harmonikus szelleme, megtermékenyítve vallási és nemzeti ihletől, az itt található alkotásokra is rálehelte egyszerűen nemes és magasztos jellegét.

Az Altis kökerítésén át már messziről kegyelettel látja a görög zarándok a szent területnek leghatalmasabb templomát, az *olympiai Zeus* szentélyét. Mint a *Parthenon* az Akropolison, úgy uralkodik e hatalmas dór stílusú alkotás az olympiai síkon. — Három fél méter magas lépcső-

Olympia.

fokozatokból álló 64·10 m. hosszú és 27·72 m. széles hatalmas alapzaton magasztosan, mint isteni gondolat, emelkedik a *pelasgi Zeus* temploma. Elül-hátul 6—6, oldalain 13—13, 10·43 m. magasságú és 2·24 m. átmérőjű óriási oszlopok hordják büszkén a hatalmas kögerendázatot. Márványtetőzetes négy sarkán hatalmas ércz-triposok, a tetőzet közepén, a háromszögű oromfal csúcsán a győzelem istenasszonyának arany szobra hirdeti a görög dicsőséget. A keleti oromfal művészi domborművei Pelops és Oinomaos kocsiversenyét tüntetik elő közvetlen az indulás előtt. Középen Zeus hatalmas komor alakja, jobbra tőle Oinomaos és neje, balra Pelops és Hippodameia, s aztán mindkét oldalon 4—4 ló 1—1 lovászszal, s 2—2 guggoló s 1—1 fekvő alakkal. — A nyugoti oromfal élénk domborművei a lapithák és kentaurok harcát regélik el. Középen áll jobb kezét békéltetőleg kiterjesztve szép ifjú-fejével Apolló, s a tőle jobbra-balra levő három csoportozat a harcot festik a szüzeket rabló utálatos kentaurok ellen, míg a két szögletben heverő alakok nézik a küzdelmet.

E templom hatalmas cellájában áll az ó-kor legművészei szoborműve, *Pheidiasnak* örökhírű *Zeus szobra*. A görögök e leggeniálisabb szobrása, kinek keze alól a régiek tanúsága szerint minden a legnagyobb tökélyvel került elő, akár érczezel, akár márvánnyal dolgozott, akár istenszobrokat, akár méhecskéket alkotott, művészi pályája delelőjén, telve kegyelettel az olympiai templom iránt, alkotá meg aranyból és elefántcsontból e művét. A szobor talapzatával együtt 41 láb magas. Trónján ül Zeus, jobbában a győzelem istennőjének szobrát, baljában sassal koronázott jogart tartva. Balválláról művészi redőzetben omlik alá arany köpenye, fejét olajfalevelekből font zománczművű koszorú övezi. Arcz-kifejezése nyugodt, méltóságos; sűrű, lágy hajzat veszi körül a finom görög aczélt ábrázatot. A trónt, az oroszlánok által hordott trónzsármolyt, a talapzatot a domborművek, szobrok és festmények egész sorozata ékesíti.

A görög zarándok, midőn Pheidias e remekművét nézi, önkénytelenül a *költők királyának* sorait isméli: »Szólt és sötét szemöldökével intett Kronos fia; az ambrosiás fürtök leomlottak az égi király halhatatlan fejéről s megrendült bele a nagy Olympos.«

Az Altisba lépve, a Kronos domb lábánál, az Altis-négyszög északi határán látja a görög a liget tiszteletre legméltóbb épületeit.

A nyugoti falnál áll a *Prytaneion*, egy udvar Hestia oltárával, köröskörül kisebb szobák s egy nagy terem, melyben a győző bajnokokat nyilvánosan megvendélik.

Előtte áll a Nagy Sándor által épített *Philippeion* kerek épülete. Három fokozatos márványalapzaton 15·25 m. átmérőjű körben 18 ión oszlop

áll, ezen belül 1·70 m. széles körfolyosót hagyva a kerek cella. E cellában őrzik Amyntasnak, II. Fülöpnek, Nagy Sándornak, továbbá Sándor anyjának, Olympiasnak és nővérének Eurydikének aranyból és elefántcsontból készült szobrait.

Ez épületektől keletre a Kronos domb lábánál áll az ősi *Hera-templom*. A nyolczadik században Kr. e. épült fából e templom, melynek egyes korhadó oszlopát vagy más részét idők folytán cserélték ki kővel. 50 m. hosszú, 18·75 m. széles, s mint a Zeus-templom, körös-körül dór oszlopokkal körülvett szentély. Hajója, melyet két sor oszlop három részre oszt, az ereklyék valóságos museuma. Itt van a Kypselos által felajánlott arany Zeus-szobor, Kypselosnak czédrusfából készült s domborművekkel ékes ládája, s a győzelmi olajfa-koszorúk számára készült arany- és elefántcsont asztal.

A Hera-templom mellett áll hatalmas félboltozatával *Herodes Attikusnak exedrája*, egy dúsgazdag athenaei által épített vízvezetéknek építészeti befejezése. Egy nagy vízgyűjtő medencze, ennek két oldalán 8 oszlopos kis kerek márvány-épületek, a medencze fölött pedig a hatalmas félboltozat, melynek fülkéiben Heródes családjának s a római császári ház tagjainak szobrai állanak.

Innen kezdve az Altis keleti faláig a Kronos domb lábánál emelkednek a kis *kincstárak*, görög államok és hatalmas fejedelmek által felajánlott kincseknek hajlékai. Tömérdek ereklye és győzelmi emlék, szobor s egyéb ajándék regél itt a történelem egy-egy fontosabb eseményéről.

A kincstárak előtt a *Metreon*, Rhea Kybelenek, Kronos feleségének, az istenek anyjának 7·5 m. magas kis peripteros dór temploma.

Az Altis keleti határát a 97·80 m. hosszú és hétszeres visszhanggal bíró *Echo-csarnok* szegélyezi. A 44 ión oszloppal ékitett csarnok körmenetek és áldozatok alkalmával a vendégeknek nézőtérül szolgál. A csarnoknak a középén egy 20 m. hosszú márvány terrasza van, melyhez lépcsők vezetnek föl.

Az Echo-csarnok előtt, az Altisnak majdnem a közepén emelkedik az óriási *Zeus-oltár*, egy 6·60 m. magas kerület alakú építmény, melynek alsó talapzata 37·50 m. kerületű, felső talapzata 9·60 m. kerületű.

Ez épületeken kívül az Altis szent területét kies ligetecskék közt számtalan oltár, isteneknek, hősöknek s győztes bajnokoknak háromezernél több, híres mesterektől való szobra díszíti. Mindenik emléke nemzetök egy-egy eseményének.

A szent terület falain kívül, a ligettől nyugotra, a fal és a Kladeos közt van a nagyobb *gymnasium*, s a kisebb *palaestra*, oszlopcsarnoktól körülvett udvarok, melyeken a bajvívók készülnek a versenyre.

Ezekről délre van az olympiai papok háza a kis *Heroonnal*, kerek udvarral, melyben *Jamos* jósnak, az olympiai papi fejedelmek ősenek hamuval és szénnel vegyített földből készült oltára áll.

A délnyugati sarokban áll Olympia legnagyobb épülete, a *Leonidaion*.

Az Altis déli falát megszakítja a *Bouleuterion*, az elisi hatóság szállóhelye. A középben egy négyszögű épület a tanácsteremmel, melyben Zeus Horkiosnak, az eskü istenének szobra áll. Mellette két felkörben végződő szárnyépület, melyeket a középsővel egy közös csarnok egyesít.

Az Altis éjszakkéleti részén, az utolsó kincsháznál egy boltozatos bejárás vezet az olympiai terület egyik legérdekesebb részéhez, a versenypályához, a *stadionhoz*. E 211 m. hosszú és 32 m. széles versenypályának egyik oldalán a Kronos domb képez természetes lejtőt, a másik oldalán pedig nagy földhányás képezi a nézőtért. E két lejtőn, mert ülőhelyek nincsenek, 40,000 ember fér el.

S az ünnepekre összegyűlt görög nép még a hajnalt sem várva be, már éjfél tájban felkerekedik, hogy a stadion lejtőjén magának helyet biztosítson. Reggel megkezdődnek a versenyek.

A versenyző bajnokok már egy hónapja, hogy Elisben vannak, s a szabályszerű 30 napi előgyakorlatokat Elis gymnasiumában megtették. Törvénszerűen jelentkeztek az elisi versenybíráknál, a Zeus nevében a hellének fölött ítélő hellanodikaioknál. Igazolták ezek előtt, hogy hellének, s szabad polgárok, hogy becstelenség nem szennyezte be nevüket, szentségtörés nem terheli lelküket, hogy tíz hónapig Hellas valamely gymnasiumában készültek a versenyre.

Reggel a versenybírák bitorba öltözve bevezetik a bajnokokat a Bouleuterion tanácstermébe, hol Zeus Horkiosnak, az eskü istenének szobra előtt esküdnek meg, hogy a verseny szabályait megtartják.

A stadion óriás lejtőin az ezerfejű nép ezalatt türelmetlenül várja a versenyek kezdetét. Egyszerre csak a stadion boltozatos bejáratán előtűnnek a bíborruhájú versenybírák, mögöttük ruhátlanul, duzzadó izmokkal, büszke nyugalommal a versenyzők. Csend támad, a hírnök előlép s először a versenyfutókat hívja sorompóba. Mindegyiknek nevét és hazáját kikiáltva, bemutatja a gyülekezetnek, hogy még az utolsó perczen is eltiltassék a dicső versenytől az, kinek becsületessége, neve tisztasága ellen valakinek kifogása van.

Kezdődik a versenyjátékok első része, a *versenyfutások*. Sorshúzás után négyesével állnak fel a versenyzők, s a csoportok győztese újra futni fognak az olajágért.

Először azok állnak sorompóba, kik csak egyszer futják végig a

pályát. A gyorsaság küzdelme. Egy perc alatt, mint szélvész futják be a száz ölnyi pályát.

Ujabb csoportok a *diaulos-ra*, a pálya kétszeri megfutására állanak fel.

Majd következik a *dolichos*, a pályatér tizenkétszer való megfutása. Itt már a kitartás, az erők beosztása a fő. Figyelve lesi a közönség az izmos s mégis fürge alakokat, amint karjaikat oldalaikhoz szorítva, lélegzetüket visszafojtva igyekeznek egymást elhagyni.

Alig üdvözölte a nép hatalmas örömjajával a győztes futókat, kihirdetik a versenyek második részének, az *ökölviadalnak* kezdetét.

A versenybírák egy edénybe babnagyságú kövecseket tesznek, melyek közül kettő-kettő egy betűvel van megjelölve. A versenyzők közül, kik egyenlő betűs kövecseket húznak, ellenfelek.

A nép izgatottan várja a marczona ökölviadorokat. Két kezükre felszavarják a küzdők a szíjjakat, melyeken hatalmas csomók, göbök vannak. Lélegzetét visszafojtva nézi a közönség, mint igyekszik mindenik fél erős állást foglalni, mint út le hatalmas öklével az egyik lábujjhegyre előre dőlve, s mint fogja fel ügyesen a másik a csapást. Szinte látják, hogy az fog győzni, ki nyugodtan, erejét kimélve lesi tüzes ellenfele mozdulatait, míg azt kifárasztva, egy ügyes pillanatban szétzúzza az orrát, vagy kiüti néhány fogát.

Utána jó a versenyek harmadik része, a görög verseny legeredetibb faja, az ötös verseny, *pentathlon*. A gymnastikának e remekműve egyenesen összeállított versenyek sora. — Ugrással kezdődik két kézben egyensúlyozóval. Az öt legjobb ugró aztán a futásban versenyez. A négy legjobb futó a diskusdobásra van jogositva. Nehéz, tányérnagyságú érczorongot himbálva kezükben, jobb lábokra támaszkodva, ballábujjhegyeikre állva dobják ki. Ujjongás fogadja a legmesszebb dobókat. — A három legjobb diskusdobó a dárdavetésre készül. Egyenesen állva, jobb karjokat kinyújtva dobják egy bizonyos célpontra a dárdát. S a két legjobb dárdavető birokversenyre kel a koszorúért. Ez volt az ötös viadal legizgatóbb s legerdekesebb része. Az ellenfelek mindenek előtt lábukat igyekeznek erősen megvetni. Lábaikat kissé szétterpesztve, a jobb térdeiket meghajlítottán, mellőket kifeszítve, fejöket, nyakukat hátraszegve, támadásra és védelemre kiterjesztett karokkal élesen figyelik egymást. A nézők buzdító hangjaira az egyik megragadja ellenfele két karját, ott, hol a leggyöngébb, a kézfejnél, s erősen szorítva várja a pillanatot, melyben földre ránthassa. Minthogy ez nem sikerült, hirtelen czombjánál ragadta meg, hogy feldöntse, de ellenfele már a nyakában csüng. Végre az egyik ügyes fogással ellenfele ujjainak hegyét kapja meg, s erős kezével összetöri, hogy ellenfele fájdalmában legyőzöttnek nyilvánítja magát.

Majd bejelentik a versenyek negyedik részét, a legnyersebb, legizgalmasabb részt, a *pankrationt*. Itt az ellenfeleknek minden szabad, ütnek, döfnek, fojtogatnak, harapnak, rugnak, s ha földre buknak, ott folytatják a küzdelmet a kimerülésig.

A stadionban a versenyeket befejezi a *fegyverfutás*. Hatalmas, athleta alakok sisakkal, lábpáncélban, karjukon nehéz kerek pajzsokkal futnak az olajágért.

S a nézőközönség kora hajnaltól késő délutánig türelmesen kitart, tűrve hőséget és szomjúságot, elszenvedve a port s a tolongást. Egész lelkéből vesz részt a versenyekben, az öröm édes izgalmát, s a veszteség fájó érzését a küzdőkkel együtt érezve.

S ép oly szenvedélyvel nézi másnap a *hippodromosban* a *kocsiversenyeket*. Hellas leggazdagabb férfiai küldték el négyes fogatú két-kerekű kocsijukat, melyeket vad vágatásban ragadnak tova a pompás ménnek. Verejtékezve, de örömrivallgással érkezik be az első, s győzelmét nem zavarja, hogy két ellenfelének kocsija a fordulónál összeakadt, a kocsik összetörték, s a kocsisokat véresen összezúzva ragadják magukkal a ménnek.

Majd ott gyűl össze a közönség a Zeus templom aljában, s áhitattal hallgatja a templom opisthodomusáról a *szellemi versenyeket*. Hellas legkitünőbb költői, történet-írói és szónokai versenyeznek a kitüntető olajágért. Harsány taps üdvözlő egy-egy megkapó részletet, mely a görög tehetség hatalmas voltát és görög nyelv bűbajos csengését hirdeti a hallgató közönségnek.

A koszorúk, melyekhez az olajágakat egy gyermek vágta le aranykessel a ráccsal körülvelt szent olajfáról, az *ελαία καλλιστίφανος*-ról, már ott vannak a Heraionban, az arany-asztalon. A nyertesek megkoszoruzása az ünnepélyek befejező s legfényesebb része. Az oltárokon ünnepélyes áldozatok lobognak, s az istenek jelenlétében teszik föl a versenybírák Hellas legkiválóbb embereinek homlokára a győzelmi koszorút. Kikiáltják nevöket, atyjokat és hazájokat, s az egész Hellas jelenlétében ünnepélyes menetben, fuvola-zene mellett járók be az Altis szent helyeit, hogy a Prytaneumban lakomával fejezzék be a nagy napokat.

***

Ilyenek voltak Olympia szép napjai.

S hova lettek e geniális nép megkapó, ideális ünnepei?

A zordon enyészet lebegtette felettök hollószárnyait.

Időszámításunk 394-ik évében *Theodosius* császár beszüntette a játékokat, s ettől fogva Olympia a pusztulásnak lőn martalékává. Emberek romboló ösztöne, idők pusztító viharai egyaránt ásták a sirt s a száza-

dok hordta finom porrétegek lassankint betemették a classicus kor emlékeit. Alarich vad gót hordái 396-ban Olympia közelében teleltek, s ki tudná felbecsülni a pusztulást, mely portyázásaik nyomán támadt? A hatodik században két nagy földrengés döntötte romba Olympia megmaradt épületeit s a Kronos hegy csuszamlása temette maga alá Herodes Atticus Exedráját s a kincses házak egy részét. — Olympia letűnt a történelem színpadjáról s az Alpheios folyó, mely annyi dicső napnak tanúja volt, más medret ásott magának s folyton hordta iszapját, hogy a profán-kor előtt eltemetni segítse Hellas egykori dicsőségét.

S a tizenharmadik század végeig senki sem gondolt Olympiával. Az Alpheios és Kladeos 3—5 méternyi homokréteg alá temették a szent templom várost, s fölötte jó ideig nyomorúságos viskókból álló falu hirdette az idők változását. Végre a jelen században, 1829-ben, egy francia expedítio, az *Expedition scientifique de Morée* hozzálátott az ásatásokhoz, de minthogy *Kapodistria*, Görögország akkori minisztere akadályokat gördített az ásatások elé, a társaság hat heti munka után, mely alatt felfedezték a Zeus-templom területét s találtak néhány metopát, az ásatásokat beszüntette.

1852. január 10-én tartotta *Curtius Ernő* Berlinben Olympiáról szóló hatalmas előadását, melynek végeredménye Olympia kiásatása lón. I. Vilmos, német császár, ez időben még porosz koronaherczeg, jelen volt ez előadáson, s nemes gondolkodása tette később lehetővé, hogy Bismarck útján *Curtius Ernő* és *Adler* tanár 1874. április 25-én szerződésre léphettek a görög kormánnyal, melynek értelmében a német kormány fedezi az ásatások összes költségeit, de a kiásott tárgyak Görögországot illetik.

1875. okt. 4-én tették az első ásónyomást s hat év alatt — csak a forró nyári hónapokban szünetelt a munka — körülbelül fél millió forintnyi kiadással a szent liget topographiája meg lón állapítva, s az Altis közelében levő épületek kitakartattak. Egymás után kerültek napvilágra a *Zeus templom*, a *Heraion*, a *Metroon*, a *Kincses házak*, a *Philippeion*, a *Herodes Atticus-féle exedra*, az *Echo csarnok*, a *Pelopeion*, *gymnasion* és *stadion* maradványai. Továbbá sok ezerre rúg azon többé-kevésbé jó állapotban talált szobrok, domborművek, homlokszög csoportozatok, rézből és agyagból készült műtárgyak, pénzdarabok, feliratok száma, mely a föld öléből az emberiség művelődéstörténetének megvilágítására előkerült.

Az egész délelőtt folytán óriási hőségben az Altis topographiáját s az épületek maradványait tanulmányoztuk. Elcsigázva ültünk le délben a tanyai csárdához hasonló olympiai vendéglő lóczáihoz, s a teljesen langyos italok, melyekkel égő szomjúságunkat nem olthattuk, nagyon is eszünkbe juttatták *Horatius* humoros mondását: *Nil sine magno vita labore dedit*

mortalibus. Egy órai pihenés után újra felkerekedtünk, hogy a híres olympiai museumot megnézzük.

E szomorú romvárosban kimondhatatlanul kedves nyugvó pontot képez a szemnek a Kladeos tulsó partján egy kis magaslaton emelkedő

Paionios Nike szobra.

szép, új museum. Mintha e szép, stilszerű épülettel a jelen kegyelete, az élet duzzadó üdesége ellensúlyozni akarná a pusztulás szomorú képét. Egy kis előcsarnokon át, melynek két szép dór oszlopa a Zeus-templom oszlopainak utánezata az előudvarba s innen a museum főhelyiségébe, a nagy terembe, egy famennyezetes, rendkívül világos és izléses terembe jutunk. E teremben, melynek hosszasağa megfelel a Zeus-templom egykori szélességének, a Zeus-templom domborművi díszítéseinek maradványai vannak elhelyezve.

A baloldalon a keleti homlokzat domborművei, Pelops és Oinomaos kocsi-versenye, a jobb oldalon a nyugoti homlokzat domborművei, a lapithák és kentaurok harca, foglalnak helyet. A terem elő és hátsó falán pedig a Zeus-templom pronaosának és opisthodomusának

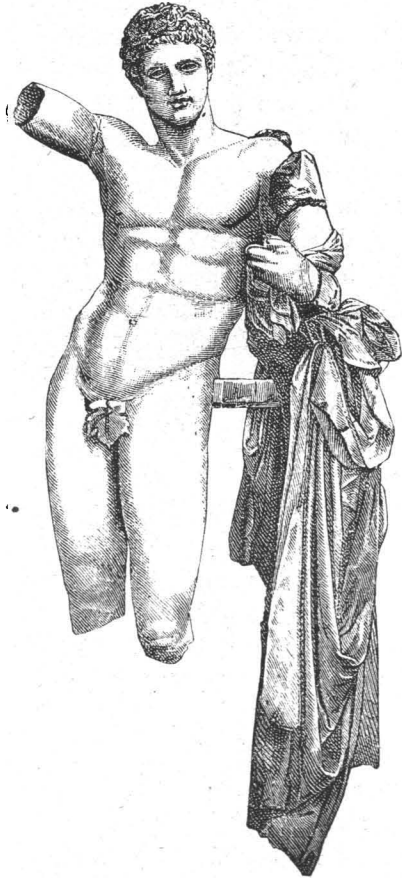
domborművei, a Heracles 12 munkáját ábrázoló metopák maradványai vannak elhelyezve.

De kétségtelen, hogy az olympiai museumnak két legnagyobb kincse : Paioniosnak Nike, és Praxiteles Hermes szobra. A nagy terem hát-

terében háromszögű alapzaton áll Paionios *Nike* szobra, egy elsőrangú művésznek remek műve. A két méter magas parosi márványból készült szobor a győzelem istennőjét ábrázolja, amint az égből a földre száll, jobb kezében a győzelmi koszorút tartva, bal karját pedig magasra emelve. Jobb lába a talapzatot érinti, bal lába még szabadon lebeg a légben.

A lebegő alakon a légáram a bal oldalon nyílt ruhát hátra lengeti s előtűnteti a bal lábon a test ifjú, gyönyörű idomait. A jobb lábhoz és az alsó testhez pedig oly finoman símul a ruha, hogy a néző nem tudja, vajjon a kecses formák művészi tökélyét, vagy a ruha redőzeteinek bámulatos finomságát csodálja-e? A fej, karok és a bal láb a térden alul hiányzanak ugyan, de a szobor így csonkaságában is a görög művészet tökélyét hirdeti.

A nagy tereméből a hátulsó fülkébe lépve, egyszerre meglepetve áll meg az ember. A szoba-nagyságú fülkében egyetlen szobor áll, *Praxitelesnek Hermes* szobra, melynek néma márványalakja mindennél ékesszólóbban hirdeti a nagy görög szobrászok utolérhetetlen művészetét. Mint Raffael és Michel Angelo freskói, oly elementaris hatással van a belépőre a márványdarabon előmlő genialis művészet, s idő kell hozzá, míg az ember a bámulatból magához térve a szobrot közelebbi vizsgálat alá veheti. Hermes balkönyökével egy fatörzsre támaszkodik, mely fatörzsre tette rendkívül gazdag redőzetű ruháját. Balkarján van a kis gyermeknagyságú Dionysos, a mint jobb kezecskéjét, Hermes bal vállán nyugtatva, testével kevéssé felemelkedve bal kezével kíváncsian nyúl kál valami után, mit Hermes jobb kezében mutat neki. Az a megkapóan természetes könnyedség, mely a plastikusan szép ifjú férfitest állásában érvényre jut az által, hogy a súly művészien van megosztva a jobb láb és a fatörzsre támaszkodó balkönyök között; az a bámulatos finomság, melylyel e szobron az emberi test izmai és ezek átmenetei föl vannak tüntetve; az a

Praxiteles Hermes szobra.

végtelen kedvesség, melylyel Hermes nemesen szép fejét a kis Dionysos felé fordítja ; az az elragadó báj és édes meglegeedés, mely a Hermes ajka körül játszó mosolyban kifejezésre jut : e szobrot az ókorból ránk maradt szobrok legkiválóbbiká teszik. A délután legnagyobb részét e szobor nézésével töltöttük s a szomszéd helyiségekből, hol az ásatások terracotta és egyéb kisebb tárgyait vizsgáltuk, újra meg újra visszatértünk Hermes szobrához, melynek bámulatos tőkélye a művészi élvezet lészta, magasztos világába vezetett bennünket. Milyen prometheusi szikra lakott e görög népben, mely a hideg márványba így tudott életet önteni, s mily teremtő erővel bírhatott oly művész, mint Praxiteles, a Kephisodotos fia, kinek e bámulatos alkotása, melyért magáért érdemes Olympiába menni, nem is tartozott még azon művei közé, melyeket kortársai megdicsértek.

Késő délután volt már, midőn ez érdekes museumból távoztunk. A társaság a hét órai vonattal készült vissza Pyrgosba, minthogy azonban az indulásig még vagy másfél óra volt, még egyszer elmentem az Altisra.

A pusztulásnak szomorú költészete, mely e sík romjait körülengi, ellenállhatatlanul vonzott oda. A Kronos-hegy oldalában ültem le, s a hanyatló nap pirosuló sugarainál hallgattam az alattam elterülő romok suttogó beszédjeit.

S e szomorú beszédekben volt valami vigasztaló. Eszembe jutott e helyen *Servius Sulpicius Rufusnak*, a híres római jogtudósnak gyönyörű levele, melyben barátját *Cicerot* vigasztalja. Cicerot csapás csapás után érte. Az egykor hatalmas, ünnepezt államférfiú a nyilvános tevékenység teréről lezorult ; Caesar vaskeze arra kényszerítette, hogy tehetlenül nézze a római republicanak, az ő álmai tárgyának bukását. Feleségétől, Terentiától, 30 évi házasság után kénytelen volt elválni, s fia korhelykedései napról-napra sorvasztották életkedvét. S most egyetlen öröme, lelke gyönyörűsége, szeretett leánya, Tulliacskája, kiről leveleiben oly igaz szeretettel tud szólni, ravatalon feküdt. A becsületes, de szerencsétlen ősz államférfiú finom lelke össze volt törve. Róma legelső emberei siettek enyhíteni fájdalmát, s Servius is sietett Athénból elküldeni gyönyörű sorait, melyekben a többi közt így ír hozzá : »Közlök veled valamit, mi nekem nagy vigaszt hozott : talán enyhítheti a te fájdalmadat is. A mint én Ázsiából való visszatértemkor Aeginából Megara felé hajóztam, szemügyre vettem a körülöttem feltűnő vidékeket. Mögöttem volt Aegina, előttem Megara, jobb kéz felül a Peiraeus, balra Korinthos, egykor mindmegannyi virágzó város, most szomorú romhalmaz. Ekkor így kezdtem magamban gondolkozni : »Mily türelmetlenül panaszkodunk mi emberek, kiknek élete természetszerűleg rövidebb, ha hozzátartozóink egyike meghal, vagy megöletik, míg itt egy helyen annyi város elpusztult élete terül el. Türtöztesd magad, Serviusom, s gondold

meg, hogy embernek születtem. — Hidd el nekem, Cicerom, e gondolatban nagy megnyugvást találtam.» — (Epist. ad Fam. IV. 5.)

Az olympiai romok fölött teljesen átértettem e sorokat. Hisz egy megkövesült szomorujáték volt előttem, mely története tragicumával mélyében rendíti meg az emberi lelket, de egyuttal a tisztultabb, magasabb világnézlethez viszi közelebb.

III.

— Pyrgostól Athenaeig. A korinthusi öböl mentén. Megérkezés Athenaebe. Athenae mint modern város. —

Június 29-én, egy csütörtöki napon, este 7 óra körül tűntek fel előttünk először az athénai Akropolis hatalmas romjai.

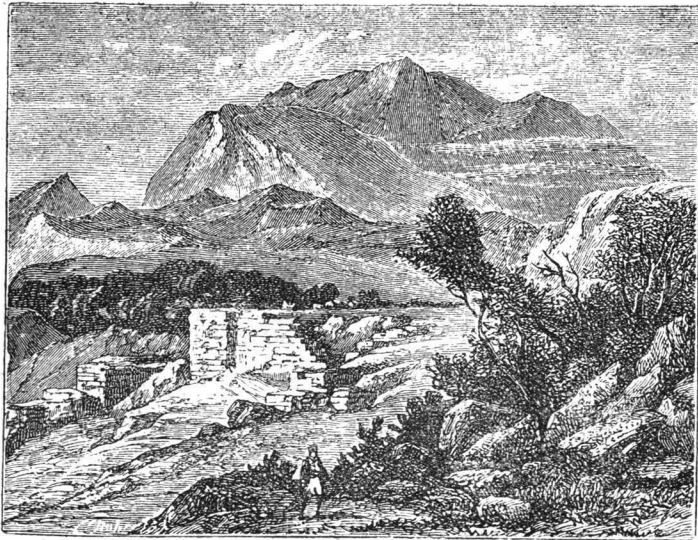
Tizenkét óra hosszat ültünk már a vonaton. Még reggel indultunk el Pyrgosból s Elis síkján át visszamentünk Patrasba, hol megreggelizve, mindig szorososan a korinthusi öböl mellett tartva folytattuk utunkat.

S a hosszú vasuti utazás épen nem volt kellemetlen. A görög vasuti kocsik kényelmesek. A mieinktől annyiban különböznek, hogy az ablakok helyén hatalmas fa-redőnyökkel bírnak, melyek a nap izzó sugarait fölfogják, de a levegőnek szabad járását nem akadályozzák. S milyen kedélyes, patriarchalis vasutak ezek! A vonat még egy kilométernyire robot valamely nagyobb állomástól, s a málhahordó suhanczok már egész kedélyesen ugrálnak föl a robotó vonatra. Itt minden szabad. S milyen korlátlanul rendelkezünk mi a vasúttal. Ami kitűnő, szolgálatkész kalauzunk, a Cook czég embere, a derék Nikolas Sigalas, ki hűségesen állott oldalunk mellett görög földön való tartózkodásunk alatt, valóságos nagyhatalom volt a vasútiak előtt. Oly számban ülhattünk a szakaszokban, a milyenben nekünk tetszett, s úgyszólván akkor indult a vonat, mikor nekünk tetszett.

Másrészt elragadóan szép a kép is, mely a korinthusi öböl mellett robotó vonatról elénk tárul. Alig hagyjuk el Patrast, már előtűnik a korinthusi öbölnek körülbelül két kilométer széles torkolata, a *kis dardanellák*, még a velenceiek által épített „*Kastro Moreas*“ s „*Kastro Rumelias*“ erődítmények romjaival. Ezentúl a vonat folyton a kék hullámú öböl partján robot tova. A túlsó parton nyugalmas kikötők, festői fekvésű városkák felváltva meredek sziklafalakkal s kopár hegyfokokkal kötik le az utas figyelmét, s mögöttük a hatalmas *Helikon* és *Parnassos* regekoszorúzza szirtjei alkotják a háttért. Az innesső parton pedig a vasút és az öböl közt húzódó keskeny, köves parton egész oleander- és pelargonialigeteket pihentetik a szemet, míg a jobb oldalon buján termő szőlőkertek

végtelen sora húzódik, itt-ott megszakítva egy-egy indiai tigrisvadász-leshez hasonló csősz-emelvénytől.

Egyszerre érezhetővé válik, hogy az áldott Peloponnesost elhagytuk. *Korinthosnál*, az egykor virágzó, gazdag városnál már a mésztalaj fehérsége bántja a tekintetet, s a korinthusi csatornán, Türr tábornok e hatalmas alkotmányán átrobogva mindinkább kopárabb, ridegebb lesz a vidék. A vonat elhagyja a korinthusi öblöt s az aeginai öböl partján robog tovább. A tenger partján meredek sziklák oldalában, magányos bozótok közt haladunk előre. *Megara* előtt, a vasút leghorzalmasabb vonalán, a „*Kaké Skálá*“-n, az átkozott hágsón bámuljuk lélekzetünket visszafojtva

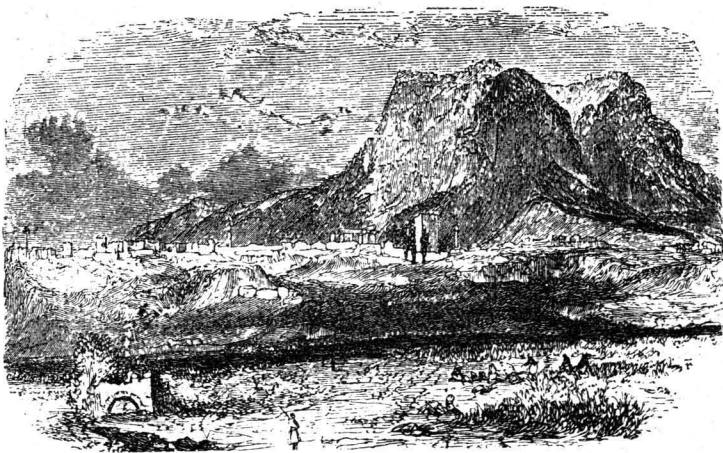
A Parnassos tájképe.

az építés merészségét. Lassan, dübörögve halad a vonat egy vashídon, mely merészen hidalja át a meredek, fehér sziklafalat, melynek alját a lenger hullámai mossák. Ha lenézünk a mélybe, mintha a tenger fölött haladnánk. E borzalmas helyre helyezte az attikai rege *Skiron* rablót. Itt lökte be az utasokat a mindent elnyelő tengerbe, míg Theseus meg nem mentette tőle a vidéket.

Sohasem jártunk még e vidéken, s mégis olyan ismerősek a vonatvezető jelzései: *Korinthos*, *Megara*, *Eleusis*. Megara a maga ridegségével, két hegyen s a közte levő nyeregben épült kőházaival, melyeket nem enyhít egy tenyérnyi zöld, Eleusis az öböl partján kies fekvésével, de

szegényes, lázverte viskóival már előkészítének azon kietlen, kopár vidékekre, melyek Attikát, a régi és a mai Hellas központját alkotják. Igazán végtelen szomorú úton halad itt Attikában a vonat. Mintha csak a mi Karsztunk legridegebb vidékein haladnánk. Csak a tenger kék hullámainak nyugodt játéka enyhíti kevéssé a kopár szirtek bántó merevségét.

A nap már jó mélyen járt az égen, midőn egy fordulóznál pirosuló sugaraitól bearanyozva egyszerre megláttuk az *Akropolis* hatalmas templomát, a *Parthenont*. Leirhatatlan a hatás, melyet ránk a görög építészeti e leghatalmasabb alkotásának gigasi oszlopsorai tettek. Czelünk nál, Hellas szívében, a görög cultura góczpontjában voltunk. Kalaplevéve üdvözlöttük a száguldó vonatról e nagyszerű romokat, melyek mintegy óriás múltjuk tudatában büszkén, magasan emelkednek a város fölött, melyből még

Korinthos környéke.

semmit sem láttunk. Mint az örök városhoz közeledő utas először *Michel Angelo* remekét, a *Szent-Péter* templom óriási kupoláját, mint a kath. civilisatio hatalmának magasztos symbolumát pillantja meg, úgy mutatja meg a közeledőnek az ókori cultura hatalmas tanújaként a sziklás *Akropolis* háta *Iktinos* és *Kallikrates* hatalmas *Athena*-templomát. A kocs ablakában állva, szemem melázva ott pihent a hatalmas cultura szomorúan megviselt maradványainál, míg vonatunk az új Görögország modern fővárosának indóházába be nem robogott.

E percekben emlékezetemben elvonúlt e csodálatos város egész múltja. Új életre keltek *Kekrops*, *Erechtheus*, *Pandion*, *Aigeus* és *Theseus* régies alakjai, *Codrus* önfeláldozó hazaszeretete, *Solonnak* bölcs törvény-

hozása. Elvonúlt emlékezetemben a hatalmas *Peisistratos* szelíd tyranizmusa, s szinte láttam fiai ellen megvillanni *Harmodios* és *Aristogeiton* tőreit. Majd láttam azt a nehéz, sötét felhőt, mely a perzsa birodalom felől közeledett a szabadságszerető kis város felé, hogy viharával a föld színéről eltörölje. De e csodás városnak hatalmas fiai, *Miltiades*, *Themistokles*, *Kimón* megtörik a barbár hordák óriás erejét, s a civilizatiót megmentik Európa számára. Fénynyel, dicsőséggel ragyogott a nap a hatalmas Athenae fölött: *Perikles* volt kormányzója. Ami nagyot, ami hatalmasat csak az emberi teremtő erő létrehozhat a tudomány, a művészet terén: azt Perikles korának szellemóriásai megalkották. Aztán szomorúan láttam, hogy már egy század múlva mint bukik el szabadsága, s mint kerül *makedón*, majd *római* szolgaságba. De Athenae hatalmas múltja kegyeletet parancsol a nyers győzők részéről is, és dicsősége emlékein még tovább él. Majd elvonúlnak előttem a viharos középkori századok, elsöpörve félig ismeretlen folyásukkal a régi cultura annyi emlékét, hogy e korszak végén az egykori Európa leggeniálisabb népének fővárosába a mai Európa legnyersebb népe, a török üljön. Szomorú, nehéz századok után egy fényes nap kel fel, midőn a görög szabadságharczosokkal szövetkezett európaiak bátorsága előtt a török az *Akropolis* szent hegyét elhagyja, s e csodás város újra a görög nép fővárosává lesz.

Ily gondolatok közt robogtunk be az indóházba. Szinte furcsán érintett, midőn egy modern városnak lármás, az ezerfejű élet nyüzsgésétől eleven pályaudvarát találtam magam előtt. Mintha csak Nyugat-Európa valamely nagy városának modern indóházában volnék. Csak lassan tudtam áthidalni azt az űrt, mely phantasiámban élő régi Athenae és a mai modern görög főváros közt van. Eleinte úgy éreztem, mintha e profán zaj s az egészen modern utcák megannyi kegyeletlen bántása volna az itt eltemetett classicus ősöknek. S midőn kocsira ültem, hogy szállodánkba hajtassak, egy-egy mellettünk elmaradozó szomorú rom mintha néma panaszt emelne, hogy még itt kell állnia ez új élet hullám verései közt, melynek eleven, de kicsinyes küzdelmeit, száraz, rideg irányát már nem érti.

Csakhamar megérkeztünk a Hotel d'Angleterre, Athenae egyik legélénkebb helyén, az Alkotmánytéren és Hermes úton álló szálloda elé, hová valamennyien beszállásoltattunk. A háromemeletes szép épületen büszkén lengett a koronás háromszínű zászló, kedvesen üdvözölve a görög főváros magyar vendégeit, kik tizennégy napot voltak itt töltendők. Ezt az első magyar zászlót, melylyel görög szellő játszadozott, Fodor István hazánkfia, az athenaei villany-világítás gyárának igazgatója készítette egy kedves kis görög leánynyal. — Meg is köszöntük görög hugunknak szíveségét, midőn bemutatták nekünk.

Athenaei tartózkodásunk főcélja természetesen a régi Athenae emlékeinek megtekintése volt. Egy régi, ideális világot akartunk rekonstruálni itt a helyszínén a ránk maradt építészeti és szobrászati remekek romjából. Éreztük, hogy a szent talaj inspirálni fogja phantasiánkat, hogy a töredékekből megalkothassa az egészet, hogy e légkör életet fog önteni tanulmányainkba, hogy azok ne maradjanak holt világ. S Athenae emlékei még mindig annyit tudnak beszélni egykori nagyságukról, s két hét oly rövid idő, hogy nem csoda, ha időnk legnagyobb része a romok városának megtekintésére kellett.

De azért lehetetlen, hogy az idegen figyelmét magára ne vonja a körülötte hullámzó élet. Hiszen a hatalmas nesztelen romok körül egy szép fiatal város, Görögország fővárosa él, az életnek egész vonzó természetességével és üdeségével. S ha nem is oly exoticus Athenae élete, mint az európai — a görögök így nevezik a nyugotiakat — várná e messze keleten levő várostól, mindenesetre érdemes a megfigyelésre.

Első sorban tehát a modern Athenaeről és itt nyert benyomásaimról akarok beszámolni.

Athenae, mint modern város szép és kellemesen lepi meg az embert. Görögország többi piszkos, szűk utcájú, bűzös kis városai után szinte meglepi az idegent a görög főváros szép, széles útjaival, új, palotaszerű házaival, s mindenütt egészen nyugot-európai jellegével. — Fekvése is igen érdekes. — Azon a sikon, melyet délnyugatról a *saroni* öböl, éjszaknyugaton az *Aigaleos* (467 m.), északon a *Parnes* (1413 m.), északkeleten a *Pentelikon* (1110 m.), s délnyugaton a *Hymettos* (1003 m.) hegyek határolnak, két kis patak siet a tenger felé, a forrásokban gazdag *Kephisos* s a vízzel csak nagy esőzések idejében bíró kis *Ilisos*. E két patak között emelkedik ki a síkból Athenae régi fellegvára, az Akropolis, s ettől északra és keletre terjed a modern város, közepén szép déli növényzetből álló parkjával és márvány ugró kútjával.

Az alkotmánytérből — *Ἰλατεία τοῦ Συναγματος*-s az Egyetértés teréből — *Ἰλατεία τῆς Ὀμορίας* — mint központból futnak ki az új várost átszelő szép utak, a *Philhellének*, *Hermés*, *Stadion*, *Egyetem*, *Acolus*, *Athena*, *Patissia* és *Peiraeus* újai. Természetesen e főbb vonalakon kívül itt is oly piszkos és elhanyagolt részeket találhatni, mint mindenütt a keleten. E részeiben Athenae is keleti város, s oly tarka, lármás utcái vásár élete van, a milyen nálunk ismeretlen. Érdekes, igazi genre-képeket lát itt az ember, s ha csak egy félórám volt, mindig elmentem ily városrészbe.

A görög nemzet előretörekvésének kétségbevonhatlan jele az a számos palotaszerű épület, melyek részben gazdag hazafiak bőkezűségéből márvány-

ból építve, rendkívül hozzájárulnak a város szépségének emeléséhez. Így az *Alkotmánytéren* a hatalmas pentelei márványból készült ión oszlopcsarnokkal ellátott *királyi palota*; a *Hermes* út mellett emelkedő s vagy 70 lebontott kisebb templom és kápolna márványából épített szép görög *székesegyház*; az *Egyetem* úton levő *katholikus templom* szép oszlopos előcsarnokával s széles márvány lépcsőzetével, s az ó görög stilben épült *akadémia*, *egyetem* és *polytechnicum*, s a számtalan szép magánház kedves loggiáival.

Feltűnt azonban nekem *középközlőinek* legalább külső tényezőiben való elhanyagoltsága. Nagyon sajnáltam, hogy ott létünkör előadások már nem voltak, de azért megnéztem néhány iskolát s köztük egyik neves gymnasiumát: a *Warwakiont*. Zajos, lármás helyen levő ósdi épületben oly piszkos, zűg osztályokat s oly primitív berendezést találtam, hogy nálunk alighanem becsukátnák.

Hogy összehasonlításra éljek, Athenae szépségre messze mögötte van a mi szép fővárosunknak. Igaz, hogy sokkal kisebb is, mint Budapest, mert csak körülbelül 120,000 lakosa van. Leginkább hasonlít még *Szegedhez*. A szabályos utak, a legnagyobbbrészt új épületek, a város nagysága mind élénken emlékeztet a tiszaparti új, hatalmasan emelkedő városra. Az Alkotmány-tér a *Πλατεία τοῦ Συντάγματος* egyenrangúja a mi Széchenyi-terünknek, s az egyenes Hermés-, Stadion-, Egyetem- és Athéna-utak megfelelnek a mi sugárutainknak.

Igaz, hogy nincs folyója, de kárpótlásul ott van a félórányira eső tenger. Kényelmes, nyílt gőztramway indul minden félóránban Peireaeusba és Phaleronba, az athenaeiek kedvencz kirándulási helyére. *Phaleron* az ő kényelmes tengeri fürdőjével ránk nézve valóságos életszükséglet volt. Az óriási hőségben a járás-kelésben kimerülve naponkint kimentünk Phaleronba, hogy a tenger hűs hullámaiban frissítsük fel ellankadt szervezetünket. S én azt hiszem, hogy ez edző és a közösségében szórakoztató tengeri fürdők nélkül alig birtuk volna ki baj nélkül a nekünk szokatlan hőségben az athenaei tartózkodást. Mert Athénae határozottan téli tartózkodásra való. Rendkívül enyhe, egyenletes éghajlata van. Hóesés a nagy ritkaságok közé tartozik. Nyáron majdnem öt hónapig egy szem eső sem esik, s az egész évben alig van 5—6 nap, melyen az ég egész nap borult. Ott tartózkodásunk alatt pedig, amint mondták, kivételesen hűvös nyár volt — a szálloda fűdött, árnyékos és szökőkútás kis udvarán, mely társalgóul szolgál, 30° C. volt. Künn az utcákon pedig a nap tüze izzasztó volt, s tekintve a falak fehérségét, majdnem vakító. S mint a délvidéken általában, az éjjelek is melegek. Kis szobámban teljesen nyitott ablak mellett aludtam, ha nagy nehezen el birtam aludni. Szó-

val az elkényeztetett nyugotiaknak nem ajánlom a görögországi nyári utazást.

A másik körülmény, mely itt az idegent megviseli, az élelem. Tagadhatlan, hogy szállodánkban görög felfogás szerint kitünő ellátásban részesültünk. A reggelin kívül, mely kávéból vagy theából és vajból állott, a négy fogású villás-reggeli és a 6—7 fogásból álló ebéd, melyet rendszeren este 8 órakor költöttünk el, fényes volt. De itt mindent olajjal készítenek s a mi ételinktől elütő íz erősen próbára tette gyomrunkat. A legtöbb ételnek nem éreztük az ízét. Talán a tengeri halakkal barátkoztunk meg leghamarább. Hogy a kecskehús minden változatában volt részünk, gondolható.

A könnyű patrasi bor kitünő volt. De itt italt jég nélkül inni lehetetlen. A mesterségesen készített jeget mindig a pohárba töltik, s arra tölti az ember az italt. Jó ivóvíze a városnak nincs. Nedves zöld lombokkal betakart hordókban árulják az utcákon a jó hegyi forrásvizet, s mindenestre eredeti látvány, midőn egy elsőrendű szálloda vendégei, mint én is, az utcára mennek ki 5 leptáért egy pohár friss jó vizet inni. Sört is főznek a görögök, de a sörüket csak igyák meg maguk.

A közlekedés a városban elég kényelmes. Kétfogatú nyitott kocsijaik szépek és kényelmesek, s a várost keresztül-kasul szelő egészen nyitott lóvonatu kocsik olcsók. S a kocsisok csendes, jóra való nép. Szinte szokatlan ez a nyugoti embernek, kinek annyi baja van másutt e nyers, szemtelen elemmel. Élénken emlékemben van egy athenaei lóvonatu kocsis. Véletlenül kétszer-háromszor egymásután az ő kocsijára szállottam, s midőn aztán meglátott, egész gyerekes öröm fogta el, messziről már ajánlotta kocsiját s egész büszkének látszott, hogy engem vihet. Pedig nem volt benne semmi érdeke. Csak egyszer bosszankodtunk meg a kocsisokra. Eleusisba rándultunk ki kocsikon. Mig mi a romokat nézegettük, őket szállotta meg a mysteriumok bacchanalis szelleme s a közellevő korcsmában becsiptek. Hazafelé aztán a *szent úton* valóságos olympiai versenyt rendeztek. Minden tiltakozásunk ellenére, egymást minden áron elhagyni akarva, örült vágatást kezdtek, úgy hogy mi a felkavart óriási portól semmit sem látva s a kocsik okozta zajtól semmit sem hallva, némán adtuk meg magunkat sorsunknak, várva a perczet, midőn kocsink izzéporrá törnek. A félelmen kívül nem lett semmi bajunk s haza érkezve még haragudni sem tudtunk. A kocsisok a szelid becsípett emberek szerény, jószágos és önelégült arczával búcsúztak el tőlünk, mintha azt mondanák, úgy-e, jól tudunk hajtani?

Pedig a görög általában véve nem rokonszenves. Távolról sem oly tolakodó ugyan, mint az olasz, hanem ravasz, zárkózott, bizalmatlan. Nem

csalja ugyan az idegent, de bizalmatlan szemmel nézi. Az őszinte, egyenes, nyílt és becsületes magyar faj minden hibája mellett is erkölcsi értékben magasan áll e déli népek fölött. Némely vidék lakosai, mint pl. az argosiak rendkívül munkásak, míg nagy részük, de különösen az attikaiak dologkerülők. Úgy látszik őseiktől örökölték a hajlamot a pártoskodásokra és politizálásra. A nap jó részét a *καφηνεῖον*-ban töltik, s osztják fel Európát. S ami engem különösen meglepett, s ami ismét zárkozott jellemük jele, az a csend, mely mulatozásaikat jellemzi. Az Alkotmány-téri kávéháznak künn a szabadban levő asztalainál esténként ezren ültek, s a Phaleronba menő gőztramway félóránként százával vitte a kirándulókat, s ez mind oly csendben volt, mintha gyászolna. Beszédök is inkább suttogás volt, mintha attól féltek volna, hogy valaki kihallgatja őket. Míg az olaszt oly rokonszenvesen jellemzi, hogy a hol három-négy ember összejő, már felhangzik a lágy, kellemes dal, addig egész athénaei tartózkodásom alatt egy görög dalt nem hallottam. Hacsak az a rekedt, utánozhatlan és kifejezhetlen kiabálás nem akarta a dalt pótolni, melylyel reggelenként az utcai árusok vertek fel, s melyet már Patrasban ismertem meg.

A görög faj nem oly szép, mint képzeltem. A városi lakosság közep-termetű, sovány, barna arcú. Úgy hallottam, hogy az északi vidéken s a Peloponnesus hegyei közt, a régi Laconia és Arkádia ős vidékein a faj is erőteljesebb, nyersebb. A nők általában szép arcúak, olajbarna szín, szénfekete haj s tüzes, de kifejezéstelen szem. De testalkatuk nem szép, nehézkes járásuak s kedvességben mögötte maradnak a nyugat nőinek. Az úri osztályhoz tartozó nők öltözete egészen európai, de minden csín nélkül való. Arczukon hiába kerestem a híres görög arczért, inkább csontos, széles arczuak, nagyrészt tompa orruak. A szláv típus e jellege nehezen tagadható.

A görög városokban meglepett az európai viselet. Athénaeben mintha Budapesten volnánk. Oly gyér az intelligens osztálynál az eredeti nemzeti öltözet, mint a fővárosunkban a magyar viselet. A katonák is európai minta szerint vannak öltözve, csak néhány vadászezred van, mely festői nemzeti öltözetében jár. Ezek tagadhatlanul csinos fiuk. Lábukon bocskor van, melynek rózsa-paszomántos hegye, mint valami csónak-orr kunkorodik föl. Lábszáraikon olyan fehér nadrágot viselnek, mint a mi tótjaink, s e fölött egy térdig érő száz-ránczú kemény fehér szoknyát, mely festőileg áll rajtuk. Elül nyílt fehér-fekete varottas mellényük van, melynek vállairól hátul két széles fekete posztószalag csügg alá. Öltözetüket befejezi a piros fez, s egy a mi katonáink köpenyéhez hasonlóan összezsavart pokrócz. A mennyire én észrevettem, a katonák helyzete eléggé patriarchalis, s távolról sincs meg az a fegyelem, mely pl. a mi hadseregünkben uralkodik.

A nép nagyon szegény, de kevéssel is beéri, s azért becületes. A középosztályról már ez nem mondható el. Illetékes helyen hallottam, hogy ez osztály az új viszonyok előállításával tulságosan rohamosan termelte vágyait s a mindenáron való pénzszerzés daemona fölütötte köztük tanyáját. Mindenesetre erős tulzás, de jellemző, mit egy évek óta Görögországban élő komoly férfiú mondott nekem, hogy itt a magán házaknak kellene börtönöknek lenniök, s a börtönöknek a tisztességes emberek lakásainak. Elférnének bennök.

Az állam hitele tudvalevőleg rendkívül megingott. — Az ország papirpénzzel van elárasztva, s ennek értéke mennyire csökkent, legjobban bizonyítja, hogy mi nemcsak egy arany forintért, hanem a mi papir forintunkért három drachmát kaptunk. Pedig egy drachma egy frank értékű. És sok helyen, mint pl. szállodákban vagy a könyvkereskedésekben a papirpénzben való fizetést nem is fogadják el. Ily viszonyok közt mindenesetre feltűnő, hogy a kiránduló helyekre, mint Phaleronba, Peiraeusba, Kephissiaába még köznapokon is tódul a közönség, s hogy a tömérdek kávéház, vendéglő, a színházak és orpheumok estekint telve vannak.

Nyáron a város természetesen éjjel él. — Naplementével mindenki a szabadba siet, s a villanyvilágított utak sétálókkal, a mulatóhelyek szórakozókkal telnek meg. A nyári színházban az előadás $\frac{1}{2}$ 10-kor kezdődött s közel éjfélig tart. — Kényelmes nagy nyitott színház, mely azon este, mikor ott voltam, megtelt. Görög népszínművet adtak, oly selejtes cselekménnyel, mint nálunk a népszínház ujjab három napig élő népszínművei s a mi nekem feltűnt, hogy a szereplők mozdulatai rendkívül bátortalanok; úgy látszik, hogy ők a test eleven játékát illetlennek tartják. — A zenekar esténkint éjfélig, ünnepnap 1 óráig is játszik, de a mi katonai zenekarunk sokkal jobb.

Ószintén szólva, mi Hellas e kis fővárosában elég jól éreztük magunkat. A hivatalos Alhenae minden ügyünkben előzékenyen kezűnkre játszott. Ebben főérdeme Monarchiánk követének, Klosjek bárónak van, ki irántunk való rokonszenvét avval is kimutatta, hogy julius 2-án este meghívott bennünket kephissiai nyaralójába. Kephissia a Pentelikon lábánál valóságos paradicsom Attika kopár területén. Felejthetlen marad előttünk az az este, melyet Athenae forró légköréből szabadulva a báró úrnak lampionokkal diszített kertjében és villájában töltöttünk. — A rendkívül művelt háziasszony elragadó szeretetreméltósággal fogadta a messze idegenből jött tanárokat, s ezek igazán otthon érezték magukat a kedves körben, melyben szerencsénk volt megismerni Széchenyi Dénes gróf követ-ségi titkárt, Merle alkonzult és Khun bárót és nejét Ráday grófnőt.

Azokat a kényelmetlenségeket és kisebb bajokat pedig, melyekkel

ily idegenben való tartózkodás mindig jár, könnyen elviselhetővé tette azon igazán barátságos és testvéries egyetértés, mely e kirándulásnak szép jellemvonása volt. Az ország minden vidékéről összegyűjt, s egymást ezelőtt nagyrészt nem ismerő tanárok az összetartozásnak és collegialis szeretetnek igazán példás jeleit adták. Az egymásról való szeretetteljes gondoskodásnak valóban megható jeleit tapasztaltam. Vezetőtanárunk körültekintő, nyugodt eljárása, s baráti jóindulata, társaságunk lörhethetlen jó kedélye minden bajt elfeledtetett. Mi Athenaeben otthon éreztük magunkat, s aki látta azt a szívből jövő vidámságot, mely asztalunknál uralkodott, az megirigyelhetett bennünket. — A mi szeretett *Kassai* bácsink kifogyhatlan humora, *Ketzer* barátunk *sziporkázó* ötletei, apró-cseprő bajok, humoros élmények, mint pl. a »*Ηέντε δραχμύι*« tragi-comicus históriája folyton jó kedvben tartották a társaságot.

IV.

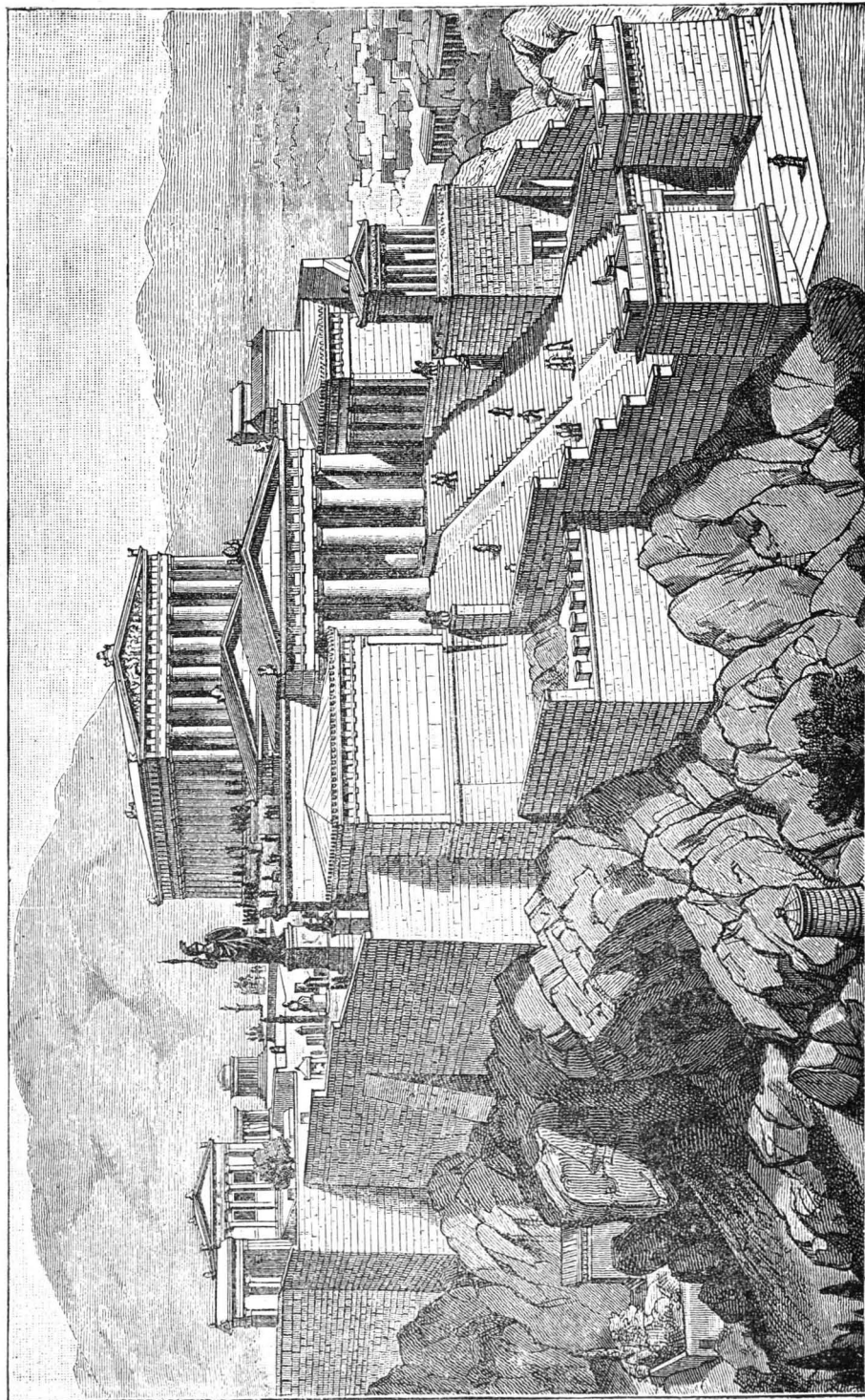
— A görög építés emlékei Athenaeben. Az Akropolis. A görög építés alaprendszerei. A propylaeon. A Nike apteros. A Parthenon. Az Erechtheion. A Dionysos-színház. Az Odeion. Theseus temploma. Lysikrates emléke. Az Olympeion. Hadrianus kapuja. A stadion. A dipylon. —

Az attikai síknak körülbelül a közepén, meredeken és három oldalról hozzáférhetetlenül emelkedik egy 150 m. magas, 300 m. hosszú és 140 méter széles mészkőszikla, az attikai települések központja, istenek és királyok székhelye, a város fellegvára, az athénai *Akropolis*.

S e kopár szikladomb, melyen csak a kakukfű, néhány szomorú zsászfaj és tövis terem meg, regekoszorúzza fejével az attikai terület legszentebb helye, s az emberi művészet legdiésőségesebb temploma.

Holdvilágos este voltam itt először. Életemben sohasem felejttem a hatást, melyet ez est rám tett. Fölöttem a felhőtlen tiszta görög ég, behintve a ragyogó csillagok ezrétől; északra alattunk a modern Athenae egyenes utczaival, s kivilágított fehér palotáival; a háttérben a Lykabettos sötétlő hegye kúpos ormán a kis kápolnával; délnyugotra a tenger Aegina és Salamis körvonalával, körülöttem a propylaeon, a Parthenon, az Erechtheion, a Nike Apteros romjai, melyek barnult márványával szelid melázással játszik a hold ezüst fénye: mintha álmokép lett volna. Gondolkozásomat jöleső zsidbadás fogta el, s csendes, álmodozásokba ringató érzések kerítették hatalmokban kedélyemet.

Ügyszólván naponkint felmentünk a művészet e szent helyére. Mindannyiszor órákat töltöttünk itt, s mégis napok multak, míg e hatalmas

Az Akropolis fénykorában.

romok bámulatos összbenyomásából képesek voltunk kibontakozni, s a részletek tanulmányozásához hozzáfogni.

E szikladombon csakugyan minden talpalatnyi tér Attika egy-egy korszakos emlékéhez fűződik.

A rege első királya, *Kekrops*, már itt üli fel lakhelyét s oltárt épít Zeus tiszteletére.

Erechtheus, Gének, a föld istennőjének fia, itt temettetik el az *Athena Polias* templomában, az *Erechtheionban*. *Theseus*, Athenae tulajdonképeni alapítója egyesíti a vár körül letelepedett ión, thrák és phoenik törzseket a pelasgokkal s az Akropolis Athenae központja lesz.

A *Peisistratidák* újra az Akropolison ütik fel székhelyüket, s Peisistratos építteté *Athena* templomát, melynek maradványait a Parthenon és az Erechtheion közt 1885-ben találták meg.

A második perzsa betöréskor 480-ban lángba borult, s a következő évben földig leromboltatott az ősi sziklavár minden épülete.

Kimon, Miltiades fia, újra megerősíti az Akropolist, de a művészi remek építkezések csak *Perikles* dicső korszakában indultak meg. E hatalmas ember terveinek egyik lényeges részét tevő Athenaet, mint a művészet és tudomány központját és iskoláját állítani Hellas elé, s a szellemi felsőbbség hatalmas termékeivel igazolni, hogy Athenae a görög nép vezére. Ami az Akropolison még romjaiban is a művészet utolérhetetlen magasságát hirdeti, a Parthenon, a propylaeon, az Erechtheion és a Nike apteros temploma, mind Perikles korának művei.

A művészet e csodás helyét a következő századokban görögök, makedonok és Pergamum fejedelmei a művészi értékű áldozat-ajándékok egész sorával diszitették fel. A rómaiak Athenae szellemi felsőbbsege iránt mindig viseltettek annyi tisztelettel, hogy megkimélték monumentalis épületeit, sőt a császárok még új épületekkel gazdagították a hatalmas várost. A meghódolt, alázatos város viszont a császárok szobraival ékesíti szentelt várát.

A keresztény császárok alatt eltűnik a pogány Athenae is. Az ötödik században a Parthenon is, az Erechtheion is keresztény templommá alakul.

A tizenharmadik század elején Athenae frank kézre jut, s két századon át a viharos középkor hullámai itt is sok változást idéztek elő, míg a tizenötödik században török kézre kerül, s a Parthenonból mecset lesz.

Az *Akropolis* a törökök fellegvára lett. Az idők lassú pusztításai, az épületek anyagának bástyák építéséhez való felhasználása, vigyázatlanságból származott robbanások s többszörös ostromok oly rombolásokat okoztak a műreemek közt, hogy midőn 1833-ban a bajor csapatok váltották fel

a török őrseget, az egykori nagyságnak már csak szomorú romjait találták a várban.

1834-ben megindultak az ásatások, s a classikus elemeknek a későbbi építkezésektől való megtisztítása. *Pittákis*, *Ross* és *Klenze* szereztek e téren kiváló érdemeket.

Négy hatalmas épület szomorú romjai, s egy modern museumban elhelyezett szobor-, felirat- és oszloptöredékek gyűjteménye mindaz, mi az Akropolis nagyságából ránk maradt. De a négy szomorú rom is oly híven beszél a görög művészet fénykoráról, hogy a görög építészet egész rendszerét megmagyarázzák. Mielőtt azonban a görög építés e híres emlékeinek leírásához fognék, mintegy bevezetésül szükségesnek tartom a görög építés alaprendszerét röviden jellemezni.

* * *

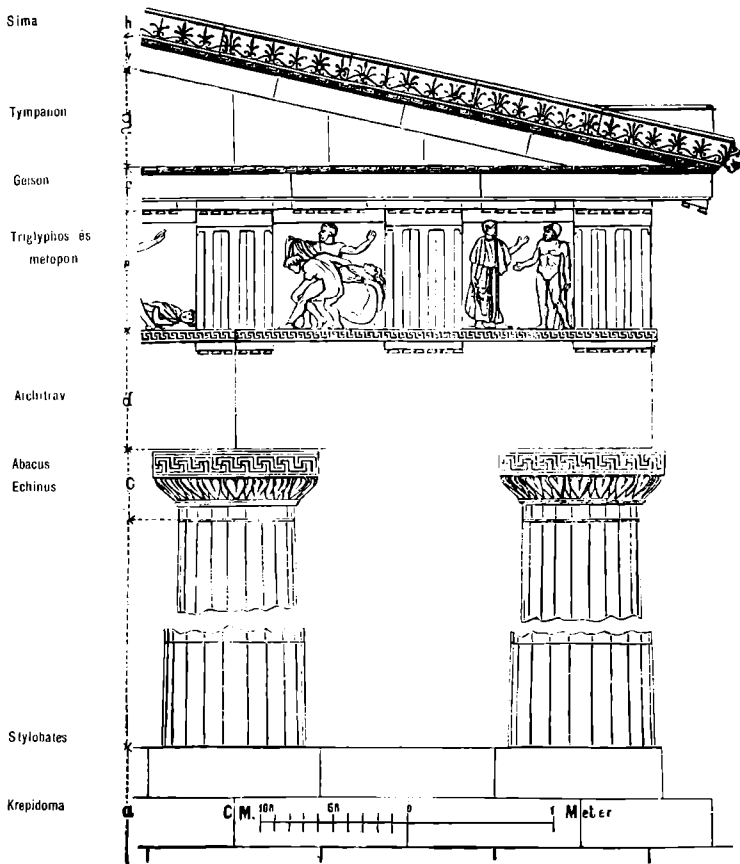
A keleti népek építési rendszerei már sok századon át hatalmas művekben nyertek megtestesülést, midőn a görög építészet nemes és tiszta formái a görög nép harmonikus szellemében jegőcződni kezdtek. A Nilus keskeny völgyében, az Euphrat és Tigris közti síkságon, Perzsia hegyei közt és India szent folyamainak partjain évezredes egyoldalú művelődés-irányok az építészet terén is rég megalkották egyhangú, nehézkes rendszereiket, midőn a történelem színpadján megjelent a görög nép, hogy általános, emberi culturájának geniális szellemét rálehelje egyszerűen nemes templomára, mint architektonikus tevékenységének majdnem kizárólagos obiectumára.

Azonban a kérdés, hogy a görög építés két alaprendszerének, a dór és az ión rendszernek formái mikor és mily körülmények között alakultak meg, valószínűleg örökre megfejtetlen marad. Hisz a pelasg építési rendszer, melynek a görög földön, Kis-Ázsia partvidékein, sőt Itália déli részeiben is, szóval mindenütt, hol a történelmi korban görögök laknak, hatalmas emlékei vannak, a görögök történelmi szereplése idején teljesen eltűnt s a Kr. e. hetedik században már a dór és ión rendszer kifejlett formáival találkozunk. A két rendszer közti időt, a fejlődés korszakát, teljes homály borítja. Csak annyi látszik valószínűnek, hogy a két ellentétes és egymást mégis kiegészítő rendszer megalakulásához, mint általában az egész görög kultura szerencsés fejlődéséhez az alapot, a föltételeket a dór vándorlás adta meg. Az a mozgás és tevékenység, mely Hellasban megindult, midőn északi Görögország erőteljes nyers dór törzsei először a Parnassos körül, majd a Peloponnesosban letelepednek, s a puha, finom ión törzseket Attikába, a szigetekre és Kis-Ázsia partjaira

szorítják: lehetett igazi termőföldje annak a két irányú és mégis alapjában egységes culturának, melynek hű ága a görög építés is.

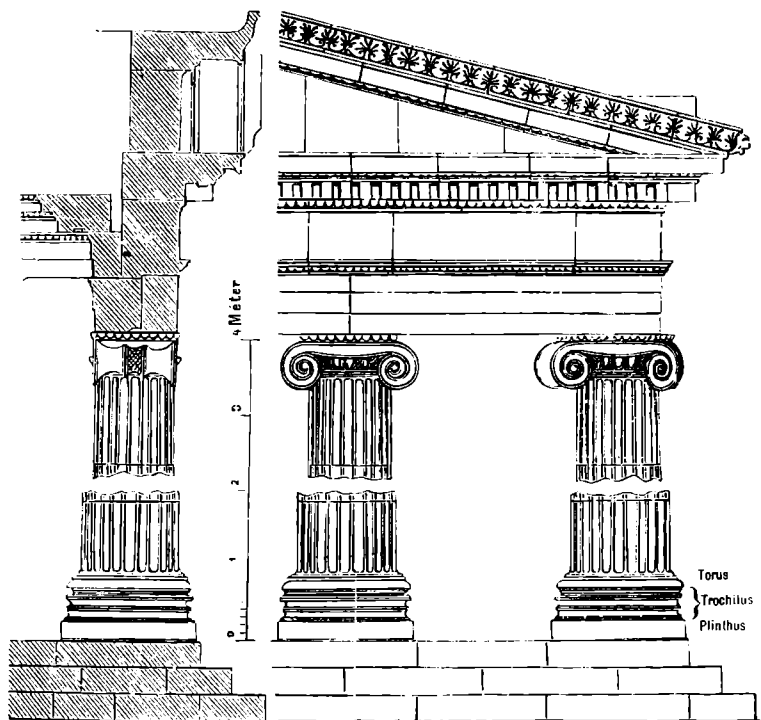
A görög építési rendszerek jellege a görög templomon nyert kifejezést. A görög nép demokratikus szelleme nem ismert palotákat s magán

A dór építési rendszer vázlatja.

házaik rendkívül egyszerűek és szegényesek voltak. S ismét a görög templom fogalmából és rendeltetéséből folyt, hogy a görög építés jellege úgyszólván csak az oszlopok és a gerendázat megalkotásán nyer kifejezést. A görög templom belseje ugyanis nem azon célból épült, hogy a nép ott ájtatosságát végezze; az csak az isten képeinek helye volt s azért mindig egy-

szertü s a mi templomainkhoz képest kicsiny volt. A görög nép a templom előtt, a templom körében, a *temenosban* állott, s a templomnak kívülről kellett feltüntetnie az isten házának magasztos voltát. Ezért hatalmas, három, sőt több magas lépcsőjű *alapépítményre* (Krepidoma) ajtajával kelet felé helyezték a *cellát* s ezt vették körül, — vagy csak elül, vagy elül is, hátul is — *oszlopokkal*. — Az oszlopokon nyugszik az *alsó*

Az ión építési rendszer vázlatja.

gerendázat, az architrav hatalmas kögerendái, melyek az oszlopokat összekötik, ezen van a *felső gerendázat*, melyet domborművek ékesítenek. A felső gerendázat fölött van a messze kiszökő *főpárkány* (geison), mely a hosszoldalakon az ereszt alkotja, míg a keskeny oldalak főpárkányán a *háromszögű oromfal* (tympanon) emelkedik, melyet felül a lejtős *tetőpárkány* (sima) fejez be.

Ez a görög építés alapsché mája, melyet a dó r és ión rendszerek (az attikai-ión és a korinthusi rendszerek ezeknek csak válfajai) különböző módon igyekeztek megvalósítani.

A két építési rendszer mindeneke ló tt az oszlop építését valósítja meg különbözőké p. Míg a hatalmas, merev dó r oszlopok minden átmenet nélkül szö knek föl az épület alapjából, addig az ión rendszer átmenetet keresett az oszlop teste és az az alapépítmény között a *basisban*, az oszloplá bban, mely minden oszlop különállását, mint az ión szellem individualis jellegének kifejezőjét valósítja meg.

S mily finom ez átmenet. Mindeneke ló tt egy *négyzetes lap* (plinthus) képezi az alapot. Hogy az átmenet ne legyen erőszakos, e négyzetes lappal az egész épület vízszintes, négyszögü alapját ismétli kicsiben, minden egyes oszlopra nézve. Ezután fejezi csak ki az átmenetet az oszloptestbe. Két *homorú gyürü* (trochilus) és egy *domború gyürü* (torus), melyeket egy-egy kiugró lap, *zsinórnak* (astragalos) nevezetve, köt össze, valósítják meg e gondolatot. Szinte érezni, hogy a felső torus a körvonalokban ugyanaz, mi alul a szögletes vonalokban a plinthus, s hogy e kettő közt a két homorú gyürü az összekötő kapocs.

Attikában, hol a dó r rendszernek az ión rendszerre való erősebb hatásából támadt az *attikai-ión* rendszer, az oszlopláb annyiban más, hogy plinthusa nincs, s az ión oszloplá bból csak a körvonalas részeket tartotta meg, de úgy, hogy két domború gyürü között van egy homorú gyürü.

A dó r oszloptest merevebb, tömörebb, ridegebb, az ión oszloptest karcsúbb, kecsesebb és lágyabb. Míg a dó r oszloptest magassága nincs 6 átmérő, az ióné $8\frac{1}{2}$ — $9\frac{1}{2}$ átmérőjü ; míg a dó r rendszerben az oszlopok egymástól való lávolsága $1\frac{1}{4}$ — $1\frac{1}{2}$ átmérő, addig az ión rendszerben 2 átmérő. Míg a dó r oszlopok 16—20 barázdája élben találkozik, addig az ión oszlopok 24 barázdáját szélesebb sík kö zök választják el, s a barázdák élénkebb, határozottabb kialakulása az egész oszlopnak teljesebb kifejezést kölcsönöz.

A legnagyobb eltérés a két építési rendszerben az oszlopfőben van. A dó r oszlopfő egyszerű, mint a dó r jellem. Két részből áll, a tálalakú, kiduzzadó *korongból* (echinus) s az erőteljes négyzetes lappól, az *abacusból*. Az echinus mereven, férfiasan tartja az abacust, mely átlátszó egyszerűséggel valósítja meg az átmenetet a függélyes irányból, a vízszintes irányba, a támasztó erőből a ránehezédő súlyba. Az echinusnak rendszeren levélékítménye van, s alul 3—5 soros zsinór köti körül, az abacust pedig festett szalagékítmény veszi körül.

Az ión rendszerben az echinus tulajdonképen két részből áll. A tulajdonképeni *echinusból* s a rajta levő *párnázatból*, mely két végén

kidomborodik s csigavonalakban tekerődzik össze a középben egy rózsával díszített szemet képezve. Látható, hogy a párnázat valójában csak része az echinusnak, s azt akarja kifejezni, hogy a gerendázat a támasztó alapot sulyával lenyomja, két végén kidagasztja és ruganyos körvonalokban összekanyarítja. A merev, szilárdan álló dór echinus és a meghajló ión echinus híven kifejezi a két törzs jellemét.

Az alsó gerendázat, mely a párnázaton nyugvó levélfüzéres lapra (abacus) nehezedik, annyiban különbözik a dór architravtól, hogy nem egy darabból áll, hanem, hogy a nagy tömeg benyomását elkerülje, rendszerint három, néha csak két egymás fölött enyhén kiszökő tagozatból áll, melyet fölül levélfüzér és gyöngysor fut körül. Néha az egyes tagozatokat is gyöngysorok kötik össze.

A felső gerendán a dór építési rendszerben hármias *rovatok* (triglyphos) és *gerendaközök* (metopon) váltakoznak. Minden oszlopnak és oszlopköznek egy-egy hármias rovat felel meg, melyet két szélén fél-fél, a közepén két egész rovat képez, s melynek alsó tagjából *csöpp* (regula) függ alá. A gerendaközöket domborművű lapokkal fedték be.

Az ión építési rendszerben a felső gerenda nem ismeri a hármias rovatokat és gerendaközöket, hanem egészen *sima*, hogy domborművű ékítményeknek alkalmas háttérül szolgáljon, s azért neve *képöv*, zophoros. Felül, mint az alsó gerendát gyöngysor és levélfüzér övezi.

A felső gerenda fölött van a *főpárkány*, melyet négyszögű lapok alkotnak. Az ión rendszerben e főpárkány erősebben van kifejlesztve, s a kiálló lap, hogy súlyát könnyítsék s függő jellegét jobban kifejezzék, téglalakú négyszögekbe van kivájva. A keskeny oldalakon a főpárkányon nyugszik a háromszögű *oromfal* (tympanon), melyet fölül a tetőpárkány határol.

A mennyezetet mindkét rendszerben derékszögben rakott kőgerendák képezik, s az így támasztott négyzetes rekeszeket csillagokkal vagy rózsákkal ékesített lapok töltik ki.

* * *

Az Akropolisz sziklavarának egyetlen hozzáférhető oldalán, a nyugoti oldalon a tetőre feljutott utas előtt először is szomorú kép tárul fel. Hatalmas márványgerendák földön heverő töredékei közt szomorúan meredez ég felé néhány erősen megviselt hatalmas dór oszlop, amint vagy egészen magában meláz a fölötte eljárt századokról, vagy az egykori gerendázat erősen csonka tetemével össze van még kötve szomszédjával,

bizonyítékául, hogy egykor nem álltak ily árván, hanem élő alkotórészei voltak egy művészi eszmét képviselő egésznek. Balra kötőrnelékek közt egy még elég jó karban levő kettős helyiség falai, s hátul is, jobbra is egy-egy darab fal : ez a csonka kőtetem hirdeti, hogy itt állott egykor a görög művészet leghatalmasabb profán alkotása, az Akropolis pantelei márványból készült oszlopos díszkapuja, a *propylaeon*.

Az athenaei propylaeon romjai.

A Parthenon már készen állott, az Akropolis már Attikának leg-szentebb helye volt, midőn Perikles megbízta *Mnesikles* építész, hogy építsen e szent helyhez méltó bejáratot.

A genialis építész hamar készen volt nagyszerű tervével, melyet azonban ismeretlen okokból csak részben vihetett ki. Öt év alatt készült el az állítólag több mint ötfélmillió forintba (2012 talentum) került díszkapúval, mely tervezetének eredetiségével és kivitelének nemességével

egyaránt méltó kapuja volt az erődnek, s genialis előkészítő előcsarnoka az Akropolis művészi remekeinek.

Hatalmas 58 láb széles márványlépcsőzet vitt fel az oszlopos díszkapuhoz, mely lépcsőzet közepe széles lejtős út volt a díszmenet, s lovak számára.

A tulajdonképeni propylacont egy földött oszlopcsarnok alkotta, mely elül is, hátul is 6—6 dór oszlopon nyugvó tetőzetben nyert befejezést.

A márványlépcsőzeten felhaladva szemben találta az ember a 6 hatalmas, 8·86 m. magas és 1 méternél szélesebb átmérőjű tíz dobból álló dór oszlopot, melyeken az 1·15 m. magas alsó gerendázat, a hasonló magasságú felső gerendázat, a keskeny, hosszú lapokból álló messze kiszökő főpárkány s a lejtős tetőpárkány által befejezett háromszögű oronfal, templomhoz hasonló bejáratot alkottak. A két középső oszlopnak egymástól való távolsága nagyobb volt, mint a többinél, mert ide torkolt az ünnepélyes menetekre szolgáló lejtős főút.

Az oszlopok által alkotott öt köznek megfelelőleg hátul a záró-falban öt hatalmas bronz-kapu volt, melyek közül a négy oldalkapuhoz 5—5 márványlépcső vitt fel, csak a középső, a legnagyobb kapu feküdt a síkban, mint a főút folytatása.

Az oszlopok és a záró-fal közt levő, körülbelül 50 lábnyi mélységű tért a két középső oszlop folytatásakép 3—3 karcsú, 10 m. magas ión oszlop osztotta három hajóra. A régiek különösen e csarnoknak a tetőzetét bámulták, melynek hatalmas márványgerendázata gazdag festészeti díszítéssel volt ellátva.

A díszkaput hátul, kelet felé, ismét hat dór oszlop alkotta csarnok fejezte be, melynek tetőzete hasonló volt a nyugoti oldaléhoz. E hátulsó csarnok több mint felével volt kisebb a nyugoti csarnoknál, s bár az oszlopok alacsonyabbak voltak, mert két méterrel magasabb talapzaton állottak, tetőzete jóval kiemelkedett a nyugoti tetőzet fölött.

Ez volt tulajdonkép az oszlopos díszkapu. Hogy azonban az építés az oszlopcsarnok és a várfal közt az átmenetet megoldja, a bejáratnál még két szárny-épületet alkotott.

A nagyobb, baloldali szárnyépület három dél felé néző 5·76 m. magas dór oszlopból álló homlokzattal egy 10·76 m. széles és 4 m. mély előcsarnokból s egy 8·96 m. mély belső helyiségből állott. E belső helyiség közönséges neve 'Pinakotheka', mert ebben áldozatkép följajánlott képek helyeztetek el. — A bejáratni nyugoti oldalon az épületnek fala képezte a várfallal az összekötő elemet.

A jobb oldalon lévő szárnyépület a Niké apteros temploma mögött szintén három dór oszlopos, de jóval kisebb egy helyiségből álló épület volt.

* * *

Az Akropolis nyugoti oldalán, délnek kiugró sziklatömbön, a propylaeon déli szárnyánál, mintegy figyelmes előőrsé az Akropolis szent területének, emelkedik a bájos kis *Nike apteros* temploma.

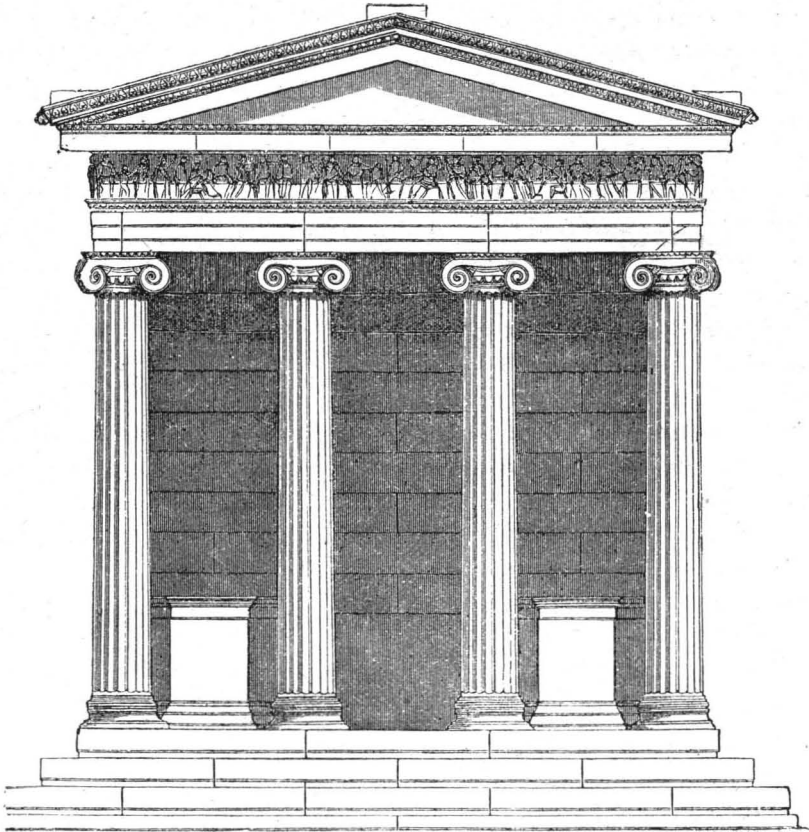
Hogy mikor épült, azt pontosan meghatározni nem tudjuk. Ősidőktől fogva e terület *Athenanak*, a győzelem istennőjének volt szentelve, s minden arra enged következtetni, hogy a győzelem istennőjének emelt e kis templom is azon korszak műve, mely Perikles kormánya alatt az Akropolist a művészet utólérhetetlen központjává varázsolta, s mely korszakban Plutarchos szerint a földből nőttek ki a szebbnél-szebb épületek. A második perzsa betöréskor 480-ban az Akropolis régi épületei leégtek s a következő évben földig leromboltattak. *Kimón*, Miltiades fia, *Perikles*, Xantippos fia és *Pheidias* barátja építteték fel újra. 454—438 közt Iktinos és Kallikrates felépítik a Parthenont s 437—432 közt Mnesiklés a propylaeont. Legvalószínűbb, hogy ekkor épült a perzsa harczok emlékére a szárnyatlan, a görögök közt állandóan letelepedett győzelem istennőjének tiszteletére a Nike apteros ez előrsi ponton, honnan a monda szerint Aegeus leste fiának visszatérő hajóját, s honnan a mélységbe veté magát.

És szebb ponton nem is lehetett volna építeni e kis templomot, mint e helyen, honnan elragadó kilátás nyílik Athenae kikötőire, a régi Phaleronra és a Peiraeusra, s honnan Salamis és Aegina szigete, Athenae nagyságának e büszke hirdetői, szépen látszanak.

A görög győzelmek e kis emléke a XVII. század végeig érintetlen maradt. A számtalan rombolás, mely pusztító munkáját végezte az Akropolison, e bájos kis templomot megkímélte. Jaques Spon, a tudós lyoni orvos s természetudós társa, George Wheter, kik 1676-ban megfordultak Athenaeban, útleírásukban azt mondják, hogy ők a Nike apterost még látták. De már 1685-ben, midőn a velenceziek a háború színhelyét a Peloponnesosba tették át s a törökök Athenae megtámadtatását előre látták, a törökök a propylaeon előtti ágyútelepeik megerősítésére a Nike apteros anyagát használták föl. Az épület négyoszlopköveit, alsó gerendázatát és párkányzatát beépítették az erődítvény falába, s az oszlopotokat, oszlopfejezeteket és a felső gerendázat darabjait pedig belső üregek kitöltésére használták fel.

S ez szerencse volt. Mert midőn a törökök az Akropolist végleg elhagyták, 1835-ben *Ross*, *Schaubert* és *Hansen* ásatásaik közben ráakad-

tak e romokra, s a következő évben a kis templomot teljesen a réginek mintájára fölállították. Csak három oszlopot, néhány oszlopfőt és gerendát, melyek össze voltak törve, kellett pentelei márványból készütekkel helyettesíteni s egy oszloplábat, s a czellafal néhány hiányzó követ *poros*-kövel pótolni.

A Nike apteros temploma.

A Nike apteros *amphiprostylos tetrastylus* templom, azaz oly templom, melynél a cella, a főhajó előtt négy oszlop alkotja az előhajót (ponaos) s a főhajó mögött szintén négy oszlop képezi a hátsó hajót (posticum). Az egész templom hossza 8·27 m., szélessége 5·44 m., s így

egy teremnél nem nagyobb. Maga a cella, melynek hátsó, nyugoti falazata zárt, elül, a keleti oldalon pedig két pillér közt ajtóval birt, 4·19 és 3·78 méter belső világosságú.

A templom három (0·26—0·26—0·27 m. magas és 0·31 m. széles) fokból álló alapépítményen áll.

A monolith oszlopok az ión építésnek egyszerű, de szép példányai. A basison, a mennyiben a plinthus hiányzik, az attikai-ión jelleg érvényesült. Az oszloptest még nem eléggé karcsú, — $7\frac{2}{3}$ átmérőjű — s a dór oszlopok mintájára erősen vékonyodik (alsó átmérő 0·528 m., a felső 0·431 m.). Az oszlopfő tiszta ión stílú. A tetőzetből csak néhány darabot találtak.

A cella oldalfalainak pillér alakú homlokzata, mint a márványon most is látható, fönt gazdagon ki volt festve, s e festés az egész cellafalon körülfutott. Sok jel arra mutat, hogy a cella belül is ki volt festve. — A cellában állott a szárnyatlan *Athena Nike* szobra, jobbában granátalmát, baljában sisakot tartva.

A felső gerendázat a templom mind a négy oldalán domborművekkel volt díszítve. E domborművekből négy darabot, az északi és nyugoti oldalt, melyek egy közeli falba voltak falazva, *Elgin lord*, konstantinápolyi angol követ vitetett 1804-ben Londonba. A többit, habár erősen rongált állapotban, megtalálta Ross. A keleti homlokzaton az istenek gyűlése van ábrázolva. De minthogy valamennyinek a feje hiányzik, s testök s ruházatuk is rendkívül meg van sértve, bizonyosat nem állapíthatunk meg. Az egy bizonyos, hogy a középső alak Athena, mert pajzsáról ismerhető fel. A többi három oldal domborművei — a hiányzó két oldalét terra-cotta utánzattal helyettesítették, — hellének és hellének, majd hellének és barbarok közti harcokat ábrázolnak, s így valószínűleg a plataiai ütközetre vonatkoznak.

Hogy e domborművek a görög művészet, mely korából valók: nehéz eldönteni. Vannak, kik a Pheidias utáni attikai iskola termékeinek tartják, mely iskola a magasztossal szemben a könnyebb kellemet képviseli, mások a bágyadt, egyhangú csoportosításban, a merev alakokban a régi, Pheidias előtti iskola jellegét vélik fölismerni.

* * *

A Perikles-korszak legkiválóbb művészi emléke, Athenaenek és Attikának legnagyobb büszkesége, Hellas egyik legnagyobb temploma, *Iktinos* és

Kallikrates utolérhetetlen műalkotása : a *Parthenon*, a pentelei márványból épült *Parthenos Athena* temploma.

Az athenaei Akropolison, hol a perzsa hordák a legkíméletlenebbül dúltak, kellett fölépülnie Attika védő istennője templomának.

Már a perzsaverő Kimon, Miltiades fia, lerakta a Parthenon alapját. Ez alapokon építették föl Perikles alatt Iktinos és Kallikrates 454—438 közt a hatalmas templomot, mely napjainkig a görög művészet utolérhetlen nagyságának hirdetője.

A középkorban keresztény templommá, a török uralom alatt mecsetté lett. De a hatalmas márványépület lényegében érintetlen maradt. Századok és viharok nem birtak az óriás alkotással. Egy robbanás 1687. szept. 26-án este fél hét órakor légbe röpté a remekművet. Francesco Morasini fővezérlete alatt Königsmark gróf bombáztatta a fellegvárat. A törökök minden puszkaporukat a templomba hordták, s egy bomba beléesett.

Azóta romokban, csonkán áll a műremek. Tetőzete és belseje egészen elpusztult. Töredezett, az idők viharaitól megbarnult óriás oszlopok, az alsó és felső gerendázatnak, az oromfalaknak erősen megrongált maradványai beszélnek csak az egykori nagyságról. S mégis — görög földön nem találtam emléket, mely hívebben és megkapóbban szólt volna hozzám Athenae egykori hatalmáról, mint e csonka kötetem. Amint a római Colosseum sziklatömegekből álló romjai a császári Róma egykori hatalmáról és durva erkölceiről beszélnek, úgy regél e romjaiban is megkapó templom egy nép ideális világáról, genialis művészetéről.

Három, fél méternél magasabb márványlépcsőzetes alapon állott a 70 m. hosszú és 31 m. széles dór *peripteros* templom, melynek magassága körülbelül 20 m. volt. Elül és hátul 8—8, a hosszoldalokon 17—17 oszlop határolta.

A bejáratnál, mely a keleti homlokzaton volt, két lépcsővel magasabban újra 6 dór oszlop állott, melyek egymással és a templomnak előregurgó homlokfalazataival kerítéssel voltak összekötve.

E kerítés közepén egy ajtón át jutott az ember a pronaosba, melyből egy 10 m. magas, gyönyörű kettős ajtó vitt a cellába, melyet 9—9 dór oszlop három hajóra osztott. A középhajó nem terjedt a cellán végig, hanem a cellának körülbelül $\frac{5}{6}$ -od hosszában egy két szögletpillérből és 3 oszlopból álló oszlopsor zárta el.

E középső hajónak csak az eleje volt nyílt és hozzáférhető. A hajó közepe, 5—5 oszlop között négyszögben el volt kerítve, s benne állott az áldozati oltár. S e mögötti kis oszlop határolta négyszögben állott Phei-

dias remeke, Parthenos Athena aranyból és elefántcsontból készült szobra.

A cella mögött a görög templom schémájától eltérőleg még egy elkülönített helyiség volt, a parthenon. E helyiség, melynek teteje 4 oszlopon nyugodott, Athenae kincstára volt, hol a közpénzeket, a szövetségi kincstárt, s egyéb drágaságokat őrizték. E helyiségből nyílt egy ajtó az opisthodomosba, mely egészen hasonló volt a pronaoshoz.

Ez a Parthenon váza, melyet a görög építés minden részletében utólérhetetlen művészettel dolgozott ki.

Az oszlopok magassága 10·43 m., mi teljesen megegyezik az olympiai Zeus templom oszlopainak magasságával. Az oszlopok alsó átmérője majdnem 2 méter. Egy-egy oszlop, melyen 20 élben érintkező barázda van, rendszeren 12 dobból van összerakva, melyek közepét kissé kivájták, hogy egész súlyukkal inkább a szélek felé lapultak egymáshoz. — Az oszlopok a négy bemetszésű nyakból gyönyörű hajlással duzzadnak ki a szalag-ékitménynyel diszitett négyzetes lapba (abacus).

Az abacuson, hogy a szögletek lehorzsolását elkerüljék, egy palló (scamillus) volt fektetve, s ezen nyugodott az 1·35 m. magas alsó márványgerendázat, ellátva kiugró födőlappal. Ezen emelkedett a szintén 1·35 m. magas felső gerendázat, a hármas rovatokkal. 15—15 ily hármas rovat (triglyphon) volt a homlokzaton és a hátsó oldalon, 33—33 pedig a hosszoldalokon, melyek a gerendaközöket (metopák) foglalták be.

A főpárkány (geison) egymás mellé helyezett lapokból állott, melyek kiugrása fölért a felső gerendázat magasságával.

A két szélességi oldalon a főpárkányon emelkedett a 28·35 m. hosszú és 3·46 m. magas hatalmas háromszögű oromfal (tympanon), melyet fölül az esővíz levezetésére szolgáló tetőpárkány (sima) fejez be.

A cella födele valószínűleg gazdagon festett fa volt; a falak pirosra voltak festve, s mint az oszlopok, arany-koszorú diszitással ellátva.

Az alsó gerendázaton elül is, hátul is és a hosszoldalak első gerendaközei alatt a Nagy Sándor által ajándékozott pajzsok voltak feltűzve, közben bronz-feliratokkal. A hosszoldalok többi részét szalag ékitmények diszitették.

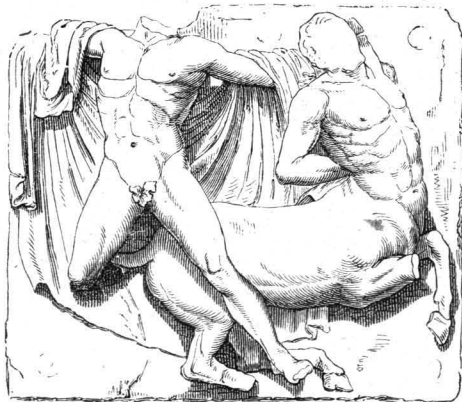
Magánál az épületnél nem kevésbé művésziek a rajta levő szoborművek. Tökéletesebb domborművek még épületet nem diszitettek. A gerendaközökön kiemelkedő domborművek, a két oromfal életnagyságot fölülmuló csoportjai, s a templom cella-falán 160 m. hosszúságban körülfutó öv az athenaei művészet nagyságának örök hirdetői.

A gerendaközök domborműveinek száma 92 volt; 32—32 a hosszoldalán, s 14—14 elöl és hátul. Ezekből az 1687-ki robbanás az északi

oldalán 20, a déli oldalon 14 domborművet tett tönkre. A többiből 15 és 2 töredék Londonban, 1 Párisban, 3 az akropolisi múzeumban van, a többi a helyszínén a két keskeny oldalon van.

A domborművek szélessége 1,30 m., magassága 1,20 m. A keleti homlokzat domborműveiben a *gigantomachia*, a déli oldalon a *kentauro-machia*, az északi oldalon *Ilion pusztulása*, a nyugoti oldalon az *amazon harcz* volt feltüntetve.

A déli oldal domborműveiről a *Carrey*-rajzok után teljes átnézettel birunk, s ez alapon a stílusról is ítéletet mondhatunk. Minden a gerenda közökét befedő négyszögű lapon kiemelkedő dombormű két alakból állott. A lap alapszíne valószínűleg piros volt, a hármass rovatok csatornái pedig kékre voltak festve. Határozottan megállapítható, hogy több kéz dolgozott e domborműveken, mert míg vannak metopák, melyek ép úgy a tér

A Parthenon egyik gerendaközének domborműve.

felhasználásában, mint a plastikai kivitelben kezdetlegességet árulnak el, úgy mások bevégezett művészi tökélyűek. Így művészi dombormű a déli oldalon *27-ik képe*, melyen egy szép, nyulánk ifjú van ábrázolva, amint a Kentaurnak a haját fogja meg, s valószínűleg dárdával hátába dőf, úgy hogy a Kentaur fájdalomában jobb-jával sebéhez kap. Hátul festői bőrdőkből omlik alá az ifjú chitonja.

Az oromfalak márványszobraiból kevés maradt ránk. — A keleti oromfalán, a bejárat fölött *Athena születése* volt megérzékítve. A trónon ülő Zeus előtt áll az istenek atyjának és királyának fejéből előpattant Athena sisakostól, pajzsostól és dárdástól. *Iris*, az istenek hírnöke, gyorsan lesiet az Olymposról, hogy Zeus leányának születését a földnek hírül adja. Niké a koszorúval úrnőjéhez siet, míg *Hephaistos* fejszezsapásának eredményétől meghökkenve lép vissza.

A hátulsó keskeny oldalon *Athena és Poseidon versengése* van érzékitve Attika birtokáért. A művész a hitregének épen azt a mozzanatát választotta, melyben az egész monda befoglaltatik. Poseidon megüti szigonyával a sziklát, s ime nyomában sós-forrás, a tenger jelképe bugygyan elő. — Athena meg a kopár talajból az olajfát, a termékenység jelképét növeszti. A győzelem Athenaé. Középen van a sudár olajfa, jobbra leverten távozik Poseidon, balról pedig diadalmasan hagyja el a verseny helyét Athena.

A ránk maradt néhány szoboralakból látható, hogy az életnagyságot meghaladó alakok márványmunkája mesteri. Test és ruha, mintha nem kemény kőből volna faragva, hanem mintha húsból és szövetből állana. Meglepő az a finom, gondos kidolgozás, mely e domborművekül szolgáló szobrok hátulsó, falhoz álló részein is érvényre jutott. Igazán a görög

Csoport a Parthenon keleti oromfaláról.

művész teremtő genieje csak egy törvényt ismert: a tökélyt. E tökély kedvéért alkotta meg műveit, eltekintve mindentől, mint a virág ember-nemjárta vidéken is saját magáért pompázik.

Hogy mily tökélyt és természetes életet lehettek e szobrok, láthatni a két nőalak csonka tetemén. Az egyik ül, míg a másik szeretettel nyugtatva jobb karját amannak ölében, könnyedén heverész. Az ülő alak lábait kissé bevonja, felső testét előre hajlja, mintha hirtelen fölkelni akarna. Ép most hallott Athena születéséről. — A másik nem tudva még semmit, nyugodtan pihen, fejét az ülő alak balvállán nyugtatva, s lábait szendén egymáson átfektetve. S az alakok ez élete mellett mily festői az öltözet, mely rendkívül dús redőzete mellett is a test idomait gyönyörűen előtünteti.

A felső gerendázat és az oromfalak domborművei még nem merítik ki e nagyszerű templom szobrászati ékitményeit. Ha az ember az oszlopokon belül lépett, úgy a templomfalon köröskörül vagy 160 m. hossza-

ságban 1 m. magas domborművű díszítést talált, mely a világ művészetének egyik legkiválóbb compositiója.

E domborművek Attika legnagyobb ünnepének, a *panathenaeák* ünnepeinek megérzékítését czélozták.

A panathenaeák Athena tiszteletére minden negyedik évben tartattak. Versenyjátékokkal kezdődtek. Megnyitották a négyes-fogatok és kettős-fogatok versenyzései. Utána következtek a lóversenyek. Majd a futásversenyek minden faja. Azután sorra jöttek a birkozók és ökölvívók, a pentathlon és pankration versenyei. — Az ünnepi versenyek szellemi részét homerosi költemények recitálása, s a kitharisták és auliták zeneversenye képezték.

Dombormű a Parthenon övéről.

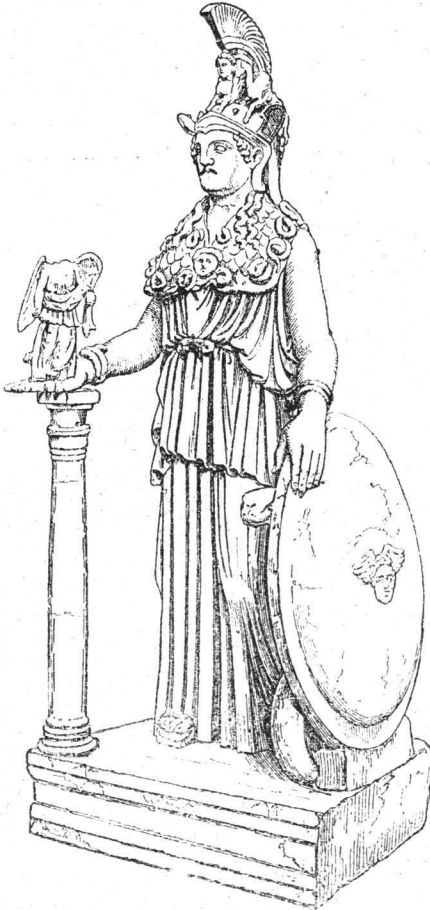
Az ünnepélyek központját a Parthenonba vonuló *díszmenet* képezte. Elül a lovas polgárok, majd pajzsos és lándzsás gyalog polgárok. Ezeket követte a kosárvívő nők hosszú sora. Utánok előkelő öreg polgárok haladtak az olajággal, majd az áldozati edényeket vivő nők. A menet díszét az Athena szép, művészi hímszerű peplosát vivő hajadonok alkották.

Befejezte az ünnepeket a száz barom áldozata, a *hekatombé* s a rá következő lakoma.

A templom falának övére ez ünnepek magasztossága volt feltüntetve. A keleti homlokzaton a peplost adják át Athena papjának, az olympusi istenek, mint vendégek jelenlétében. Az istenek mellett állnak az attikai állam képviselői, az archonok. Jobbra és balra rendezők fogadják a menetet, melyet attikai szűzek nyitnak meg.

A déli oldalon pompás, igába még nem fogott áldozati barmok vezetőik kíséretében haladnak, utánok gyalogosok, majd négyes-fogatok és lovas emberek.

Az északi oldalon szintén áldozati barmok nyitják meg a menetet, majd következnek a fuvolások, cziterások, gyalogosok, fogatok és lovasok.

Athena Parthenos szobra.

Mellét pikkelyes aigis födi, melynek alsó széléit kígyók környékezik s közepét Medusa-fej csatolja össze. Fején tarajos sisak, lábain kettős talpak vannak.

Gorgófős pajzsa alatt hatalmas kígyó tekerődzik.

A fej nélkül való 0.14 m. magas leeresztett szárnyú Nike lábújjaira emelkedik, kissé előre hajol s mindkét kezében koszorút tart.

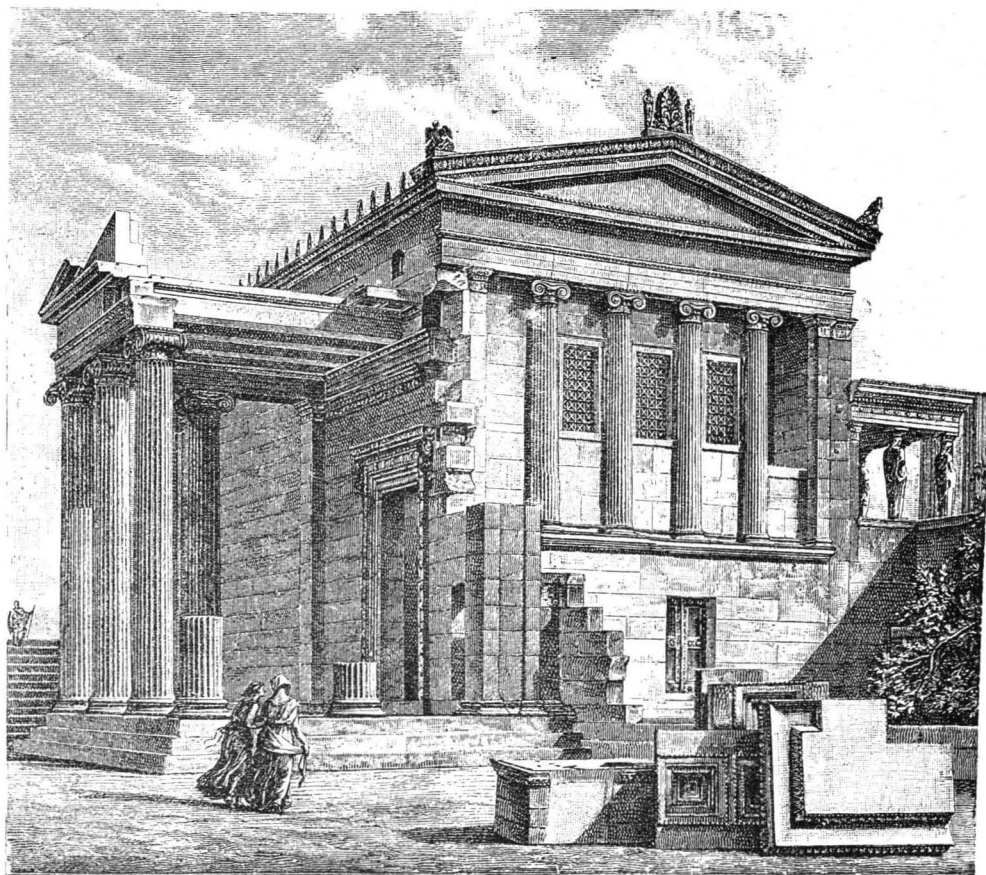
A nyugoti oldal az északi oldal folytatása, mind lovas emberek, kik azonban még készülnek az indulásra. A délnyugoti sarok a választó vonal.

E művészi alkotások befejezése-kép magában a szentélyben a tömérdek kincs mellett állott Pheidias utolsó remekműve, az *Athena Parthenos* szobra. — Az eredeti, elefántesontból és aranyból készült 12 m. hatalmas szobor nyomtalanul elveszett. De 1879. december 30-án megtalálták Athenaeben csaknem egészen jó karban e szobornak pentelei márványból készült utánezatát. Az 1.035 m. magas szobor, melyet az athenaei Patisia-museumban őriznek, hű képét adja az eredetinek. Kis alapzaton jobb lábára támaszkodva áll az istennő, balkezét könnyedén pajzsán nyugtatva, míg egy oszlopon nyugvó jobbkezeben Niké szobrát tartja. Hosszú, újatlan chitónba van öltöztetve, s felső, a czombokig érő diploisát pedig öv szorítja össze.

Így volt a Parthenon a görög nép művészi genialitásának és ideális felfogásának legkifejezettebb temploma.

***

Az Akropolis északi szélén, Attikának már Homeros által (Ilias, II. 545—551) említett legősibb szentélye helyén emelkedik a várost őrző

Az Erechtheion.

Athenának, *Athena Poliasnak* temploma, az attikai ión építés legnagyobb-szerű emléke, az *Erechtheion*.

Az Athena-cultus nyomai e helyen még a mythos korába vezetnek vissza. Athena és Poseidon versengtek Attika birtokáért. Athena megteremti az

olajfát, Poseidon szigonyának ütése nyomán sós-forrás fakad. Az istenek Athenának ítélik Attikát s a szent olajfa itt állott a régi Erechtheion nyugoti oldala mellett s e szentélyben volt Athena legrégebbi olajfából faragott szobra.

Az Athena-cultussal együtt régtől fogva élt e ponton az Erechtheus vagy Erichtonius-cultus, Athenae ősi királyának a cultusa, ki a Föld fia volt s kit Athéna e szentélyben nevelt és temetett el.

A második perzsa betörés ez ősi szentélyt is romba dönté.

Perikles bizonyára e szentélynek fölépítését is tervezte. De ő, ki a Parthenont, a propylaeont és a Nike apteros templomát készen látta, az Erechtheion felépülését már nem érte meg, mert a peloponnesusi háború harmadik évében a nagy dögvész áldozata lett.

Hogy mikor készült el teljesen az Erechtheion, nehéz eldönteni. Annyit tudunk, hogy 406-ban egy tűzvész az épületet különösen nyugoti oldalán nagyon megrongálta s hogy 395-ben fogtak újra helyreállításához.

A további kétezzer év alatt az Erechtheion is osztozott az Akropolis épületeinek sorsában. A keresztény korban keresztény templommá, a török időkben háremmé alakították át. S e-hosszú századok folytában annyi rongálást szenvedett, hogy az archaeologusok egy templom tervezetének magyarázásában sem térnek el egymástól annyira, mint ép az Erechtheionnál.

A görög építészet azon nehéz feladatát, hogy egyenetlen sziklás talajon több szentélyt egy épületben egyesítsen, annyi művészettel és annyi kellemmel oldotta meg az Erechtheion épületénél, hogy ez épületet tekintetni a görög építés legtekélyesebb alkotásának.

Az egész épület keletről nyugotra terjed s a keleti oldalon egy előcsarnokkal kezdődik, melyet hat karcsú ión oszlop alkot. Ez előcsarnok és a déli oldal három méterrel magasabb talajon épült, mint az épület löbbi része. Ezért a keleti előcsarnok mellől lépcsőkön kellett lemenni az északi csarnokhoz. Az előcsarnokból egy ajtó vitt a cellába, mely Athena Polias szentélye volt. E cella folytatásaképp, de attól fallal elzárva terjed nyugotnak egy második cella, melynek bejárata nem előről (a nyugoti oldal véve), hanem két oldalról egy átjáróban volt, a mely két, egymásnak szemben levő bejárat előtt ismét egy-egy előcsarnok díszlett. Az északi bejárat előtt hat erősebb ión oszlop (négy a homlokzaton, kettő az oldalakon) alkotta a csarnokot, a déli bejárat előtt pedig hat oszlop helyett a csarnoktetőt tartó magas alapon álló nőalak, a híres karyatidák képezték a csarnokot. A nyugoti oldalon pedig a keleti oszlopoknak megfelelőleg féloszlopok voltak a falban, s ezek közt ablakok, melyeken át a hátsó cella világítását nyerte.

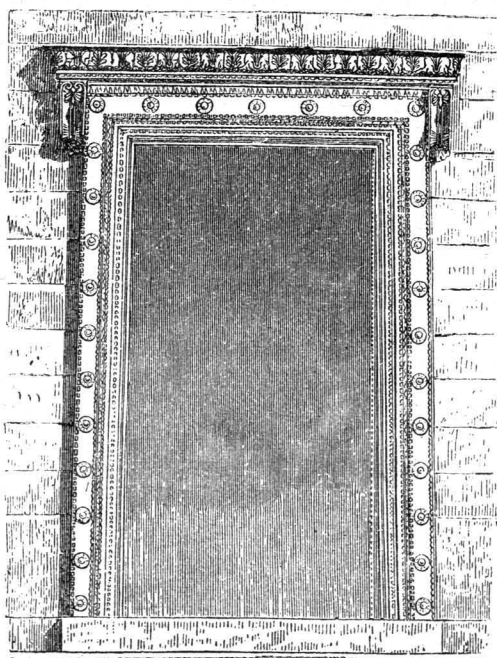
Az egész épület tehát egy 20·034 m. hosszú és 11·215 m. széles négyszög volt, melynek elől oszlopcsarnokos bejárata, s a két oldalon, az épület végén szintén csarnokos bejáratai voltak.

Lássuk az épület egyes részeit.

A keleti előcsarnok hat oszlopa az attikai ión oszlopok remek példányai. A $8\frac{3}{5}$ átmérőjű oszlop lába két domború gyűrű közt egy homorú gyűrűből áll. A 24 barázdával bíró oszloptestet fölül két zsinór közt piros alapon arany-virágalakok fejezték be. Az echinus kék alapon volt aranyozva, s a párnázat piros, kék és arany színekkel volt kifestve.

Az alsó gerendázat három enyhén előszökő tagozata az oszlopok felső átmérőjének magasságával bir. Felül rendkívül gazdagon ékesített szalag fejezi be. A felső gerendázat a sötétes eleusisi márványból készült s erre voltak vasszögekkel odaerősítve a pentelei márványból faragott 55–60 cm. nagyságú domborművű alakok, melyeknek egyes darabjai az Akropolis-museumban láthatók. E domborművek hihetőleg ünnepi menetet ábrázoltak, s nagyon észrevehető rajtuk, különösen a ruhákon, a hatásvadászat.

Az oromfalon aligha voltak domborművek. A párkány virágalakokkal gazdagon volt díszítve.

Az Erechtheion északi csarnokában levő ajtó.

A cella belsejéről keveset tudunk. *Pausanias* említi, hogy itt állott *Athenának* égből aláhullott szobra, *Kallimachosnak* öröklámpája, melyet évenként csak egyszer kellett olajjal megtölteni, továbbá *Kekrops* ajándéka : *Hermésnek* fából készült szobra.

Az északi oldalon levő csarnok ión stílusú oszlopai még szebbek, mint a keleti oszlopok. Átmérőjük $9\frac{1}{2}$ s díszítésök rendkívül gazdag. A tetőzetten ércdíszítések nyomai láthatók.

Meglepő szép a még elég jó karban ránk maradt ajtó, mely egész alkotásában eddig fölül nem mult mintája maradt egy művészi izlésű

ajtónak. Az ajtó széle lapos rózsákkal ékesített széles szalag, mely zsinóratban és kymationban végződik. A rózsák közepén mély lyukak vannak, melyek ércdiszítésekét sejtetnek. Jobbra és balra az ajtó mellett csigavonalú párnázat tartja az ajtó koronáját, mely tojásfüzérből, kiugró lapból és virágdíszítésű *simából* áll.

A második cellában, melybe e bejárat visz, mint Pausanias említi, három oltár volt. Egy *Poseidoné*, melyen Erechteusnak is áldoztak, egy *Butes* herosé, egy *Hephaistosé*.

A déli csarnok, melynek könnyű, baldachinumszerű tetőzetét hat leányalak tartja, sok oldalról megtámadásnak volt kitéve. Pedig mennél tovább nézi valaki e csarnokot, annál inkább érzi, hogy itt az oszlopoknak élő alakokkal való pótlása a legbájosabb művészeti megoldások egyike. A viruló ifjuságtól duzzadó alakok, egészséges idomaikkal, gazdagon hullámzó ruhájukkal, amint egyik lábuk erősen a földhöz szegeződik, a másik könnyedén emelkedik, ihletett művész kezének bájos alkotásai. S a könnyű alkotású tetőzet, mely e női alakok fején levő zsinóros és tojásfüzérés vánkoston nyugvó plinthusra nehezedik, szépen megoldja azt a problémát, hogy emberalakok vigyék a terhet. E női alakok örök díszei maradnak az Erechtheion épületének, habár az eredetiékből egyet elvitt Elgin lord, melyet aztán később pótoltak, s kettőt, mely eldőlt, újra helyreállítottak.

* * *

Athenae többi ókori emléke, mint megannyi »Memento mori« van szétszórva az új görög főváros élettől hangos házcsoportjai között.

Az Akropolis déli tövében hatalmas romok jelzik, hogy itt is, ez elhagyott, néma költömegek közt egykor nyüzsgő élet honolt. A délkeleti oldalon a híres *Dionysos-színház*, a délnyugoti oldalon *Herodes Attikus* hatalmas *Odeionja*, s e kettő közt az őket összekötő *oszlopcsarnok* állott.

Ma erősen megviselt romok, de még mindig oly állapotban, hogy eredeti tervezetök és czéljuk első tekintetre felismerhető.

A *Dionysos-színház* Dionysos szent kerületében Hellas leghíresebb színháza volt. *Aischylos*, *Sophokles*, *Euripides* és *Aristophanes* örök-életű színdarabjai itt hangzottak fel először, s e színház lett mintája Hellas minden későbbi színházának. S Görögország el volt árasztva színházakkal; oly városokban is, hol drámai előadásoknak nyomát sem találhatni, színházak épültek. Mert a görög színház eredetileg nem pusztán tragoediák és komoediák előadását czélozta, hanem színhelye volt a Dionysos-ünnepélyeknek és a népgyűléseknek.

A görög színház rendesen hegy- vagy domboldalban épült. A színház-építés alapterve az volt, hogy a sík részen akkora kört vontak, mely megfelelt az első sor ülései által alkotott körívnek. E körbe szabályos négyszöget írtak s e négyszögnek az ülésekkel szemben levő vonala volt a színpad határa a közönség felé, s evvel párhuzamban haladt a színpad hátsó fala. A kör többi része az orchestra területe volt s e körül voltak félkörben a domboldalban emelkedőleg az ülőhelyek.

A Dionysos-színházat a 70. olympias idejében kezdték építeni, midőn a régi fa-színház Aischylos és Pratinas versenye alkalmából összedőlt. Az ülőhelyeket az Akropolis szikláiba vésték s e nézőtért 13 keskeny feljáró 13 ékre (*κερκίδες*) s a magasság közepén egy félkörben futó út (*διάζωμα*) két részre osztá. — A színházon, melyben 30,000 nézőnek volt helye, idők folytán sokat szépítettek, s még Hadrianus császár is jelentékeny újításokat eszközöltetett rajta.

Az alsó sorok ülőhelyei még ma is megvannak, s rendkívül érdekesek az első sor kényelmes márvány-székei, melyek közül a középső Dionysos papjának széke volt, míg a többi, mint a még olvasható feliratok bizonyítják, mind a legelőkelőbb állású férfiak helyei voltak.

Az orchestra márványpadozata is megvan még, s egy alacsony fallal, melyben egykor vasrácsos kerítés volt, van elválasztva a nézőtértől. Az orchestrából lépcsőzet vezetett a színpadra, melynek előfalazatán Dionysosra vonatkozó domborművek maradványai láthatók.

A színház nem volt földött, s mint még löbb basis jelzi, sok szoborral volt díszítve.

E színházból az Akropolis tövében egy 163 m. hosszú, romjaiban is még látható kéthajóú földött *oszlopcsarnok* vezetett a délnyugoti részen álló Odeionhoz. — Az *Odeion* a görögöknél zenei előadásokra szolgáló hely volt, mely szerkezetében megegyezett a színházzal, csak hogy jóval kisebb és a hang felfogására földött volt.

Az Akropolis tövében álló *Odeiont*, melynek hatalmas falazata nagy részében még fennáll, *Herodes Atticus*; a dúsgazdag athénai polgár építteté 160-ban Kr. u. elhalt neje *Regilla* emlékére. Háromemeletes, íves épület, melyben 8000 embernek volt helye. Örök kár, hogy czedrusfa tetőzetéből nem maradt meg semmi.

Görög földön a ránk maradt ókori templomok közt a legépebb a *Theseus temploma*, mely az Akropolistól észak-nyugatra, a régi Kolonos agoraioson emelkedik. 470-ben, Kimon idejében épült s a majdnem 24 század, mely fölötte elzúgott, alig hagyott rajta rombolásokat.

Két márványlépcsőjű alapon áll a 31·85 m. hosszú és 13·85 m. széles dór templum in antis. — Hosszában 13—13, széltében 6—6, 5·88

m. magas és 1 m. átmérőjű dór oszlop veszi körül. A felső gerendázatot a hármás rovatok között domborművek ékesítik.

A keleti és nyugoti előcsarnokot az előrerugó oldalfalak és 2—2 oszlop alkotja. A cella 12 m. hosszú és 6 m. széles. A keleti előcsarnoknak két oszlopát, midőn a középkorban Szt. György templommá alakították át, elvették s helyökbe falat húztak faajtóval, de az opisthodomos a régi. A tetőzet nagy részében megvan.

A háromszögű oromfal szoborcsoportjai eltűntek. A felső gerendázat domborművei közül a keleti homlokzaton levő 10 darab *Heracles* tetteit, s az északi és déli hosszoldalakon (a keleti homlokzat felé eső részen) 4—4 darab *Theseus* tetteit ábrázolja. A többi gerendaköznek nem volt domborművíű díszítése.

A cella falazata is domborművekkel volt ékesítve: De ezek nagy része ma már felismerhetetlen.

A templom belseje, melyet az ör készségesen megmutat, olyan mint egy lovtár. Gipszminták és domborművíű töredékek hevernek szanaszét.

A korinthusi építés-rendszernek Athénaeben két emléke maradt ránk. Az egyik az épségben maradt bájos *Sysikrates-emlék*, a másik az *olympiai Zeus templomának* szomorú maradványa.

Lysikrates emléke a Ὀδὸς Τριπόδων végén, kis szabad téren, rozoga kunyhók között, egy volt kapuczinus-klastromhoz tartozott területen áll. — Az emlék győzelmi emlék. A gazdag athénai polgároknak ugyanis egyik kötelessége volt a Dionysos-ünnepélyekre karokat szervezni, főntartani és begyakorolni. A tiz phylé tiz kart állított ki, s a mely phylének kara győzött, érez-tripost kapott. E tripost azután a győző a triposok útján valamely alapépitményre helyezte el örök emlékül. — Ez az eredete a *Lysikrates* által emelt emléeknek. Pausanias ez emléket nem is említi, valószínűleg mert a többi sokkal monumentálisabb volt, csakhogy ezek mind elpusztultak, s a *Lysikrates-emlék* csak azért maradt ránk, mert a kapuczinus-klastromnak könyvtárul szolgált.

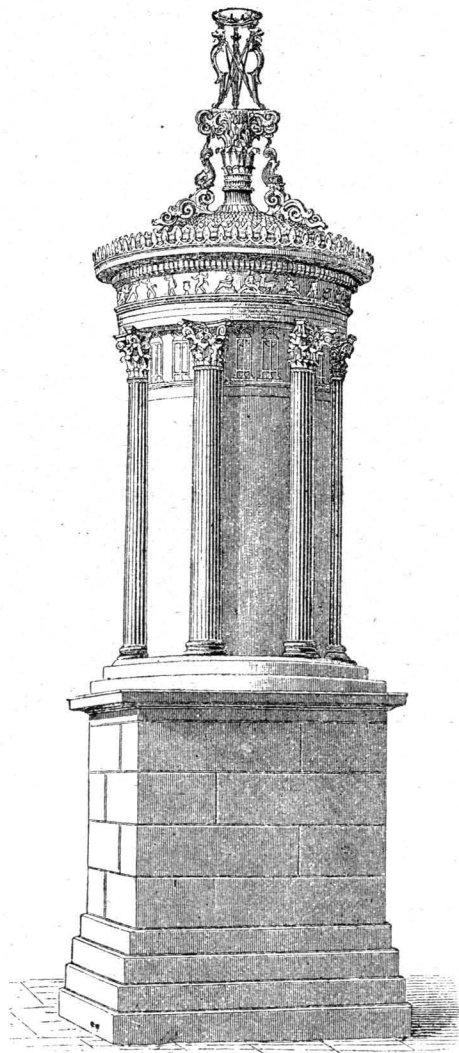
A 10 m. magas emlék kis zárt templomot ábrázol. Négy lépcsőfokozatos alapépitményen áll a peiraeusi négyszögkövekből épült koczkaszerű alap, melyet egy kevéssé kiugró márványlap fejez be. Ez alapon, három kerek lépcsőfokon áll a 2·80 m. átmérőjű kerek toronyépitmény, melyet hat korinthusi féloszlop díszít. Azután jó a három tagozatú alsó gerendázat, majd a felső gerendázat, s ezen a fogakkal ellátott főpárkányzat s végre az enyhén domborodó pikkelyes tető. A tetőhöz van erősítve egy kis virágokkal gazdagon díszített edényalak, melyen a tripos állott.

Rendkívül szépek az emlék oszlopfeszetei. Alúl kettős kákalevélkoszorú van, melyből szép nyolcz akantuslevél emelkedik föl. Az így

támadt levélkelyhekből nyolcz virágszár sarjadzik elő, melyek közül kettő-kettő az abacus alatt volutát alkot, míg a virágszárakból kisarjadzó mellékszárak, melyek két főszár közt összehajlanak, egy-egy pálmalevelet tartanak.

Ép oly szépek a felső gerendázat domborművei, melyek kedves regét érzékitenek meg. Dionysos, a szép ifjú, bíborruhájában Ikarosból Naxosba hajózik. — A kalózok királyfinak tartják és elfogják. Egyszerre csak repkény futja be árboczaikat és vitorláikat, Dionysos oroszlánnyá változik, s a kalózok ijedtökben a tengerbe ugranak, hol delphinekké válnak. E rege alap gondolatát ábrázolják a domborművek. Dionysos szép fiatal alakja gondtalanul hever, jobbájjal játszadozva párduczával, mely a haljában levő csésze tartalma után áhítózik. — Az isten teljesen nyugodt, s helyette a kalózok megbüntetését a satyrok és silének végzik.

A Hadrianus - kapuhoz közel néhány árván álló hatalmas oszlop jelzi, hogy itt emelkedett valamikor Hellasnak az ephesusi templom után legnagyobb temploma, az *olympiai Zeus temploma*. Tizenöt 17 méternél magasabb és másfél méternél szélesebb átmérőjű óriás korinthusi oszlop s alsó gerendázatnak néhány darabja mindaz, mi az egykori 100-nál több oszloppal bíró hatalmas templomtól, melynek hossza 108 m., szélessége 41 m. volt, ránk maradt. A tizenhatodik oszlop vihartól ledöntetve, mint egy óriási telem hever a földön, s közvetlenségével fogalmat nyújt a szemlélőnek az épület óriás voltáról.

Lysikrates emléke.

A templom helye, mely erősen lejtős alapján mesterségesen volt feltöltve, régi kegyeletes hely volt. A monda szerint itt húzódtak le az özönvíz utolsó hullámai az Ilissos medrébe és már *Deukalion* halából templomot emelt itt *Zeusnak*. A templomot azonban, melynek szomorú romjai most is megvannak, csak *Hadrianus* fejezte be.

Az Olympeionhoz közel, az Ilisos partján még elég jó karban áll *Hadrianus kapuja*, mely egykor a régi város és az új Hadrianopolis között a határt képezte. A kapu-alkotmány 13·5 m. széles és 18 m. magas és a tulajdonképeni kapu fölött még egy emelettel bir, három ablakszerű nyílással, melyek régente márványlapokkal voltak befödve. Ezen van a háromszoros oromfal.

Ez emlékeken kívül a régi Athénae maradványaival hamar végezhetünk. A királyi kerttől délre, az Ilissos tulsó partján van a *Lykurgos* szónok által épített s Herodes Atticus által pentelei márvány-ülésekkel ellátott *Stadion*, a panathénaeák színhelye. A Stadion jobb- és baloldalán még ma is látszanak az antik falmaradványok. A 204. m. hosszú és 33 széles pályatér még ma is, különösen hátsó magaslatán sejteti, hogy mily nagy és kényelmes volt a nézőtér.

A Theseus templomtól észak-nyugatra van a *Dypilon*, a régi Athénae kettős kapuja, mely előtt Athénae temetőjére akadtak, az egyedülire, melyet Görögországban találtak. A nagyobb, az idő viszontagságainak jobban ellenálló síremlékek, melyek közt igazán szépekre akadunk, itt őriztetnek.

V.

— Kirándulások Athenaeből. Aegina. Eleusis. Mykenae. Argos. Tiryns. Nauplia. Az aegaei tengeren Konstantinápolyba. —

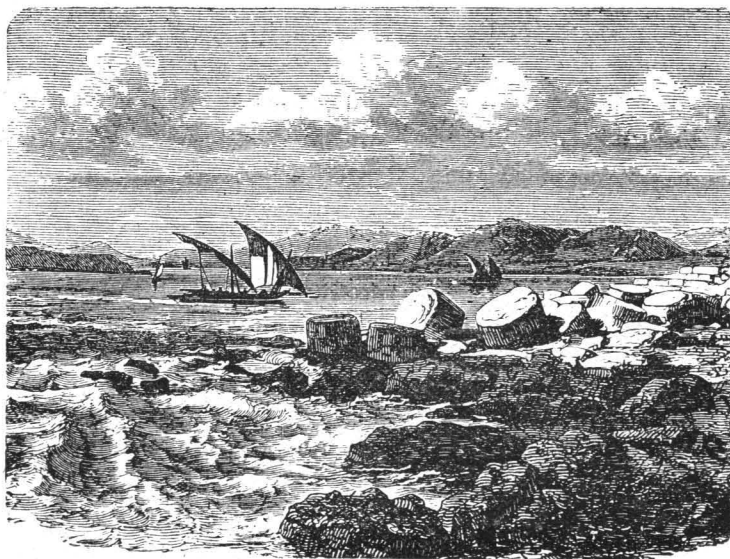
Athenaeben való időzésünk alatt három tanulmányi kirándulást tettünk. Egyiket *Aegina* szigetére az Athena-templom romjainak megtekintésére, a másodikat *Eleusisba*, a *Demeter-cultus* e híres pontjának megismerésére, s a harmadikat *Mykenaebe*, *Argosba*, *Tirynsbe* és *Naupliába*.

Július 4-én, egy kellemes reggel szálltunk Görögország legrégebb vasútjára, az athen-peiraeusi vasútra, mely Phaleronon át nem egészen fél óra alatt Athenae virágzó kikötő-városába, a Peiraeusba vitt.

Eleven, érdekes, új város. Felsőszázaddal ezelőtt csak néhány rongyos halász-kunyhó állott e régi szép kikötő körül, s ma egy széles, egyenes utcákból álló 40,000 lakosú kereskedő-város élénk élete zsi bongja körül a kikötőben állomásozó száz és száz hajót. Igazi kikötő, folyton induló és érkező hajóival, zürzavaros lármájával, s a sürgés-forgás folytán perczenkint váltakozó képével.

Szinte sajnáltam, hogy oly hamar ott kellett hagynom a lármás partokat. Az ezerfejű élet e gomolyodása rendkívül érdekelt, s a néma romok közt való hosszas járás-kelés után jól esett e lármás élet hatalmas lüktetése.

Csónakokba szállottunk, melyek néhány percz alatt a ránk várakozó *Argolis* hajóra vittek, hogy Aegina szigetére hajózzunk. Könnyű kis hajónk ügyesen siklott ki a kikötőben veszteglő hajók között a kikötő kapuján s méltósággal haladt a *saroni* öböl szép kék hullámain czélja felé.

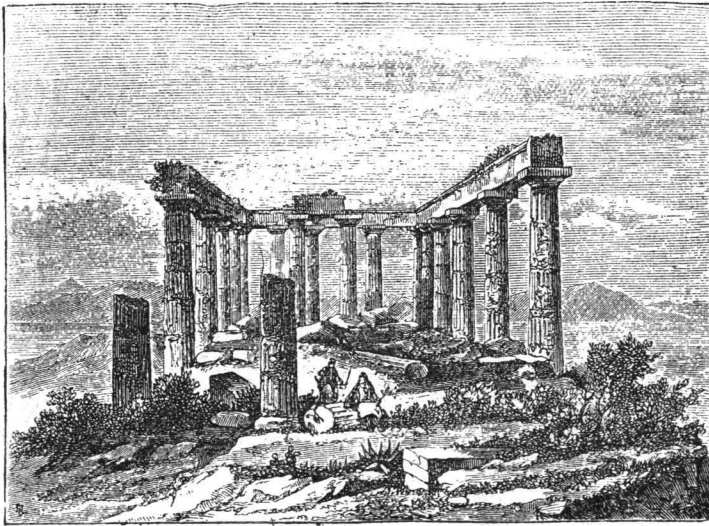
Salamis szigete.

Mögöttünk teljesen kibontakozott a Peiraeus, s e mögött Athenae a Pentelikonnál a háttérben. Elöttünk jobbra *Salamis* bor- és gabonatermő szigete nyulik el; kopár, rideg partjaival szeliden játszadoznak a kék hullámok, hisz oly rég volt, hogy a perzsák vére pirosra festé. Érdeklél néztlük a kis Psyttaleia szigeteckét, a perzsa hadállás kulcsát, s szinte láttuk a kynosurair felsziget mögötti öbölben a körülzárt kis görög flottát.

Balra előttünk Aegina szirtes partjai tűnnek fel. Hajónk nem a sziget nyugoti oldalán fekvő város kikötőjének tart, hanem a keleti oldalon egy magaslaton levő s már messziről látható templomromok aljának veszi irányát. Harmadfél órai hajózás után e romoknál, egy 190 m. magas hegy

tövében, teljesen elhagyott, néptelen, rideg ponton horgonyt vetett hajónk s csónakon ügyyel-bajjal a szigetre szállottunk. Nehány nyomoruságos görög suhancz szaladt elő megérkeztünkre öt öszvérrével, s erősen kínálta fanyerges és madzag-kantárszárás paripáját. Én, tekintetbe véve a délelőtti hőséget s a meredek, út nélküli magaslatot, tanácsosnak tartám a görög suhanczok alkalmatosságát igénybe venni. S ez előrelátásomat nem is volt okom megbánni. Szegény társaim alig lihegve, teljesen kimerülve és tetőtől-talpig verejtékezve értek föl $\frac{3}{4}$ órai mászás után a romokhoz.

Az Athena-templom romjai Aegina szigetén.

Hanem ilt e magaslaton a kilátás nagyszerűsége kárpótolt bennünket a fáradalmakért. A saroni öböl nagyrészét, Salamist, Megarat, Athénaet és az attikai partokat, Argolis partjait be lehet látni. A kifáradt társaság *Athena templomának* harmadfél évezredes romjai aljában telepedett le s élvezte a történelmi helyek gyönyörű képét. Előttünk terült el Aeakosnak, Zeus és Aegina fiának, az alvilág birájának egykori birodalma, a két négyszögmérföldnyi Aegina sziget. Kopár, szirtes hegyekből áll a legnagyobb része, déli csúcsán a *Panhellenionnal*, a sziget legmagasabb hegyével, melynek csúcsán állott az Aeakos építette Zeus Panhellenios oltára. Csak a nyugoti, tengermelléki oldala termékeny lapály, szőlők és szántóföldek

közt barátságosan előmosolygó kis városával, melynek 4000 lakosa az ókori Aegina fővárosa helyén üzi kereskedelmét, szőlő-, füge-, mandolatermelését és halászatát. — Hova esett e sziget, melynek ma körülbelül 8000 lakosa van, egykori fénykorától, midőn félmillió lakosával, hatalmas tengeri haderejével Athénáé szemében száka volt?

Ez érdekes, magányos helyen, mint egy hatalmas életnek szomorú foszlányai meredtek előttünk a Kr. e. hatodik században épült dór templomnak romjai. Az idők viharaitól megsárgult, s vasgyűrűkkel összetartott 5·30 m. magas mészkő dór oszlopok, s a rájuk nehezedő megbarnult gerendázatok rég elmúlt időkről regéltek. A keskeny oldalakon 6—6 oszlop, s a hosszú oldalakon 12—12 oszlop alkotta peripteros templomnak ma csak keleti főhomlokzata, s a hosszoldaloknak evvel határos fele van meg, húsz oszlop, gerendázatával együtt. A cellában a tetőt tartó két sor 5—5 keskenyebb oszlopból, s a márványtetőzetből semmi sem maradt meg.

1811-ben e templom omladékai közt megtalálták erősen megviselve a keleti és nyugoti oromfal domborműveit, melyeket *Lajos*, bajor király megvett és *Thorwaldsen*, dán szobrász által művészileg kiegészítette a müncheni *Glyptothekába* helyezett el. A domborműcsoportozat hosszas fejtegetések tárgya lön, míg végre megállapították, hogy a domborművek a görögök harcát ábrázolják a trójaiak ellen, s azt az alapeszmét fejezik ki, hogy aeginai hősök Pallas Athenának ótalma alatt Hellas előharczosai.

A délutáni órákban hagytuk el ez érdekes magaslatot és tértünk vissza hajónkra, hol hideg ebédünket jó étvágygyal költöttük el. Derült hangulatban hajóztunk vissza Peiraeusba, hisz itt a tengeren ért bennünket az a váratlan szerencse, melyben négyheti keleti tartózkodásunk alatt részünk nem volt, hogy vagy negyed óráig tartó záporosó lehűtölte a forró levegőt.

* * *

Julius 6-án *Eleusisba* rándultunk ki a Demeter-cultus híres központjának megtekintésére.

Az eleusi Demeter-cultus ünnepei Attikának, sőt egész Görögországnak legjelentékenyebb ünnepei közé tartoztak. Ez ünnepek eredete szorosan összefügg a *Persephoné* elrablásának mondájával. — A virágos mezőn játszadozó Persephonét elrabolja az alvilág istene, *Pluton*. Anyja *Demeter* szívrepesztő fájdalmában mindenhol keresi, s végre Eleusisba jő, hol a királyi párnak *Keleosnak* és *Metaneirának* szolgálatába szegődik, mint öreg asszony. Itt azonban csakhamar kiderül istennői volta, s templomot

épitének neki. — A föld istennőjének elrejtőzése miatt a természetben beállott zavarok arra bírják az isteneket, hogy Demetert kiengeszteljék. Egyezsége jut tehát Plutonnal, hogy a termékeny évszakban Persephoné a földieké legyen, télen pedig Plutoné. — Ezután Demeter, miután megajándékozta az eleusisbelieket adományaival, a gabonával és mysteriumaival, — visszatért az istenek közé.

Látható, hogy ez ünnepek a földművelésnek, a termékenységnek ünnepei voltak. — Legnagyobb részében mély homály fűdi ez ünnepek részleteit, de annyi bizonyos, hogy az eleusisi cultus csakhamar Attika cultusa is lőn, s hogy az athenaei szent út, a *ἱερά ὁδός* az athenaei és eleusisi Demeter-szentélyeket kötö össze. — Perikles a mysteriumok szent helyét Eleusisban is oly széppé tette, hogy versenyezhetett Hellas bármely szent területével.

Az eleusisi ünnepek két részből állottak, tavasziból és őszeből. A tavaszi ünnepek az anthesterion (február vége és márczius eleje) hónapban, az első virágok nyílása alkalmából a földre visszatérő Persephoné tiszteletére tartott kisebb ünnepek voltak. A nagyobb ünnepek a boëdromion (szeptember) hónapban a termés learatása után Persephoné eltűnésének emlékére tartattak. Az ünnepek Athenaeben öt napi ünnepekkel kezdődtek. Első nap lármás körmeneteket tartottak, második nap a tenger vizében tisztultak, harmadik nap disznókat áldoztak a két istennőnek, negyedik és ötödik nap nagy áldozatok mutattattak be Dionysosnak, mivel ez ünnepek szoros összeköttetésben voltak, s végre hatodik nap este megindult a szent úton Athenaeből az *Jakchos*-menet. Papok, tisztviselők és a nép ezrei myrtussal és borostyánnal koszorúzva, kezökben buzakalászszal és fáklyával táncz, ujjongás és kicsapongó tréfák közt haladtak Eleusis felé, hogy ott a bacchanalis ünnepeket befejezzék.

Mi is kényelmes koczikon a szent úton, ugyanazon úton, melyen hajdan az *Jakchos*-menet haladt Eleusis felé, indultunk meg. A dipylonnál elhagytuk a várost, s a fehér poros országút a szép és nagy fűvészkert mellett egyenesen húzódott a Kephissosnak olajfa-ligetektől díszes völgyén át az *Aigaleos* hegységnek völgytorkolatán az eleusisi öböl felé. Valamikor e szent út az volt az athenaeieknek, mi a rómaiaknak a *Via Appia*, két oldall szebbnél-szebb síremlékekkel, mert a halottak emléké szoros összefüggésben lehetett az eleusisi mysteriumokkal, Persephonének az alvilágba való eltűnésével. Csakhogy a mi keresztény, finomabb erkölcsi műveltségünk megbotránkozik azon durva pogány erkölcsi érzéktelenségen, mely temetője útján, szerettei sírjai közt vad tombolások, kicsapongó orgiák közt vonul tovább. A görög civilizálciónak minden *intellectualis magassága* mellett nagyon fogyatékos volt *moralis oldala*, s a keresztény erkölces-tan hiánya megfosztja legszebb oldalától.

A szent út Athenában.

E síremlékekből nem maradt fenn az út mellett egy sem. Az eleusisi út közepén vannak a frank középkorban épített *Daphni* kolostor romjai, mellette egy kis templom, melynek különösen négyyszögű alapra helyezett kupolája és bizanci festményei érdekesek. A kirándulók itt rendszeren fél órát időznek, míg a lovakat megitatják.

Innen tovább indulva nemsokára elértük az eleusisi öböl kék habjait, s még vagy $\frac{3}{4}$ óráig folyton az öböl mellett félkörben haladva mégérkeztünk az öböl északi oldalán fekvő Eleusisba, Attika egyik legrégebbi városába, *Aischylos* szülőföldére, ma nyomorult, vagy ezer lakossal bíró faluba.

E nyomorúságos faluban nem volt mit keresnünk. Mi rögtön a jobb kéz felé eső romokhoz siettünk, mely valamikor Demeter szent helye s a mysteriumok központja volt. Hatalmas, de mint Olympiában szomorú romok jelezték, hogy itt egykor fényes épületek hódoltak a pogány vallás cultusának. Az egyik oldalon az ásatások még mindig folytak; ügyes munkások több méter mélységben keresték a régi alapépítményeket. A legnagyobb rész már ki van takarva, de oly szomorú állapotban, hogy csak hosszas előzetes tanulmány tudja e romokból az épületeket fölépíteni.

A szent hely északi részén hat hatalmas márványlépcsőjű megrongált stylobat és néhány ión oszlop basisa jelzi, hogy itt állott a szentély főbejárata, az athenaei propylaeon mintájára épített nagy *propylaeon*.

Ettől délre két párhuzamban futó fal s ezek közt heverő oszlopfejezet töredékek valamikor a szentély második bejáratához, a kis propylaeonokhoz tartoztak.

E kis bejáratától délre, sziklás emelkedésen állott a szent terület legnagyobb és legművészebb épülete a *μυστικὸς σηκός*, a nagy templom. Perikles nagy építómesterének, *Iktinos*-nak tervei után épült, s Philon építész egy századdal később a keleti homlokzata elé 14 dór oszlopból álló, körülbelül 56 m. hosszú és 12 m. mély előcsarnokot épített. Ez előcsarnokból két ajtó vezetett a templom belsejébe, mely 42 oszlopból alkotott 54 m. hosszú és 52 m. széles helyiségből állott.

E hatalmas épületet *Alarich* góttjai pusztították el, s romjait az Archaeologiai-Társulat takartatta ki 1882-ben. Hatalmas sziklalépcsői, komor alapfalak, óriás oszlopdobok és szanaszét heverő márvány-colossusok még romjaiban is nagyszerűvé teszik a helyet.

A templomhoz közellevő igénytelen 5 kis szobából álló *museum* az itt kiásott szobrokat, domborműveket és feliratokat őrzi. Művészeti értékük kevés, de régészeti értékök nagy. A szobrok közt Antinoosnak, Poseidonnak és Dionysosnak szobrai, továbbá egy áldozati kosarat vivő hatalmas női szobor érdemelnek említést.

Legnagyobb, de egyuttal legérdekesebb kirándulásunk a *mykenaei* volt. Athenaeben, Aegina szigetén, Eleusisban és az olympiai síkon a görög műveltségnek a történeti korból ránk maradt emlékeit szemléltük, s most érdeklődő vágygyal néztünk azon maradványok elé, melyek még a történelem előtti kor culturájáról tesznek tanúságot, s a trójai háború mondakoszorúzza hőseinek életéről és műveltségéről regélnek.

Különben is hő vágy fogott el *Schliemann* világhírű ásatásainak egyikét láthatni. Mindig bámulat fogott el, midőn ez egyszerű német lelkes fiának hányatott életéről és hatalmas működéséről olvastam. Azon gondviselésszerű férfiak egyikét láttam benne, kik bizonyágot tesznek arról, hogy csak az elpusztíthatlan idealismus és törhetetlen akaraterő alkothatnak igazán nagy dolgokat. Schliemann Henrik hét éves korában kapott a karácsonyi ünnepek alkalmából egy kis képes világtörténetet, melyben le volt rajzolva az égő Trója, hatalmas falaival s a menekülő Aeneassal, a mint vállán atyját, Anchisest viszi, s kezénél fogva fiát Ascaniust vezeti. E kép oly benyomást tett az őserejű germán-lélekre, hogy titokban, magába zárva megszületett a vágya, vajha e város romjait kiáshatná. S e vágyat hosszú évtizedek minden nyomorúsága nem volt képes elfojtani. E vágy ott élt benne, midőn 14 éves korában Fürstenberg városkában szatócsinas lett, s nem pusztult ki belőle, midőn 20 éves korában hordóemelgetéssel megeőltetvén magát, vért hányt s kénytelen volt Hamburgban, majd Amsterdamban gyarmatárú-kereskedésben mint irodaszolga működni. Megtanulta magánszorgalommal az angol, francia, holland, spanyol, olasz és portugall nyelveket s midőn 1844-ben Amsterdamban a híres Schröder & Comp. czég könyvvezetője lett, megtanult oroszul, s már két év mulva a nevezett czégnek pétervári ügynöke volt.

Itt kezdődik szerencséje. A következő évben már maga nyit kereskedő-házat Szent-Pétervárott, s tizenegy munkás év alatt többszörös milliomos lett.

Mint dúsgazdag ember, régi vágyát iparkodott megvalósítani. 1868-ban látogatta meg először a classicus helyeket s ekkor érlelődött meggyőződése, hogy a régi *Trója* a tengerhez közel a mai *Hiszarlík* dombon állott.

1870 és 1882 közt ásatta ki ezer akadály és kellemetlenség közepette a régi Tróját, s 1874--76 közt Mykenae s 1884-ben Tirynst. S ha én e hatalmas embernek, ki mint dilettans korunk első régészévé küzdött fel magát, már csak sírját láthattam Kolonosban, Oedipus nyugvóhelyén (meghalt Nápolyban 1890-ben), legalább megismerhettem műveinek genialis voltában.

Julius 8-án reggel indultunk Athénaeből s körülbelül fél tizenegyre érkeztünk Korinthosba. Innen egy órai várakozás után a Peloponnesos-

ban folytattuk utunkat dél felé. Dombos, zöld és kellemes, de egyuttal néptelen vidékeken robogott tova vonatunk. A szegényes, elhagyatott állomásokon nem kapni egyebet, mint sületlen kenyeret, keményre főtt tojást s az úgynevezett *ραυοὶ ἑτοιμάτο*-t, gyanlával praeparált bort, melyet az idegen sehoggy sem tud meginni. Két órákor délután értünk *Phich-tia* állomására, hol már bennünket kényelmes hintók vártak. E hintókon hajtattunk a Mykenae előtti *Charwati* faluba, hol ebédünket voltunk elköltendők. Szomorú benyomást tett reám e 70—80 nyomorult viskóból álló rongyos falu, nyomorék lakosaival, s meztelen, baksisért könyörgő gyerekeivel. Akár nálunk a cigány-negyedek. Mennyire kiábrándul az ember, kinek képzeletében Agamemnon pánczélos vitézei élnek, ha e nyomorult utódokat látja!

Hanem mi a kiábrándulás daczára a késő délutáni órában rengeteg étvágygyal láttunk neki a rozoga csárda lóczáin feltálatl hideg ebédhez, s alig vártuk, hogy Mikenae romjait megszemlélhessük.

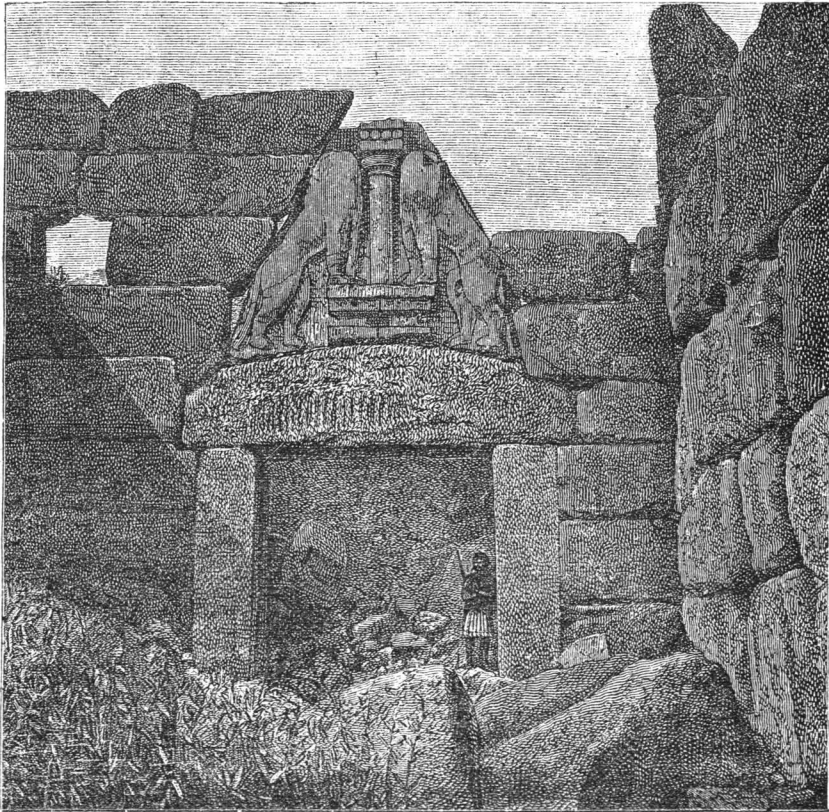
Rögtön ebéd után, természetesen óriási hőségben, megkezdtük a 278 m. magas mykenaei várhegy megmászását. A várhegyet néhány előtte fekvő halom földi, úgy, hogy a romok csak akkor látszanak, ha közvetlen közelükbe érünk. A várhegy két oldalán, északról és délről két magas hegy, az *Illés* próféta, (807 m.) és a *Szára* (659 m.) hegye festői környezetet képeznek. Vagy félórai hegymászás után egyszerre csak nagyterjedelmű téren hatalmas cyclops-építésű falromokra akadtunk, a mykenaei várhoz tartozott helységnek, az úgynevezett alsóvárosnak, romjaira.

E romok között legértékesebb a kupolasírok. Hat kupolasír van Mykenaeben, melyek közül a Schliemann-pár kettőt kiásatott. Legérdekeesebb a halom keleti lejtőjén meglehetősen jó karban levő *Atreus kincsesházának* nevezett hatalmas kupolasír. Megilletődve áll meg az ember ez óriás épület előtt, mert mint a pyramisok és indus sziklatemplomok, úgy regél e kincsesház is egy gigaszi kor hatalmas építkezéseiről és meglepő kézügyességéről. Egy a halom oldalába vágott 6 m. széles és 35 m. hosszú folyosó képezi a kupolasír homlokzatához a bejáratot, mely folyosónak a halom emelkedésével természetesen emelkedő oldalfalai jól rakott tömör kövekből állanak. A hatalmas boltozott helyiség homlokzatát egy 14 m. magas fal képezi, melyben van az 5.40 m. magas és alul 2.66, fönt 2.46 m. széles ajtó. Hogy az ajtó-szemöldököt tehermentessé tegyék, a tömör falban a szemöldök fölött üres tért hagytak, s ezt vízszintesen egymás fölé rakott porphyrlapokkal rakták ki.

Az ajtó mellett négyyszögletű alapokon féloszlopok állottak, melyeknek megmaradt oszlopféjezet-töredékei nagyon hasonlítanak a Kr. e. VII.

századból való paestumi templom oszlopfőihez, s a dór oszlopfő legelső fejlődés-fokát képviselik.

Az ajtón a kupola-épületbe lépve félig meglepetve, félig megborzadva áll meg az ember. Az óriás kupola-építmény, mely 15 m. alsó átmérő

A mykenaei oroszlánkapu.

mellett 15 m. magassággal bír, hatalmas költömegeivel bámulatra ragadja az embert. S e kupola úgy van alkotva, hogy 33 egymásra rakott egyre szűkebbé váló kögyűrűből áll, melyet tetején egy lappal zártak le. — De a bámulatba beleszővődik némi borzadály e homályos helyen, mely csak a felül hiányzó lap helyén kap világosságot, mely több ezer éves sírok előcsarnoka. Úgy érzi magát az ember, mint midőn egy mély sötét bányába száll le. — S e kupola-építményből jobbra egy ajtó visz a szik-

lába vágott kis kamarába, mely a tulajdonképeni temetkező hely volt, s melyben csak világítás mellett láthatni.

A Schliemann által kiásatott második kupolasír megtekintése után folytattuk utunkat, hogy a Pelopidák királya székhelyének, a várerődnek maradványait megszemléljük.

Néhány percz mulva egy fordulónál váratlanul a várerőd kapuja előtt, a híres *oroszlánkapu* előtt állottunk.

Mintha egy elrejtett, nehezen megközelíthető rablóvár romjai előtt állanak. Már a kapu is úgy volt építve, hogy a közeledőnek előbb a várfal és egy kiugró torony hatalmas cyclopszkövei által képezett nyílt folyosón kell végig haladnia, míg a kapuhoz ér. Szinte érezhető volt, hogy a vár védőinek lövései közepette majdnem lehetetlen volt a kapuhoz hozzáférni.

Maga a kapu egy alatt 3 m., fönt 2.75 m. széles és 3.15 m. magas alkotmány, melynek óriás szemöldökkövében még láthatók az ajtószarkok számára szolgált mély lyukak. Legérdekesebb azonban a szemöldökgerenda fölött levő dombormű, melyről a kapu nevét nyerte, s mely még határozottan a keleti szobrászat jellegét viseli magán.

A szemöldökgerenda fölött, hogy túlságos súlylyal ne terheljék, üresen hagytak egy háromszögű tért, s ezt egy domborművű mészkőlappal fődtek el. A középén régies, sajtáságos alapon egy fölfelé vastagodó oszlop nyugszik, régies stílű cszlopfejezettel és gerendázattal. Az oszlop mindkét oldalán egy-egy első lábaival az oszlop-alapra támaszkodó oroszlán, melyek hiányzó feje mint a nyakukon látható lyukak bizonyítják, külön darab-ból arcczal előre, a közeledő felé volt irányozva. Valószínűleg a kapú védőit akarták jelképezni.

A kaputól jobbra és balra, mint alapvonalon majdnem egyenszerű háromszöget alkotva huzódik a *várfal*, mely kiugró szögleteivel, tornyai-val a halom szélét követve úgyszólván egészen megvan. A fal vastagsága 3—7 m. közt változik, sőt vannak pontok, hol 14 méternyire szélesedett ki, s belsejében kazematták voltak. S a várfalak építési módjában három stílt lehet megkülönböztetni. A legnagyobb rész faragatlan vagy durván faragott mészkőtömbökből áll; egy rész pedig koczkára faragott kövekből szép szabályos rétegeket alkot, míg más rész sokszögű kövekből áll, melyek lapjaikkal vannak összerakva.

Az oroszlánkaputól jobbra néhány ölnyire, a várerőd falain belül van egy álló kőlapokkal kerített kör, hol Schliemann 1876-ban öt sirt, s utána egy évre Stammatakis a hatodik sirt ásatta ki, melyeket a régiek az átoksujtotta Atridák sírjainak tartottak. Pausanias útleírásában *Atreus*, *Kassandra*, *Agamemnon*, *Eurymedon*, *Tedamos* és *Pelops*, *Elektra* sírjáról beszél.

Bármint álljon is a dolog, annyi kétségtelen, hogy bámulatos az a kincs, melyet e hat sírban találtak. Vastag aranylemezekből vert munkával készített *diadémák*, arany *csüngő-díszek*, arany *keresztalakok*, arany *lapok*, aranylemezekből készült *griffek*, *sphinxek* s *Aphrodité-képek*, arany *templomocskák*, arany *fülönfüggők*, arany *nyaklánczok*, arany *karpereczek*, arany *gyűrűk*, arany *álarczok*, arany *kardmarkolatok*, arany *kardkötők*, arany *oroszlán-álarczok*, arany *korsók*, arany *mellfedők*, üveg és borostyán *gyöngyök*, agyag *bálványok* és agyag *vázák*, alabastrom *kanalak*, bronz *lándzsavégek*, berakott munkájú *törpengék*, ezüst *ökörfej*, királyi *pálcza*, *rézkanták* és *rézüstök*, *kardok*, *rézfejszék*, s alabastrom-*csokor*: jutalmazta Schlieman fáradozásait. E páratlan kincsek mind Athenaeben a *Schliemann-museumban* vannak, melyek *Ἐργα Ἱεροελληνικῶν χρόνων* fölirattal bíró terme páratlanul áll a világon.

A hatodik sír emlékei a terem közepén egy magas, széles üvegkoporsóban vannak kiállítva csontvázastúl, ékszerestől, oly helyzetben, amint találtak, míg a többi sír emlékei üvegfedeles polczokban őriztetnek. Valóban tanulmányok megbecsülhetlen forrása nyílik itt a régészettel foglalkozó tudósoknak, mert az egyszerű, durva sírok, melyekben a kincsek találtak, s maga a szokás, hogy a halottal ennyi kincset elástak, azt bizonyítják, hogy e sírok régiebbek, mint a kupolasírok, melyeket pedig már az ősrégi időkben kiraboltak.

E sírok megtekintése után visszatértünk rongyos falunkba, hogy kocsira ülve tovább folytassuk az argosi síkon útunkat, mert estére még *Nauplia* városába kellett érnünk. S bármily fárasztó volt is a hőségben a mykenaei hegymászás, az érdekes pont látásától fölvillanyozva folytattuk útunkat. S hogy nemcsak én voltam meglegedve e kirándulással, azt onnan gondolom, hogy egyik hallgatag kocsitársam, kinek rendes körülmények között alig lehetett szavát venni, a meglegedés hangján hangoztatta folyton ez egy szót: *Ἄγάmemνον Ἄγάmemνον*.

Midőn kocsink az argosi síkságon tova robogott, alkalmam volt az egész síkságot áttekinthetni. Igazán gyönyörű, még turista szempontból is is érdekes vidék. Három oldalról amphitheatrumszerűen három-négyszeres hegykoszorúzta termékeny, szép sík, mely délen a tengerre teljesen nyílt. Mykenae vidékéről az egész sík belátható. Mykenae a sík keleti szélén két mértföldnyire a tengertől uralkodik a Korinthos felé vezető úton; halmok által födött rejtett várerődje védelemre és támadásra egyaránt kiváló pont. Megérthető itt a helyszínén, hogy a Perseus alapította Mykenae *Tirynst*, a régibb várost alattvalójává teszi, s hogy a tirynsi *Herkules* szolgálni kénytelen *Eurystheusnak*, Mykenae királyának. Tiryns, mely negyedmértföldnyire a tengertől szintén a sík keleti szélén fekszik, és Mykenae közt

ezekkel szemben a nyugoti szélen mint természetszerű központ fekszik Argos, festői, erődkoszorúzza Larisa hegyével. S az argosiak 468-ban Kr. e. el is pusztították Mykenae és Tirynst, melyek a történeti korban már alig szerepelnek.

Késő délután volt már, midőn *Argosba* érkeztünk. Időnk nem engedte, hogy e pontot közelebbről megtekintsük, csak áthajtottunk e nagy 10,000 lakossal bíró városra, mely azonban a mi fogalmaink szerint csak falú. Egyszerű, rozoga vályogházak, szegény, piszkos nép, pedig e nép Görögország legmunkásabb s talán legbarátságosabb népe. Szinte szokatlan volt nekünk görög földön, hogy az egyszerű nép mind szívélyesen üdvözölt bennünket áthaladtunkban.

Már esteledett, midőn *Tiryns* alá értünk. Mégis leszállottunk fél órára, hogy a mondai kor e híres pontját, Proitosnak fészket, s Schliemann ásatásainak e második kiváló helyét megtekintsük.

Tiryns egy 18 m. magas, 300 m. hosszú és 100 m. széles mészkősziklán fekszik. Déltől észak felé több méterrel süllyed, ami a várat három részre osztja: a felső várra, a középső várra és az alsó várra.

Ma természetesen rom. A fal cyclops kövekből áll, melyek némelyike 2—3 m. hosszú, 1 m. magas és széles. A fal vastagsága nem mindenütt egyenlő; az alsó vár falazata, mely nyolczadfél méter külső magasságban ma is megvan, 7—8 m. vastag, míg a felső vár vastagsága, mely átlag 5 m. vastag, néhol közel 18 méter szélességre terjed. Ily helyeken a falban levő folyosók, kamarák ma is láthatók.

A régészetre legnagyobb fontosságú azonban a királyi palota alapjainak kiásatása volt. E palota topographiájának megállapítása a mondai kor hősei életmódjának és műveltségének nem egy pontjára vetett világot. A tudósok a megmaradt félméternyi falakból, oszlopok talpköveiből, al fresco készített faldíszítések maradványaiból, küszöbkövekből és ajtószárakból nagyjából képzeletileg rekonstruálták az egykori palotát.

A beálló sötétség csakhamar távozni kényszerített bennünket Tiryns hatalmas cyclops-folyosóiból, s negyed óra múlva már Nauplia szűk utcáin át a főtéren levő szállodánkhoz értünk.

Nauplia, vagy mint a görögök nevezik Navplion, festői fekvésű várváros. Egy az argosi öbölbe merészen benyúló földnyelven az Itsch-Kálé várhegynek, Nauplia régi akropolisának lábánál terül el. Utcái, mint a várvárosokban rendszeren, szűkek, kőházaik egy-két emeletes magasok, s legnagyobb részük minden emeleten erkélyekkel bírnak. S mint nálunk a szepesi városokban láthatni, Naupliában is az erkélyek és ablakok telve vannak virágokkal. Szállodái kezdetlegesen, s ha maga a város

elég tiszta is, azt csak keleti értelemben kell venni, mert a szemetet itt is az ablakokon dobják ki az utcára.

A mykenaei kirándulás fáradságait itt kipihenvén, másnap vasárnap délelőtt, miután — katolikus templom e városban nem lévén — a görög templomban elvégeztük imánkat, vonatra ültünk, hogy Korinthuson át visszamenjünk Athenaebe. Közben azonban déltájban leszálltunk az *Isthmoson*, hogy néhány órára *Türr* tábornoknak, a korinthusi csatorna építőjének vendégei legyünk. A tábornok fejedelmi villájában igaz magyar vendégszeretettel fogadott bennünket, s a messze hazából jött magyar tanárok néhány igazán kedves órát töltöttek el a tábornok villájának a tengerbe kiugró gyönyörű terrasán. Ekkor vettem közelebről szemügyre a 6 kilométer hosszú és 30 m. széles csatornát, mely a korinthusi és saroni öblöket összeköti, s mely csatorna fölött 47 m. magasságban átbogó vonaton már több alkalommal mentünk. A csatorna épp ekkor volt a forgalomnak átadásához közel s a tenger vizét lassan már eresztették belé. S a tábornoknál ismerkedtem meg egy rendkívül művelt fiatal jogtanárral, dr. Streittal, kit azután Athenaeben is fölkerestem, s kinek, különösen Görögország mai tanügyi viszonyait illetőleg nagyon sokat köszönök.

Szinte sajnáltuk, hogy oly hamar meg kellett az Isthmostól válnunk, de az Athenaebe induló vonat további időzést nem engedett.

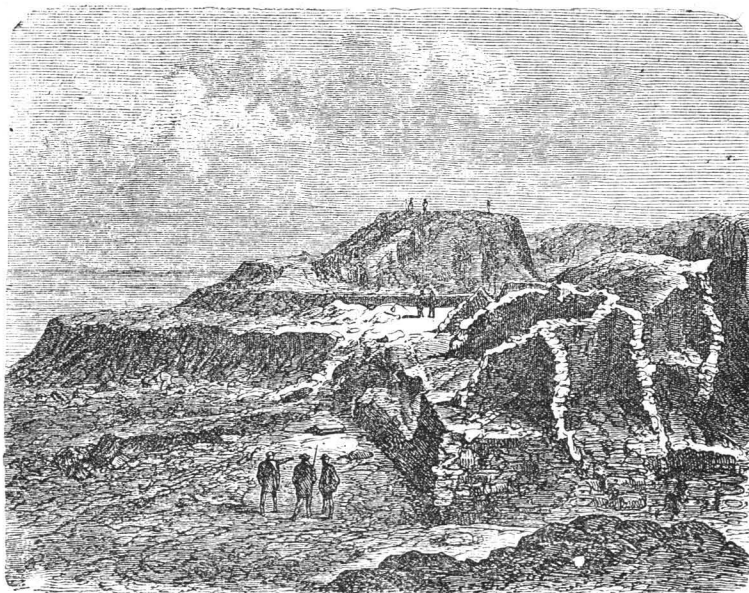
* * *

Az érdekes úti tanulmányozások között egyszer csak azon vettük magunkat észre, hogy athenaei tartózkodásunk két hete lejárt, s nekünk Hellas klasszikus földjétől búcsút kell vennünk. Athenaei tartózkodásunk ideje mélyebb, részletesebb tanulmányok tételére természetesen nagyon kevés lett volna, de azt a célt, melyet józanul magunk elé tűzhettünk, azt elértük. Látni a helyszínen azokat az emlékeket, melyekről hivatásunkból kifolyólag annyiszor kell beszélnünk, impressiókat gyűjteni, melyek tanulmányainkat megtermékenyítsék: e célra időnk, ha nem is sok, de elegendő volt. S ezért nyugodtan is ültünk július 12-én este a hajóra, mely bennünket Konstantinápolyba vitt.

Különben a társaságban a honvágy is dolgozott, hogy Hellastól a válás ne legyen nehéz. Hiába, igazi magyar ember nem szereti kis hazáját hosszú időre elhagyni, s a ki megfigyelte azt a végtelen örömet, mellyel itt Athenaeben a magyar tanárok egy-egy a messze hazából érkező levelet — öt nap alatt ért ide — fogadtak, az tisztában volt vele, hogy a válás nem lesz nehéz. — Könnyű szívvel intettünk »Isten hozzád«-ot

az Akropolis néma romjainak, s már este tíz órakor gyönyörű csillagos ég alatt hajóztunk el *Sunium* hegyfoka mellett.

A tengeri hajózáshoz most már hozzáedződve gyönyörű útunk volt a nyugodt aegaei tenger kék hullámain. Minden mellettünk elmaradó szigetről egy darab görög történelem szólt hozzánk, s a délután folytán szorosán a kis-ázsiai partok mellett hajózva, szóltan melázással néztük

Trója (Hissarlik) romjai.

Trója vidékét. Az alacsony, kopár part, a rideg Hissarlik dombbal fáradtan néz a tenger lükrébe, mintha diesőséges multján merengene, s mintha a tenger játszi hullámainak a régi dicsőségről szóló regéit hallgatná.

Estefelé a Dardanellák érdekes útján, a régi *Hellespontoson* hajóztunk s a harmadik hajnalban a nap keltének gyönyörű látványát a *márványtengeren* élveztük.

Hét órakor hajónk horgonyt vetett az *Arany Szarvban*. A világ legszebb fekvésű városában, a tengerről nézve tündéri látványt nyújtó *Konstantinápolyban* voltunk.

Váradi Károly.

Adatok a főgymnasium történetéhez

az 1893–94. tanévben.

A. A tanintézet beléletére vonatkozó fontosabb mozzanatok.

Az 1893—94. tanév megnyitása a K. Rendtartásban megszabott időre volt kitűzve, azonban a föllépett kolerajárvány miatt a fölvételi, javító és pótló vizsgálatokat csak szept. hó 15-én és 16-án tarthattuk meg, a beírásokat pedig szept. 15—18. napjain végeztük.

A fölvételnél a helybeliek és azon vidékiek, kik az előbbi tanévben is e tanintézet növendékei voltak, az ujonnan jelentkezettek fölött előnyben részesültek, nevezetesen szept. 15-én és 16-án csak helybeliek irattak be, 17-én és 18-án pedig helybeliek és vidékiek a jelentkezés sorrendje szerint.

A jelentkezők közül ez évben is többen kiszorultak, mivel egy-egy osztályba csak 60 tanuló vétetett föl. Utóbb a nmélt. miniszterium még néhány ifjúnak adott engedélyt a belépésre s így összesen 722-en irattak be.

Az ifjúságnak e nagy száma szükségessé tette a már évekkal előbb állított párhuzamos osztályoknak föntartását s így a tanintézet e tanévben is 13 osztályra volt beosztva. Párhuzamos osztályai voltak az elsőnek kettő, a másodiknak, harmadiknak és negyediknek egy-egy.

Szept. hó 18-án nyitottuk meg a tanévet a Szentlélek ünnepélyes segítségével hívásával s a tanítás 19-én vette kezdetét.

Az előadások egész éven át reggel 8, május, június és szept. havában délután 3, a többi hónapokban pedig 2 órakor kezdődtek.

A róm. kath. ifjúság a téli időszak kivételével naponkint szt. misét hallgatott, mely után vasár- és ünnepnapokon keresztény tanításban részesült; az előírt időben elvégezte a szt. gyónást és áldozást, megtartotta a

nagyheti szt. gyakorlatokat, jelenvolt az egyházi körmeneteken, továbbá I. Ferencz József dicsőségesen uralkodó apostoli királyunk és Erzsébet királyné ő felsége legmagasb nevenapján, úgyszintén koronáztatásuk évfordulóján tartott ünnepélyes szt. miséken.

Nem kath. vallású tanulóink saját lelkészeiktől nyertek vallási oktatást, megjelentek egyházi ünnepeiken s lelkészeik felügyelete alatt teljesíték előírt vallási kötelemeiket.

Az iskolai fegyelmi szabályokat a tanév folytán kétszer olvastuk föl és magyaráztuk meg az ifjúságnak, miután már előbb, mindjárt a beírások alkalmával, a szülőkkel és szállásadókkal írásban is közöltük azokat.

A nevelés-oktatásban szükséges egyöntetű eljárás végett a kitézött időben megtartottuk az előírt tanácskozmányokat s az iskola szellemi és tanulmányi életére vonatkozó minden ügyben a vall. és közokt. miniszterium által kiadott Középiskolai Rendtartást, tantervet és az erre vonatkozó utasításokat követtük.

Tankönyvektől kizárólag a felsőbb tanhatóságtól ajánlott vagy engedélyezett munkákat használtuk.

A tanári személyzetben az 1893—94. tanévre is történtek változások, nevezetesen Való Mihály nyugalomba vonult, Nagy Ferencz pedig a debreczeni kisgymnasiumhoz helyeztetelt át. Ezeknek s a kegyesrend kötelekéből kilépett Karátsonyi Miklós tanárnak helyébe a kegyesrend kormánya dr. Móczár József és Balogh Sándor k. r. áldozárokat és h. tanárokat rendelte intézetünkhöz ; a francia nyelv tanítására pedig az igazgató Bartos Fülöp, főreáliskolai r. tanárt hívta meg, ki működését decz. hóban kezdte el intézetünkben.

Január hóban Baeskor István, r. tanár távozott körünkéből, hogy a kegyesrend intézkedése folytán a podolini ház és gymnasium igazgatását átvegye ; üresen hagyott tanszékét csak az imént nyugalomba vonult Való Mihály foglalta el.

Ezenkívül még egy változás történt tanári személyzetünkben. t. i. Bódogh János, kir. táviró tiszt, okl. gyorsíró. ki intézetünkben a gyorsírászt az 1876—77. tanévtől fogva oly nagy buzgalommal és kiváló sikerrel tanította, a fővárosba helyeztetvén, megvált tanszékétől, melyet nov. hótól kezdve Varjú János r. tanár töltött be.

A tanári kar több tagja az intézet falain kívül is érvényesítette munkásságát, így Varjú János és Fekete Ipoly az állami főreáliskolában a latin nyelvet tanították, Timina Ödön pedig az alsófokú ipariskolában a közismereti tantárgyakat.

Február hó 16—21. napjain végezte tanintézetünkben hivatalos látogatását tankerületünk kir. főigazgatója, ngos. és főtiszt. dr. Platz Bonifác

úr, ki több ízben meghallgatta minden egyes osztályban úgy a tanárok előadásait, mint a tanulók feleleteit, megvizsgálta a szer- és könyvtárakat s a látogatása végeztével tartott tanári tanácskozmányon az intézet anyagi és szellemi állapotáról szerzett tapasztalatait közölte a tanári karral.

Junius hó 14-én kezdtük az évváró vizsgálatokat a vallástaniakkal, melyeken ft. Vargha Ferencz esperes, belvárosi plébános, püspöki biztos úr elnökölt.

A többi tantárgyakból a ny. r. tanulókat jun. 18., 19., 20., 22., 23., 25. és 26-án, a magántanulókat pedig valamennyi tantárgyból 27-én és 28-án vizsgáltuk meg.

A nyilvános tornaverseny megtartására jun. hó 19. és 21. napjai tűzettek ki.

Érettségi vizsgálatot e tanévben háromszor tartottunk, u. m. : szept., decz. és junius hónapokban ; a decemberin az intézet igazgatója, a többin pedig dr. Platz Bonifác; tankerületünk kir. főigazgatója elnökölt. Ezen vizsgálatokról szóló kimutatásokat statisztikai adataink E) tabelláján közöljük.

Junius hó 30-án osztottuk ki az iskolai bizonyítványokat és zártuk be a tanévet ünnepeles hálaadó istenisztelettel.

Végül örömmel jegyezzük be tanévünk történetébe, hogy a f. év január havában nsgos és főt. dr. Kiss János úr, pápai kamarás, a szent-István-társulat igazgatója 150 frtot küldött a gymn. igazgatóságához oly czélból, hogy azzal a tanév végén egy jó magaviseletű s előmenetelű, szorgalmas, szegedi születésű, róm. kath. vallású, szegény ifjú jutalmaztassék.

Ugyanily czélból juttatott a tanév végén az igazgatósághoz nsgos és főt. Debreczeni János apát, egri kanonok úr 10 aranyat azon. kívánsággal, hogy abban minden osztályból egy-egy ifjú részesüljön.

Kedves kötelességet teljesítünk, midőn a kegyes adományozóknak intézetünk s ifjúságunk nevében hálás köszönetünket nyilvánítjuk.

B. Felsőbb hatóságoktól érkezett fontosabb leiratok.

1893. évi 38495. miniszt. sz. Beíratások alkalmával a tanulók életkora szigorúan számba veendő s amennyiben az illetőkről akár I. osztályra, akár a többi osztályokra való jelentkezés alkalmával kiderülne, hogy az 1883. évi XXX. t.-cz. 10. §-ának nem felelnek meg, mindenkor visszautasítandók.

A törvényes életkort el nem ért tanulók érettségi vizsgálatra nem bocsáthatók.

1893. évi 27222. tanácsi sz. Szeged szab. kir. város köztörv. hatósága 263/1893. számú határozatával a gymnasiumi tandíjat a helybelieknek 10 frt 80 kr., a vidékieknek pedig 20 frt 80 krban állapítja meg.

1894. évi 13613. tanácsi sz. Szeged szab. kir. város hatósága elrendeli, hogy a tandíjhátralekos tanulók iskolai bizonyítványa mindaddig visszatartandó, míg az illetők kötelezettségüknek eleget nem tesznek.

C. Ifjúsági segélyező egyesület.

Az ifjúsági segélyező-egyesület, 1893. szept. 30-án alakult meg és 1894. május 20-án tartá zárógyűlését. A jelen iskolai évben Sáfrán József tanár vezetése alatt a következő választott tisztviselők végezték az egyesület munkáját : elnök : Kiss Zoltán, 8. o. tanuló, főjegyző : Mészáros Pál, 8. o. tanuló, titkár : Batáry Dezső, 8. o. tanuló, pénztárnok : Nyáry Béla, 7. o. tanuló, ellenőr : Nesztor Kamill, 7. o. tanuló, aljegyzők : Klumak János és Ottovay Zoltán, 6. o. tanulók, főkönyvtárnok : Mészáros Lajos, 6. o. tanuló, alkönyvtárnok : Thomay Ernő, 5. o. tanuló.

Ezen iskolai évben a segélyező-egyesületnek tagjai voltak : a *VIII. osztályból*: Apró István, Aspirts Velimir, Barta Dezső, Bernátsky Ernő, Batáry Dezső, Bordán Oktáv, Daróczy Máttyás, Ferenczi István, Friedmann Márkus, Kelemen József, Kiss Zoltán, Korpásy Gyula, Liptai Imre, Löwy Mór, Mányov Vincze, Medveczky László, Mészáros Pál, Ottovay István, Parragi Ferencz, Prelogg József, Rainer Ágoston, Rátkovits Mihály, Rennich János, Reiniger Herman, Reiter Imre, Römer Péter, Scheffer István, Schreiber Vilmos, Stejskál Károly, Steinitz Emil, Szabó Miksa, Várnai Dezső, Wanie Rudolf, Weisz Béla és Zeke Imre. A *VII. osztályból*: Barcsay Károly, Bauer János, Beke Béla, Berdenich Ernő, Bosnyák Dezső, Böröcz Mihály, Caesar Gyula, Gönczi Dezső, Horváth József, Heimann József, Janikievits Balázs, Jungen László, Klein Béla, Letz Lajos, Mathias Arthur, Martinovits Endre, Mildner Gyula, Milkó Vilmos, Nyáry Béla, Nesztor Kamill, Paleta Győző, Penszl Antal, Paki Miklós, Pavlás Kálmán, Rochnyák József, Szauer Béla, Szegő Henrik, Telbisz Arthúr, Ungár Adolf és Vidacs Béla. A *VI. osztályból*: Barna Leander, Brandspiegel Mór, Butea György, Curry Richard, Csillag László, Deutsch Ferencz, Grüner Fülöp, Gimpel Miklós, Jójárt Illés, Klumak János, Mészáros Lajos, Mayer Fülöp, Ofner Ödön, Ottovay Zoltán, Pap Ernő, Rósa Imre, Reichenthal Marcell, Rudolfi Róbert, Schmidt Gáspár, Szobotka Jenő, Stejskál Ottó, Tarnai Réla, Urbán János, Vedres Andor és Vidakovich Dániel. Az *V. osztályból*: Bakos Pál, Balla János, Benedek Elemér, Bleyer Endre, Bözsó Antal, Deffert Miklós, Déri Ernő, Dörner Hugó, Eisenstein Dezső, Fromm József, Kamráth Jenő, Káplány Géza, Kátay Ferdinánd, Klein Andor, Kriván Dénes, Künstler Miksa, Mannheim Mór, Parassin József, Reiner Henrik, Robitsek Henrik, Rozenzweig Miklós, Tauber Rezső, Thomay Ernő,

Ujházy Andor, Wagner Ede és Winkler Sándor. A *IV. A) osztályból*: Hubert Gyula, Grüner Mózes, Mixich Emil, Ofner Jenő, Salamon Gyula, Takács Antal, Telbisz Jenő és Várnay Dezső. A *IV. B) osztályból*: Gönczi Elemér és Polgár Péter.

Az egyesület tőkéje az iskolai év elején 8331 frt 1 kr volt, a tőkének ez évi gyarapodása 367 frt 39 kr., s így a tőke ezen év végén 8698 frt 40 kr., mely összeg a Szeged-Csongrádi Takarékpénztárban van elhelyezve.

Az egyesület vagyona jótékony adományokból és tagdíjakból gyarapodott.

Az adományok ezen iskolai évben a következők: A Szeged-Csongrádi Takarékpénztártól: 60 frt, a Szegedi Kereskedelmi- és Iparbanktól: 15 frt, az érettségít végzett ifjaktól: 23 frt, Rátkovits Mihály, 8. o. tanulótól: 5 frt, gyűjtések maradványa: 12 frt 39 kr., összesen: 115 frt 39 kr.

A tagdíjakból 126 tag után 2 frtjával befolyt összesen 252 frt.

Az egyesület tankönyvtárát ajándékaikkal gyarapították: Kiss Zoltán, 8. o. tanuló 7, Mészáros Pál, 8. o. tanuló 13, Reiniger Herman, 8. o. tanuló 8, Reiter Imre, 8. o. tanuló 8, Zeke Imre, 8. o. tanuló 5, Mészáros Lajos, 6. o. tanuló 9, Tarnai Béla, 6. o. tanuló 11, Unterreiner Mihály, 4. B) o. tanuló 3, Traum Péter, 3. A) o. tanuló 2, Jakóbi Péter, 3. B) o. tanuló 3, Kispál Bálint, 3. B) o. tanuló 4, Lauritz Miklós, 3. B) o. tanuló 4, Grasselly Károly, 2. o. tanuló 8 drb iskolai könyvvel.

Az egyesület ezen iskolai évben 23 tanulót segélyezett 251 frttal és 61 tanulót 517 drb iskolai tan- és segédkönyvvel, melynek értéke 392 frt 20 kr

Kedves köteletségünknek tartjuk itt is kifejezni köszönetünket azon nemeskeblű emberbarátoknak, a kik a hazai műveltség előmozdításához ez úton is hozzájárulni szívesek voltak.

D. Önképző-kör.

Az önképző-kör okt. 1-én kezdte meg működését 93 taggal, akik buzgóságban és szorgalomban fölülmulták az előző éveket, s akik nagyobb sikerrel használták föl az eszközöket, melyeket az önképző-kör nyújtott, mint az előbbeni évek önképző-körei. A célszerű és sikerrel járó munkában hathatós támaszul és buzdításul szolgált a tanári karnak élénk érdeklődése a kör ügyei iránt, amennyiben tanácsaival és útmutatásaival elősegítette az önmunkálkodás sikerét és gondoskodott arról, hogy a rendszeres tanítás közben fölmerült elvek itt is érvényre emelkedjenek; a tanárok-

nak a kör gyűlésein való megjelenése pedig az ifjaknak elismerésül és ösztönzőül szolgált. Ezekon kívül voltak a körnek olyan jótévedői is, akik az ifjúság szorgalmának és előmenetelének jutalmazásához anyagi áldozatokkal járultak; névszerint: ft. Pap János, kegyesrendi kormánysegéd és főgymn. tanár úr 15 frtot, ft. Szinger Kornél, főgymn. tanár úr 1 drb aranyat, t. Czapik Gyula úr, helybeli könyvkereskedő 4 drb könyvet, egy névtelen 24 frtot és 2 drb könyvet ajánlottak föl a kör céljainak elérésére. Fogadják e jótévedők az ifjúság köszönetét.

Ezen több részről nyilvánuló figyelemtől ösztönöztenve folytatta az önképző-kör működését az okt. 1-én tartott alakuló gyűléstől kezdve 27 gyűlésen át május hó 27-ig, amikor munkálkodását ünnepélyes gyűléssel fejezte be. Mint az elmúlt iskolai években, úgy a mostaniban sem hiányoztak egyes jelentékenyebb mozzanatok, melyek a kör beléletére és tevékenységére élénkítő hatással voltak; így október 22-én ünnepélyes gyűlést szentelt Dugonics András emlékezetének, decz. 3-án gazdag és tartalmas tárgysorozatban ünnepelte Vörösmarty Mihályt, márczius 14-én pedig az 1848-iki reform-eseményeket méltatta változatos munkarendjében. Nyilvános ünnepélyt hármat tartott az önképző-kör; az első jan. 14-én volt, a midőn hazánk koszorús regényírójának, Jókai Mórnak, 50 éves írói jubileumát ünnepelte. Nagy közönség érdeklődő figyelme kísérte végig a gyűlést, melyet az önképző-kör énekara nyitott meg Huber »Magyar király-induló«-jával, erre következett Károlyi Lajos, 7. o. tanuló hatásos szavalatában Komócsy Józsefnek költeménye Jókairól, majd Wanie Rudolf, 8. o. tanuló olvasta fel értekezését ezen tárgyról: »Jókai írói jellemzése és hatása a nemzetre«, a tetszéssel fogadott felolvasást követte Verdi »Trovatore« cz. dalmű az önképző-köri zenekar sikerült előadásában, ezután Szeles József 7. o. tanuló szavalta el nagy figyelemtől kísérve Jókainak »Az ezredév« cz. költeményét, erre Apró István, 8. o. tanuló olvasta fel talpraesett értekezését ily czímmel: »A tudományos elem Jókai műveiben.« Jókainak a »A holt költő szerelme« cz. költeménye következett ezután Rainer Ágoston, 8. o. tanuló hatásos előadásában, melyet Schreiber Vilmos, 8. o. tanuló kísért zongorán, majd Sáfrán József tanár mondott beszédet Jókairól, mely után Erkel »Hymnus«-ának eléneklésével az ünnepély véget ért. Az önképző-kör május 6-án tartotta a második nyilvános ünnepélyt, a melyet 50 éves működése emlékezetének szentelt. Nagy közönség tetszése jutalmazta a változatos tárgysorozat minden egyes számát, melyek között első volt Egressy »Szózata« az önképzőköri énekkar előadásában; a második Juhász István 7. o. tanuló hatásos költeménye, melyet Zeke Imre, 8. o. tanuló szavalt el; a harmadik »Nyitány a Norma cz. operához« Bellinitől, az önképző-köri zenekar gondos előadásában; negyedik tárgyal

Rainer Ágoston, 8. o. tanuló olvasta fel szépen kidolgozott értekezését ily címmel: Az önképző-kör története; ötödik tárgya volt az ünnepélynek Schubert »Az ifjú vágya«, melyet az önképző-kör énekkara szabatosan adott elő; hatodik volt Vörösmarty »Gondolatok a könyvtárban« cz. költeményének szép szavalata Károlyi Lajos, 7. o. tanulótól; hetedik tárgylul Wieniawski »Kuiawiak« hegedű sálója következett Nesztor Kamill 7. o. tanuló előadásában, melyet Klein Béla, 7. o. tanuló kísért zongorán; az ünnepély nyolczadik tárgya Vörösmarty »Szép Ilonka« cz. költeménye volt, amelyet nagy hatással szavalt el Szeles József, 7. o. tanuló, zongorán kísért Milkó Vilmos, 7. o. t.; az önképzőköri énekkar sikerült éneke volt a kilenczedik tárgy ily címmel: Szögedi Endre »Édes kis párom«; bezárta az ünnepélyt Suppe »Juanita induló«-ja az önképző-köri zenekar előadásában.

Az önképző-kör munkássága dicséretreméltó törekvésről és eredményről tesz tanúságot. A tagok munkakörét 256 vegyes tartalmú dolgozat és szavalat tölté ki; ezek közt van: 8 szónoki beszéd, 73 komoly prózai felolvasás, értekezés és elmélkedés, 49 költemény és elbeszélés, 64 komoly, 3 vig szavalat és 59 írásbeli bírálat és ellenbírálat; az írásbeli dolgozatok három első csoportjában 85-öt, a kétféle szavalatok közül 58-at koronázott siker; a tagok közül leginkább kitűntek szorgalmukkal a következők: *Apró István*, *Kiss Zoltán*, *Korpásy Gyula*, *Rainer Ágoston*, *Wanie Rudolf* és *Zeke Imre* 8, *Juhász István*, *Károlyi Lajos*, *Milkó Vilmos*, *Szeles József* és *Vidacs Béla* 7. o. tanulók. Az önképző-kör tagjai dicséretes buzgóságot fejtettek ki a zene és ének terén is, amennyiben a templomban az isteni tiszteletek alatt műdarabok eléneklésével járullak az áhítat emeléséhez, az ünnepélyes gyűlések programját pedig az alkalmakhoz mért énekdarabok előadásával tették változatosabbá; a megtanult és előadott zene- és énekdarabok száma 29. Az énekdarabok megtanításában elismerésre méltó szorgalmat és buzgóságot fejtettek ki *Kiss Zoltán* 8., *Mathias Arthur* 7., de különösen *Prelogg József* 8. o. tanulók.

A kör május 12-én szavالاتi versenyt tartott, amelyen hárman komoly darabokkal léptek föl; e három, jutalommal kitüntetett szavalat között első volt Károlyi Lajos, 7. o. tanuló, aki ft. Pap János úr adományából 5 frtot nyert jutalmul, a második szavalat volt Szeles József, 7. tanulóé, akinek jutalma *Tewrewk*: »József főherczeg« cz. könyve, a harmadikat, *Zeke Imre*, 8. o. tanuló *Radó* »Költők albuma« című könyvével tüntette ki a kör.

Az önképző-kör tagjainak munkásságát általában véve a komolyság és a folytonos érdeklődés jellemezte, az előbbi az írásbeli dolgozatok nagy számában, a körültekintő és gondos kidolgozásban és tanulókhöz mért értékükben, az utóbbi az önképző-köri gyűlések szorgalmas látogatásában

nyilvánult; ugyanezen komolyság volt az uralkodó a szavalati darabok megválasztásában is. Főlemlíthető még e tárgy körül az a szorgalom és gondosság is, melylyel az egyes szavakat a szavalás után szóbelileg azonnal megbírálták.

Ezeken kívül a tanári kar, hogy az ifjak munkálkodását az iskolai tanulmányokkal még inkább kapcsolatban tartsa és a követendő irányt megjelölje, a különböző tanszakok köréből pályá-tételeket tűzött ki.

A jelen iskolai évi pályadolgozatokat nagyobb részben jellemzi a szélesebb körű tanulmány, a gondos szerkezet és a nyelv hajlékony-sága; valamennyinek az a tulajdonsága, hogy a kívánalmaknak megfelelnek.

A meghatározott időig 13 tételről 27 dolgozat adatott be, a melyek a bíráló szaktanár urak ítélete szerint valamennyien megütik a mértéket: közülök 19 jutalomra, 8 dicséretre érdemes. A tételek és nyertes kidolgozók a következők:

1. A kath. hitigazságok és az erkölcsi törvények közti összefüggés. — Értekezés. — Egy mű pályázott, mely a kifizűtött 5 frtnyi jutalomra érdemes, jeligéje: »In te Domine speravi«, szerzője: Wanie Rudolf, 8. o. t.

2. A magyar hősköltészet történeti fejlődése. — Irodalom-történeti értekezés. — Két jó dolgozat pályázott. Az elsőnek jeligéje: »Régi dicsőségünk! hol késel az éji homályban«, szerzője: Wanie Rudolf, 8. o. t. A másíknak jeligéje: »Nyelvében él a nemzet«. szerzője: Szeles József, 7. oszt. tan. Az első 5 frt, a második 2 frt jutalomban részesül.

3. Vörösmarty, Cserhalom. — Aesthetikai fejtegetés. — A tételt két sikerűlt dolgozat tárgyalta. A jobbnak jutalma 5 frt, jeligéje: »Régi dicsőségünk! hol késel az éji homályban«, szerzője: Milkó Vilmos, 7. o. t.; a másíknak jeligéje: »Elűttünk egy nemzetnek sorsa áll«, jutalma 2 frt, szerzője: Wanie Rudolf, 8. o. t.

4. A szemlélhetőség és élénkség főbb tényezői Goethe »Iphigenie auf Tauris« című művében. — Költészetani értekezés. — Egy alapos dolgozat pályázott; jutalma 1 drb cs. és k. arany, jeligéje: »Me doctarum hederæ præmia«, szerzője: Wanie Rudolf, 8. o. t.

5. Az alapeszmék és ezek érvényesűlése Goethe, Schiller és Bürger olvasott balladáiban, különös tekintettel az erkölcsi alapeszmékre. — Értekezés. — A beérkezett két mű közül az első az, melynek jeligéje: »Die Treue, sie ist doch kein leerer Wahn!« jutalma 2 frt, szerzője: Wanie Rudolf, 8. o. t. A másík dolgozat dicséretre érdemes, jeligéje: »Das ist der Tag des Herrn!« szerzője: Vidacs Béla, 7. o. t.

6. Horatius »Ad Aristium Fuscum« és Berzsenyi »Osztály részem« cz. ódájának összehasonlító széptani taglalása. Két érdemes mű foglalko-

zott a kérdéssel, az egyiknek jeligéje: »Exegi monumentum aere perennius«, jutalma 3 frt, szerzője: Wanie Rudolf, 8. o. t. A másíknak szintén 3 frt a jutalma, jeligéje: »Dignum laude virum Musa vetat mori«; szerzője: Milkó Vilmos, 7. o. t.

7. Az Aeneas monda csírái és feldolgozása Vergiliusnál, kapcsolatban Aeneas pajzsa leírásának műfordításával. — Értekezés. — Két dolgozat versenyzett, az első az, melynek jeligéje: »Es schweben mir«, jutalma: 3 frt, szerzője: Wanie Rudolf, 8. o. t. A másodíknak jutalma: Pósa »Tíz év alatt« cz. verskölete, jeligéje: »Tu ne cede malis«, szerzője: Apró István, 8. o. t.

8. Hector és Andromache jelleme az Ilias nyomán. — Költői jellemrajz. — Három sikerült dolgozat adatott be. A legkiválóbb köztük az, melynek jeligéje: „ . . . θεοίσι και ανθρώποισιν αείδω“, jutalma 3 frt, szerzője: Wanie Rudolf, 8. o. t. A másodíknak jeligéje: »Hét város versengett« jutalma Kisteleki Ede költeményei, szerzője: Szeles József, 7. o. t. A dicséretre érdemes dolgozat jeligéje: »Homeros a hősköltészet atyja«, szerzője: Zeke Imre, 8. o. t.

9. A magyar forradalmak okai és következményei 1604—1711-ig. — Értekezés. — Egy dicsérettel jutalmazott dolgozat pályázott, jeligéje: »Sokszor tévedt, de gyáva nem volt soha«, szerzője: Kiss Zoltán, 8. o. t.

10. A gyarmatosítások Magyarországon. — Értekezés. — A két pályázó dolgozat közül 3 frt jutalomban részesül az, melynek jeligéje: »Él magyar, áll Buda még«, szerzője: Szeles József, 7. o. t. A dicséretre érdemes dolgozatnak pedig jeligéje: »Hazádnak rendületlenül«, szerzője: Zeke Imre, 8. o. t.

11. Az énekes madarak védelme. — Értekezés. — A kérdést 3 dolgozat tárgyalta. A kitűzött 10 frt jutalmat az nyerte el, melynek jeligéje: »S a merre csak tavasz van«, szerzője: Milkó Vilmos, 7. o. t. A többi két dolgozat dicséretre méltó, jeligéik: »Isten! kit a bölcs lángesze« és »Az erősnek könnyű leigázni a gyengét«, szerzőik: Kiss Zoltán és Weisz Béla, 8. o. tanulók.

12. A hó mechanikai aequivalentiája. — Értekezés. — Két dolgozat adatott be. Az első az, melynek jeligéje: »Si in aliquo corpore naturali«, jutalma 3 frt, szerzője: Wanie Rudolf, 8. o. t. A másodík jutalma Mikszáth, »Az igazi humoristák« cz. könyve, jeligéje: »Törekedjél ismeretekre«, szerzője: Benedict Gyula, 8. o. t.

13. A képzetes mennyiségekről. — Értekezés. — Négy jó dolgozat pályázott. Az elsőnek jutalma 3 frt, jeligéje: »Je näher man«, szerzője: Wanie Rudolf, 8. o. t. A másodíknak jeligéje: »Veritas«, jutalma: Csényi Gyula elbeszélései, szerzője: Benedict Gyula, 8. o. t. A többi kettő dicsé-

retre érdemes, jeligék: »Küzdj és bizva bizzál« és »Non est ad astra«, szerzőik: Kohn Károly, 8. és Juhász István, 7. o. tanulók.

A pályázatok eredménye május hó 27-én a főgymnasium igazgatójának elnöklete alatt tartott ünnepélyes gyűlésen lón kihirdetve, mely az intézet dísztermében folyt le. A közönség érdeklődése oly nagy volt a gymn. ifjúság ez ünnepe iránt, hogy a különben tágas terem kicsinynek bizonyult a vendégek befogadására. Az önképző-kör énekkara nyitotta meg az ünnepélyt Dürner a »Viharban« című énekének előadásával, ezt követte Rainer Ágoston, 8. o. tanuló beszéde, melyben röviden jellemezte a kör ez évi munkálkodását, majd buzdító szavakkal fordult a jövődöbeli tagokhoz, hogy az önképzésnek azon eszközeit, melyeket e kör tagjainak nyújt, lelkiismeretesen fölhasználni kötelességüknek tartásák. Erre az önképző-kör zenekara Mozart »Don Juan«-ját adta elő elismerésre méltó öntudatossággal és általános tetszéstől kísérve; ezután Wanie Rudolf, 8. o. tanuló olvasta fel tartalmas titkári jelentését a kör ez évi működéséről; majd Kiss Zoltán, 8. o. tanuló hegedű-solójában gyönyörködött a figyelmes hallgatóság, Zsadányi »Boka kesergője«-t adta elő, melyet Schreiber Vilmos, 8. o. tanuló zongorán kísért; ezután Zeke Imre, 8. o. tanuló olvasta fel Wanie Rudolf dolgozatát Arany Jánosról; erre Milkó Vilmos, 7. o. tanuló szabatos, művészi zongora-játéka következett, előadta Moszkovszkinak »Tarantella« cz. darabját. E kellemes zene után az önképző-kör énekkara Flotow »Gondüző« cz. dalát énekelte el, mely az eddigi tetszést és kellemes hangulatot csak fokozta; Szeles József, 7. o. tanuló szavalata volt a következő darab, Arany Ráchel siralmát adta elő, melyet Milkó Vilmos, 7. o. tanuló zongorán kísért, a nagy tetszést aratott szavallat után az önképző-kör énekkara Erkel »Keserű pohár« című dalát énekelte el, melyet kiváló ügyességgel kísért zongorán Milkó Vilmos, 7. o. tanuló; e nagy lelkesedést keltett ének után a tárgysorozat legérdekesebb száma következett: Az önképző-köri pályadolgozatok eredményének kihirdetése. A főgymnasium igazgatója dicsérettel emelé ki a kör egész évi működését s azt a szorgalmat és eredményt, melyet a pályatételek kidolgozásában fölmutatott, lelkükre kötö az ifjakkak, hogy ezt a lelkiismeretes munkálkodást, a melyben irányt kaptak, ezentúl is főkötelességüknek tartásák; az elért eredmény legyen az önbizalomnak forrása, a tanári testület ítélete a munkának jutalma, a közönség érdeklődése pedig a lelkesedésnek fokozója; majd köszönetet mondott a kör jötevőinek, hogy az ifjak törekvését anyagi áldozatokkal is gyámolíták s így nem kis mértékben járultak az elért eredményhez. Különösen kiemelte t. buziási Eisenstädter Róbert urat, kinek ajándékából most már negyedízben kapnak jutalmat az önképző-kör legszorgalmasabb tagjai; az ezüst érem

Rainer Ágoston, 8. o. tanulóé a kör tevékenységében kifejtett példás szorgalmáért, a bronz érem Károlyi Lajos, 7. o. tanulóé a szavalat terén fölmutatott szép eredményért. Végül az igazgató köszönetét fejezte ki a kör vezető tanárának buzgóságáért, úgyszintén a jelenlevő közönségnek, hogy az ünnep fényét megjelenésével emelni s az ifjak munkálkodását érdeklődésével jutalmazni szíves volt; befejezésül az énekkar Erkel Hymnusát énekelte el.

Az ünnepély végeztével a nagyszámú közönség a rajzterembe vonult, hogy megtekintse a tanuló-ifjúságnak közszemlére kiállított rajzait.

Ezekben föltüntettük az önképző-kör tagjainak munkásságát, hátra van még a könyv- és pénztári kimutatás.

A kör tagjainak változatos tartalmú s elég gazdag könyvtár állt rendelkezésükre, mely a múlt iskolai évben 1045 művet tartalmazott 1461 frt és 95 kr. értékben, a jelen évi gyarapodás — vétel és ajándék útján — 22 mű, 57 frt és 20 kr értékben s így a könyvtár jelenleg 1067 műből áll 1519 frt és 15 kr értékben. A könyvtárt használták 81-en, az egész évi forgalom 1736 kötet volt. A könyvtár szaporodásának részletes kimutatása az »Ifjúsági könyvtár« cím alatt van közölve.

Az önképzőkör ez évben előfizetett a »Magyar Nyelvőr«-re, a »Századok«-ra, a »Történelmi életrajzok«-ra, a »Philologiai Közöny«-re, a »Magyar Szalon«-ra, a »Természettudományi Közöny«-re és pótfüzeteire, és tagja volt a »M. T. Akademia könyvkiadó vállalatá«-nak.

A kör bevétele az iskolai év alatt 161 frt és 23 kr. volt, kiadása pedig 159 frt és 97 kr.

A kör anyagi ügyeit bizottsági üléseken intézte el, melyeket a tisztviselők a kör vezető-tanárának elnöklete alatt időszakonként tartottak. Ezen iskolai évben a kör tisztviselői voltak: Elnök: Rainer Ágoston, 8. o. tanuló, jegyző: Wanie Rudolf, 8. o. tanuló, pénztárnok: Zeke Imre, 8. o. tanuló, főkönyvtárnok: Korpásy Gyula, 8. o. tanuló, első titkár: Juhász István, 7. o. tanuló, második titkár: Nesztor Kamill, 7. o. tanuló, alkönyvtárnok: Zimányi Lajos, 7. o. tanuló.

E. Gyorsíró-kör.

„A szegedi főgymnasiumi gyorsíró-kör“ XVII. alakuló gyűlését az igazgató megbízásából Bódogh János körvezető tanár jelenlétében tartotta meg. Tisztviselők lettek:

Előadók: Kiss Zoltán és Mészáros Pál, VIII. o. tanulók.

Titkár: Böröcz Mihály, VII. o. tanuló.

Pénztárnok: Zimányi Lajos, VII. o. tanuló.

Könyvtárnokok: Gimpel Miklós és Wolleck Géza, VI. o. tanulók.

Jegyző: Bauer János, VII. o. tanuló.

A megalakulás alkalmával 76 tanuló iratkozott be. Kimaradt 6. Év végeig maradt 70, kik közül 30 tandíjmentes volt. A körnek főnállása óta 1454 tagja volt. A tagok munkássága ez évben 6 gyűlésen, a haladóknál 20, a kezdőknél 28 gyakorló órán talált teret és a tagok gyakorlati kiképzésére és versenyírások rendezésére irányult. A kör bevételei voltak:

1. A gyorsíró tanfolyam díjából mint körilleték befolyt	80	frt.
2. Varjú János tanár ajándéka	10	frt.
3. Mészáros Pál előadó ajándéka	6	frt.
	Összesen : 96	

A kör kiadásai voltak:

1. Lapokért, könyvtár gyarapításra stb.	36	frt.
2. Az országos írásversenyre	10	frt.
3. Pályadíjak- és jutalmazásokra	35	frt.
4. »A Bódogh János-féle alapítványra«	15	frt.
	Összesen : 96	

A gyorsíró-kör ez évi történetében nevezetesebb mozzanatok voltak:

1. Bódogh János körvezető tanár a »Budapesti Magyar Gyorsíró-Egyesület« bizalmából, a gyorsírás művelése és terjesztése érdekében kifejtett nagyhatású működése elismerésül október hóban Budapestre helyeztetvén át, az egyesület ügyeinek vezetésével bízott meg. A távozása folytán megüresedett körvezető-tanári tisztelet az igazgató Varjú János főgymn. rendes- és okleveles gyorsírás-tanárra ruházta. Nevezett tanár a kör ügyeinek vezetését mindenben az előd által követett módon eszközölte.

2. A »Budapesti Magyar Gyorsíró-Egyesület« részéről még a múlt évben hirdetett vitairási correct-stenogramm versenyen Böröcz Mihály, VII. és Klumák János, VI. o. tanulók egy-egy aranyat nyertek. Kiss Zoltán, VIII. o. tanuló, úgyszintén a gyorsíró-kör, elismerő oklevelet kapott.

3. Az 1894. febr. 11-én Gabelsberger emlékére tartott díszgyűlésen, melyen ngos. és főt. dr. Platz Bonifác tankerületi főigazgató úr is megjelent, körünk Bódogh János volt körvezető tanárt dísztagjának választotta és az általa létesített 275 drb tankönyvből álló alapítványból egy évről-évre tartandó versenyírás rendezését határozta el. Körünk ez elhatározását az igazgató és a körvezető tanár által is aláírt, diszesen kiállított okmányban adta tudtára az eltávozottnak.

Ugyanekkor perczenkint 180 szótagú versenyírás is volt. Mely alkalommal nyertesek lettek:

Zimányi Gyula, V. o. t. (1 arany), Böröcz Mihály, VII. o. t. (szép-irodalmi mű) és Zimányi Lajos, VII. o. tanuló (gyors. olvasókönyv).

4. »A magyar gyorsírók országos egyesülete« által f. é. márcz. 11-én, Budapesten tartott országos írásversenyen Böröcz Mihály, VII. o. tanuló a harmadik fokon 1 drb 20 koronás aranyat nyert.

5. Az említett egyesület által a folyó évre is hirdetett correctstenogramm-versenyen pedig az első díjat (1 arany) ismét körünk tagja és iskolánk növendéke, Zimányi Lajos VII. o. tanuló nyerte.

6. A f. é. jun. 24-én megtartott gyorsírás-vizsgálaton kétfokú versenyírás volt :

a) Az első fokon (percenként 180 szótag) nyertesek lettek : Böröcz Mihály, VII. o. tanuló, (1 arany); Zimányi Lajos, VII. o. tanuló, (egy diszkötésű gyorsírási munka.)

b) A második fokon (percenként 150 szótag) ketten, Bauer János, VII. o. és Zimányi Gyula V. o. tanulók, egyenlő sikerrel pályázzván, mindketten, egy-egy diszkötésű művel jutalmaztattak. Klein Béla, VII. o. tanuló pedig jól olvasható stenogrammjáért dicséretet érdemelt.

c) A kezdő gyorsírók közül szépen kiállított munkálataikért a következők részesültek jutalmazásban : Stejskál Ottó VI., Bakos Pál V., Becker Mihály V., Kontraszty Dezső VI., Benedek Elemér V., Bézy Elemér IV. B) és Sőregi Mátyás III. B) oszt. tanulók.

d) A kör tisztségelői közül dicséretes buzgalmukért Kiss Zoltán VIII., Gimpel Miklós VI. és Wolleck Géza VI. o. tanulók jutalmaztattak.

7. A gyorsírókőri alapítvány, mely Bódogh János nevét viseli, az alapító szándéka szerint kezelte, annak 15 frtnyi első jövedelme a kör számára takaréklárba helyeztetett el.

8. A kör könyvtára jelenleg 85 műből áll 425 kötetben.

9. A kör tagjai a következő szaklapokat járatták : a Gyorsírásügyi Lapokat 22 példányban, a Budapesti Gyorsírót 12 példányban és a Soproni Gyorsírót 7 példányban.

F. A főgymnasium ösztöndíjas és jutalmazott tanulói az 1893—94. tanévben.

a) Ö s z t ö n d í j a s o k .

1. Apró István, VIII. oszt. tanuló, a Vetró Sándor-féle alapítványból évi 60 frttal.

2. Bordán Oktáv, VIII. oszt. tanuló, a Száraz Zsigmondné-féle családi alapítványból évi 300 frttal.

3. Jójárt Illés, VI. oszt. tanuló az Oltványi-féle családi alapítványból évi 125 frttal.

4. Kovács Géza, VII. oszt. tanuló, a Bonnaz-féle alapítványból évi 96 frttal.

5. Martinovits Endre, VII. oszt. tanuló, a Bale Anasztáz-féle alapítványból évi 105 frttal.

6. Mihályfy László, III. B. oszt. tanuló, a Jettim-féle alapítványból évi 60 frttal.

7. Milutinovits Milán, V. oszt. tanuló, a Kosztics Péter-féle alapítványból évi 300 frttal.

8. Pap Ernő, VI. oszt. tanuló, a vácsi püspök-féle alapítványból évi 120 frttal.

9. Reviczky Tamás, IV. B. oszt. tanuló, a Reviczky—Orosz-féle alapítványból évi 200 frttal.

10. Takács Gyula, VI. oszt. tanuló a Némethy Ignác-féle alapítványból évi 60 frttal.

11. Zimányi Lajos, VII. oszt. tanuló, az Alapy-féle alapítványból évi 150 frttal.

12. Zimányi Gyula, V. oszt. tanuló, a Makra-féle alapítványból évi 110 frttal.

b) **Jutalmazottak.**

I. A vallásban tanusított jeles előmenetelért :

Juhász István, VII. oszt. tanuló az Ebner-féle alapítványból 6 aranynyal.

II. A magyar nyelvben és irodalomban tett jeles előmenetelért :

Wanie Rudolf, VIII. oszt. tanuló a Kisfaludy-Társaságtól alapított Kisfaludy-jutalomból 25 frt értékű magyar irodalmi művekkel.

Schütz Antal, III. B. oszt. tanuló a »Magyar Gábor 30 éves tanári működésének emlékére régi tanítványai által tett alapítvány«-ból 22 frt 50 krral.

III. Jó magaviselet és előmenetelért :

1. Nagy István, V. oszt. tanuló a Sobay-féle alapítványból 25 frt 20 krral.

2. Csőke Imre, II. A. oszt. tanuló a Sobay-féle alapítványból 25 frt 20 krral.

3. Kiss Aladár, V. oszt. tanuló a Makra-féle ösztöndíjnak a mult tanévről visszamaradt kamataiból 110 frttal.

4. Hacker Kálmán, VI. oszt. tanuló a dr. Cajus Gábor és neje Abeles Regina alapítványából 40 frttal.

5. Zombory Illés, I. A. oszt. tanuló a Cserveny János alapítványából 1 forinttal.

6. Prelogg József, VIII. oszt. tanuló a »Régi szegedi főgymn. tanulók alapítványá«-ból 44 frttal.

7. Pálffy Sándor, II. B. oszt. tanuló dr. Kiss János, a Szent-István-Társulat igazgatója adományából 150 frttal.

8. Mildner Gyula, VII. — Brandstetter Arthur, V. — Tóth Imre IV. A. — Dékány János, IV. B. — Ulrich József, III. A. — Timpauer Lajos, III. B. — Szabó József, II. A. — Sebestyén István, II. B. — Takács Ernő, I. A. — Mogán Ákos, I. C. osztálybeli tanulók Debreczeni János apát, egri kanonok adományából egy-egy arannyal.

9. Gönczi Dezső, VII. — Szegheő Gábor, IV. B. — Traum Péter, III. A. — Miskolczi István, III. B. — Tóth Gyula, II. B. oszt. tanulók magyar történelmi művekkel.

TANÁRI KAR.

A) A kötelezett tantárgyak tanárai.

Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket elő- adott	Osztályok, melyekben elő- adott	Heti óráj- nak száma	Észrevételek
1	Balogh Sándor	Számítan Phys. földrajz	I. A. II. A. II. B. III. A. III. B. III. B.	19	A III. B. osztály főnöke.
2	Cserép Sándor	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv Magyar irod. olvasmány. görög irod. és műv. tört. Szépirás	III. B. V. VII. V. II. A. II. B.	15	Értekezleti jegyző, a tanári könyvtár gond- noka.
3	Fekete Ipoly	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv Görög nyelv	II. B. II. B. VII.	19	A II. B. osztály főnöke.
4	Finda Antal	Történelem Földrajz	III. A. III. B. V. II. A. II. B.	19	—
5	Hadady Géza	Magyar nyelv Német nyelv Latin nyelv	III. A. III. A. IV. B. V. IV. B.	19	A IV. B. osztály főnöke.
6	Kátay Lajos világi	Rajzoló mértan	I. A. III. A. III. B.	7	Főreáliskolai rendes és gymnasiumi ki- segítő rajzlanár.
7	Kovács János	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv	IV. A. IV. B. IV. A. IV. A. VI.	18	Hitelemző, A IV. A. osztály főnöke.

Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket elő- adott	Osztályok, melyekben elő- adott	Heti órj- nak száma	Észrevételek
8	Madarász Pál	Latin nyelv Görög nyelv Széprás	III. A. V. V. I. A.	18	A III. A. osztály főnöke.
9	Magyar Gábor	Történelem Földrajz	VIII. I. A.	7	Igazgató.
10	Dr. Móczár József	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv	I. A. I. C. IV. B. I. C.	19	Hitelemző. Az I. C. osztály főnöke.
11	Nováky Bertalan világi	Rajzoló mértan és szabadkézi rajz Rajz	(I. B. I. C. II. A. II. B. IV. A. IV. B. V—VIII.	24	A rajz-szertár felügyelője.
12	Orafitsik József	Magyar nyelv Latin nyelv Görög nyelv Széprás	) I. B. VI. I. B.	19	Az I. B. osztály főnöke.
13	Pap János	Mennyiségtan	(I. B. I. C. IV. A. IV. B.	12	—
14	Pap József	Földrajz Történelem	I. B. I. C. IV. A. IV. B. VI. VII.	19	A földrajzi szer- tár gondnoka.
15	Sáfrán József	Vallástan Magyar nyelv és irodalom Büles. előtan	) II. A. V—VIII. VII. VIII. VIII.	19	Hitszónok, a VII. osztály főnöke, az ifj. önképzőkör ve- zetője, az ifjúsági segélyző-egyesület felügyelője, az ifj. nagyobb könyvtár gondnoka.
16	Schandi Miklós	Vallástan Természettan Physs. földrajz Mennyiségtan Széprás	III. A. VII. VIII. III. A. VI. VIII. I. C.	18	A természettani szertár őre

Sorszám	A tanár neve	Tantárgyak, melyeket elő- adott	Osztályok, melyekben elő- adott	Heti órai- nak száma	Észrevételek
17	Szinger Kornél	Magyar nyelv Német nyelv és irodalom	VI. III. B. IV. A. VI—VIII.	18	A VI. osztály főnöke, az ifj. kisebb könyv- tár gondnoka.
18	Timina Ödön világi	Tornázás	I—VIII.	26	A tornaszerek felügyelője.
19	Való Mihály	Vallástan Magyar nyelv Latin nyelv	I. B. I. C. I. A.	17	Az I. A. osztály főnöke.
20	Varjú János	Magyar nyelv Latin nyelv Magyar irod. olvasmány, görög irod. és műv. tört.	II. A. VI—VIII.	18	A II. A. osztály főnöke, az ének- kar felügyelője
21	Váradi Károly	Magyar nyelv Latin nyelv Görög nyelv	III. B. III. B. VIII. VIII.	18	A VIII. osztály főnöke, a philo- logiai szertár őre.
22	Zvér Endre	Természetrajz Mennyiségtan	IV. A. IV. B. V. VI. V. VII.	18	Az V. osztály főnöke, a természetrajzi és vegytani szertár őre.

Jegyzet. A kegyesrend kormánya Bacskor István tanárt időközben podolini ház-
főnökké és gymn. igazgatóvá nevezvén ki, helyettesítését január 15-től kezdve Való
Mihály nyugalmazott tanár vállalta el.

B) A nem kötelezett tantárgyak tanárai.

Bartos Filőp, főreálisk. r. tanár, tanította a francia nyelvet hetenkinti 4 órában.

Varjú János, okl. gyorsíró, a gyorsírást hetenkinti 2 órában.

Szögedi Endre, a városi zeneiskola igazgatója, az éneket hetenkinti 2 órában.

Nováky Bertalan, főgymn. rajztanár, a szabadkézi rajzot hetenkinti 4 órában.

ELŐADOTT TANANYAG.

Első A., B. és C. osztály.

Osztályfőnökök: A. osztályban: *Való Mihály*, B. osztályban: *Orafsik József*, C. osztályban: *Dr. Móczár József*.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. A hitről. Az apostoli hitvallás. Az Isten tíz- s az anyaszentegyház öt parancsa. A szentségekről s az imádságról. Tankönyv: Nagy katekizmus, Eger 1881 Tanár: I. A. osztályban: *Dr. Móczár József*. I. B. és I. C. osztályban: *Való Mihály*.

Magyar nyelv, hetenkinti 6 órában. A hangok. A mondatok nemei. A mondat és beszédrészek megkülönböztetése. Az ige, mint állítmány, az igék nemei s a személyragok. Az állítás módjai. Az igeidők és az igeragozás áttekintése. A többi mondatrészek: alany, tárgy, határozók, jelző és kiegészítő. A névragozás példákban. A szóképzés: a szótövek és képzők megkülönböztetése, ige- és névszó-képzés. A szó-összetétel. Prózaolvasmányok: népmesék, tanító mesék, leírások, népelet, a magyar föld, a hunok és a magyarok történetéből, görög mondák, az állatvilágból. Költemények: a Népköltési gyűjteményből, Arany-, Petőfi- és Gyulaitól. — Értelmes és hangsúlyozott olvasás, tartalmi és nyelvtani fejtegetések, versek beemlézése és elszavalása. Kéthetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Szinnyei, Iskolai magyar nyelvtan. I. r. Budapest, 1891. U. a. Magyar olvasókönyv. I. r. Budapest, 1891. — Tanárok: I. A. osztályban: *Való Mihály*, I. B. osztályban: *Orafsik József*, I. C. osztályban: *Dr. Móczár József*.

Latin nyelv, hetenkinti 7 órában. Írás és olvasás, egyszerű mondatok, a nevek fogalma, a nevek declinációi, a melléknév egyeztetése a maga főnévvel, a melléknév fokozása, a névmások, a számnevek, elüljárók, a rendes igehajlítás főbb alakjai. A tanultaknak megfelelő fordítások és elemzések. Hetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Szepesi-

Tóth, Latin nyelvtan, I. r. Budapest, 1887. — Tóth, Latin gyakorló- és olvasókönyv. Budapest, 1887. Tanárok : I. A. osztályban : *Való Mihály*, I. B. osztályban : *Oraftsik József*, I. C. osztályban : *Dr. Móczár József*.

Földrajz, hetenkinti 4 órában. Magyarország és Európa államainak természeti viszonyai : ezek főbb topographiai adatai, a városok és vidékek néprajza a lakosok főbb foglalkozásának ismertetésével, nemkülönben a feltünőbb föld- és kőzetemeknek, jellemző növényeknek s állatoknak szemléltető leírása. Tankönyv : Dr. Brózik Károly és Paszlavszky József, Földrajz I. r. Budapest, 1891. Tanárok : I. A. osztályban : *Magyar Gábor*, I. B. és C. osztályban : *Pap József*.

Számтан, hetenkinti 3 órában. A tízes számrendszer. A négy számolási művelet egész számokkal és tizedes törtekkel ; a számok oszthatósága, a legkisebb közös többes, s a legnagyobb közös osztó ; a tört mint hányados és viszony ; közönséges törtekkel való számolás. A méter-mérték ismertetése ; időszámítás. Tankönyv : Mocnik-Schmidt, Számтан. Budapest, 1894. Tanárok : I. A. osztályban : *Balogh Sándor*, I. B. és I. C. osztályban : *Pap János*.

Rajzoló mértan, hetenkinti 3 órában. A síkmértani elemek. Pontok, vonalak és szögek fekvési és mérési viszonyai. A síkidomok — három-, négy- és a sokszögeknek — fontosabb tulajdonságai, területök meghatározása. A kör és ahhoz tartozó nevezetesebb egyenesek ismertetése. Mértani diszitmények rajzolása a mértanban tanult idomok felhasználásával, rendszeresen haladó táblarajzok után rajzeszközökkel, majd pedig szabadkézzel. Tankönyv : Landau és dr. Wohlrab, Rajzoló geometria. I. füzet. Budapest, 1881. Tanárok : I. A. osztályban : *Kátay Lajos*, I. B. és I. C. osztályban : *Nováky Bertalan*.

Szépírás, hetenkinti 1 órában. Tanárok : I. A. osztályban : *Madarász Pál*, I. B. osztályban : *Oraftsik József*, I. C. osztályban : *Schandl Miklós*.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. A rendgyakorlatok, egyszerű szabadgyakorlatok, szerelvényeken : a tám-, függés- s lengés-gyakorlatok, magas és távugrás. Tanár : *Timina Ödön*.

Második A. és B. osztály.

Osztályfőnökök : A. osztályban : *Várjú János*, B. osztályban : *Fekete Ipoly*.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. A kath. egyház szertartásainak magyarázata. Tankönyv : Ivánkovits János, A ker. egyház szertartásainak és ünnepeinek rövid értelmezése. Szeged, 1887. Tanárok : II. A. osztályban : *Sáfrán József*, II. B. osztályban : *Fekete Ipoly*.

Magyar nyelv, hetenkinti 5 órában. Ragos határozók; névutós határozók; az összetett mondatok fogalma; mellé és alárendelt mondatok; egyenes és függő beszéd; határozó mondatok; összevont és többszörösen összetett mondatok; mellék mondatok rövidítése. Elbeszélő prózai és költői olvasmányok az olvasókönyv alapján. Az olvasmányok tartalmi magyarázása és azok tartalmának szabadon való elbeszélése. Költemények szaválása. Kéthetenkint egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Szinnyei József, Iskolai Magyar nyelvtan, II. Budapest, 1891. — U. a. Magyar olvasókönyv, II. Budapest, 1890. Tanárok: II. A. osztályban: *Varjú János*, II. B. osztályban: *Fekete Ipoly*.

Latin nyelv, hetenkinti 7 órában. Az alaktan befejezése, főleg: genuszabályok, teljes coniugatio, a szóképzés elemei. A fő- és mellékmondatok megkülönböztetése kötőszók szerint. Összefüggő olvasmányul: A rómaiak történetéből: A római királyokról, 1—12., továbbá 10 mese, néhány leírás és elbeszélés kellő magyarázatokkal; több mesének könyv nélkül való megtanulása. A szókinces megfelelő bővítése egyes mondatok és összefüggő olvasmányok alapján, kapcsolatban a szóképzési csoportok összeállításával. Hetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Szepesi-Tóth, Latin nyelvtan, I. r. Budapest, 1887. — Tóth, Gyakorló és olvasókönyv. Budapest, 1887. Tanárok: II. A. osztályban: *Varjú János*, II. B. osztályban: *Fekete Ipoly*.

Földrajz, hetenkinti 4 órában. Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália. Ezek természeti viszonyai, topographiai adatok, a városok és vidékek néprajza, a lakosság főbb foglalkozásának ismertetése, a feltünőbb föld- és közetnemeknek, jellemző növényeknek s állatoknak lehetőleg szemléltető leírása. Tankönyv: dr. Brózik Károly és Pászlavszky József. Földrajz, II. r. Budapest, 1889. Tanár: *Finda Antal*.

Számтан, hetenkinti 4 órában. A négy alapművelet közönséges és tizedes törtekkel: rövidített számműveletek, az u. n. számtani műveletek korlátolt pontossággal. Az arányosság fogalmának fejtegetése, olasz számolás mód, egyszerű hármas-szabályhoz tartozó föladatok megfejtése a kettős létel s aránylatok szerint. Mértani viszonyok és arányok elemei; százalék-számítás és egyszerűbb alkalmazásai. Tankönyv: Mocnik-Schmidt. Számтан. Budapest, 1894. Tanár: *Balogh Sándor*.

Rajzoló mértan, hetenkinti 3 órában. Testmértani elemek. Az egyenes és síkok abszolút és relatív helyzete. Lapszögek és szögletek. A fontosabb testek, a — kocka, hasáb, gúla, szabályos testek, henger, kúp és gömb — tulajdonságai, hálózata, felületének és köbtartalmának kiszámítása azok hasonlósága, összeillősége és symmetriája. A fönt elősorolt testek mintáinak előállításá. Síképitmények rajzolása a symmetria fölhasználásával,

tollal kihúzva. Tankönyv : Landau és Dr. Wohlrab, Rajzoló geometria, II. füzet. Budapest, 1887. Tanár : *Nováky Bertalan*.

Szépírás, hetenkinti 1 órában. Tanár : *Cserép Sándor*.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok, egyszerű és összetett könnyebb szabadgyakorlatok ; szerelvényeken : tám-, függés- és lengésgyakorlatok ; magas és távugrás. Tanár : *Timina Ödön*.

Harmadik A. és B. osztály.

Osztályfőnökök : A. osztályban : *Madarász Pál*, B. osztályban : *Balogh Sándor*.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. Az ó-szövetség története. Tankönyv : Róder Alajos, Biblia, I. r. Budapest, 1874. Tanárok : III. A. osztályban : *Schandl Miklós*, III. B. osztályban : *Cserép Sándor*.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. A nyelvtan rendszeres áttekintése. A hangsúlyos vers ismertetése. Összefüggő történeti olvasmány ; elbeszélő költemények. Szaválás. Kéthetenkint egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv : *Ihász-Barbarics*, Magyar nyelvtan. Budapest, 1891. Tomor-Várad, Magyar olvasókönyv, III. rész. Budapest, 1890. Tanárok : III. A. osztályban : *Hadady Géza*, III. B. osztályban : *Várad Károly*.

Német nyelv, hetenkinti 4 órában. A leghasználtabb szók begyakorlása egyszerű mondatok alapján. Könnyebb szövegű prózai és verses olvasmányok fordítása és betanulása. Ezek alapján a német nyelvtan hang- és alaktani része rövid kivonatban a gyenge és erős igehajlítással bezárólag. A nyelvtanból a megfelelő magyar mondatok fordítása németre. Kéthetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv : *Dr. Szemák*, Német nyelvtan, I. r. Budapest, 1889. U. a. Német olvasókönyv I. Budapest, 1890. Tanárok : III. A. osztályban : *Hadady Géza*, III. B. osztályban : *Szinger Kornél*.

Latin nyelv, hetenkinti 6 órában. Szókötetstan. Az infinitivusi és participalis mondat szerkezet gyakorlati ismertetése. Az egyszerű mondat rendszeres tárgyalása. Szótanulás, kapcsolatban az olvasmánnyal. Olvasmányok : *Gnómaszerű versek hexaméterekben, összefüggőbb költői szemelvények*. Liviusból : A római köztársaság első évei : 1—21. *Phaedrusból* : 6 mese. A mondattani szabályoknak megfelelő mondatok és összefüggő olvasmányok fordítása magyarból latinra. Hetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv : *Szepesi-Tóth*, Latin nyelvtan, II. rész. Mondattan. Budapest, 1887. *Dr. Tóth*, Latin olvasókönyv. Budapest, 1891. Tanárok : III. A. osztályban : *Madarász Pál*, III. B. osztályban : *Várad Károly*.

Történelem és politikai földrajz, hetenkinti 4 órában. Az első és második időszakban Magyarország története egészen. A harmadik időszakban: A magyar királyság és Ausztria területe és alkotó részei; a magyar állam népessége nyelv, vallás és foglalkozás tekintetében. A magyar állam anyagi és szellemi műveltsége, alkotmánya, törvénykezése és közigazgatása. Ausztria koronaországainak áttekintése. Közös ügyek. A monarchia nemzetközi képviselője. Tankönyv: Horváth-Marczali, A magyarok története, Budapest, 1890. Hauke-Cherven, Az osztrák-magyar monarchia földirata, Budapest, 1890. Tanár: *Finda Antal*.

Physikai és matematikai földrajz, hetenkinti 2 órában. Physikai jelenségek: halmaz állapotok, erők, nehézkedés, az egyensúly és mozgás fontosabb jelenei és főbb törvényei; a vízről, a levegőről. A hőtan, fénytán, továbbá a villamosság és delezesség tanainak alapvonalai. A földterület physikai jelenségei a szárazon, vízen, a levegőben. A föld mint csillag, matematikai fölosztása és méretei, mozgásai; földövek, évszakok, klíma. Tankönyv: Dr. Schmidt Ágoston, Physikai földrajz. Budapest, 1891. Tanárok: III. A. osztályban: *Schandl Miklós*, III. B. osztályban: *Balogh Sándor*.

Számítan, hetenkinti 3 órában. Az összetett hármasszabály; kamatszámolás; lerovatszámolás; határidőszámolás; láncszabály; az arányos osztás. Elegyítési föladatak. Tankönyv: Mocnik-Schmidt, Számítan. Bpest, 1894. Tanár: *Balogh Sándor*.

Rajzoló mértan, hetenkinti 2 órában. A szerkesztő síkmértan. Az egyenes vonalú idomok — négyzet, dülény, ferdény, stb. — szerkesztése. A hasonlóság, összeillőség és symmetria fogalmának kibővítése. A mértan alkalmazása a rajzoláshoz és méréshez. A területek átváltoztatása, tekintettel azok könnyebb kiszámíthatására. Helyszínrajzok készítése. Tankönyv: Landau és dr. Wohrab, Rajzoló geometria, II. r. Budapest, 1889. Tanár: *Kátay Lajos*.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok: egyszerű és összetett szabadgyakorlatok; szerelvényeken: a tám-, függés- és lengés-gyakorlatok; magas- és távugrás. Tanár: *Timina Ödön*.

Negyedik A. és B. osztály.

Osztályfőnökök: A. osztályban: *Kovács János*, B. osztályban: *Hadady Géza*.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. Jézus Krisztus élettörténete, az apostolok cselekedetei és Palesztina földrajza. Tankönyv: Róder A., Nagy Biblia, II. r. Eger, 1874. Tanár: *Kovács János*.

Magyar nyelv, hetenkinti 4 órában. A stílus általános törvényei. A prózai és költői stílus különbségei tüzetesen; a hangsúlyos és mértékes verselés. Költői és prózai olvasmányok. Kéthetenként egy írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Névy László, *Stilisztika*, I. r. Budapest, 1893. — Arány János, Toldi. *Magyarozta Lehr A.* Budapest, 1893. Tanárok: IV. A. osztályban: *Kovács János*, IV. B. osztályban: *Dr. Móczár József*.

Német nyelv, hetenkinti 3 órában. Szótanulás etymologikus csoportokban. A német társalgási nyelvben leginkább használt kifejezések és szólásmódok, kérdések és feleletek alakjában tárgyak szerint csoportosítva. Könnyebb szövegű prózai és verses olvasmányok fordítása és betanulása. Ezek alapján a német nyelvtan hang- és alaktani részének rendszeres előadása a szóképzéssel bezárólag. A mondattan elemei. Magyar mondatok fordítása németre a nyelvtani anyag begyakorlására. Kéthetenként egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Szemák, *Elméleti és gyakorlati német nyelvtan*, II. r. Budapest, 1888. U. a. *Német olvasókönyv*, II. r. Budapest, 1887. Tanárok: IV. A. osztályban: *Szinger Kornél*, IV. B. osztályban: *Hadady Géza*.

Latin nyelv, hetenkinti 6 órában. Az idő- és módtannak rendszeres tárgyalása; oratio obliqua; a latin periodus gyakorlati ismertetése. Prózai olvasmányok. Decemviri, 1—25. De Veiorum expugnatione, 1—10. De clade Caudina, 1—20. A prosodia és metrika előrebocsátása után költői olvasmányok Ovidiusból: De Romulo Remoque, Quomodo Gabii capti sint, De Fabiis. — Hetenkint egy iskolai írásbeli gyakorlat. Tankönyv: Szepesi-Tóth, *Latin nyelvtan*, II. Budapest, 1887. Dr. Tóth, *Latin olvasókönyv*. Budapest, 1892. Tanárok: IV. A. osztályban: *Kovács János*. IV. B. osztályban: *Hadady Géza*.

Történelem, hetenkinti 3 órában. A hajdankori népek rövid ismertetése; a görögök, a rómaiak története és társadalmi élete a császárság koráig. Tankönyv: Vaszary, *Egyetemes világtörténet*, I. r. Budapest, 1892. Tanár: *Pap József*.

Természetrajz, hetenkinti 3 órában. Ásványtan: az ásványok külső és belső tulajdonságai; a chemiai összetételre alapított öt főosztály ismeretése s ezekből az ásványrendszer megállapítása főbb vonásokban. Kőzettan: az egyszerű kőzetek megismertetése ásványtani alapon s az összetettebb kőzetek általánosan elterjedt, nevezetesebb fajai. A geologia alapvonalainak ismertetése. Tankönyv: Dr. Róth-Szterényi, *Ásvány-, kőzet- és földtan*. Budapest, 1890. Tanár: *Zvér Endre*.

Algebra, hetenkinti 3 órában. Bevezetés az Algebraba. Összeadás és kivonás egész számokkal. Sokszorozás egész számokkal, kiterjeszkedve a kéttagúak négyzetének és köbének képzésére. Osztas egész számokkal, ki-

terjeszkedve a geometriai haladványok képletére. Ugyanazon műveletsorozat törtszámokkal. Elsőfokú egyenletek egy ismeretlennel. Arányok és aránylatok. Tankönyv : Dr. Lutter Nándor, Betűszám-tan. Budapest, 1888. Tanár : *Pap János*.

Rajzoló mértan, hetenkinti 2 órában. A szerkesztő síkmértan. Görze vonalú idomok. A körtan kibővítése és az ebbe vágó föladványok ; két kör viszonyos fekvése. A legfontosabb görbe vonalak, különösen a kúpszeletek által képződők és azok szerkesztése. Rövid áttekintése a négy osztályban tanultaknak. Tankönyv : Landau és dr. Wohlrab, Rajzoló geometria, II. r. Budapest, 1889. Tanár : *Nováky Bertalan*.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok ; összetett szabadgyakorlatok ; szerelvényeken : a tám-, függés-, föllendülés-, lengés-, forgás-gyakorlatok ; magas- és távugrás. Tanár : *Timina Ödön*.

Ötödik osztály.

Osztályfőnök : Zvér Endre.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. A hitről. Tankönyv : Makra-Rózsa. A kath. vallás tankönyve, I. r. Szeged, 1888. Tanár : *Sáfrán József*.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. Az írásművek szerkesztésének általános törvényei ; a nyelvbéli előadás ; párbeszéd és magánbeszéd ; a levél alak ; a szónoki forma ; az előadás általános formái ; leírás, elbeszélés, értekezés. Költői és prózai olvasmányok, ezekkel kapcsolatban havonkint egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyv : Névy László, Stilisztika, II. r. Budapest, 1891. — Greguss-Beöthy, Magyar balladák. Budapest, 1891. Tanár : *Cserép Sándor*.

Német nyelv, hetenkinti 3 órában. A német társalgási és irodalmi nyelvben leginkább használt szók és kifejezések rendszeres tárgyalása és begyakorlása kérdések és feleletek alakjában. Válogatott prózai olvasmányok fordítása és elemzése az alaktan ismételtsére és a mondattani anyag begyakorlására. Rendszeres mondattan, a megfelelő magyar mondatok fordítása. Herder »Cid«-jéből válogatott románczok fordítása s ezek tartalmának szabad előadása német nyelven. A szebb románczok szavalatra. A románcz elmélete és története. Herder élete és működése német nyelven. Havonkint egy írásbeli dolgozat. Tankönyv : Szemák, Német Olvasókönyv, III. r. Budapest, 1888. Ugyanaz : Német mondattan. Budapest, 1887. Tanár : *Hadady Géza*.

Latin nyelv, hetenkint 6 órában. Nyelvtani ismételések, irálytani és szóbeli gyakorlatok. Prózai olvasmány : T. Livius XXI. 1—30. — XXII. 1—20. — Költői olvasmány ; Cn. Naevius sirverse. — Q. Ennius sirverse.

— G. Val. Catull. III. IV. V. VIII. IX. XII. — P. Verg. Mar. eclog. I. Q. Hor. Carm. I. 3. 4. 10. 24. 34. — Carm. II. 3. 10. 14. 18. III. 2. 8. 23. — Carm. IV. 3. 7. Epod 2. — P. Ov. Am. I. 15. — A prosodiai és metrikai ismeretek bővítése. — Havonkint két órában iskolai írásbeli dolgozat, Tankönyv: Bartal-Malmosi, T. Livii ab urbe condita lib. XXI. XXII. Budapest, 1882. Pirchala Imre, Anthologia latina Budapest, 1891. Tanár: *Madarász Pál*.

Görög nyelv, hetenkinti 5 órában. Attikai alaktan elemei: fő- és melléknévek ragozása, igehatározók, névmások és számnevek az *o*-végzetűi rendes igeajlítás megfelelő fordítási gyakorlatokkal. Kéthetenkint egy iskola írásbeli gyakorlat. — Tankönyv: Dr. Maywald József, Görög nyelvtan. Budapest, 1891. U. a. Görög gyakorló-könyv. Budapest, 1892. Tanár: *Madarász Pál*.

Magyar irodalmi olvasmány, görög irodalom és művelődéstörténelem, hetenkinti 2 órában. Hunyadi János. Szemelvények Révay, Virág, Dayka, Verseggy, Baróti, Szabó Dávid és Berzsényi verseiből. Kazinczy és Berzsényi levelezései. Kölcsey: Védelem P. J. számára: Magyar Játékszín; Emlékbeszéde Kazinczy felett; A magyar nyelv ügyében. Kármán munkáiból: Előszó az Urania I., II. kötetéhez. A nemzet csinosodása. Mindezek tartalmi és tárgyi magyarázata, az irodalomtörténeti vonatkozások felvilágosítása. — Thukydides műve egészének és részének feltűntetése mellett a II. 34—46; 47—54; 59—65. — VI. 8—14; 30—32, VII. 10—17; — 42—87. A tartalom kikerekítésén kívül a beszédek szerkezete. A görög állami régiségeknek párhuzamos, időnkint összefoglaló ismertetése, különösen a dór-államok és Athen alkotmányos szervezete. Tankönyv: Dr. Jancsó B. Magyar irodalmi olvasmányok, V. oszt. Budapest, 1890. — Hegedűs, Összefüggő részek Tyukydides művéből, Budapest, 1890. — Szerelemhegyi Tivadar. Görögállami régiségek. Budapest, 1891. Tanár: *Cserép Sándor*.

Történelem, hetenkinti 3 órában. A római császárság. A kereszténység alapítása és emelkedése. A barbárok betelepítése a nyugati birodalomba. A mohamedanizmus. A nyugati császárság megújítása. Új népek bevándorlása és megtelepedése. A hűbériség. A császárság és pápaság küzdelme. Keresztes háborúk. A középkori intézmények bomlása. Tankönyv: Vaszary, Egyetemes világtörténet, II. r. Budapest, 1889. Tanár: *Finda Antal*.

Természettudomány, hetenkinti 2 órában. Növénytan. A növények bonczati szerkezete általános vonásokban. A virágos növények testének külső tagoltsága, lehetőleg élőpéldányokban bemutatva. A növények életfolyama főbb vonásokban. A megismertetett növények csoportosítása a természetes

rendszernek megfelelőleg. A nevezetesebb rendszerek s Linné seregeinek megismertetése. A közönségesebb fák s nevezetesebb ipari és gazdasági növények. A növények földrajzi elterjedése, különös tekintettel honunk virányára. Tankönyv: Dr. Róth-Schuch. A növénytan alapvonalai. Budapest, 1892. tanár: *Zvér Endre*.

Mennyiségtan, hetenkinti 4 órában. a) Algebra. Ismétlések. Elsőfokú egyenletek egy és több ismeretlennel. A kéttagúak magasabb pozitív egész hatványai; Pascal-féle háromszög. Számítási haladvány. Számolás gyökjelekkel. Négyzet-gyök és az ismeretlenek kiszámítása másodfokú egyenletekben. Köb-gyök. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, betűszámítási, Budapest, 1888. — b) Geometria. A planimetria főtételei. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Mértan Budapest, 1888. Tanár: *Zvér Endre*.

Szabadkézi és geometriai rajz, hetenkinti 2 órában. Görög szalagdíszek és díszítmények, stilizált levelek. Arabs szalagdíszek és díszítmények; középkori román-, gót-díszítmények: renaissance-díszítmények. A rajzok egyszerű színezéssel készültek. Vidéki, Balló és Hauselmann művei nyomán. Tanár: *Nováky Bertalan*.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. A rendgyakorlatok, az alsóbb osztályok anyaga bővítve; összetett szabadgyakorlatok, szerelvénnyel; a tám-, nyíktám, függés-, hajlított karonfüggés-, lengés-, forgás-gyakorlatok, magas- és távugrás. Tanár: *Timina Ödön*.

Hatodik osztály.

Osztályfőnök: Szinger Kornél.

Vallás, hetenkinti 2 órában. A parancsolatokról. Tankönyv: Makra-Rózsa, A kath. vallás tankönyve, II. r. Szeged, 1888. Tanár: *Sáfrán József*.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. Rethorika, a prózai műfajok elméleti ismertetése s megfelelő prózai művek olvastatása. Költői olvasmány: Shakspeare Coriolanus, ennek tartalmi magyarázata a drámai szerkezet feltüntetésével. Havonként egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyv: Névy László, Rethorika. Budapest, 1885. — U. a. Olvasmányok, — Névy, Shakspeare Coriolanus. Tanár: *Szinger Kornél*.

Német nyelvtan, hetenkinti 3 órában. Az előbbi osztály anyagát folytatólag, a német társalgási és irodalmi nyelvben leginkább használt szók és kifejezések rendszeres tárgyalása és begyakorlása kérdések és feleletek alakjában. Válogatott prózai olvasmányok fordítása, ezek tartalmának szabad előadása német nyelven, a szöveg elemzése a nyelvtani anyag folytonos ismétlésére. Goethe, Schiller és Bürger válogatott balladáinak

fordítása, ezen balladáknak tartalma és széptani elemzése német nyelven. A híres balladák szavalata. A ballada elmélete és története a németeknél. A német verstan rövid kivonatban. Bürger élete és működése német nyelven. Havonkint egy írásbeli dolgozat. Tankönyv: Szemák, Német olvasókönyv, III. r. Budapest, 1888. Tanár: *Szinger Kornél*.

Latin nyelv, hetenkint 6 órában. Nyelvtani ismételések és szóbeli gyakorlatok mellett olvastattak: Sall. Cat. egészen. — P. Verg. Mar. Aen. I. — Cic. or. pro Sex. Rose. Am. — Az olvasmányok alaki és tárgyi magyarázata, szebb részletek könyv nélkül. A régiségtani ismeretek kiszélesítése. A tárgyalt írók élete és irodalmi munkássága, az illető műfaj többi művelőinek vázlatos ismertetésével. Havonkint két órában iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Bartal-Malmosi, Sall. Cat. Bpest, 1880. — Pirchala, Verg. Aeneis. Bpest, 1881. — Köpesdy, Cic. pro Sex. Rose. Am. Budapest, 1886. Tanár: *Kovács János*.

Görög nyelv, hetenkint 5 órában. Az egész igetan s az idő- és módtan legfőbb pontjai. — Xen. An. I. **1.** 1—11. **2.** 1—5, 10—27. **3.** 1—21. **4.** 1—9, 13—18. **5.** 1—6, 13—17. **6.** 6—7, 9—11. **7.** 1—4, 9—13. **8.** 25—29. Mem. I. **7.** II. **1.** 21—34. — Tankönyv: Dr. Maywald József, Görög nyelvtan, Budapest, 1892. U. a. Görög gyakorló- és olvasókönyv Xenophonból. Budapest, 1888. Tanár: *Orafsik József*.

Magyar irodalmi olvasmány, görög irodalom és művelődéstörténelem, hetenkint 2 órában. Mindszenti Gábor naplójából; Szalárdi János siralmas magyar krónikájából; Bethlen Gábor uralkodása; Kemény János önéletrajzából; Bethlen Gábor menyegzője és halála; gr. Bethlen Miklóstól; I. Lipót diplomája; Cserei Mihály históriájából; Appaffy és Teleky Mihály; Apor Péter Metamorphosisából; Az titulusokról, az vendégségről, ebédről és vacsoráról; Mikes Kelemen törökországi leveleiből: 22 levél; Zrínyi Miklós: Az török Áfium ellen való orvosság; Pázmány Péter: A magunk ismeréséről; Faludi Ferencz: Szent ember; Horvát Mihály: Fráter meggyilkoltatása; Salamon Ferencz: A magyar honvédelem a 16. században; Pauler Gyula: Zrínyi Miklós jellemzése. — Iliasból: I., VI., IX., XVIII., XXIII. és XXIV. ének. Odysseiából: I., V., VI., XI., XVI., XVII., XVIII., XXII., XXIII., XXIV. ének. — Görög hiteleti és magánrégiségek: Görög mythologia, az isten-tisztelet, a család, földművelés, ipar és kereskedelem, társadalmi élet; a görög művészet története, görög művészeti emlékek: építészet, szobrászat és festészet. — Tankönyv: Dr. Jancsó, Magyar ird. olvasmányok. II. Budapest, 1891. Dr. Csengeri, Homeros Iliasa. Budapest, 1891. Dr. Gyomlay, Homeros Odysseiája. Budapest, 1891. Szerelemhegyi Tivadar, Görög hiteleti s magánrégiségek és a görög művészet története. Budapest, 1891. Tanár: *Varjú János*.

Történelem, hetenkinti 3 órában. Az újkor története a bécsi congressusig. A fölfedezések, a tudomány és a művészet ujjaéledése. A vallásos reform. A vallásos és a nemzeti háborúk. A fejedelmi abszolútizmus kora. A francia forradalom és Napoleon kora. Tankönyv: Vaszary, Egyetemes világtörténet, III. r. Budapest, 1892. Tanár: *Pap József*.

Természetrajz, hetenkinti 3 órában. Állattan. Az állat életműködései általában. Az állatok szervezetei és szervrendszerei. A hét típus az ezek keretében levő osztályok rendszeres tárgyalása. A nevezetesebb állatfajok leírása. Az állatok földrajzi elterjedése. Tankönyv: Dr. Róth-Vängel, Az állattan alapvonalai. Budapest, 1892. Tanár: *Zvér Endre*.

Mennyiségtan, hetenkinti 3 órában. a) Algebra. Ismétlések. A hatványozás általánosítása. (Negatív kitevők és alkalmazásuk a tizes számrendszerben, tört kitevők.) Brigg-féle logaritmikusok. Műveleti szabályok, logaritmikusok kiszámítása és számítás logaritmikusokkal; log. egyenletek. — b) Geometria. Síkháromszögtan. A hegyes szög függvényei, kapcsolatban a derékszögű háromszög kiszámításával. A szög-függvények értelmezése tetszőleges szögekre. Szögek összegének és különbségének függvényei. Ferdeszögű háromszögek és sokszögek megfejtése. A pont koordinátái. Két pont távolsága. Algebrai kifejezések graphikai ábrázolása. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Betűszámítás. Budapest, 1888. — U. a. Mértan. Budapest, 1888. Tanár: *Schandl Miklós*.

Szabadvézi és geometriai rajz, hetenkinti 2 órában. Lapminták után: renaissance, gót, görög és magyar motivumú diszjunktív minták után: mértani és építészeti jellegű testformák különféle stíli ékítmények, rozetták, stilizált levelek, virágok stb. A rajzok részint színezéssel, részint árnyékolással irón és krétával készültek. Vidéki, Balló, Hauselmann. Várdai és az állami paedagogium gipszöntő műhelyéből szerzett domború minták után. Tanár: *Nováky Bertalan*.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok helyben és menetközben; összetett szabadgyakorlatok; botgyakorlatok; szerelvényeken: a tám- és nyíktámlengések, hajlítottkarú függésben lengések, föl- és átlendülések, forgások, magas- és távugrás gyakorlatok. Tanár: *Timina Ödön*.

Hetedik osztály.

Osztályfőnök: Sáfrán József.

Vallás, hetenkinti 2 órában. A malaszt eszközeiről. Tankönyv: Makra-Rózsa. A kath. vallás tankönyve, III. r. Temesvár, 1887. Tanár: *Sáfrán József*.

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. A verstani szabályok áttekintése és alkalomszerű ismételése. A költői műfajok elmélete, tekintettel történeti fejlődésükre. Költői magánolvasmány mellett megfelelő aesthikai és poetikai értekezések iskolai olvasása. Remekművek taglaló ismertetése. Havonkint egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyv: Névy László, Poetika. Budapest, 1887. — U. a. Olvasmányok. Tanár: *Sáfrán József*.

Német nyelv, hetenkinti 3 órában. Goethe, Hermann und Dorothea cz. művének fordítása. A mű széptani elemzése és az egyes énekek tartalma német nyelven. Az idyllikus epos és sajtáságai. Goethe élete és működése német nyelven. Schiller, Wilhelm Tell-jének fordítása. A mű széptani elemzése és az egyes felvonások tartalma német nyelven. A dráma és sajtáságai. Schiller élete és működése német nyelven. Válogatott prózai olvasmányok és versek fordítása, ezek tartalma német nyelven, a szöveg elemzése a nyelvtani anyag folytonos ismételésére. Szébb versek, nemkülönben az olvasott epos és dráma szébb helyeinek szavalata. Havonkint egy írásbeli dolgozat. Tankönyv: Szemák, Német olvasókönyv, IV. r. Budapest, 1890. Schnabl, Goethes Hermann und Dorothea. Heinrich, Schiller's Wilhelm Tell. Tanár: *Szinger Kornél*.

Latin nyelv, hetenkinti 6 órában. Nyelvtani ismételések, iránytani s szóbeli gyakorlatok. Prózai olvasmányok: M. T. Ciceronis or. pro Sex. Rosc. Am. — M. T. Ciceronis epist. ad Fam. V. 7. 12. XIV. 2., 4., XVI. 1., Ad Att. I. 10. II. III. 1—6. 22. IV. 1. 2. — Költői olvasmány: Verg. Aen. VI. — Az olvasmányok alaki és tárgyi magyarázata; szébb részletek könyv nélkül. A régiség-tani ismeretek kiszélesítése. A tárgyalt írók élete és irodalmi munkássága az illető műfaj többi művelőinek vázlatos ismertetésével. Fordítás magyarból latinra: Vagács és Schiebinger, Latin irányképző. 156—187. — Havonkint 2 órában iskolai írásbeli dolgozat. — Tankönyv: Köpesdy, M. T. Cicero pro Sexto Roscio Amerino. Bpest, 1886. — Pirchala, Vergili, M., Aen. XII. Budapest, 1881. — Jánosi, M. T. Cicero válogatott levelei, Bpest, 1884. — Vagács és Schiebinger: Latin irányképző. — Tanár: *Cserép Sándor*.

Görög nyelv, hetenkinti 5 órában. — Homeros, Odysseia. I. II. III. — Herodotos: Arion. A Nilus forrásai. A krokodil. Ramszinitus kincses háza. A marathoni és thermopylaei ütközet. — A mondattan röviden. Kéthetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Dr. Csengeri, Homeros Odysseiája, Bpest, 1886. — Dávid, Herodoti Epitome. Budapest, 1887. — Dr. Maywald, Görög nyelvtan. Bpest, 1887. — Tanár: *Fekete Ipoly*.

Magyar irodalmi olvasmány, görög irodalom és művelődéstörténelem, hetenkinti 2 órában. Balassi Bálint költeményeiből: 2. 3. 4. 5. 8. 9.

— Kurucz dalokból: 1. 2. 4. 5. 11. 12. 13. 19. 20. — Gyöngyösi Murányi Venusából: I. és II. rész. — Kisfaludy Sándor Himfy szerelmeiből: 1. 11. 21. 27. 31. 47. 77. 126. — Csokonai dalaiból és ódáiból: Az én poesisom természete, Az éjnek istenihez. A tihanyi echóhoz, A reményhez, Földi sirhalma felett, A magánossághoz, Virág Benedek úrhoz, A lélek halhatatlansága. — Sophokles Antigonéja tartalmi, szerkezeti szempontból. Az ó-kori görög költészet ismertetése. Tankönyv: Dr. Jancsó Benedek, Magyar irodalmi olvasmányok. Budapest, 1893. — Antigone, Sophokles tragédiája Csiky fordításában. Budapest, 1883. — Jebb. R. C. A görög irodalom története. Fordította Fináczy Ernő. Budapest, 1892. Tanár: *Varjú János*.

Politikai földrajz, hetenkinti 2 órában. Európa, Ázsia, Afrika, Amerika államainak történeti vázlata, természeti leírása, ipara, kereskedelme, lakosai vallás és nemzetiség tekintetében, alkotmánya, honvédelme és gyarmatügyi viszonyai. Tankönyv: Scholcz Albert, Politikai földrajz. Budapest, 1885. Tanár: *Pap József*.

Természettan, hetenkinti 4 órában. A természettan tárgya és fül-oztása. Kinematika, általános dymatika, a szilárd, folyékony és légnemű testek mechanikája, hangtan, fénytán. Tankönyv: Fehér Ipoly, Kísérleti természettan. Budapest, 1888. Tanár: *Schandl Miklós*.

Mennyiségtan, hetenkinti 3 órában. *a)* Algebra. A másodfokú egyenletek elmélete. Másodfokúakra redukálható felsőbb fokú egyenletek. Számítási és mértani haladványok. Kamat-kamatszámítás. *b)* Geometria. A tértan főbb tételei; szögletes és gömbölyű testek. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Betűszámítás. Budapest, 1888. U. a. Mértan. Budapest, 1888. Tanár: *Zvér Endre*.

Szabadkézi és geometriai rajz, hetenkinti 2 órában. — *a)* Szabadkézi rajz. Amennyiben az ábrázoló mértan anyaga megengedte, a graphikus minták után való rajzolás folytatása. — *b)* Az ábrázoló mértan: A pont és egyenesek projectiói, az egyenesek hajlásszögei, a sokszögek projectiói és ezekkel kapcsolatos feladványok megfejtése. A térelemek új projectiói és ezek kölcsönös helyzetének viszonylagos vonatkozásai. A sík ábrázolása, hajlásszögei s új képenek projectiója. Adott síkban fekvő pont, egyenes és sokszög projectiói. A síkok nyomai, viszonylagos vonatkozásai. Az egyenesek metszése a síkkal. A leforgatás és alkalmazása. Az elmélettel párhuzamban feladványok dolgoztattak ki rajzlapokon. — Tankönyv: Dr. Fodor László, Az ábrázoló geometria elemei. Budapest, 1892. Tanár: *Nováky Bertalan*.

Tornázás, hetenkinti 2 órában, Rendgyakorlatok helyben és menetközben; összetett szabadgyakorlatok; botgyakorlatok; szerelvényeken: a tám- és nyíktámlengések, hajlított karú függésben lengések, föl- és átlen-dülések, forgások, magas- és távugrás. Tanár: *Timina Ödön*.

Nyolczadik osztály.

Osztályfőnök: Váradí Károly.

Vallástan, hetenkinti 2 órában. A róm. kath. egyház története. Tankönyv: Ivánkoviits János, A kath. egyház története. Szeged, 1884. Tanár: *Sáfrán József.*

Magyar nyelv, hetenkinti 3 órában. Irodalomtörténet a legrégebb időtől a jelenig. Nyelvészeti és szépészeti fejtegetések. Havonkint egy házi írásbeli dolgozat. Tankönyv: Beöthy Zsolt, A magyar nemzeti irodalom történeti ismertetése, I. II. k. Budapest, 1890. Tanár: *Sáfrán József.*

Német nyelv, hetenkinti 2 órában. Goethe, Iphigenie auf Tauris cz. művének fordítása, széptani elemzése, az egyes felvonások tartalma német nyelven. A német irodalom-történetnek vázlatos előadása német nyelven. A főbb mozzanatok, különösen az első és a második virágzási korszak részletesen. A megfelelő szemelvények fordítása és elemzése a nyelvtani anyag folytonos ismétlésére. Havonkint egy írásbeli dolgozat. Tankönyv: Dr. Szemák, Német olvasókönyv, IV. r. Budapest, 1890. Schnabl Goethes Iphigenie auf Tauris. Tanár: *Szinger Kornél.*

Latin nyelv, hetenkinti 5 órában. Nyelvtani ismétlések, iránytani és szóbeli gyakorlatok. Prózai olvasmány: P. C. Tacit. Ann. I. 1—15; 31—49. Költői olvasmány: Q. Hor. Carm. I. 1. 3. 10. 12. 14. 20. 22. 24. 31. 34. 37. II. 2. 3. 10. 13. 14. 17. 18. III. 1. 2. 3. 28. 30. IV. 2. 5. 7. — Epod. 2. Carm. Saec. — Satir. I. 1. 6. 9. II. 8. — Epist. I. 10. II. 3. (De arte poetica.) — Havonkint két órában iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Petrovich, P. Corn. Tacit. Ann. I—VI. Budapest, 1881. Bartal-Malmosi. Q. Horatii Flacci Opera omnia. I. II. Budapest, 1881. Tanár: *Váradí Károly.*

Görög nyelv, hetenkinti 4 órában. Hom. Ilias I. VI. XVIII. XIX. Platonis Apol. Socr. Két hetenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. Tankönyv: Dr. Csengeri János, Homeros Iliása. Budapest, 1886. Dr. Szamosi János, Szemelvény Platon műveiből. Budapest, 1883. Curtius-Abel, Görög nyelvtan, II. r. Budapest, 1885. Tanár: *Váradí Károly.*

Magyar irodalmi olvasmány, görög irodalom és művelődéstörténelem. Hetenkinti 2 órában. Gróf Széchenyi István »Hitel«-jéből. Vesselenyi »Balítéletek« cz. művéből. Kölcsey »Országgyűlési napló«-jából. Báró Eötvös József »Reform«-jából; Dessewffy Aurél, A »Pesti Hirlap« és »Kelet népe« közti viszály. Kemény Zsigmond: Élet és irodalom, 1—9. Az illető írók életrajzi adatai. — Platon: Sokrates védekezése és Kritonja. Platon Államából: Az állam keletkezése. A négy sarkalatos erény

az államban. Az ó-kori görög próza és bölcelet rövid története. Tankönyvek: Dr. Jancsó Benedek, Magyar irodalmi olvasmányok, IV. Budapest, 1894. Alexander Bernát, Platon és Aristoteles. Budapest, 1893. — Jebb, A görög irodalom története. Budapest, 1892. Tanár: *Varjú János*.

Történelem, hetenkinti 3 órában. Magyarország története, tekintettel a társadalmi és állami viszonyok fejlődésére. Tankönyv: Ribáry-Mangold, Magyarország oknyomozó történelme. Bpest. 1886. Tanár: *Magyar Gábor*.

Természettan, hetenkinti 4 órában. Hőtan, az anyag szerkezete, delejesség, villamosság, a kosmographia elemei. Tankönyv: Fehér Ipoly, Kísérleti természettan, Budapest, 1888. Tanár: *Schandl Miklós*.

Mennyiségtan, hetenkinti 2 órában. Kapcsolástan, kéttaguak hatványozása. A matematika főbb tanainak ismételése. Tankönyv: Dr. Lutter Nándor, Betűszámstan, Budapest, 1888. Tanár: *Schandl Miklós*.

Bölceleti előtan, hetenkinti 3 órában. Psychologia: a lelki élet mivolta s megismerésének módszere, a lelki állapotok osztályozása, a képzetek (ismerés) érzelmek (kedély) és vágyak (akarat) psychológiája, a lelki és testi élet viszonya. — Logika: a gondolkodás mibenléte és formái, a logika fölosztása, az elem- és tudománytan, Tankönyv: Dr. Klamarik János, Psychologia. Budapest, 1885. — U. a. Logika, Budapest, 1882. Tanár: *Sáfrán József*.

Szabadkézi és geometriai rajz, hetenkinti 2 órában. a) Szabadkézi rajz. Amennyiben az ábrázoló mértan anyaga megengedte, folytatása a graphikus minták rajzolásának. b) Ábrázoló mértan. A gúla, hasáb, szabályos testek, kúp, henger és gömb származtatása és ábrázolása s ezek árnyékának szerkesztése. A pont, vonal és sík vonatkozása az elsorolt testekre és hálózatuk kifejtése. Az elmélettel párhuzamban feladványok dolgoztattak ki rajzlapokon. Tankönyv: Dr. Fodor László, Az ábrázoló geometria elemei. Budapest, 1892. Tanár: *Nováky Bertalan*.

Tornázás, hetenkinti 2 órában. Rendgyakorlatok helyben és menetközben: húzódások és vonulások, összetett szabadgyakorlatok, botgyakorlatok szabadgyakorlatokkal összekötve. Szerelvényeken: a tám-, nyíktámlengés, menés- és szökésgyakorlatok: lengés, föl- átlendülés, forgásgyakorlatok, magas- és távugrás. Tanár: *Timina Ödön*.

Írásbeli dolgozatok.

I. A magyar nyelvből és irodalomból.

V. osztályban.

Az ősz. Leírás. — A madarak vándorlása. Leírás. — Gróf Koháry István a hűség tükre. Jellemrajz. — A karácsonyi ünnep. Életkép. — Újév napja. Elmélkedés. — Történeti hősök rövid jellemzése: gr. Zrinyi Miklós, I. Mátyás, Hunyadi János. — A cserhalmi ütközet. Elbeszélés. — Takarékoság és fűsvénység. Párhuzam. — A mese és példázat. Összehasonlítás. — A hazáért mindent áldozni kell. Kísérlet szónoki beszédre.

VI. osztályban.

A nőalakok jelleme Shakspere »Corindamus« cz. drámájának expositiójában. Jellemrajz. — Corioli bevétele. Elbeszélés. — Menenius jelleme. Jellemrajz. — Az érvek és ezek forrásai Volummiának Marceziushoz intézett beszédében. Fejtegetés. — Szilveszter estéjén. Elmélkedés. — Budavár elvesztésének előzményei lefolyása és következményei. Történelmi tárgyalás. — Szónoki érvek és ezek forrásai Kölcsey Ferencz »Védelem« P. J. számára cz. törvényszéki beszédében. Fejtegetés. — A szegedi árviz évfordulóján. Alkalmi beszéd. — Deák Ferencz »Felirati javaslatának« rövid eszmemenete különös tekintettel a tekintélyi érvekre. Fejtegetés. — A magyar nemzeti büszkeségről. Értekezés.

VII. osztályban.

Historia est magistra vitae. Értekezés. — Az önképzés eszközei a tanuló korban. Értekezés. — A csodásság a Zrinyiászbán. Költészettani értekezés. — Árpád jelleme a Zalán futásában. Jellemrajz. — Vörösmarty, A szegény asszony könyve. Széptani fejtegetés. — A testek úszása. Természettani értekezés. — Az egység a lyrai költeményekben. Költészeti értekezés. — Eötvös Búcsújának széptani fejtegetése. — Brutus és Cassius

szerepe Shakspere Julius Caesarjában. Költészettani fejtegetés. — Kisfaludy »Csalódások« cz. vigjátékának tartalma.

VIII. osztályban.

»Semmi sincs ami az emberi szivet annyira fölemelhetné, következőleg az élet mindennapi jeleneteiben s a szenvedélyek és indulatok örök ostromában hozzá ragadt szennytől annyira megtisztíthatná, mint az Isten-ség nagy gondolatával foglalkodás.« Elmélkedés. — A likacsosság tüne-ményei. Természettani értekezés. — Pázmány szónoki stilusa. Értekezés. — IV. Béla helyreállítja az országot. Történelmi értekezés. — Mikes Kelemen stilusa. Ismertetés. — Az elektromos feszültség és kisülés. Természettani értekezés. — Kisfaludy Károly vigjátékának nemzeti elemei. Költészettani értekezés. — Arany Toldijában Miklós és Bencze jelleme. Széptani fejtegetés.

II. A német nyelvből és irodalomból.

V. osztályban.

Der Herbst. Eine Beschreibung. — Der Abend. Eine Beschreibung. — Der Rabe und der Fuchs. Eine Fabel. — Rodrigo rücht die Schmach seines Vaters. Eine Inhaltsaufgabe. — Der Winter. Eine Beschreibung. — Charakter der Germanen. Eine Sittenschilderung. — Der Cid heiratet Ximene. Eine Inhaltsaufgabe. — Wiege und Sarg. Eine Betrachtung. — Der Cid im Tode. Eine Inhaltsaufgabe. — Der Sommer. Eine Beschreibung.

VI. osztályban.

Brief an einen Freund. — Das Lied vom braven Mann. Eine Inhaltsaufgabe. — Kaiser Karl V. Eine Lebensbeschreibung. — Daedalus und sein Sohn Icarus. Eine Sage. — Die Bürgschaft. Eine Inhaltsaufgabe. — Kaiser József II. Eine Charakterschilderung. — Nutzen der Geschichte. Eine Abhandlung. — Die Rose. Eine Beschreibung. — Der Ring des Polykrates. Eine Inhaltsaufgabe. — Böse Gesellschaften verderben gute Sitten. Eine Erläuterung.

VII. osztályban.

Brief eines Soldaten an seine Eltern nach der Schlacht. — Kurzer Inhalt des I. Gesanges aus Goethes Hermann und Dorothea. — Charakter des Vaters in Goethes Hermann und Dorothea. Eine Charakterschilderung. — Sitten und Gebräuche der alten Magyaren. — Eine Sittenschilderung. — Die Lebenszeit. Eine Legende. — Die Wallfahrt nach Kevlaar. Eine Inhaltsaufgabe. — Nutzen der Buchdruckerkunst. Eine Behandlung. — Die Hand-

lung im ersten Aufzuge des »Wilhelm Tell.« Eine Auslegung. — Gutta cavat lapidem. Eine Erläuterung. — Der Nestbau der Schwalbe. Eine Beschreibung.

VIII. osztályban.

Die alten Deutschen. Eine Sittenschilderung. — Die Argonauten. Eine griechische Sage. — Das Niebelungenlied. Kurzer Inhalt des I. Theiles — Der persische Knabe und die Räuber. Eine Erzählung. — Kurzer Inhalt des Oberon. — Charaktere aus Goethes Iphigenie auf Tauris. Eine Charakterschilderung. — Über den Wert den öffenthlichen Meinung. Eine Behandlung. — Das Leben des Johann Arany. — Eine Hand wäscht die andere. Eine Erläuterung.

Érettségi dolgozatok.

1. *Magyar dolgozat.* Föladatott: a) Petöfi, Tompa és Arany lyrai költészete. Összhasonlító ismertetés. — b) A légkör fénytüneményei. Természettani értekezés — c) Szép nagy ősök emlékére visszatekinteni, de az elődöket nagy tettekben megelőzi, szebb, dicsőbb hivatás. Szónoki beszéd. — Az a) tételt választotta: 23, a b) tételt: 13, a c) tételt: 10. — Dolgozott: 46; jelesen 16, jól 15, elégségesen 14, elégtelenül 1.

2. *Német dolgozat.* Föladatott fordításul magyarból németre: A trójai háború. Dolgozott: 46; jelesen 17, jól 10, elégségesen 17, elégtelenül 2.

3. *Latin dolgozat.* Föladatott fordításul magyarból latinra: Hannibal halála. (Liv. XXXIX. 51.). Dolgozott: 46; jelesen 12, jól 8, elégségesen 23, elégtelenül 3.

4. *Görög dolgozat.* Föladatott fordításul görögből magyarra: Xenoph. Anab III. kv. I. 2—4. 11—13. — Dolgozott: 34; jelesen 10, jól 9, elégségesen 13, elégtelenül 2.

5. *Mennyiségtani dolgozat.* Föladatott: a) Megfejtendő a következő egyenlet:

$$\sqrt{\frac{a+3b+x}{a+3b+x}} \cdot \sqrt{\frac{9a+11b-7x}{9a+11b-7x}} = \sqrt{\frac{3a+b-x}{2(a+3b-x)}}$$

b) Három kör közül, melyeknek sugarai $r_1 = 1$ m., $r_2 = 2$ m., $r_3 = 3$ m., kettő-kettő kívül érinti egymást; kérdés, mekkora a köztük levő terület? Dolgozott: 45; jelesen 8, jól 11, elégségesen 18, elégtelenül 8.

A tanulók előmenetele.

A) A kötelezett tantárgyakban.

Első A. osztály.

A tanuló neve és vallása, öszlönűjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Valláslan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítlan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Auer Jenő	2	2	2	2	3	3	3	3	2
Bogoszavljevits Sz. gör. kel. ism.	2	3	3	2	3	3	2	1	2
Börcsök Imre, ism.	1	2	2	2	3	3	1	3	1
Brandenburg József	2	3	3	3	3	3	3	2	2
5 Csikós Mihály	1	3	3	3	3	2	3	2	2
Czirok Dezső	1	2	3	3	1	2	2	2	2
Dobó József	4	3	3	3	3	3	3	4	2
Elefánti Rezső, izr.	3	3	3	3	3	3	4	4	2
Farkas István	4	3	4	4	4	4	4	2	2
10 Fischer Lajos, izr.	2	1	1	1	1	1	1	2	2
Friedmann Dezső, izr.	3	3	3	4	4	4	3	2	2
Gantner Izidor	3	3	3	3	2	4	2	3	1
Goldberger Béla, izr.	1	3	4	4	3	3	4	2	2
Hegedűs Ferencz	1	2	2	2	3	3	2	3	1
15 Heinrich Kálmán, helv.	2	3	4	3	3	3	3	3	2
Hódi Géza, ism.	2	3	3	2	1	2	2	2	1
Holtzer Emil, izr.	3	3	4	4	4	4	3	3	2
Juhász Gyula	1	1	2	1	1	1	2	2	1
Káló István	1	3	3	2	2	2	4	2	2
20 Kamráth József, ism.	2	3	3	3	3	3	3	2	2
Karabecz János, gör. kel.	3	3	2	1	1	2	2	2	1
Kasza Dezső	1	2	2	1	2	2	3	3	1
Kohn Sándor, izr.	3	3	4	4	4	4	4	2	3
Koedin Ruvín, gör. kel.	2	3	3	2	3	3	2	2	1
25 Kóspasz János	1	3	3	3	3	3	3	1	2
Kosoczkí Ferencz	1	2	2	2	2	2	3	2	2
Kovács Antal, helv.	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Kovács Nándor	1	2	2	2	2	2	2	3	1
Kreicsovics Antal	1	2	3	2	1	2	2	2	1
30 Landesberg Jenő, izr.	1	2	2	1	1	2	3	1	1
Lázár Antal, izr.	2	3	3	4	4	4	3	2	2
Liliom István	2	2	3	3	3	3	4	3	1
Máhr Gyula	2	2	4	4	4	4	3	4	2

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r r e g y a k								Magaviselet
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírás	Tornázás	
Malina Lajos	1	2	2	1	1	2	3	2	1
35 Nátafalussy István	1	2	2	1	1	3	3	4	1
Nyári István	2	3	3	3	3	2	3	3	2
Popovics Radován, gör. kel.	2	3	3	3	3	3	3	3	2
Przybilla Jenő	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Raisz Tivadar, ism.	2	3	3	3	3	3	3	3	2
40 Redlich Samu, izr.	2	3	3	3	3	3	4	3	2
Rainer Ferencz	1	2	3	2	3	2	2	3	1
Rosenstengel Péter	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Sass Lajos, ism.	4	3	3	3	3	3	3	2	1
Schäfer László	1	2	2	2	2	2	3	3	1
45 Scher Jenő	2	3	3	3	2	3	3	2	2
Schlesinger Ernő, izr.	1	1	1	1	1	2	1	3	1
Schwarz Izsó, izr.	4	3	3	2	3	2	3	1	2
Stumpf Kálmán	1	3	3	3	3	2	1	2	1
Szilágyi Árpád, helv.	2	3	3	3	4	3	3	2	2
50 Szöri György	2	3	3	2	1	1	2	2	1
Takács Ernő	1	2	2	1	2	2	3	2	1
Török Béla	1	2	2	1	2	3	3	2	1
Tóth Géza	1	2	2	2	3	2	2	4	1
Urbanics Kálmán	1	3	3	3	3	2	3	3	2
55 Valentiny Antal	1	1	1	1	2	1	2	3	2
Vass Lajos	1	3	3	3	3	2	4	2	2
Vicsay Árpád	4	3	4	4	4	4	4	2	2
Villkomm Márton	3	3	4	4	4	4	3	3	2
Vinter Géza, izr.	2	2	2	3	3	2	3	1	2
60 Zámbo Lajos	1	3	3	3	3	3	3	2	2
Zárity Józsa, gör. kel.	2	2	3	2	1	3	2	3	1
Zombori Ferencz	1	2	2	1	2	1	2	1	1
Zombori Illés	1	2	3	2	3	3	3	3	1

Összesen : 63.

Első B. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépíráás		Tornázás
Bálint József	2	3	4	3	4	3	3	2	1
Bitó György	3	2	2	3	3	2	1	1	2
Blaustein Márkus, izr.	1	2	2	2	3	2	3	2	2
Braun Endre, izr.	1	1	1	2	1	1	2	1	1
5 Bűchler Géza, izr.	2	2	3	3	3	2	3	2	1
Dermentsin Miklós	2	2	2	2	2	1	2	1	1
Eichenbaum Ferencz, izr.	1	2	2	2	2	3	3	3	1
Fischer Ödön, izr.	1	1	1	2	2	2	3	2	1
Földes Zoltán, izr.	1	3	4	2	3	3	3	1	1
10 Gál Emil, ism.	1	2	2	3	3	1	2	1	1
Gedeon Richárd	2	2	3	2	3	2	2	1	1
Goldgruber Mihály, izr.	2	3	4	4	3	3	3	1	2
Horváth István	2	3	3	3	2	2	3	—	2
Hreblay Kálmán	3	2	3	3	3	3	3	3	1
15 Issekutz Gergely	1	1	2	1	1	2	1	2	1
Kis István	2	1	1	1	2	1	2	2	1
Kovács József	3	3	4	4	3	2	3	4	2
Landgraf Rezső	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Lázár László	1	2	2	2	1	1	2	1	1
20 Lefkovicz Béla, izr.	2	2	4	4	4	2	3	1	2
Lippai Péter	3	4	4	3	4	3	3	3	2
Makra Szilveszter	2	3	3	4	3	3	2	4	2
Matievich István	3	4	4	4	4	4	3	3	2
Márki Andor	3	3	3	3	3	3	2	2	1
25 Nagy László	1	1	1	1	2	1	1	2	1
Návay László	1	1	2	2	1	2	3	—	1
Ökrös Ferencz, ism.	2	2	3	3	2	3	3	3	1
Pállfy Ferencz	1	1	1	2	2	1	2	2	1
Petró József	3	4	4	4	3	4	3	3	1
30 Pintér Ferencz	3	2	3	3	2	2	2	3	1
Porsch József	3	2	3	3	3	3	3	2	1
Pulitzer János, izr.	1	2	3	3	3	2	2	2	2
Rubin Miksa, izr.	4	4	4	4	4	4	4	4	2
Schultheisz Károly	2	2	3	2	3	2	3	2	2
35 Schwalb Ede, izr.	2	3	3	3	3	2	3	3	2
Schwarz Béla, izr.	1	2	2	3	2	1	3	1	1
Schweitzer József, izr.	2	2	3	3	4	4	3	3	1
Sebestyén Ede	2	2	3	3	3	3	3	3	1

A tanuló neve és vallása, öszlőndfjas vagy ismélő-e ?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírás		Tornázás
Seiler Jenő, izr.	1	1	1	1	2	1	1	3	1
40 Skultéty Dezső, ism.	2	3	3	3	3	2	4	3	1
Stern Ernő, izr.	2	3	4	4	3	4	3	3	1
Szabó János	2	3	3	3	2	2	3	2	2
Székesi Ede	3	2	3	3	3	2	2	2	1
Széll Ákos, helv.	2	2	2	3	2	2	2	2	1
45 Szivessy Lehel, izr.	1	1	2	1	1	2	3	2	1
Sztolár Gyula, ágost	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Takó István	3	3	3	4	4	4	3	3	2
Tanay Emil	2	2	3	3	2	2	3	2	2
Trischler Lajos	2	2	3	3	3	2	3	3	2
50 Varga Lukács	3	3	4	3	4	3	2	4	1
Vedres Béla	2	2	3	2	2	2	4	3	1
Végh Guidó	2	2	2	3	3	2	2	3	1
Vingai József	1	2	2	1	2	1	2	1	1
Wagner Gyula	1	2	2	1	1	1	2	2	1
55 Weinmann Géza, izr.	2	3	4	4	4	4	3	1	2
Weismüller Ferencz	3	4	4	4	4	4	3	2	1
Záporý Viktor, izr.	1	1	1	1	1	1	2	1	1

Kimaradtak:
 Augusztinov János
 Iván János
 60 Manusov Antal
 Schnitzer Géza, izr. ism.
 Székely Árpád.

Összesen : 62.

Első C. osztály.

A tanuló neve és vallása, öszlöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallásian	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számolás	Rajzoló mértan	Szépiás		Tornázás
Ádám Károly	1	1	1	1	3	1	1	1	1
Abelsberg Miksa, izr.	3	3	3	3	3	3	2	3	2
Almai Gyula	3	4	4	4	4	4	3	2	3
Almai János	3	3	3	4	4	4	3	2	3
5 Bakacsi István	3	3	4	4	3	4	3	3	2
Banner Ottó	1	1	2	2	2	1	1	—	1
Benisch Aladár	3	4	4	4	4	4	3	4	2
Boros Béla	1	2	3	2	3	1	1	1	2
Bozsini Milán, gör. kel.	2	1	3	3	3	3	2	3	1
10 Böröcz László	2	2	2	3	3	3	1	3	1
Buday Károly, helv.	3	3	3	4	4	4	3	4	2
Cherrier János	1	1	1	3	3	2	1	3	1
Csokonay Károly	3	3	4	4	4	3	3	3	2
Dobó András	3	4	4	4	3	4	3	2	2
15 Elmer Péter	2	1	2	3	3	2	2	1	1
Elek Zoltán	2	2	3	2	3	2	2	3	1
Farkas Imre	2	3	3	3	4	3	1	2	2
Fischer Lajos	3	3	3	2	3	1	1	2	1
Gaskó Gyula	3	2	2	3	3	2	1	3	2
20 Gönczi László	1	1	2	3	3	2	1	3	1
Götz Gyula	3	3	3	3	3	1	3	2	1
Grosz Frigyes, izr.	2	2	3	3	3	3	2	1	2
Grosz Sándor, izr.	2	2	3	4	2	3	2	2	1
Herzogh Gyula, ágost.	1	1	1	1	1	1	2	1	1
25 Hevesi György, izr.	3	1	2	3	2	2	1	2	2
Joachim Ferencz	2	3	3	2	4	2	2	1	2
Jungen Aladár	1	1	2	2	2	1	1	1	1
Jungen Emil	1	1	1	2	2	1	1	2	1
Kertész Ferencz	1	1	1	2	1	1	1	2	1
30 Kibling Mátyás	1	2	2	2	3	2	2	1	1
Kis Andor, izr.	2	2	2	3	2	3	1	1	1
Kohn Béla, izr.	1	2	2	2	3	3	2	2	1
Kohn Dávid, izr.	1	1	2	3	2	2	2	3	1
Kovács Sándor, ism.	3	3	3	3	2	3	3	3	2
35 Kratochwill Lajos	3	2	3	4	3	3	1	2	1
Labdy Jenő	3	3	4	3	3	3	3	1	2
Mogán Ákos	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Moravetz Géza	2	1	1	3	2	1	1	3	1

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet
	Vallásian	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírás	Tornázás	
Nagy Gyula, helv.	1	1	1	1	1	1	1	1	1
40 Nagy István	2	2	1	3	3	2	2	2	1
Offner Károly	3	3	4	3	3	4	2	2	1
Osztie István	2	1	2	3	2	2	1	2	1
Perhács Gyula	2	1	2	3	3	2	1	2	1
Rácz József	3	2	3	3	3	2	2	3	1
45 Rényi Dezső	3	2	2	3	3	3	3	1	2
Rostos Nándor, izr.	3	2	3	3	3	2	1	3	2
Rziha Nándor	3	2	3	3	3	2	3	3	2
Scherer Oszkár	3	2	3	3	3	3	2	3	1
Schveiger Béla	3	3	3	3	3	4	3	—	2
50 Szalma János	3	4	4	4	4	4	3	4	2
Teffert Lajos	1	2	3	2	3	1	2	1	1
Tenner Ernő, izr.	2	2	2	2	2	2	2	2	1
Timpauer Géza, ism.	3	2	1	3	3	2	2	3	2
Tóth József	3	2	3	3	3	3	3	3	1
55 Tölcséri József	3	4	4	4	4	4	2	2	2
Török Sándor	1	3	3	3	3	3	3	3	1
Vadász István	3	4	4	4	4	4	3	3	2
Varga Pál	1	1	1	2	3	1	1	2	1
Velcsov Venczel	1	2	3	2	3	2	2	2	1
60 Weisz Lajos, izr.	2	2	1	2	2	2	3	2	1

Kimaradt : Hegedűs István.

Vizsgálatlan maradt : Heine Henrik.

Összesen : 62.

Második A. osztály.

A tanuló neve és vallása, öszlöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k							Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírás		Tornázás
Ajváz Bogdán, gör. kel.	1	2	2	2	3	2	2	2	1
Andrássy Kálmán	1	2	3	2	1	2	2	2	1
Árvay Ferencz	1	1	2	1	1	1	2	2	2
Béreczy Géza	1	2	2	2	2	2	2	1	2
5 Bieber Mátyás	1	2	2	2	2	2	1	1	1
Bogcha Imre	1	3	3	3	3	2	2	3	2
Bózsó Ferencz	1	2	3	2	2	2	2	2	1
Christmann János	1	3	3	3	2	3	2	2	1
Csipkés Endre	1	2	2	2	2	2	2	2	1
10 Csonka Ferencz	1	1	2	1	2	2	1	2	1
Csöke Imre	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Deutsch Dezső, izr.	3	3	2	3	3	3	3	3	2
Domokos László, helv.	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Donawell János	1	3	2	3	3	3	2	2	2
15 Fischer János, izr.	2	3	3	3	1	3	3	3	1
Fodor István	2	4	3	4	3	3	3	3	2
Fráter Zoltán	1	1	2	2	1	1	2	2	1
Germarz Ferencz	1	3	3	1	2	2	2	2	1
Glasz Péter	1	2	2	3	2	3	1	3	1
20 Goldschmiedt Oszkár, izr.	2	3	3	3	3	3	3	2	2
Gottlieb Béla	2	3	4	4	4	3	3	3	2
Halál József	1	3	2	3	3	3	2	1	1
Hazay Aladár	3	4	4	3	3	3	2	3	2
Héja József	1	2	2	3	3	3	2	3	2
25 Híres József	2	4	4	3	4	3	3	3	2
Hochstrasser Miklós	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Holub Károly	1	2	2	3	3	3	1	2	1
Huszka Ernő	1	2	1	2	1	1	1	2	1
Járosy Dezső	1	2	3	3	3	3	2	3	1
30 Karl Béla	1	3	3	3	3	3	2	—	1
Käsztner Imre	3	2	3	3	3	3	3	2	1
Ketter Gyula	1	3	4	3	3	4	4	2	2
Kovács Károly, helv.	1	2	2	3	2	2	1	3	2
Kreiszl Pál	1	1	2	2	2	2	3	3	1
35 Kuhn Péter	1	3	4	3	3	3	1	1	2
Lengyel István	3	3	4	4	4	3	3	2	2
Lindl Zsigmond	1	3	3	2	3	3	3	2	1
Lippmann Gyula, ágost.	2	2	2	3	2	3	2	3	1

A tanuló neve és vallása, öszlőndfjas vagy isméllő-e?	T a n t á r r e g y a k							Magaviselet	
	Vallástan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírás		Tornázás
Löffler Géza, izr.	2	2	2	3	2	3	3	3	1
40 Máté Zoltán	2	4	4	4	4	4	4	3	1
Mészáros Béla	2	4	4	4	4	4	3	—	2
Mogán István, izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Nagy Dezső	1	2	2	3	2	2	1	1	1
Nekich Richard	1	2	3	2	2	3	2	1	2
45 Nemeckay Ede	1	2	2	3	3	3	2	3	1
Ochsenfeld Mihály	1	3	3	2	3	2	1	2	1
Putics György, gör. kel.	3	4	4	4	3	3	3	3	2
Roszmann János	1	2	2	3	2	2	2	1	1
Schaar Kornél, izr.	1	1	1	1	1	1	2	2	1
50 Strubert Jakab	1	1	2	2	2	2	2	2	1
Szabó Gyula	1	2	2	2	2	2	1	2	1
Szabó József	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szitkay János, ism.	2	3	3	3	2	1	2	2	1
Szögi Ferencz	1	4	4	4	4	4	1	2	2
55 Szűcs Endre	1	1	2	1	3	2	3	3	1
Telbisz Péter	1	3	3	3	3	3	3	3	1
Tóth Imre	3	2	3	2	3	3	1	1	1
Vágó Pál	1	2	2	3	2	3	3	3	1
Vály Viktor	1	2	2	2	2	2	2	2	1
60 Winkler Andor	3	3	3	3	2	3	3	2	2
Wollner Rezső, izr., ism.	3	3	3	3	2	3	4	3	2
Zacharia Emil, gör. kel.	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Kimaradtak:
Bolehovszky Gusztáv,
Fischer János, idősb,
65 Leopold Andor, izr.,
Schwartz Lajos, izr., ism.

Összesen: 66.

Második B. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k								Magaviselet
	Vallásan	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírtás	Tornázás	
André János	2	2	4	4	4	3	3	1	2
Baresay István, hely., ism.	2	2	3	2	2	2	2	1	1
Bistvák Ferencz	1	2	2	2	2	2	2	2	1
Böck Rezső	1	2	3	3	1	3	2	3	1
5 Csetneki Árpád	2	3	4	4	4	3	3	3	1
Ernst György	1	1	2	3	3	2	2	2	1
Farkas István	1	1	2	2	1	2	1	1	1
Fráter Gyula	2	3	3	4	4	3	2	3	2
Gligorovits Sándor, gör. kel.	2	3	3	3	4	4	2	1	1
10 Grasselly Károly	2	2	3	2	2	2	2	3	1
Griffel Lajos	2	2	3	2	2	3	2	2	1
Hahn Alajos	1	1	2	1	2	2	2	3	1
Herzog Ádám	1	1	2	1	1	3	3	2	1
Horváth Kálmán	1	1	1	1	2	2	1	2	1
15 Hönig Antal	1	2	3	2	3	3	1	4	1
Idakéri Győző	1	1	1	1	1	1	2	1	1
Kalapis János	1	3	3	3	3	4	3	4	2
Kamráth Dezső	2	2	3	3	3	3	2	2	1
Kapovits Felix	2	2	3	2	2	3	2	3	1
20 Kleits János	2	3	3	3	3	3	2	2	1
Kleits Mátyás	1	2	2	2	2	3	1	2	1
Klingler Ferencz	2	3	3	3	3	3	1	2	2
Klinkhammer Frigyes	3	3	4	4	3	4	4	3	2
Klinkhammer Miksa	2	3	4	4	2	3	4	2	2
25 Koczka Elemér, izr.	1	1	2	1	1	2	2	2	1
Kohn Emil, izr.	1	1	2	1	2	2	1	3	1
Kohn Sámuel, izr.	1	2	3	3	3	2	3	2	2
Kordás Pál	1	1	2	1	1	1	1	2	1
König Henrik, izr.	1	3	4	3	3	3	3	4	2
30 Körösy László	1	2	3	3	3	4	3	4	1
Krón Imre, izr.	2	2	3	2	3	2	3	2	2
Lakatos Géza	2	3	3	3	3	3	3	2	1
Lantos Ferencz	1	1	1	1	1	1	2	3	1
Lévay Béla, hely.	3	2	3	2	3	3	4	2	1
35 Lévay Ferencz, hely.	2	2	2	2	2	2	4	2	1
Lukhaub Gyula	1	2	2	2	2	1	3	4	1
Marinkovits Milán, gör. kel.	3	3	3	2	1	2	2	2	2
Martin Aurél	1	1	2	2	3	2	2	2	1

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r s z y a k								Magaviselet
	Vallásian	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Szépírvás	Tornázás	
Mazanecc Aladár	1	2	2	2	3	3	3	3	1
40 Nagy Sándor, hely. . . .	2	2	2	3	3	2	1	2	1
Niklós Károly	1	3	3	3	2	2	2	2	1
Ördög Lajos	1	3	3	4	3	3	2	3	2
Pap András, ism.	1	2	3	3	3	2	3	3	2
Pap Ferencz, hely.	2	2	3	3	3	3	3	2	1
45 Paulovics Sánd, gör. kel., ism.	2	2	3	3	3	2	2	—	1
Pálffy Sándor	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Pintér László, ism.	1	2	3	3	2	2	2	3	2
Pollák Béla, izr.	2	2	3	3	4	3	3	—	1
Rack Géza	1	1	2	1	2	1	1	3	1
50 Remnel Jakab	3	3	4	3	2	3	3	4	1
Rényi Jenő	2	3	4	3	3	3	3	1	1
Rózsa József ifj., ism.	1	1	1	2	3	3	2	2	1
Rózsa József id.	2	3	3	3	3	3	3	1	2
Sebestyén István	1	1	1	1	1	1	1	2	1
55 Szavantsek István	1	2	1	1	1	1	2	2	1
Tatárovits János, gör. kel.	2	3	3	2	3	3	2	3	1
Tolnai Károly	2	3	4	4	4	3	3	3	1
Tóth Gyula	1	1	2	1	1	1	2	2	1
Tóth Kálmán	2	2	3	3	3	3	2	3	1
60 Weinberger Ferencz, izr.	3	2	3	2	3	2	3	3	1
Weisz Adolf, izr.	1	3	4	3	3	4	3	3	1
Wellisz Géza, izr.	2	2	2	2	1	2	3	3	2

Kimaradt:
Joachim Károly.

Vizsgálatlan maradt:
Horváth Ferencz.

Összesen : 64.

Harmadik A. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettani földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Tornázás	Magaviselet
Altenbach József	2	2	1	3	2	2	3	3	2	2
Barbjer József	2	3	4	4	3	2	4	4	1	2
Becker János	1	1	1	2	1	1	1	1	3	1
Beleszlin Wladimir, gör. kel.	1	2	3	4	2	2	3	3	3	1
5 Benisch Arthur	1	1	1	1	1	1	3	3	3	1
Berger Imre, izr.	1	1	1	2	2	1	2	1	3	1
Blayer Gyula, izr.	4	2	2	4	3	2	2	3	4	2
Bokor János	2	3	4	4	3	2	4	4	3	2
Bruch József	2	1	1	3	2	2	3	2	3	1
10 Burián József	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Csillag Győző, ism.	2	3	3	3	2	1	3	3	3	2
Dettre István	2	2	2	3	1	2	1	1	3	1
Dutschak András	1	2	1	1	1	1	1	2	2	1
Engel Vilmos, izr.	2	2	2	3	2	2	3	3	3	2
15 Fráter Béla, ism.	3	2	3	3	2	2	2	3	2	2
Gaskó János	2	3	3	3	3	2	2	3	3	2
Gassenfeit József	1	1	1	2	1	1	1	2	2	1
Gombos József	2	2	2	3	3	2	3	2	2	1
Góth Emil, izr.	2	2	2	3	2	2	3	3	2	1
20 Grüner Ede	3	3	3	3	3	2	3	3	2	2
Grünfeld József, izr.	2	3	3	4	3	2	3	3	2	2
Herczogh Árpád, ágost.	2	2	3	3	1	2	1	3	2	2
Holczer Jenő, izr.	2	2	2	3	2	1	2	3	3	1
Karakásevits Károly, gör. kel.	3	2	3	3	2	1	1	3	2	1
25 Katona András	3	2	2	3	3	3	3	3	2	1
Kelemen Kálmán, izr.	1	1	1	2	1	1	1	1	—	1
Kelsch Péter	1	1	1	3	1	1	3	2	2	1
Kneip Miklós	1	1	1	3	1	2	1	1	1	1
Krikkay Tivadar	1	1	2	3	2	1	2	2	1	1
30 Lehner János	2	3	3	4	3	3	3	3	2	2
Magarasevics Leontin, gör. kel.	1	2	1	2	2	1	1	1	1	1
Márki Imre	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1
Murka Béla	1	2	3	4	3	3	4	4	2	2
Nyáry Viktor	2	3	3	2	2	2	3	3	2	1
35 Papp István	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1
Pataky Zoltán	3	4	3	4	3	2	4	2	3	2
Pollák Lajos, izr.	2	2	3	3	1	1	2	3	3	1
Reök István, ágost.	1	2	2	2	2	1	3	2	2	1

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettani földrajz	Számítlan	Rajzoló mértan	Tornázás	Magaviselet
Rósa Ernő, izr.	3	2	3	3	1	1	3	3	3	1
40 Rózsa Gyula	1	2	3	4	3	2	4	4	2	2
Schaar Elemér, izr.	1	1	1	2	1	1	1	1	3	1
Schorr Ozeás, izr.	1	2	2	3	2	1	3	2	1	1
Somogyi Lajos	2	3	3	3	2	1	2	3	2	1
Sternlicht Manó, izr.	1	2	2	3	3	3	3	3	3	1
45 Szilberleitner Ferencz	3	3	3	3	2	2	3	2	1	2
Timcsák Béla	1	2	2	2	1	1	2	2	1	1
Traum Péter	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Treisz József	1	2	1	3	1	2	2	1	1	1
Ullrich József	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
52 Vőneki Antal	2	2	1	2	2	2	2	1	3	1
Waldner Jakab	1	1	1	2	1	2	2	1	2	1
Waltrich János	1	2	2	4	2	2	3	2	2	2

Kimaradt:

Telbisz Károly.

Meghalt:

Nesztorovits György, gör. kel.

Összesen: 54.

Harmadik B. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétel-e?	T a n t á r g y a k									Magaviselet
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettani földrajz	Számtan	Rajzoló mértan	Tornázás	
Auer György	2	3	3	3	3	2	2	3	3	2
Blau Henrik, izr.	1	2	2	3	3	3	2	3	3	1
Czirner Károly	1	3	3	3	1	1	3	3	1	1
Fischer Lajos, izr.	1	3	3	4	2	3	3	2	3	1
5 Gábel János	1	2	1	2	1	1	1	1	3	1
Goldgruber Árpád, izr.	2	3	4	3	3	3	3	3	1	2
Gönczi Lajos	1	1	1	2	2	1	1	2	1	1
Götz Tamás	1	2	2	3	2	2	2	3	3	1
Gözl Lajos, izr.	3	3	4	4	3	3	4	3	4	2
10 Grósz Ferencz, izr.	1	2	2	2	1	1	2	2	2	1
Groszmann Adolf, izr.	1	2	1	2	1	1	1	1	—	1
Grüber Jenő	2	3	3	3	3	3	3	3	2	1
Grün Vilmos, izr.	1	3	3	2	3	3	3	3	3	2
Harez János, ism.	2	3	4	3	3	2	3	3	3	2
15 Heimann Dezső, izr.	2	3	3	3	3	3	3	3	4	1
Hesch Oszkár, izr.	2	2	2	3	2	2	3	2	3	1
Jakobi Péter	1	2	1	2	1	1	1	2	2	1
Kispál Bálint, hely.	2	1	1	2	2	1	1	1	—	1
Knöpfler Rudolf, izr.	1	2	2	3	1	2	2	2	2	1
20 Kohn Armin, izr.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Kóhegyi Andor, hely.	1	2	3	3	3	2	3	3	2	2
Krahl Sándor, izr.	1	2	3	2	1	2	3	3	4	2
Kumini Jakab	1	3	3	4	3	2	3	3	2	1
Lauritz Miklós	1	3	2	3	2	2	3	2	2	1
25 Leichnam Miklós	1	3	3	3	3	2	2	3	2	2
Löwenstein Ernő, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Lulay Mátvás	1	2	1	2	2	2	2	2	1	1
Luczay Livius, gör. kel. ism.	2	2	3	2	1	2	2	1	1	1
Majer György	2	3	2	3	2	2	3	2	2	1
30 Mihályfy László, öszt.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Miskolczy István	1	2	3	2	1	1	2	3	2	1
Pekl Mihály	1	2	1	2	2	2	2	2	2	1
Pinkert Zsigmond	1	3	2	3	2	2	2	2	2	1
Pintér József	1	2	1	2	3	2	3	1	2	1
35 Rajner Kálmán, ism.	2	3	3	3	3	3	3	2	1	1
Rácz Gyula	1	3	4	4	3	2	3	3	2	1
Schannen Béla	1	4	3	4	2	2	4	3	2	1
Schossberger Aurél, izr.	2	3	3	3	2	3	3	3	3	2

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettani földrajz	Számítan	Rajzoló mértan	Tornázás	Magaviselet
Schütz Antal	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
40 Schwalb Manó, izr.	4	3	4	4	3	2	4	4	3	1
Sőregi Mátyás	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Szücs Ferencz	2	3	3	3	3	3	3	3	3	1
Tantschitz Felix, ágost.	2	3	3	3	3	1	2	3	3	1
Timpauer Lajos	1	1	1	2	1	3	3	2	3	1
45 Vendling József	2	3	3	3	2	2	3	2	2	1
Virág Lajos	2	3	3	3	3	3	3	4	3	2
Volf József, izr., ism.	1	2	1	2	1	1	1	2	3	1
Wirth Henrik	1	3	2	3	2	2	3	2	2	1
Zákits András, gör. kel.	1	3	2	3	2	3	3	3	1	1
50 Zákits Milán, gör. kel.	1	2	2	2	1	1	2	2	1	1
Zsótér Ferencz	1	2	2	2	1	1	1	1	1	1

Kimaradt :
Székési Sándor.

Összesen : 52.

Negyedik A. osztály.

A tanuló neve és vallása, öszlőndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									Magaviselet
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettud.	Algebra	Rajzoló mértan	Tornázás	
Andrássy Ákos	1	2	3	2	2	1	2	2	2	1
Ádám Sándor, izr.	3	3	4	4	3	3	3	4	4	2
Bosnyák László	2	3	4	4	3	3	4	3	-	2
Brommer Ödön	1	2	3	3	2	2	3	3	3	2
5 Búza László	1	1	3	2	2	1	3	3	2	1
Czibula Antal	1	2	2	3	3	2	3	2	3	1
Csányi László, izr.	2	2	3	2	2	2	2	3	2	2
Fodor István, hely.	1	3	3	3	3	3	3	3	2	1
Friedrich András	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
10 Gerber Hugó	1	1	1	1	2	1	1	2	2	1
Gombkötő Antal	3	3	3	3	3	2	3	3	2	2
Gróf Atilla	2	3	4	3	3	2	3	3	2	1
Grüner Mózes, izr.	1	2	2	2	3	1	2	2	3	1
Heszlényi Béla	3	3	4	3	3	2	3	2	2	1
15 Hodács Ágoston	2	2	1	1	2	1	2	3	3	1
Hubert Gyula, izr.	3	2	3	2	1	2	2	2	1	2
Jóhárt József	1	2	3	2	3	3	3	2	2	2
Kafka Ferencz	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
Kapp Károly, öszl.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
20 Klein Ákos, izr.	1	1	2	2	1	1	2	2	3	1
Klein Oszkár, izr.	1	1	2	2	1	1	2	2	3	1
Ladányi Vincze	2	2	2	3	3	2	3	3	2	1
Lakatos Mihály	1	2	4	3	3	2	3	3	3	1
Lázár György	2	2	3	2	2	1	3	2	2	1
25 Lólin Péter, gör. kel.	3	3	4	3	3	3	3	3	2	2
Milosevich Dániel, gör. kel.	2	2	1	2	2	1	1	1	2	1
Mixich Emil	2	3	3	3	2	2	2	3	3	2
Müller Dezső, izr.	1	2	2	2	1	1	1	2	3	2
Nagy Lajos	3	3	4	3	3	3	4	2	3	2
30 Neurohr József	1	3	3	3	2	3	3	3	2	1
Ofner Jenő, izr.	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1
Rosenfeld Richard, izr.	2	3	3	3	3	2	2	2	2	2
Rózsa János	1	2	3	2	3	2	3	2	3	1
Salamon Gyula	1	1	2	1	2	1	2	1	1	1
35 Schreiber Jakab	1	2	2	2	2	1	1	2	2	1
Sonnenfeld Arthur, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Takács Antal	2	1	2	2	1	1	2	1	2	1
Tanay Károly	2	3	4	4	3	3	3	3	1	2

A tanuló neve és vallása, öszlőndíjas vagy ismélő-e ?	T a n t á r g y a k									
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természetráaj	Algebra	Rajzoló mértán	Tornázás	Magaviselet
Tary Jenő	2	3	4	4	3	4	4	4	2	2
40 Telbisz Jenő	1	1	1	1	2	1	1	2	2	1
Teng Ferencz	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1
Tóth Imre	1	1	2	1	1	1	2	2	1	1
Várnay Dezső	1	1	2	2	1	1	2	2	3	2
Venetiánér Sámuel, hely.	1	3	3	3	3	2	3	3	3	2
45 Weidmann Ádám	1	2	2	3	1	2	3	3	1	2

Kimaradt :
Györfly János.

Vizsgálatlan maradt:
Perhács Sándor.

Összesen : 47

Negyedik B. osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztörtdíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettudomány	Algebra	Rajzoló mértan	Tornázás	Magaviselet
Andres János	1	2	3	4	3	3	3	4	4	2
Ausländer Béla, izr.	1	2	2	2	3	3	1	2	2	2
Bézy Elemér, hely.	1	2	2	3	3	2	3	2	3	2
Bóhn Antal	1	2	2	3	3	2	3	3	2	1
5 Dékány János	1	2	1	1	1	1	3	2	3	1
Döme Gyula, hely.	1	2	2	3	2	2	2	2	1	1
Engel Sándor, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Eröskövy Dezsö	1	1	3	3	3	2	2	3	2	2
Fajka Sándor	2	2	3	3	3	2	3	2	2	2
10 Fendler Frigyes	2	1	2	2	3	2	2	1	1	2
Geyer Hernik, hely.	1	1	2	2	1	1	1	2	3	1
Gönczi Elemér, izr.	1	1	2	2	2	2	2	1	3	1
Grüner Manó, izr.	1	1	1	1	1	1	2	2	3	1
Haber Ernö	3	3	3	3	4	3	4	3	2	2
15 Hammer Károly	2	3	3	3	3	3	3	3	1	2
Jancsovits Jenö, ágost.	1	1	1	2	1	1	1	2	2	1
Kiss Ferencz	2	2	3	2	3	3	2	3	3	1
Kovács József	1	1	1	1	2	1	2	2	2	1
Kutni Gyula	1	1	2	2	2	1	2	1	3	1
20 Latzkovits László	2	4	4	4	4	3	4	3	3	2
Martinu Lajos	1	2	2	2	2	2	2	3	3	1
Meiszner Péter	1	2	2	3	2	2	3	3	2	1
Mészáros Kálmán	1	1	3	3	2	1	3	2	2	2
Micsik Lajos	2	3	2	2	3	3	2	3	2	2
25 Neuhausz József	1	2	3	3	3	3	2	3	3	2
Polgár Péter, hely.	1	1	3	3	1	1	2	3	4	1
Póth János	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1
Regdon János	2	3	3	4	3	3	4	4	2	1
Rehlinger János	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
30 Reviczky Tamás, öszl.	1	1	2	2	1	1	2	1	1	2
Rósa Lajos, izr.	1	1	2	2	1	1	1	2	1	1
Schorsch Antal	1	1	1	2	2	2	2	3	2	1
Schweighofer Antal	1	2	3	3	2	2	3	2	1	2
Spitzer József, izr.	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1
35 Steiner Ernö, izr.	1	1	1	2	2	1	3	2	1	1
Szárnyas Kálmán	1	1	2	3	3	1	3	3	2	1
Szegheö Gábor, izr.	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1
Szigeti Károly, izr.	2	2	3	3	3	3	1	3	2	2

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k									
	Vallásian	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettudj	Algebra	Rajzoló mértan	Tornázás	Magaviselet
Temesváry Lajos . . .	1	1	3	3	2	1	1	1	2	1
40 Till Gusztáv . . .	1	2	3	3	3	2	3	4	3	2
Török Béla . . .	1	1	2	2	1	1	2	2	1	1
Unterreiner Mihály	1	3	3	3	3	2	3	3	2	1
Üveges Lőrincz . . .	1	2	3	3	3	1	3	3	3	1
Valtner Jenő . . .	1	1	2	3	2	1	2	3	3	2
45 Vedres László . . .	1	2	3	3	3	2	3	3	4	2
Vékes Imre . . .	3	2	3	3	3	3	2	2	3	2
Zsótér Zoltán . . .	1	1	3	3	2	1	3	1	3	1

Összesen : 47.

Ötödik osztály.

A tanuló neve és vallása, osztálydíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvas- mány, görög irod. és művelődés törté- nelmének	Tölgénelem	Természettan	Mennyiségtan	Szabadkézi és geometriai rajz	Tornázás
Bakos Pál, helv.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	2	1
Balla János	1	2	3	3	—	3	3	2	1	3	1
Becker Mihály	1	1	1	1	1	—	1	1	2	2	1
Benedek Elemér	2	3	2	3	3	—	3	3	3	—	2
5 Blayer Endre, izr.	2	4	3	4	4	—	4	3	4	—	3
Bózsó Antal	1	2	2	3	3	—	1	1	3	—	2
Brandstetter Arthur	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1
Csányi Károly, izr.	1	2	2	2	2	—	1	1	1	—	2
Cserei Gedeon	2	4	3	4	3	—	3	3	4	—	3
10 Csonka Nándor	1	2	2	3	3	—	2	2	2	—	1
Deffert Miklós	1	2	1	3	3	—	1	1	3	—	3
Deli Győző	2	2	2	3	3	—	2	2	3	—	1
Dörner Hugó	1	2	1	2	2	—	1	1	2	—	2
Eisenstein Rezső, izr.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	2
15 Erdélyi Sándor	1	3	3	4	—	2	3	3	3	2	1
Fajka Kálmán	2	2	3	4	—	2	3	2	3	3	3
Fráter László	1	2	3	4	3	—	1	2	3	—	3
Fromm József, ágost.	1	2	3	3	—	2	1	3	2	3	2
Gera Antal	1	2	2	2	2	—	2	2	1	—	2
20 Horváth Imre	3	3	3	3	3	—	3	3	3	—	1
Hubert Lajos	1	2	2	2	2	—	2	3	3	—	1
Ivánkovits Lajos	1	2	2	3	3	—	1	2	2	—	3
Kamráth Jenő, ism.	1	2	3	4	3	—	1	1	3	—	1
Káplány Géza	1	2	3	3	3	—	2	2	3	—	2
25 Kátay Nándor	2	2	3	3	—	2	3	2	3	3	3
Kiss Aladár	1	1	1	1	2	—	1	1	1	—	2
Klein Andor, izr.	1	2	1	2	2	—	1	1	2	—	2
Kordás Mihály	1	2	2	3	3	—	2	2	2	—	3
Köszeghy Antal, ism.	1	1	3	3	—	1	2	1	3	2	2
30 Kriván Dénes	1	2	2	3	3	—	2	1	3	—	3
Künstler Miksa, izr.	2	3	3	4	—	3	4	3	4	—	2
Manheim Mór, izr.	2	3	2	3	3	—	2	2	3	—	3
Marschang József	2	2	2	3	3	—	3	3	3	—	1
Mayer János	1	1	1	2	2	—	1	1	1	—	2
35 Milutinovits Milán, gör. kel. öszl.	1	3	3	3	3	—	3	3	3	—	3
Motika Adolf	1	1	1	2	2	—	1	1	1	—	3
Müller Jenő, izr.	1	1	1	2	2	—	1	1	1	—	2
Nagy István	1	1	1	1	2	—	1	1	1	—	3

A tanuló neve és vallása, öszlönkéntes vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k											
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar írod. olvas- mány, görög írod. és művelődés törté- nelmének	Történelem	Természettudomány	Matematika	Geometria és rajz	Tornázás	Magaviselet
Parasin József	1	2	2	3	—	2	3	2	3	2	3	2
40 Rajner Aladár	1	3	3	3	—	3	3	2	3	2	2	2
Rappensberger István	2	3	3	3	—	3	3	3	3	3	1	2
Reiner Henrik, ízr.	1	3	3	4	3	—	2	2	3	—	3	2
Robicsék Henrik, ízr.	1	2	2	4	3	—	1	2	3	—	—	2
Rosenzweig Miklós	1	2	1	2	2	—	1	1	3	—	1	1
45 Schöffler Ferencz	1	2	1	3	2	—	2	1	3	—	2	1
Somogyi József	1	1	1	3	2	—	1	1	2	—	1	1
Tauber Rezső, ízr.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	3	1
Thomay Ernő, ágost.	1	2	1	2	2	—	2	2	2	—	2	1
Timina Zoltán	1	2	2	3	—	2	2	1	2	1	1	1
50 Újházy Andor, ágost.	3	3	3	3	—	3	4	3	3	3	3	2
Wagner Ede	1	1	1	2	2	—	1	1	1	—	2	1
Wengritzky Sándor	2	3	3	3	3	—	3	2	3	—	3	1
Winkler Sándor, ízr.	1	1	2	3	2	—	1	1	2	—	3	1
Zimányi Gyula öszt.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	—	1
55 Zombory István	1	2	2	4	3	—	2	3	3	—	1	2
Zubán Rezső	2	3	2	2	3	—	2	3	3	—	2	2

Kimaradt:

Bálint Béla,
Déry Ernő, ízr.,
Milosevics Sándor, gör. kel.
60 Orthmayer József.

Összesen: 60.

Hatodik osztály.

A tanuló neve és vallása, öszlőndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k											
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvas- mány, görög irod. és művelődési tör- ténelem	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Szabadkézi és geometriai rajz	Tornázás	Magaviselet
Adamik János	1	3	3	3	3	—	3	3	3	—	2	1
Barna Leander	1	2	3	3	3	—	3	1	3	—	2	1
Benedict Imre, izr.	2	3	2	2	2	—	2	2	2	—	2	2
Brandspiegel Mór, izr.	1	2	2	2	3	—	3	3	3	—	3	2
5 Butca Győző, gör. kel.	1	3	3	3	4	—	3	3	3	—	2	1
Csillag László	1	3	3	3	—	2	3	2	3	3	3	1
Curry Richard	1	2	2	2	3	—	3	2	2	—	2	1
Deutsch Ferencz, izr.	2	3	3	2	3	—	3	3	3	—	3	2
Devald Vilmos	1	1	1	1	2	—	2	1	2	—	2	1
10 Erőskövy Gyula	1	3	3	3	3	—	3	2	4	—	2	2
Gimpel Miklós	1	3	2	3	3	—	2	2	2	—	1	1
Grüner Fülöp, izr.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	3	1
Grünwald Ignác, izr.	1	1	1	2	1	—	3	1	1	—	1	1
Hacker Kálmán, izr.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	2	1
15 Illic Ulászló, gör. kel.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1
Jevrits Szilárd, gör. kel.	1	3	3	4	3	—	3	2	4	—	2	2
Jó járt Illés, öszt.	1	1	1	2	2	—	1	1	2	—	3	2
Katona Árpád	2	2	2	2	3	—	2	1	4	—	—	2
Kiss Károly	1	1	1	1	2	—	1	1	2	—	1	1
20 Klumák János	1	1	1	1	1	—	2	1	1	—	2	1
Kontrászty Dezső	1	1	1	2	1	—	2	1	1	—	2	1
Manjov Rafael	1	1	1	1	2	—	1	1	2	—	3	1
Masa Gyula	2	3	3	3	3	—	3	3	3	—	2	1
Mayer Fülöp	1	2	2	3	3	—	3	2	3	—	2	1
25 Mészáros Lajos	1	2	3	3	—	1	2	1	3	1	3	1
Mosonyi Emil, izr.	2	3	4	3	—	1	3	3	4	2	1	2
Ofner Ödön, izr.	1	2	2	3	3	—	3	1	2	—	3	1
Ottovay Zoltán	1	1	1	1	2	—	1	1	1	—	2	2
Pap Ernő, öszt.	1	2	3	3	3	—	2	2	3	—	3	2
30 Rack János	1	1	2	2	2	—	1	1	2	—	2	1
Reichenthal Marcell, izr.	2	1	2	1	—	1	1	1	1	1	2	1
Rósa Géza, izr.	1	3	3	3	—	2	3	2	4	3	3	2
Rósa Imre, izr.	1	3	3	3	—	2	2	1	3	1	2	2
Rudolffy Róbert, izr.	3	3	3	3	—	2	3	2	3	2	1	2
35 Schiller György	1	1	1	1	2	—	1	1	2	—	2	1
Schmidt Gáspár	2	3	3	3	3	—	2	3	3	—	1	1
Steigerwald Ádám	1	2	2	3	3	—	2	2	3	—	3	1
Stejskál Ottó	1	2	1	2	—	1	2	1	2	1	2	1

A tanuló neve és vallása, öszöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k											
	Vallásian	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvas- mány. görög irod. és művelődés tör- ténélem	Történelem	Természettudj	Mennyiségtan	Szabadkézi és geometria rajz	Tornázás	Magaviselet
Szobotka Jenő, izr.	3	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	2
40 Szőri József	1	3	3	3	—	1	3	3	3	1	1	1
Takács Gyula, öszl.	1	2	2	2	—	1	2	1	1	2	3	1
Tarnai Béla	1	2	2	2	3	—	2	2	2	—	3	1
Teffert Károly	1	2	2	3	3	—	2	1	2	—	1	1
Topcsiov János	1	2	2	3	3	—	3	2	3	—	2	1
45 Urbán János	1	2	3	3	4	—	3	3	4	—	1	2
Vedres Andor	1	2	3	2	—	1	2	1	3	2	2	1
Vidakovics Dániel	1	2	3	2	2	—	2	1	1	—	3	1
Weinstein Samu, izr.	3	3	4	4	4	—	3	3	3	—	3	2
Wolleck Géza	1	1	1	1	1	—	2	1	1	—	2	1
<i>Összesen : 49.</i>												

Hetedik osztály.

A tanuló neve és vallása, öszlőndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k											
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvas- mány, görög irod. és művelődés tör- ténelem	Földrajz	Természettan	Mennyiségtan	Ábrázoló mértan	Tornázás	Magaviselet
Balogh Gyula	2	3	3	4	3	—	2	3	3	—	2	2
Barcsay Károly, hely.	3	3	3	4	—	3	3	3	3	3	2	2
Bauer János	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1
Beke Béla	1	2	3	4	—	2	3	3	3	1	2	2
5 Berdenich Ernő	1	1	1	2	1	—	3	3	3	3	1	1
Bosnyák Dezső	1	2	3	3	—	3	3	3	3	3	2	1
Böröcz Mihály	1	2	3	2	3	—	2	2	1	—	1	1
Caesar Gyula	1	1	1	1	2	—	1	2	1	—	2	1
Csikós Ádám	1	2	3	4	3	—	3	3	3	—	2	1
10 Eisenstein Károly, izr.	2	1	1	1	2	—	3	1	1	—	—	2
Gönczi Dezső, izr.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	2	1
Heimann József, izr.	2	3	3	3	2	—	3	3	2	—	3	2
Horváth József	1	2	2	3	3	—	3	3	2	—	3	2
Janikievits Balázs, gör. kel.	1	3	3	3	3	—	2	1	1	—	3	2
15 Juhász István, gör. kath.	1	1	1	1	1	—	1	2	1	—	2	1
Károlyi Lajos, ágost. öszt.	1	1	2	2	—	1	2	2	1	1	2	1
Kibling Ferencz	1	2	2	2	2	—	3	3	3	—	2	1
Kiss Béla	1	1	2	2	—	2	2	2	1	1	2	1
Klein Béla, izr.	2	2	2	2	2	—	3	2	3	—	2	1
20 Kováts Géza öszt.	1	1	1	1	1	—	2	2	2	—	2	1
Letz Lajos	1	2	2	2	2	—	3	2	2	—	1	1
Martinovits Endre, gör. kel., öszt.	1	1	1	1	1	—	1	1	2	—	—	1
Mathias Arthúr	1	1	2	3	3	—	3	2	2	—	2	2
Mildner Gyula	1	1	1	2	2	—	1	1	2	—	2	1
25 Milkó Vilmos, izr.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	3	1
Müller Vilmos, izr.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1
Nesztor Kamill, gör. kath.	1	2	2	2	2	—	2	1	2	—	2	2
Nyáry Béla	1	2	2	2	3	—	3	2	2	—	—	2
Paki Miklós	1	1	1	1	1	—	3	1	1	—	3	1
30 Paleta Győző	1	3	2	2	3	—	2	2	2	—	3	1
Pap Imre	1	3	2	2	3	—	3	3	2	—	1	2
Pavlás Kálmán	1	2	3	2	—	2	3	2	2	2	1	1
Penszl Antal	2	3	3	3	3	—	2	3	3	—	2	1
Politzer Lipót, izr.	1	1	2	2	2	—	1	2	2	—	1	1
35 Rochnyák József	1	3	3	3	—	1	3	2	3	3	—	2
Rozgonyi György, hely.	3	2	3	3	—	2	3	2	3	2	3	1
Schwalb Lajos, izr., ism.	1	2	2	2	2	—	2	2	2	—	2	1
Sterba Emil	1	1	2	3	3	—	1	2	3	—	3	1

A tanuló neve és vallása, öszlőndijas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k										Magaviselet	
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvas- mány, görög irod. és művelődés for- talanul	Földrajz	Természettan	Menyviséglet	Ábrázoló mértan		Tornázás
Szauer Béla	1	1	3	2	—	2	1	2	3	2	2	1
40 Szegő Henrik, izr.	2	2	2	2	3	—	2	2	3	—	3	1
Szeles József	1	1	2	2	—	1	2	2	2	3	—	2
Telbisz Arthúr	1	1	1	2	2	—	1	1	1	—	3	1
Tóth Kálmán	1	2	3	3	3	—	3	3	3	—	3	1
Ungár Adolf, izr.	1	1	1	1	1	—	2	1	1	—	1	1
45 Vidacs Béla	1	2	3	3	—	2	3	3	4	3	2	1
Zimányi Lajos, öszl.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	2	1

Kimaradt : Deutsch Vilmos, izr.

Vizsgálatlan maradt : Jungen László.

Összesen : 48.

Nyolczadik osztály.

A tanuló neve és vallása, ösztöndíjas vagy ismétlő-e?	T a n t á r g y a k											Magaviselet
	Vallásian	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. oktatásnál, görög irod. és művelődés történelmének	Történelem	Természettan	Mennyviszég-tan	Abrázoló-művészet	Tomizás	
Agoesi István	1	3	3	3	—	1	2	3	3	—	2	2
Apró István, öszt.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1
Asprits Velimir, gör. kel.	1	3	2	2	2	—	3	2	3	—	2	1
Barta Dezső, izr.	1	1	1	1	1	—	1	1	2	—	1	2
5 Batáry Dezső	1	3	3	4	—	3	2	3	3	3	3	1
Benedict Gyula, izr.	1	2	2	2	—	2	2	3	2	1	2	2
Bernátsky Ernő	1	2	2	2	2	—	2	2	3	—	1	1
Bordán Oktáv, gör. kath., öszt.	1	2	2	3	—	1	1	1	2	1	1	1
Böhm Vilmos	1	3	2	3	—	2	1	2	3	1	1	2
10 Daróczi Mátyás	1	2	1	1	1	—	1	2	2	1	2	1
Ferenczi István	1	2	3	2	—	2	2	2	3	2	1	1
Fischer Samu, izr.	1	3	2	3	2	—	2	2	3	—	2	2
Frank József, izr.	2	3	1	2	2	—	2	2	2	—	2	2
Friedmann Márkusz, izr.	2	2	2	2	2	—	2	2	3	—	2	1
15 * Grüber Károly, izr.	1	2	3	3	3	—	1	3	3	—	2	3
Honorics Ferencz	2	3	3	3	3	—	3	3	2	—	1	1
Jek Ferencz	2	3	3	3	3	—	2	2	3	—	3	2
* Katona János	1	2	2	3	2	—	3	2	2	—	1	3
Kelcmen József, izr.	2	2	3	3	2	—	2	1	2	—	1	1
20 Kiss Zoltán	1	1	1	1	1	—	1	2	2	—	1	1
Kohn Károly, izr.	2	3	2	3	3	—	2	1	1	—	1	3
Korpásy Gyula	1	2	2	3	—	2	1	2	2	2	1	1
Liptai Imre, izr., ism.	1	2	3	4	3	—	1	2	3	—	1	3
Löwy Mór, izr.	1	3	3	3	3	—	3	2	3	—	3	—
25 Mányov Vincze	1	2	3	2	2	—	1	2	2	—	1	2
Medveczky László, ágost.	2	3	2	3	3	—	2	2	2	—	3	3
Mészáros Pál	1	1	2	1	1	—	1	2	2	—	1	2
Ottovay István	1	2	2	2	1	—	2	2	3	—	1	1
Paragi Ferencz	1	2	3	3	3	—	2	2	3	—	1	2
30 Prelogg József	1	1	1	2	2	—	1	1	2	—	1	2
Rajner Ágoston	1	1	2	1	1	—	1	1	1	—	1	1
Rátkovics Mihály	1	2	1	1	—	2	1	3	3	1	1	1
Reiniger Herman, izr.	1	2	3	3	3	—	2	2	2	—	3	3
Reiter Imre	1	1	1	2	2	—	2	1	1	—	1	2
35 Rennich János	1	1	1	1	1	—	2	1	2	—	1	2
Römer Péter	1	2	1	3	3	—	2	1	2	—	1	1
Scheffer István	1	2	2	3	2	—	3	1	2	—	2	2

* Mint önkéntes ismétlő a 1964/1893. sz. a kelt miniszteri rendelet értelmében a jelen tanévben nem osztályoztatott; az itt bejegyzett tanjegyeket az előző tanévben nyerte.

A tanuló neve és vallása, öszöntődíjas vagy ismétlő-e ?	T a n t á r g y a k												
	Vallásán	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Magyar irod. olvasmány, görög irod. és művelődés történelme	Történelem	Természettan	Mennyiségtan	Ábrázoló mértan	Bölcsészlet	Tornázás	Magaviselet
Schreiber Vilmos	2	2	2	3	3	—	3	2	3	—	3	2	1
Stejskál Károly	1	3	3	3	—	3	3	3	3	4	2	2	1
40 Steinitz Emil, izr.	2	3	3	3	—	3	3	3	3	3	—	—	1
Szabó Miksa	1	1	2	3	2	—	2	3	3	—	1	2	1
Szentgyörgyi Ferencz helv.	1	2	3	3	—	2	1	2	2	2	2	2	1
Várnai Dezső, izr.	1	3	2	3	—	1	2	2	2	2	2	1	2
Wanie Rudolf	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1	1
45 Weisz Béla, izr.	1	1	1	1	1	—	1	1	1	—	1	1	1
Zeke Imre	1	1	2	3	—	1	1	2	2	1	1	1	1

Kimaradt :

Lembich Izsák, izr.

Ofner Tivadar, izr.

Összesen : 48.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
IV. A. osztály.			
Heksch Oszkár	2		
Jakobi Péter	1		
Kőhegyi Andor	3		
10 Pingert Zsigmond	2		
Sőregi Mátyás	1		
Zákits Milán	2		
IV. B. osztály.			
Andrássy Ákos	2		
Csányi László	3		
15 *Kapp Károly	1		
Tóth Imre	2		
Várnay Dezső	3		
V. osztály.			
Bázy Elemér	1		
Engel Sándor	1		
20 Kovács József	2		
Poth János	2		
Rósa Lajos	1		
Szegheő Gábor	1		
Temesváry Lajos	2		
25 Vékes Imre	2		
Zsótér Zoltán	1		
VI. osztály.			
		40 Csillag László	3
		*Gimpel Miklós	1
		Illics Ulászló	1
		Kiss Károly	1
		*Klumák János	1
		45 Kontraszly Dezső	1
		Manjov Ráfael	1
		Pap Ernő	1
		Reichenthal Marczel	3
		Rósa Imre	2
		50 Rudolffy Róbert	1
		Steyskál Ottó	1
		Schiller György	1
		Szöri József	1
		Takács Gyula	1
		55 Tarnai Béla	2
		*Wolleck Géza	1
VII. osztály.			
		*Bauer János	1
		*Beke Béla	2
		*Berdnich Ernő	2
		60 *Böröcz Mihály	1
		*Csikós Ádám	2
		*Gönczi Dezső	2
		*Klein Béla	1
		*Milkó Vilmos	1
		65 *Müller Vilmos	2
		*Poltitzer Lipót	2
		*Sterba Emil	2
		*Zimányi Lajos	1
VIII. osztály.			
		*Kiss Zoltán	1
		70 *Mészáros Pál	1
Összesen : 70.			

A Gabelsberger-Markovits-féle magyar gyorsírás tanítására hetenkint 2—2 óra fordítatott a kezdőknél és a haladóknál. A tanulók haladottságuk szerint három csoportba voltak osztva. Tanköny-

vek: Bódogh János, Levelező Gyorsírás. Szeged, 1894. Gyakorlati Gyorsírás. Szeged, 1887. Parlamenti Gyorsírás. Szeged, 1890. Gyorsírási Olvasókönyv. Szeged, 1889.

A gyorsíró tanfolyam díja havonként egy frt, mely összegből az évi tandíjra 6 frt, a gyorsírókörü illeték és a tanulóknak szükségletéhez mérten adandó tan- és segédeszközökre együttesen 4 frt esik.

A harmadik tanfolyam befejezte után az ismét beírt tanulók a tandíjra eső 6 frtot nem fizették, hanem csak a részökre kiszolgáltatott tan- és segédkönyvek árát, valamint a kör-illetéket, mely együttvéve 4 frtra ment.

A tandíjmentesek (akár kezdők, akár haladók) a gyorsírói tandíj alól föl voltak mentve, azonban a kör-illeték és a tankönyv, vagy egy-egy szaklap ára fejében egész évre 2 frt 50 krt fizettek.

Az előadások vasárnaponként 9—11-ig tartattak. A tanfolyam a gyorsíró-kör megalakulása után kezdődött és nyilvánosan megtartott vizsgálattal fejeztetett be.

III. Műének.

	Erdem- jegy		Erdem- jegy
I. A. osztály.			
Böresök Imre . . .	1	Kovács József . . .	2
Czirok Dezső . . .	2	Lippai Péter . . .	3
Gantner Izidor . . .	1	Petró József . . .	1
Kamráth József . . .	1	25 Pintér Ferencz . . .	1
5 Kasza Dezső . . .	1	Sebestyén Ede . . .	1
Kopasz János . . .	3	Schultheisz Károly . . .	1
Kreicsovics Antal . . .	3	Takó István . . .	3
Liliom István . . .	1	Tanay Emil . . .	2
Mahr Gyula . . .	2	30 Trischler Lajos . . .	1
10 Nyári István . . .	1	Vedres Béla . . .	1
Przybilla Jenő . . .	1	Végh Guido . . .	1
Raiz Tivadar . . .	3	Vagner Gyula . . .	1
Sas Lajos . . .	3		
Scher Jenő . . .	2	I. C. osztály.	
15 Stumpf Kálmán . . .	2	Ádám Károly . . .	2
Szöri György . . .	1	35 Bakaesi István . . .	3
Vass Lajos . . .	3	Böröcz László . . .	2
Vicsay Árpád . . .	3	Csokonai Károly . . .	3
Zámbó Lajos . . .	1	Elmer Péter . . .	1
		Farkas Imre . . .	3
		10 Fischer Lajos . . .	2
		Gaskó Gyula . . .	2
		Jungen Aladár . . .	1
I. B. osztály.			
20 Gedeon Richard . . .	2		
Kiss István . . .	2		

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
Kertész Ferencz	2	85 Rach Géza	1
Kratochwill. Lajos . . .	2	Rózsa József	1
45 Mogán Ákos	1	Sebestyén István . . .	1
Ostie István	1	III. A. osztály.	
Perhács Gyula	2	Altenbach József . . .	3
Rác József	2	Csillag Győző	3
Rényi Dezső	2	90 Treisz József	1
50 Rziha Nándor	2	Ulrich József	1
Tölcséry József	2	III. B. osztály.	
Török Sándor	2	Pingert Zsigmond . . .	1
Varga Pál	2	Schannen Béla	1
II. A. osztály.		Schütz Antal	1
Árvay Ferencz	1	95 Sőregi Mátyás	1
55 Bérczy Géza	1	IV. A. osztály.	
Bieber Mátyás	1	Kapp Károly	3
Bogcha Imre	1	IV. B. osztály.	
Csipkés Endre	1	Fajka Sándor	2
Donawell János	1	Kutni Gyula	2
60 Fodor István	4	Török Béla	2
Fráter Zoltán	2	100 Vedres László	2
Halál József	1	V. osztály.	
Hires József	4	Kiss Aladár	2
Hochstrasser Miklós . . .	1	VI. osztály.	
65 Holub Károly	2	Csillag László	2
Huszka Ernő	1	Gimpel Miklós	1
Járosy Dezső	1	Illics Ulászló	1
Ketter Gyula	2	105 Kiss Károly	1
Kreisz Pál	1	Schmidt Gáspár	2
70 Roszmann János	1	Vedres Andor	1
Szabó József	1	Vidakovics Dániel . . .	1
Szögi Ferencz	1	Wolleck Géza	1
Szücs Endre	1	VII. osztály.	
Vágó Pál	1	110 Pap Imre	3
II. B. osztály.		Szeles József	1
75 Fráter Gyula	2	VIII. osztály.	
Grasselly Károly	1	Batáry Dezső	1
Griffel Lajos	2	Böhm Vilmos	1
Hahn Alajos	2	Honorics Ferencz	1
Horváth Ferencz	1	115 Kiss Zoltán	1
80 Hönig Antal	1	Paragi Ferencz	1
Idakéri Viktor	1	Prelogg József	1
Kamráth Dezső	1	Wanie Rudolf	1
Lukhaub Gyula	2		
Ördög Lajos	2	Összesen : 118.	

IV. Szabadkézi rajz.

	Érdem- jegy		Érdem- jegy
III. A. osztály.			
Grüner Ede	2	Becker Mihály	1
Magarasevics Leontin	1	15 Kiss Aladár	2
Schaár Elemér	2	Zimányi Gyula	1
III. B. osztály.			
Sőregi Mátyás	1	VI. osztály.	
IV. A. osztály.			
5 Kapp Károly	1	Reichenthal Marcell	1
Perhács Sándor	1	Steyskál Ottó	1
Takács Antal	1	Szöri József	1
IV. B. osztály.			
Fajka Sándor	2	VII. osztály.	
Laczkovits László	3	20 Beke Béla	1
10 Réhlinger János	1	Kiss Béla	1
Revitzky Tamás	1	Paleta Győző	1
Temesváry Lajos	1	VIII. osztály.	
V. osztály.			
Balla János	1	Apró István	1
		Ratkovits Mihály	1
		25 Schreiber Vilmos	1

A sorozatban használt érdemjegyek fokozata.

Az előmenetel rovatában: 1 — jeles, 2 — jó, 3 — elégséges, 4 — elégtelen; a magaviselet rovatában: 1 — jó, 2 — szabályszerű, 3 — kevésbé szabályszerű, 4 — rossz

Rövidítések jelentménye.

gör. kath. — görög katolikus vallású; — gör. kel. — görög keleti vallású; — ágost. — ágostai vallású; — helv. — helvét vallású; — izr. — izraelita vallású; — ism. — ismétlő; — öszt. — ösztöndíjas. Ahol a név után a kötelezett tantárgyakból nyert sorozatban vallás jelezve nincs, ott római katolikus értendő. A tornázás rovatában — — fölmentetett.

Tornaverseny.

Intézetünk a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak 1892. évi 1193. eln. sz. a. kelt rendelete értelmében június hó 19-én a felső osztálybeli, 21-én pedig az alsó osztálybeli tanulók részére tornaversenyt rendezett, melyekre nagy számmal jelentek meg a szülők, továbbá a városi hatóság és az érdeklődő közönség.

A tornaverseny lefolyása a következő program szerint történt:

1. D. u. 3 $\frac{1}{2}$ órákor gyülekezés a főgymnasiumban.
2. 4 órákor kivonulás kettős rendoszlopokban zászló alatt és dobszó mellett az ujszegedi népkertben kijelölt versenytérre.
3. A verseny színhelyén az ifjaknak felállítása nyolczas sorokba lyoni ellenvonulással; utána a »Szózat« éneklése.
4. Szabadgyakorlatok — megfelelő sornytással — nyolczas ütemben, egy oszlopban.

5. Katonai rendgyakorlatok osztályonként.

6. Versenyek a testgyakorlat következő fajaiban:

a) IV., V., VI., VII. osztály: Gyakorlatok nyújtón, korláton, lovon, bakon; távolra és magasra ugrás; 10 kilogrammos vasgolyó dobása távolra: 30 kilogrammos vasrúd emelése: birkózás; 150 m. futás.

b) I., II., III. osztály: Gyakorlatok nyújtón, korláton, lovon, bakon: távolra és magasra ugrás; kötélhúzás: birkózás; 100 m. futás.

A versenyben győztesek lettek:

A VII. osztályból:

Beke Béla, bakon, lovon és rúdugrásban. Bosnyák Dezső, korláton és távolra ugrásban. Böröcz Mihály, nyújtón és korláton. Károlyi Lajos, bakon és súlydobásban. Klein Béla, bakon. Letz Lajos, nyújtón, korláton, bakon és lovon. Müller Vilmos, korláton, bakon, lovon és magasra ugrásban. Nesztor Kamill rúdugrásban és magasra ugrásban. Papp Imre, nyúj-

tón, korláton, bakon és lovon. Pavlás Kálmán, nyújtón, korláton, bakon, lovon és súlyemelésben (15-ször). Politzer Lipót, nyújtón, korláton, bakon, lovon és magasra ugrásban. Tóth Kálmán, súlydobásban. Ungár Adolf, nyújtón, korláton, lovon, távolra ugrásban, magasra ugrásban és birkózásban. Vidacs Béla, bakon és lovon.

A VI. osztályból:

Butea György, nyújtón, korláton és súlyemelésben (23-szor). Gimpel Miklós, nyújtón, korláton és rúdugrásban. Grünwald Ignác, nyújtón, korláton és birkózásban. Illic Ulászló, nyújtón és korláton. Kiss Károly, nyújtón, korláton, bakon, lovon, távolra ugrásban és súlyemelésben (30-szor). Mosonyi Emil, nyújtón, korláton, bakon, lovon, magasra ugrásban és birkózásban. Rósa Géza, rúdugrásban. Schmidt Gáspár, nyújtón, korláton és távolra ugrásban. Tefvert Károly, korláton. Urbán Lajos, nyújtón és korláton.

Az V. osztályból:

Benedek Elemér, rúdugrásban. Erdélyi Sándor távolra ugrásban. Horváth Imre, nyújtón. Hubert Lajos, nyújtón. Mayer János, súlydobásban. Marschang József, bakon és rúdugrásban. Orthmayer József, birkózásban. Timina Zoltán, magasra ugrásban, súlydobásban és súlyemelésben (16-szor). Ujházy Andor, birkózásban. Zombory István, távolra ugrásban és súlyemelésben (18-szor).

A IV. a) osztályból:

Hubert Gyula, nyújtón és korláton. Kafka Ferencz, korláton, távolra ugrásban, súlydobásban és birkózásban. Kapp Károly, korláton. Perhács Sándor, távolra ugrásban. Tary Jenő, birkózásban.

A IV. b) osztályból:

Fendler Frigyes, távolra ugrásban és birkózásban. Hammer Károly, távolra ugrásban és súlyemelésben (13-szor).

A III. a) osztályból:

Becker János, birkózásban. Katona András, bakon. Reök István, birkózásban. Szilberleitner Ferencz, nyújtón. Traum Péter, bakon és lovon. Treisz József, nyújtón.

A III. b) osztályból:

Goldgruber Árpád, nyújtón, korláton és a puszta földön végzett testgyakorlatokban. Gönczi Lajos, nyújtón, távolra ugrásban és futásban.

Harcz János, bakon és lovon. Lauritz Miklós, bakon és lovon. Rajner Kálmán, lovon. Sőregi Mátyás, nyújtón, korláton és futásban. Zákics Milán, nyújtón.

A II. a) osztályból:

Lengyel István, nyújtón. Löffler Géza, birkózásban. Nekies Richárd nyújtón. Winkler Andor, birkózásban. Zacharia Emil, futásban.

A II. b) osztályból:

Marinkovits Milán, birkózásban és futásban. Niklósz Károly, nyújtón. Rényi Jenő, nyújtón és birkózásban. Id. Rózsa József, nyújtón.

Az I. a) osztályból:

Bogoszavjevits Száva, futásban. Karabetz János, korláton.

Az I. b) osztályból:

Lázár László, futásban. Vingai József távolra ugrásban és futásban. Weimann Géza, korláton, a puszta földön végzett testgyakorlatokban és birkózásban.

Az I. c) osztályból:

Grosz Frigyes, korláton és a puszta földön végzett testgyakorlatokban. Kiss Andor, korláton. Teffert Lajos, futásban.

Kötélhuzásban győztesek:

I. a), II. b) és III. a) osztályok lettek.

Dobosok:

Mathiász Arthur, VII. oszt. tanuló.
Nesztor Kamill, VII. oszt. tanuló.
Búza László, IV. a) oszt. tanuló.
Pataki Zoltán, III. a) oszt. tanuló.
Barbjer József, III. a) oszt. tanuló.
Valtrich János, III. a) oszt. tanuló.

Statisztikai kimutatások.

A. A tanulók általános áttekintése az 1893—94. tanévben.

Osztály	Fölvétett az egész tanév folyamán	Kimaradt	Meghalt	Vizsgálatlan maradt	Vizsgálatot tett	A megvizsgáltak között volt				A beírtak a múlt tanévhez képest		Az összes beírtak közül tandíjat illetőleg		
						magántanuló	Előmenetelre nézve		Illetőségre nézve		növekedés	apadás	fizető volt	mentes volt
							haladó	ismétlő	helybeli	vidéki				
I. A.	63	—	—	—	63	—	57	6	50	13	1	—	54	9
I. B.	62	5	—	—	57	—	54	3	45	12	1	—	58	4
I. C.	62	1	—	1	60	—	58	2	45	15	1	—	53	9
II. A.	66	4	—	—	62	—	60	2	42	20	4	—	59	7
II. B.	64	1	—	1	62	—	56	6	43	19	2	—	58	6
III. A.	54	1	1	—	52	—	50	2	26	26	—	6	47	7
III. B.	52	1	—	—	51	—	47	4	27	24	—	6	49	3
IV. A.	47	1	—	1	45	—	45	—	24	21	7	—	44	3
IV. B.	47	—	—	—	47	—	47	—	28	19	9	—	40	7
V.	60	4	—	—	56	—	54	2	33	23	—	—	54	6
VI.	49	—	—	—	49	—	48	1	25	24	—	1	42	7
VII.	48	1	—	1	46	—	45	1	31	15	—	2	38	10
VIII.	48	2	—	—	46	—	43	3	30	16	11	—	46	2
I—VIII.	722	21	1	4	696	—	664	32	449	247	36	15	642	80

21

B. A megvizsgált tanulók kimutatása vallás, anyanyelv és nyelvismeret tekintetében az 1893—94. tanév végén.

Osztály	A tanulók közt vallásra nézve volt							A tanulók közt anyanyelvre nézve volt							A tanulók nyelvismerete		
	róm. kath.	gör. kath.	gör. keleti	ápostoi	helvét	izraelita	Összesen	magyar	német	román	tót	szerb-román	bolgár	más nyelvű	Összesen	Csak magyarul beszél	Hányan tudtak magyarul
I. A.	43	—	5	—	3	12	63	59	2	—	—	2	—	—	63	42	63
I. B.	37	—	—	1	1	18	57	53	2	—	—	—	2	—	57	26	57
I. C.	46	—	1	1	2	10	60	50	8	—	—	1	1	—	60	42	60
II. A.	47	—	3	1	2	9	62	47	11	2	—	1	1	—	62	35	62
II. B.	44	—	4	—	5	9	62	49	10	—	—	2	—	1	62	39	62
III. A.	35	—	3	2	—	12	52	35	15	1	—	1	—	—	52	29	52
III. B.	29	—	3	1	2	16	51	33	15	1	—	2	—	—	51	28	51
IV. A.	31	—	2	1	1	10	45	36	7	—	—	2	—	—	45	27	45
IV. B.	33	—	—	1	4	9	47	38	8	—	—	—	—	1	47	24	47
V.	40	—	1	3	1	11	56	46	9	—	—	1	—	—	56	41	56
VI.	32	—	3	—	—	14	49	35	8	2	—	2	2	—	49	30	49
VII.	30	2	2	1	2	9	46	45	1	—	—	—	—	—	46	29	46
VIII.	28	1	1	1	1	14	46	37	6	1	—	1	1	—	46	20	46
Összesen	475	3	28	13	24	153	696	563	102	7	—	15	7	2	696	412	696

C. Kimutatás a megvizsgált tanulók szüleinek polgári állásáról az 1893—94. tanév végén.

Osztály	A tanulók szülei közt polgári állásra nézve volt															Összesen
	östermelő			iparos			kereskedő és vállalkozó			tisztviselő			különb. más befeljeségi (orvos, ügyvéd, lelkész, tanár, tanító, ménnök, író, művész, stb.)	személyes szolgálatból elő (munkás, napszá- mos, szolga, stb.)	magánzó (nyugdíjas v. főkepenzes stb.)	
nagybirtokos és bérlo	önálló	kis birtokos és bérlo	alkalmazott	nagyiparos	kisiparos	alkalmazott	nagykeres- kedő	kiskereskedő. szatócs. stb.	alkalmazott	közisztviselő (állami, ható- sági)	magán- és tár- sulati	kaloná				
I. A.	—	10	1	—	17	—	—	7	—	11	—	—	10	7	—	63
I. B.	2	6	—	—	15	1	—	6	—	8	9	—	5	5	—	57
I. C.	—	3	1	—	16	2	—	12	—	12	—	—	11	2	1	60
II. A.	—	10	—	—	5	—	—	5	—	7	3	2	20	8	2	62
II. B.	—	9	2	—	12	—	—	9	2	11	4	1	6	4	2	62
III. A.	1	6	—	—	6	—	2	6	1	8	7	1	13	1	—	52
III. B.	—	5	—	—	10	2	—	12	2	6	3	—	5	5	1	51
IV. A.	—	9	—	—	8	—	—	7	—	4	10	—	6	1	—	45
IV. B.	3	5	—	—	3	—	—	10	—	13	3	—	3	2	5	47
V.	2	12	—	—	6	—	2	5	—	13	4	—	8	4	—	56
VI.	—	12	2	—	7	—	—	5	4	6	2	1	6	—	4	49
VII.	—	2	1	—	9	—	—	6	1	11	1	2	9	1	3	46
VIII.	—	4	1	—	7	—	—	13	1	6	—	2	10	2	—	46
Összesen	8	91	8	—	121	5	4	103	11	116	46	9	114	42	18	696

D. A megvizsgált tanulók általános osztályozása az 1893—94. tanév végén.

Osztály	A megvizsgáltak száma	Magaviseletből				Tanulmányokból					
		jó	szabályszerű	kevésbé szabályszerű	rossz	minden tantárgyból jeles eredményű	minden tantárgyból legalább jó eredményű	minden tantárgyból legalább elégséges eredményű	egy tantárgyból elégtelen eredményű	két tantárgyból elégtelen eredményű	több tantárgyból elégtelen eredményű
I. A.	63	30	32	1	—	3	12	33	6	1	8
I. B.	57	39	18	—	—	1	15	25	2	5	9
I. C.	60	36	22	2	—	3	6	34	6	1	10
II. A.	62	41	21	—	—	7	11	33	1	3	7
II. B.	62	15	47	—	—	4	13	30	7	4	4
III. A.	52	35	17	—	—	5	10	27	4	1	5
III. B.	51	41	10	—	—	4	11	27	5	1	3
IV. A.	45	28	17	—	—	3	14	19	4	1	4
IV. B.	47	28	19	—	—	3	12	27	1	2	2
V.	56	39	17	—	—	6	11	28	8	—	3
VI.	49	33	16	—	—	3	13	25	4	3	1
VII.	46	32	14	—	—	5	12	24	5	—	—
VIII.	46	39	7	—	—	3	8	32	3	—	—
I—VIII.	696	436	257	3	—	50	148	364	56	22	56

E. Az 1893—94. tanévi érettségi vizsgálatok eredménye.

a)	b) Az írásbelin		c)	d) A szóbelin					e) Az érettségi végzett ifjak pályaválasztása																	
	Hányan jelentkeztek érettségi vizsgálatra?	Hány készfellel el minden dolgozatát legalább elégs. eredménnyel?		Hány utasított az írásbeli alapján ismétlő vizsgálatra?	Hányan bocsáttattak összesen szóbelire?	Hány lett teljesen	Hány jól	Hány egyszerűen	Hány utasított javító vizsgálatra?	Hány utasított ismétlő vizsgálatra a szóbeli alapján?	theologiai	bölcsész	jogi	orvosi	mérnöki	építész	gépész	vegyész	gazdasági	erdészeti	bányászati	ipari	kereskedői	alsóbb hivatalnokai	katonai	művészi
					érett?					p á l y á r a k é s z ű l t																
40	35	5	35	7	3	20	4	1	3	3	12	6	6	—	—	—	4	—	—	—	2	6	—	—	—	1

E tanév folyama alatt 3 ízben voltak érettségi vizsgálatok, u. m.; szeptember, deczember és junius hónapokban.

Szeptember hóban első teljes vizsgálatra állott 2, kik közül sikerrel végzett 1, javító vizsgálatra utasított 1. — Javító vizsgálatot tett 8, sikerrel 7.

Deczember hóban javító vizsgálatot tett 3, mindnyájan sikerrel.

Junius hóban első teljes vizsgálatra állott 38, kik közül sikerrel végzett 28, ismétlő vizsgálatot tett 3, mind a három sikerrel. Javító vizsgálatot tett 1, sikerrel.

Ezek szerint a tanév alatt javító vizsgálatot tett 11, mindnyájan sikerrel; ismétlő vizsgálatot tett 3, mindnyájan sikerrel.

Az a) b) c) és d) rovatok csak azon tanulókra vonatkoznak, kik első ízben tettek érettségét, az e) rovat adatai pedig az érettségét sikerrel befejező összes ifjakra.

F. Az egész tanév alatt beírt tanulók illetőségének kimutatása megyék szerint az 1893—94. tanévről.

Származási hely	O s z t á l y												Összesen	
	I. A.	I. B.	I. C.	II. A.	II. B.	III. A.	III. B.	IV. A.	IV. B.	V.	VI.	VII.		VIII.
Szegedi illetőségű	50	48	47	44	43	26	27	21	28	35	25	32	30	456
Aradmegye	1	1	—	2	—	—	2	—	—	—	—	1	—	7
Barsmegye	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Bács-Bodrogmegye	—	—	—	1	2	1	4	6	4	3	5	1	3	30
Békésmegye	—	—	—	—	—	—	—	2	3	1	1	—	—	7
Biharmegye	—	1	1	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	5
Csanádmegye	2	2	—	1	1	1	1	4	3	3	2	1	2	23
Csongrádmegye	1	1	1	1	2	1	—	—	1	1	1	—	—	10
Hevesmegye	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	2
Hunyadmegye	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Jász-Nagy-Kun-Szolnokm.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2
Komárommegye	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	2
Krassó-Szörénymegye	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2	—	2	—	6
Máramarosmegye	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Nyitra megye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Pest-Pilis-Solt-Kis-Kunm.	1	—	—	—	—	1	—	2	—	1	1	2	3	11
Szepesmegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Szerénmegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Temesmegye	3	4	1	6	3	5	3	2	2	—	4	—	1	34
Tolnamegye	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Torda-Aranyosmegye	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1
Torontálmegye	4	4	11	10	12	15	14	8	—	9	10	6	9	112
Trencsénmegye	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	6
Fiúne	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Összesen	63	62	62	66	64	54	52	47	47	60	49	48	48	722

Szertárak.

a) Természettani szertár.

A természettani szertár részére a lefolyt tanévben a következő készülékek vásároltattak: Egy fényiró készülék az összes mellékszerekkel. — Márványtábla elefántesontgolyóval. — Kartézi buvár. — Ütközőgép 7 elefántesontgolyóval. — Két darab elektromos inga. — Frick készüléke azon erő megmutatásához, melylyel a hevített testek összehúzódása történik. — A nyomás egyenletes tovaterjedésének megmutatásához szolgáló készülék. — Készülök a ki- és beszivárgáshoz. — Bura a higanyesőhöz. — Kötél rézgolyókkal a hullámok és a csomópontok megmutatásához. — Thermophon Travalyan szerint. — Készülék a víz felfelé nyomásainak megmutatásához. — Készülék a közlekedő edények törvényének megmutatásához különböző sűrűségű folyadékok közt. — Készülék annak megmutatására, hogy a surlódásnál hő fejlődik. Készülék a gőzök lappangó melegének meghatározására. — Izzító készülék. — Higanyosztó. — Csuklyós elektromos kisütő. — Ezeken kívül egyes hibás eszközök kijavítottak s a kísérletekhez szükséges szerek vásároltattak.

b) Vegytani szertár.

A természettani és ásványtani, illetőleg chemiai előadások alkalmával bemutatott kísérletek- és fejlesztéseknel felhasznált sók és savak kellő mennyiségben vásároltattak.

c) Természetrajzi szertár.

Vétel útján szaporodott: 1. Az állattani gyűjtemény részére Szeged szab. kir. város tek. tanácsa az 1893. évi július elején tartott országos tanáregyleti gyűlés alkalmával kiállított tanszerekből megvette a következő tárgyakat:

a) Kitémött állatok: Menyét, erdei egér, vidra, kigyászsas, karvaly,

bagoly, rigó, fülemüle, ökörszem, lappantyú, jégmadár, fűrj, császármadár, fekete gólya, szárcsa, halászká, nagy vöcsök, fekete nyakú búvár.

b) Biológiai praeparatumok dobozokban: Czinketemetés, galacsinhajtó bogarak, bábrabló bogarak, pöszöralakú rovarok, darázsalakú rovarok, hangyaleső, sáska, oseinus früt, fecskefarkú pillangó, káposzta pillangó, nagy róka pillangó, szitaszárnyú lepke, halálfejű lepke, kis pávaszem, nagy pávaszem, fűtejszender, esti pávaszem, papmacska, czikáda, pokoli cselőpók, a rovarok alkalmazkodása a környezetnek 2 péld. fészkek kakuktojással.

c) B. praeparatumok borszeszben: Közönséges gyík, zöld gyík, cserebogár széttagolva, a cserebogár fejlődése, Ceruchus tarandus fejlődése, lódarázs fejlődése, Anthophora personata fejlődése, bodobács fejlődése, pók széttagolva, Trochose Singoriensis, Magyarország legnagyobb pókja, galand-féreg.

d) Sascsontváz, róka fogozata, marmota gorata, tojásgyűjtemény.

2. A tek. városi tanács által utalványozott évi átalányból vétettek a növénytan gyűjtemény részére a következő papirmachéból készült szétzedhető növényminták: mezei zsurló, 24 drb. ehető és 24 drb. mérges gomba, agár-kos-bor, sás, gyékény, réti boglárka, vízi tők, füstike, háromszínű viola, juhár, szőlő, kötöröke, kankalin, közönséges hanga, aranka lenlevelű-fű, tarnics, harangvirág, ebkapor.

3. Ajándék útján: Paleta Győző VII. oszt. tanuló 2 drb. ásványt, Tarnai Béla VI. oszt. tanuló több kagylót és csigát, Zimányi Gyula V. oszt. tan. 1 drb. szarvasagancsot, Gróf Atilla IV. a. oszt. tan. 1 dobosgömet, Bálint József I. b. oszt. tan. 1 drb. tengeri pókot.

d) Történelmi, földrajzi és régiségi szertár.

Hölzel és társa Magyar földrajzi intézete kiadványaiból vásároltattak: Európa a magyarok honfoglalása idejében. 2 példány. Európa iskolai falitérképe. 3 példány. Az osztrák-magyar monarchia iskolai falitérképe 2 példány. — Ajándékozásból gyarapodott a tört. szertár tek. Eisenstädter Róbert urtól Kossúth Lajos mellszobrával. — A régiségtárt ajándékozás útján nt. Bezdán József 1 drb római pénzzel, Landesberg Jenő I. A. oszt. tanuló egy drb 10 frtos Kossúth-bankóval, Przybilla Jenő I. A. oszt. tanuló 2 drb ezüst- és 11 darab rézpénzzel, Kasza Dezső I. A. oszt. tanuló 1 drb őskori agyagedényvel s több régi pénzzel.

e) Rajzszeretár.

E szeretár gyarapodása vásárlás útján: »Neue Matereien.« Különböző mesterektől. Wismuth Erneszt kiadása, Berlin, V. füzet.

Könyvtárak.

a) Tanári könyvtár.

A tanári könyvtár vétel utján a következő munkákkal gyarapodott : Budapesti Szemle, szerk. Gyulai Pál. 1893—94. évf. — Budapesti Szemle, szerk. Gyulai Pál. 39., 60., 69., 70., 206. sz. — Országos Középisk. Tanáregyesületi Közlöny, szerk. Alexander Bernát, 1893—94. — Természettudományi Közlöny, 1893—94. — Egyetemes Közokt. Szemle, szerk. Balásy és Jancsó, 1893—94. — Középiskola, szerk. dr. Schönviczky B., 1893—94. — Tornaügy, szerk. Kovács Rezső, 1893—94. — Hivatalos Közlöny, kiad. a m. k. vall. és közokt. min. 1893—94. — Zeitschrift f. d. österr. Gymn. 1893—94. — Zeitschrift f. math. u. naturwin. Unterr. 1893—94. — Annalen der Phys. u. Chemie, 1893—94. — Egyetemes Philologiai Közlöny, szerk. Heinrich—Tewrewk, 1881—1885., 1889—1893. — Pótkötetek a Philol. Közlönyhöz, I—II. — A Pallas Nagy Lexikona, III—VI. k. — Hitszónoklati Folyóirat, szerk. Karcecz—Urbán, Szeged, 1893—94. — Irodalomtörténeti Közlemények, szerk. Szilády Áron, Bpest, 1893—94. — Magyar Írók élete és munkái, írta Szinnyei József. III. k. 1—7 füzet. — Magyar tájszótár, I. k. 1—4 füz., szerk. Szinnyei József. — A magyar irodalom története, 8—22. füz., szerk. Beöthy Zsolt., Bpest, 1893—94. — Az Osztrák-Magyar Monarchia irás-ban és képen, VIII—X. Bpest, 1892—93. — M. T. Ak., Mathem. Értekezések, XIV. 1—4. Bpest, 1887—91. — M. T. Ak., Mathem. és Term. Közlemények, XVII—XIX. Bpest, 1881—1884. — M. T. Ak., Monumenta Hung. Hist. II. Bpest, 1881. — M. T. Ak., Erdélyi Országgyül. Eml. IX., X. Bpest, 1883—84. — Egri Nagy Katekizmus, 3 péld., Eger, 1887. — Dr. Schnabl, Iphigenie auf Tauris von Goethe, 2 péld., Bpest, 1887. — Dávid, Herodoti Epitome, 2 péld., Bpest, 1887. — Schenkl—Horváth, Chrestomathia Xen., 2 péld., Bpest, 1887. — Dr. Csengeri, Homeros Odys., 2 péld., Bpest, 1886. — Köpesdi Sándor, Cicero két beszéde, 4 péld., Bpest, 1894. — Szepesi—Tóth Latin Mondattan, 2 péld., Bpest, 1888. — Bartal—Malmosi, T. Livii ab u. c. liber XXI—XXII., Bpest, 1891.

— Névy László, Stiliztika, I. r., Bpest, 1891. — Scholtz Albert, Politikai földrajz, Bpest, 1892. — Lange—Cherven, Atlasz, Bpest, 1894. — Dr. Cserép József, Római régiségek, 2 péld., Bpest, 1891. — Forster, Olympia, Halle, 1886. — Sybel, Katalog der Skulpturen zu Athen, Marburg, 1881. — Boetticher, Die Akropolis von Athen, Berlin, 1888. — Greguss Összegyűjtött értekezései, Bpest, 1876. — Schmith Edward, A tápszerek, Bpest, 1877. — Lóczy Lajos, A kínai birodalom, Bpest, 1886. — Herman Ottó, A halászat kézi könyve, I. II., Bpest, 1887. — Czögler Alajos, A fizika története, I. II., Bpest, 1882. — Darwin, Az ember származása, I—II., Bpest, 1884. — Emery, A növények élete, Bpest, 1883. — Schmidt Sándor, A drágakövek, I—II., Bpest, 1890. — Gothard Jenő, A fotografia gyakorlata és alkalmazása, Bpest, 1890. — Reclus E., A hegyek története, Bpest, 1891. — Heller Ágost, A physika története a XIX. században, I—II., Bpest, 1891. — Dr. Wartha Vincze, Az agyagipar technológiája, Bpest, 1892. — Emlékkönyv a term. tudom. társ. félszázados jubileumára, Bpest, 1892. — Brehm, Az északi sarktól az egyenlítőig, Bpest, 1892. — Krümmel Ottó, Az Óceán, Bpest, 1888. — Dr. Ilosvay Lajos, A chemia alapelvei, Bpest, 1888. — Herman Ottó, A halgazdagság rövid foglalata, Bpest, 1888. — Kirándulók zsebkönyve, Bpest, 1888. — Heller Ágost, Az időjárás, Bpest, 1888. — Dr. Darvai Móricz, Üstökösök, Bpest, 1888. — Hartmann, Az emberszabásu majmok. Bpest, 1888. — Csopey—Kuppis, A világforgalom, Bpest, 1889. — Lubock, A virág, a termés és a levél, Bpest, 1889. — Houzeau, A csillagászat történelmi jellemvonásai, Bpest, 1889. — Dr. Simonyi Jenő, A sarkvidéki fölfedezések története, Bpest, 1890. — Rudolf trónörökös, Tizenöt nap a Dunán, Bpest, 1890. — Gerber et Greef, Lexikon Taciteum, Fasc. X—XI., Lipsiac, 1893. — Tanulók statisztikájához százaléktáblák, 2 péld. Összeáll. Balogh és Czögler, Bpest, 1893. — Szegedi Gergely énekes könyve 1569-ből, Bpest, 1893. — Gr. Andrássy Gyula beszédei, II. Bpest, 1893. — Gr. Széchenyi István beszédei, összegyűjt. Zichy Antal, Bpest, 1887. — Gr. Széchenyi I. külföldi utirajzai, összeáll. Zichy Antal, Bpest, 1890. — Gr. Széchenyi István levelei, I—III. összegyűjt. Majláth B. Bpest, 1889—91. — Gr. Széchenyi István naplói, összeáll. Zichy Antal, Bpest, 1884. — Kazinczy Ferencz levelezése, I—III., közléteszi Váczy János, Bpest, 1890—93. — Gr. Zrinyi Miklós Hadtudományi munkái, sajtó alá rend. Rónay Horváth Jenő. — Ipolyi Arnold, A magyar szent korona története, Bpest, 1886. — Borovszky Samu, A honfoglalás története, Bpest, 1894. — Életpályák, összeáll. Ferenczi István, Pozsony, 1893. — Kobzy János, Zrinyiász és a régi epikai költészet. N.-Várad 1892. — Dr. Platz, Die Völker der Erde, I—V. Würzburg, 1889—93. — Dr. Platz,

Der Mensch, Würzburg, 1887. — Hughes, Tanítók hibái, Bpest, 1894. — Kossuth Lajos emlékezete, szerk. Nagy Miklós, Bpest, 1894. — Kossuth Lajos temetése, szerk. Nagy Miklós, Bpest, 1894. — Európa. Magyarázó szöveg Hölzel és T. falitérképéhez, írta dr. Márki Sándor, Bpest, 1893. — Lanciani Rudolf, A régi Róma, Bpest, 1894. — Pauler Gyula, A magyar nemzet története, I—II., Bpest, 1893. — Cherbulicz Viktor, Művészet és Természet, Bpest, 1893. — Szabó József, Előadások a geológia köréből, Bpest, 1893. — Herman Ottó, Az északi madárhegyek tájáról, Bpest, 1893. — Pastciner, A művészetek története, Bpest, 1885. — Zámolyi Varga Mihály, A házi nevelés, I—II., Bpest, 1885. — Kerékgyártó Árpád, Magyarország tört. kézikönyve, Bpest, 1874. — Mommsen, A rómaiak története, I—VIII., Bpest, 1873. — Salamon Ferencz, Irodalmi tanulmányok, I—II., Bpest, 1889. — Ponori-Tewrewk, Anakreon, Bpest, 1885. — U. a. Görög anthol. epigrammák, Bpest, 1891. — Kálnoki Il., Az új pénz, Bpest, 1892. — Összesen: 100 cím, 143 köt., 152 füz.

A M. T. Akademia kiadványaiból 10 frt átalányért a következő műveket küldötte meg intézetünknek: Nyelvtudományi Közlemények, XXIII. 3. 4., XXIV. 1., szerk. Simonyi Zsigmond, Bpest, 1893—94. — Budenz, Az ugor nyelvek összehasonlító alaktana, összeáll. Simonyi Zsigm., Bpest, 1893. — M. T. Ak., Erdélyi országgyűlési emlékek, XVI. szerk. Szilágyi Sándor, Bpest, 1893. — Mátyás király levelei, I. k. közzéteszi Fraknói Vilmos, Bpest, 1893. — M. T. Ak., Monumenta Hung. Hist. (Irók XXXIII.), Bpest, 1894. — Mathem. és Természettudom. Közlemények, XXV. 4—5, szerk. Lengyel Béla, Bpest, 1894. — Archeologiai Értesítő, XIII. 3—5., XIV. 1—2., szerk. Hamjels József Bpest, 1893—94. — Mathem. és Természettudom. Értesítő, XI. 6—9., XII. 1—5., szerk. König Gyula, Bpest 1893—94. — M. T. Ak., Értekezések: A nyelv- és széptudom. köréből, XVI. 4. — A természettudom. köréből, XXIII. 3—6. — A társadalmi tudom. köréből, XI. 7—8. — A történettudom. köréből, XVI. 2. — A mathem. tudom. köréből, XV. 3. — M. T. Ak., Emlékbeszéd, VIII. 3. — Összesen: 15 cím, 6 köt., 31 füz.

Ajándékozás. Szabó Ferencz, német-eleméri plébános ur, az általa kiadott »Történeti nép- és földrajzi könyvtár«-ból folytatólagosan a következő értékes munkákat küldötte meg intézetünknek: Dr. Csuday Jenő, A legújabb kor története, III., N.-Beeskerek, 1893. — Hölke, Magyarország újabbkori történelme, I—II., N.-Beeskerek, 1893. — Dr. Szádeczky Lajos, Erdély és Mihály vajda története, Temesvár, 1893. — Ebers György, Cicerone a régi és új Egyiptomon át, I—II., N.-Beeskerek, 1893. — Dr. Wertner Mór, Negyedik Béla király története, Temesvár, 1893.

— Lázár Gyula, Angolország története, III—IV., Temesvár, 1893. — Király Pál, Dácia, I—II., N.-Beckerek, 1893. — Balbi—Czirbusz, Egyetemes földrajz, I. N.-Beckerek, 1893. — Dr. Szentkláray Jenő ajándéka : Csanád-egyházmegyei zarándoklat Rómába, Temesvár, 1893.

A vallás- és közokt. min. ajándéka : A közoktatás állapotáról szóló 22. jelentés (Melléklettel), Bpest, 1893. — A szerző ajándéka : Dankó, Vetus Hymnarium Ecclesiasticum Hungariae, Bpest, 1893. — Timina Ödön ajándéka : De Maistre József gr., A pápáról, Bpest, 1867. — A tanáregyesület ajándéka : Dr. Szigetvári, Ifjúsági játékok, Bpest, 1892. — Szegedi tank. főig. ajándéka : Wekerle Sándor és kabinetje, Bpest, 1892. — Szemelvények a magyar nemz. Iyra köréből, szerk. dr. Zlinszky Aladár, Bpest, 1893. — Dr. Novák Endre, A közegészség, Ungvár, 1893. — Deme Károly, Rendszeres magyar nyelvtan, Bpest, 1893. — Érd.-ujhelyi Menyhért, Péter és Bánk bán összeesküvése, Ujvidék, 1893. — Riedl Frigyes, Az egységes középiskola, Bpest, 1893. — Dr. Maczki Valér, A bölcsélet rövid előtana, Eger, 1892. — Bartha József, A palócz nyelvjárás, Bpest, 1893. — Dr. Horváth Cyrill, A magyar nemz. irod. rövid története, Bpest, 1893. — Buday Ernő, A római kath. egyház egyetemes történelme, Zombor, 1893. — A szerző ajándéka : Szekrényi Lajos, A jeruzsálemi zsidó templomokról, Bpest, 1893. — Reizner János, A szegedi polg. dalárda emlékkönyve, Szeged, 1893. — Dr. Szemák István, Középkisk. ifj. könyvjegyzék, Bpest, 1892. — Összesen 25 czim, 24 köt., 6 füz.

A tanári könyvtárban a mult évben volt : 2084 czim, 3136 köt., 2017 füz.

Az 1893—94. tanévi gyarapodás : 140 czim, 173 köt., 189 füz.,

Jelenleg van : 2224 czim, 3309 köt., 2206 füz., 5468 frt 91 kr. értékben.

b) Ifjúsági könyvtár.

1. Az önképző-kör könyvtára vétel útján a következő művekkel gyarapodott : Ambrozovics, Hajótöröltek. Bpest, 1893. Természettudományi Közlöny. 2 k. : Bpest, 1892. és 1893. — Philologiai Közlöny, Budapest, 1893, — Akadémiai értesítő. Bpest, 1893. — Századok. Bpest, 1893. — Magyar nyelvőr. Bpest, 1893. — Magyar Szalon. 18. és 19. kötet. Bpest, 1893. — Mika Sándor, Weiss Mihály. Bpest, 1893. — Szilágyi Sándor, I. Rákóczy György. Bpest, 1893. — Cherbulicz, Művészet és természet.

Bpest, 1893. — Pauler Gyula, A magyar nemzet története. 1—2 kötet. Bpest, 1893. — Lanciani Rudolf, A régi Róma. Fordította: Lubóczki. Bpest, 1894. — Nagy Miklós, Kossuth emlékezete Bpest, 1894. — A Dugonics-Társaság Évkönyve. Szeged, 1894. — Kiss Zoltán, 8. oszt. t. ajándéka: Tömörkény, Szegedi parasztok és egyéb urak. Szeged, 1893. — Eisenstein Károly, 7. oszt. tanuló ajándékai: Pósa, Dalaim. Szeged, 1887. — Kabos, Harakiri. Bpest, 1891. — Újlaki, Gyógyíthatlanok. Szeged, 1891. — Csoór, Az én falum. Szeged, 1892. — Békefi, Napról-napra. Szeged, 1890. — Oltványi. A jeruzsálemi szt. sir és lovagrendjének rövid története. Szeged, 1882. Összesen: 22 mű, 24 kötet 57 frt 20 kr. értékben.

2. Az ifjúsági nagyobb és kisebb könyvtár vételútján gyarapodott: Sziklay, Az atheisták. Bpest, 1891. — Szentkláray, Úti képek a művelt nyugatról. Bpest, 1890. — Chateaubriand, A kereszténység szelleme. Fordította: Gubicza. 1—2. k. Bpest, 1881. — Komlóssy, Az uzsorás áldozata. Bpest, 1886. — Városey Gyula, Mosolygó levelek, Lugos, 1893. Vörös Dániel: Bpest, 1890. Gyémánt a homokban. Lugos, 1893. — Pázmány Kalauza. Szerk. Bellaagh Bpest, 1893. — Pázmány egyházi beszédei. Szerk. Bellaagh. Bpest, 1889. — Faludi, Nemes urfi. Szerk. Bellaagh. Bpest, 1892. — Káldi egyházi beszédei, Szerk. Ballaagh. Bpest, 1891. — Dr. Sziklay, A kath. vallás terjedése a protestantismus után. Bpest, 1893. Cenner, kicsinyek és nagyok. Bpest, 1891. — Cenner, Negyedórák Bpest, 1893. — Dr. Dudek, A ker. vallás apologiája Bpest, 1893. — Torquato Tasso, A megszábadított Jeruzsálem. Fordította: Jánosi Gusztáv 1—2. k. Bpest, 1893. — Wosinszky, Keleti utam emlékei. Szegzárd, 1889. — Reyilly, A colosseum vértanui. Szatmár, 1892. — Didon. Jézus Krisztus. Fordították: Dr. Kiss és Sulyok. 1—2 k. Bpest, 1892. — Gyulai Pál emlékbeszédei. Bpest, 1890. — Zlinszky, Szemelvények a magyar nemzeti lyra köréből. Bpest, 1893. Pálfí, Az atyai ház. Bpest, 1892. — Goldoni, A jótékony zsémbes. Bpest, 1892. — Aimard, A vasfejű. Bpest, 1893. — Gabányi, Kapi-vár. Bpest, 1893. — Kozma, Korképek. Bpest, 1892. — Byron, A kalóz. Bpest, 1892. Berczik, A svihákok Bpest, 1892. — Verne, Várkastély a Kárpátokban. Bpest, 1893. — Verne, Grant kapitány gyermekei. Bpest, 1890. Verne, Haza Franciaországba. Bpest, 1889. — Verne, Éjszak a dél ellen. Bpest, 1888. — Verne, Egy sorsjegy. Bpest, 1889. — Jókai, Szegény gazdagok, Bpest, 1893. — Jókai, Névtelen vár. Bpest, 1885. — Jókai. Törökvilág Magyarországon. Bpest, 1891. — Jókai. A köszívű ember fiai. Bpest, 1892. — Jókai. Egy magyar nábob. Bpest, 1889. — Jókai, Kárpáthy Zoltán. Bpest, 1893. — Jókai, Szomorú Napok. Bpest, 1892. — Jókai, Az új földesúr. Bpest, 1891. — Jókai. A janicsárok végnapjai. Bpest 1893. — Jókai, Erdély

aranykora Bpest, 1893. — Jókai, Hétköznapiok. Bpest, 1891. — Jósika, II. Rákóczy Ferencz Bpest, 1891. 1—4. k. — Jósika, A zöld vadász. Bpest, 1892. — Jósika, A nagyszebeni királybíró. Bpest, 1877. 1—2. k. — Jósika, A csehek Magyarországon. Bpest, 1886. — Eisenstein Károly, 7. o. t. ajándéka: Kabos, Harakiri Bpest, 1891. — Kispál Bálint, III. B. o. t. ajándéka: Ballagi és Batizfalvi. »Történelmi életrajzok.« Pest, 1852. — Vajda E., Komárom hőse Bpest, 1893. — Az ifjúság öröme, 5. k. Kiadja a Szt. István társulat. — Áldor, Kossuth Lajos. Bpest, 1892. — Nagy, Kossuth Lajos emlékezete Bpest, 1894. — Benedek, Magyar mese és mondavilág Bpest, 1894. 1—10. füzet. — Jókai, És mégis mozog a föld; az ifjúság számára átalakította Bródy, Bpest, 1894. — Jókai, Ráby Mátyás viszontagságai Átalakította Bródy, Bpest, 1894. — Tábori, Bergengócia. Bpest, 1894. — Vajda, Kossuth Lajos. Bpest, 1894. — Verne Branicanné asszonyság. Bpest, 1892. — Flammarion, Csillagászati olvasmányok Bpest, 1894. — Verne, Egy várkastély a Kárpátokban Bpest, 1894. — Ariosto, Őrjöngő Lóránt, Bpest, 1894. — Grillpalzer, Sappho. Bpest, 1894. — Kriza, Költemények. Bpest, 1894. — László Károly, Napló Töredékek. Bpest, 1894. — Makray, Kossuth levelei. Bpest, 1894. — Jókai írói működésének ötvenedik évfordulója. Kiadja a rendező bizottság. Bpest, 1894. — Összesen: 70 mű, 83 kötet, 107 frt 5 kr. értékben.

Az ifjúsági könyvtárak összes gyarapodása: 107 kötet, 164 frt 25 kr értékben.

Értesítés a jövő 1894—95. tanév megnyitásáról.

A jövő tanévre a beiratások szeptember hó negy'első napján történnek. A felvétel szabályai a következők :

I. A jelentkezés ideje.

A tanintézetnek eddig fönnállott párhuzamos osztályai a szükséghez képest a jövő 1894—95. tanévre is föntartatnak, vagyis 3 első, 2 második, 2 harmadik és 2 negyedik osztály lesz ; a négy felső osztály azonban továbbra is párhuzamosak nélkül marad.

Az 1883. évi XXX. t.-cz. értelmében ezen osztályok mind-egyikébe 60 tanuló vehető föl, s a helybeliek a fölvételnél előnyben részesülnek. Ebből kifolyólag :

1. Szeptember hó 1-én és 2-án délelőtt 8—12 óráig s délután 2 $\frac{1}{2}$ —5 óráig csak helybeliek iratkozhatnak be.

2. Szeptember hó 3-án és 4-én 8—12 óráig s délután 3—5 óráig helybeliek és vidékiek.

3. Valamint a helybeliek a vidékiek fölött, úgy azon vidékiek, kik már előbb is e tanintézet növendékei voltak, az ujonnan jelentkezők fölött a fölvételnél elsőbbséggel bírnak.

II. A bemutatandó okmányok.

1. A gymnasium első osztályába csak oly tanuló vehető föl, ki a 9 évet betöltötte s 12 évnél nem idősebb, mely körülmény *keresztlevél* s illetőleg hiteles születési bizonyítvánnyal igazolandó.

2. Az ismeretek mértékére nézve megkívántatik, hogy a tanuló a népiskola 4-ik osztályának tananyagában kellő jártassággal bírjon s erről hiteles iskolai bizonyítványt mutasson föl.

3. A beírásra szülői vagy ezek megbizottja kíséretében jelentkezik a tanuló az igazgatóságnál s itt fölmutatja az előbbi tanévről szóló *iskolai bizonyítványát* s azon iskolának Értesí-

tőjét, melyben ezen bizonyítványt nyerte, továbbá *keresztlevelét* vagy születési okmányát s szabályszerű *orvosi bizonyítványt* a sikeresen megtörtént *első himlőoltásról* s ha az ifjú 12 éves, az újraoltásról. Míg a tanuló ezen okmányokat be nem mutatja, addig magát az intézetbe véglegesen fölveltnek nem tekintheti.

Az V. osztályba belépő tanuló szülője illetőleg gyámja köteles kijelenteni, vajjon fia, illetőleg gyámoltja az 1890. évi XXX. t.-cz. értelmében a görög nyelvet, avagy az idézett t.-cz. által meghatározott más tantárgyakat fogja-e tanulni?

III. *A tandíjak.*

Szeged sz. kir. város köztörvényhatósága 1893. évi 263. sz. a. kelt határozata a tandíjakat a következő módon szabályozza:

1. Helybeli ifjú 10 frt 80 krt, vidéki 20 frt 80 krt fizet egész évre tandíjúl.

2. A tandíj első fele 5 frt 40 kr., illetőleg a vidékiek részére 10 frt 40 kr. a beíráskor, másik fele pedig január hó végén fizetendő az igazgatóságnál.

3. Szegénysorsú, de jó magaviseletű s előmenetelű növendék tandíjmentességért folyamodhatik. *A folyamodványok Szeged sz. kir. város tanácsához intézendők s beírás alkalmával a gymnasiumi igazgatóságnál nyujtandók be.*

Melléklendő a folyamodványhoz: 1. A jelen évről szóló hatósági szegénységi bizonyítvány. 2. Jó előmenetelről tanuskodó iskolai bizonyítvány.

A jó előmenetel olyképen értendő, hogy a gymnasiumból jövő tanulónak a tornázáson és szépíráson, a népiskolából jövőnek pedig a tornázáson és rajzoláson kívül a kötelezett tantárgyak nagyobb részéből jó vagy vegyest jeles és jó tanjegye legyen.

IV. *Javító és pótló vizsgálatok.*

Hogy mind a helybeli, mind a vidéki illetőségű ifjak a fön-
tebb kitűzött időben jelentkezhessenek a fölvéltre, a fölvételi,
javító és pótló vizsgálatok idejéül a helybeliek részére augusztus
hó 30-ik, a vidékiek részére pedig augusztus hó 31-ik napja
délelőtt 8— $\frac{1}{2}$ 12-ig, délután $2\frac{1}{2}$ —5 óráig tűzetik ki.

Javító és pótló vizsgálatokra bocsáttatnak :

1. Oly egy tantárgyból bukott tanulók, kiket erre a tanári testület zárértekezleti ítélete följogosít, mely körülmény az iskolai bizonyítványban jelezve van.

2. A két tantárgyból bukkottak közül azok, kik erre a szegedi tankerületi kir. főigazgatóságtól külön engedélyt nyertek. Ezen engedély iránti kérvények 50.kros bélyeggel ellátva s iskolai bizonyítvánnyal és évközi értesítővel felszerelve a tankerületi főigazgatósághoz intézendők s július hó 10-ig a gymnasiumi igazgatósághoz benyújtandók.

3. Pótló vizsgálatra igényt tarthatnak azon tanulók, kik a tanév bezárása előtt betegség miatt kénytelenek voltak a tanintézetből kilépni. Ezen vizsgálatra az engedélyt a tanári kar adja meg. A vizsgálat iránti kérvények orvosi és egyéb bizonyítványokkal fölszerelve jul. 10-ig az igazgatósághoz benyújtandók. Sem a javító, sem a pótló vizsgálatért díj nem fizetendő.

Szeptember hó 4-én d. e. 8 órakor nyitattik meg a tanév a Szentlélek ünnepélyes segítségül hívásával s 5-én reggel kezdetnek meg az előadások.

A vidéki szülők és gyámok a gyermekeik részére fölfogadandó szállás iránt az igazgatóságnál tudakozódhatnak. Végül figyelmeztetnek a tanulók, hogy *az ódon könyvek bevásárlásában nagy körültekintéssel járjanak el, nehogy azok helyett időközben kényteleníttessenek az előirt kiadású tankönyveket beszerezni.*

Szegeden, 1894. június hó 30-án.

Magyar Gábor,
főgymn. igazgató.

T A R T A L O M.

	Lapsz.
Három hét görög földön	3
Adatok a főgymnasium történeléhez :	
A. A tanintézet beléletére vonatkozó fontosabb mozzanatok	77
B. Felsőbb hatóságoktól érkezett fontosabb leiratok	79
C. Ifjúsági segélyező-egyesület	80
D. Önképző-kör	81
E. Gyorsíró-kör	87
F. A főgymnasium ösztöndíjas és jutalmazott tanulói	89
A tanári kar	92
Előadott tananyag	95
Írásbeli dolgozatok	110
A tanulók előmenetele :	
A. A kötelezett tantárgyakban	113
B. A nem kötelezett tantárgyakban	139
A sorozatban használt érdemjegyek fokozata	143
Rövidítések jelentménye	143
Tornaverseny	144
Statisztikai kimutatások :	
A. A tanulók általános áttekintése	147
B. A megvizsgált tanulók kimutatása vallás, anyanyelv és nyelvismeret tekintetében	148
C. Kimutatás a megvizsgált tanulók szüleinek polgári állásáról	149
D. A megvizsgált tanulók általános osztályozása	150
E. Az 1893—94. tanévi érettségi vizsgálatok eredménye	151
F. Az egész tanév alatt beírt tanulók illetőségének kimutatása megyék szerint	152
Szeitárak	153
Könyvtárak :	
a) Tanári könyvtár	155
b) Ifjúsági könyvtár	158
Értesítés a jövő tanév megnyitásáról	161

